

פרשת לך לך

ר' אבא פתח (ישעיה מ"ו:12) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. שמעו אלי אבירי לב. כמה תקיפין לבייהו דחייביא דחמאן שבילי דאורייתא ואורחי דאורייתא ולא מסתכלן בהו, ולבייהו תקיפין דלא מהדרין בתיובתא לגבי מריהון ואקרון אבירי לב.

הרחוקים מצדקה, דמתרחקי מאורייתא.

רבי חזקיה אמר דמתרחקי מקב"ה, ואינן רחיקין מניה, ובגין כך אקרון אבירי לב. רחוקים מצדקה, דלא בעאן לקרבא לגבי קב"ה, בגין כך אינן רחוקים מצדקה. כיון דאינן רחוקים מצדקה, רחוקים משלום דלית לון שלום דכתיב (ישעיה מ"ח:22) אין שלום אמר יי' לרשעים. מאי טעמא, בגין דאינן רחוקים מצדקה.

ת"ח אברהם בעי לקרבא לקב"ה ואתקרב, הה"ד (תהלים מ"ה:8) אהבת צדק ותשנא [p. 2] רשע. בגין דאהב

צדק, אתקרב לצדקה, ועל דא כתיב (ישעיה מ"א:8) אברהם אהבי. מאי טעמא אהבי, בגין דכתיב אהבת צדק,

רחימותא דקב"ה דרחים [עז ע"א] ליה אברהם מכל בני דריה דהו אבירי לב ואינן רחוקים מצדקה כמה דאתמר.

רבי יוסי פתח (תהלים פ"ד:2) מה ידידות משכנותיך יי' צבאות. כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפולחנא

דקב"ה, דהא כל בני נשא לא ידעי ולא מסתכלי על מה קאים עלמא ואינן על מה קיימין. דכד ברא קב"ה עלמא עבד

שמיא מאש וממים מתערבין כחדא ולא הו גלדי, ולבתר אגלידו וקיימו ברוחא עלאה, ומתמן שתיל עלמא לקיימא על

סמכין, ואינן סמכין לא קיימין אלא בההוא רוחא. ובשעתא דההוא רוחא אסתלק כלהו מרפפין וזעין ועלמא ארתת,

הה"ד (איוב ט':6) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון. וכלא קאים על אורייתא, דכד ישראל משתדלי באורייתא

מתקיים עלמא וקיימין וסמכין קיימין באתרייהו בקיומא שלים.

ת"ח בשעתא דאתער פלגות ליליא וקב"ה עאל לגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא, כלהו אילנין [p. 3]

דבגנתא דעדן מזמרין ומשבחן קמיה דכתיב (דה"א ט"ז:33) אז ירננו עצי היער מלפני יי'. וכרוזא קרי בחיל ואמר, לכון

אמרין קדישי עליונין, מאן מנכון דעייל רוחא באודנוי למשמע ועינוי פקחין למחמי ולבא פתח למנדע. בשעתא דרוחא

דכל רוחין ארים בסימו דנשמתא ומתמן נפיק קלא דקליא, חילא אתבדר לארבע סטרי עלמא. חד סליק לסטר חד, חד

נחית לההוא סטר, חד עייל בין תרין. תרין מתעטרין בתלת, תלת עיילי בחד. חד אפיק גוונין, שית מנהון לסטר חד ושית

מנהון נחתי לההוא סטר. שית עיילי בתריסר, תריסר מתערין בעשרין ותריין. שית כלילן בעשרה, עשרה קאים בחד.

[p. 4] ווי לאינן דניימי, שינתא בחוריהון, לא ידעי ולא מסתכלאן. אַ יקומון בדינא, דחושבן אתפקד [עז

ע"ב] כד אסתאב גופא ונשמתא שטיא על אנפי דאוריא דטיהרא וסלקא ונחתא, תרעין לא מתפתחן, מתגלגלן אבנין בגו

קוספיתא. ווי לון, מאן יתבע לון, דלא יקומון בעדונא דא, בגו דוכתי דענוגי דצדיקיא אתפקדן דוכתייהו. אתמסרן בידא

דדומה, נחתי ולא סלקי. עלייהו כתיב (איוב ז':9) כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה.

בההיא שעתא אתער שלהובא חד מסטר צפון ובטש בארבע סטרי עלמא, ונחית ומטי בין גדפי דתרנגולא ואתער ההוא שלהובא ביה וקרי, ולית מאן דאתער בר אינון זכאי קשוט דקיימי ואתערו באורייתא. וכדין קב"ה [p. 5] וכל אינון צדיקייא דבגו גנתא דעדן צייטי לקליהון, כד"א (שיר ח':13) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני.

ויאמר יי' אל אברם. מה כתיב לעילא, (בראשית י"א:28) וימת הרן על פני תרח אבני. מאי איריא הכא. אלא עד ההוא יומא לא הוה בר נש דמית בחיי אבוי בר דא. וכד אתרמי אברם לנורא אתקטיל הרן, ובגין דא נפקו מתמן. [p. 6] ת"ח מה כתיב, ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן וגו' ויצאו אתם מאור כשדים. ויצאו אתו מבעי ליה, דהא כתיב ויקח תרח. מאי ויצאו אתם. אלא תרח ולוט עם אברם ושרי נפקו, דאינון הוו עיקרא למיפק מגו אינון חייביא. דכיון דחמא תרח דאברם בריה אשתזיב מגו נורא, אתהדר למעבד רעותיה דאברם, ובגין כך ויצאו אתם תרח ולוט. ובשעתא דנפקו מה כתיב, ללכת ארצה כנען, דרעותא דלהון הוה למיהך תמן. מכאן אוליפנא מאן דאתער לאתדכאה מסייעין ליה. ת"ח דהכי הוא, דכיון דיצא ללכת ארצה כנען, מיד ויאמר יי' אל אברם לך לך. ועד דאיהו אתער בקדמיתא לא כתיב.

ת"ח מלה דלעילא לא אתער עד דאתער לתתא בקדמיתא על מה דתשרי. ורזא דמלה נהורא אוכמא לא אתיחד בנהורא חוורא עד דאיהי אתערית בקדמיתא. כיון דאיהי אתערית בקדמיתא, [p. 7] מיד נהורא חוורא שרייא עלה. ועל דא כתיב (שם פ"ג:2) אלהים אל דמי לך אל תחריש ואל תשקוט אל, בגין דלא יתפסק נהורא חוורא מעלהא לעלמין. וכן (ישעיה ס"ב:6) המזכירים את יי' אל דמי לך, בגין לאתערא לתתא במה דישרי אתערותא דלעילא. וכן כיון דאתער בר נש אתערותא בקדמיתא, כדין אתער אתערותא דלעילא. ת"ח כיון דכתיב ויצאו אתם מאור כשדים וגו', מיד ויאמר יי' אל אברם.

ויאמר יי' אל אברם לך לך. אמר ר' אלעזר לך לך, לגרמך, לאתקנא גרמך, לאתקנא דרגא דילך. לך לך, לית אנת למיקם הכא בין חייבין אלין. ורזא דמלה לך לך, [עז ע"א] דהא קב"ה יהיב ליה לאברהם רוחא דחכמתא, והוה ידע ומצרף צבורי דיישובי [p. 8] עלמא ואסתכל בהו, ואתקל בתיקלא וידע חילין די ממנן על סטרי יישובא. כד מטא לגו נקודא דאמצעיתא דיישובא תקיל בתיקלא ולא הוה סליק בידיה. אשגח למנדע חילא די ממנא עלה ולא יכיל לאתדבקא ברעותיה. תקיל כמה זמנין וחמא דהא מתמן אשתיל כל עלמא. [p. 9] אשגח וצרף ותקל למנדע וחמא דהא חילא דעלה לית ליה שעורא, עמיק וסתים, ולא איהו כגוונא דסטרי דרגי דיישובא. אשגח ותקיל וידע דהא כמה דמההיא נקודא אמצעיתא דיישובא, מניה אשתיל כל עלמא לכל סטרוי, הכי נמי ידע דהא חילא דשרי עלה, מתמן נפקו כל שאר חילין דממנן על כל סטרי עלמא וכלהו ביה אחידן. כדין (בראשית י"א:31) ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען.

עוד אשגח ותקיל וצרף למיקם על ברירא דמלה דההוא אתר ולא הוה ידע ולא יכיל לאתדבקא. כיון דחמא תוקפא דהאי אתר ולא יכיל למיקם עליה, מיד ויבאו עד חרן וישבו שם. מאי טעמא דאברהם. אלא דאיהו הוה ידע וצרף בכל אינון שלטנין מדברי עלמא בכל סטרי דיישובא, והוה תקיל וצרף אינון דשלטין בסטרי דיישובא, מדברי ככביא

ומזליהון, מאן אינאן תקיפין אלין על אלין, והוה תקיל כל ישובי דעלמא והוה סליק בידוי. כד מטא להאי אתר חמא תקיפו דעמיקין דלא יכיל למיקם ביה.

כיון דחמא קב"ה אתערותא דיליה ותיאובתא דיליה, מיד אתגלי עליה ואמר ליה לך לך, למנדע לך ולאתקנא גרמך.

[p. 10] מארצך, מההוא סטרא דישובא דהוית מתדבק ביה. וממולדתך, מההוא חכמה דאת משגח ותקיל **[p. 10]** תולדתא דילך ורגעא ושעתא וזמנא דאתיילידת ביה ובההוא כוכבא ובההוא מזלא. ומבית אביך, דלא תשגח בביתא דאבוך, אי אית לך שרשא לאצלחא בעלמא מביתא דאבוך. בגין כך לך לך, מחכמה דא ומאשגחותא דא. תא חזי דהכי הוא, דהא נפקו מאור כשדים והווי בחרן. אמאי יימא ליה לך לך מארצך וממולדתך. אלא עקרא דמלתא כמה דאתמר.

אל הארץ אשר אראך. אראך מה דלא יכילת למיקם עליה ולא יכילת למנדע חילא דההיא ארעא דאיהו עמיק וסתים.

ואעשך לגוי גדול וגו'. ואעשך לגוי גדול, בגין דכתיב לך לך. ואברכך, בגין דכתיב מארצך. ואגדלה שמך, בגין דכתיב וממולדתך. והיה ברכתך, בגין דכתיב ומבית אביך.

ר' שמעון אמר ואעשך לגוי גדול, מסטרא דימינא. ואברכך, מסטרא דשמאלא. ואגדלה שמך, מסטרא דאמצעיתא. והיה ברכתך, מסטרא דארעא דישראל. הא הכא כרסייא דארבע סמכין דכלהו כלילין ביה באברהם. מכאן ולהלאה ברכאן **[p. 11]** לאחריני דמתזני מהכא דכתיב ואברכה מברכך **[עח ע"ב]** ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה.

ר' אלעזר הוה יתיב קמיה דר' שמעון אבוי והווי עמיה ר' יהודה ור' יצחק ור' חזקיה. א"ר אלעזר האי דכתיב לך לך מארצך וממולדתך. כיון דכלהו נפקו למהך, אמאי לא אתמר ליה דכלהו יפקון. דהא אע"ג דתרח הוה פלח לע"ז, כיון דאתער באתערותא טב למיפק בהדיה דאברהם, וחמינן דקב"ה אתרעי בתיובתא דחייביא ושרא למיפק, אמאי לא כתיב לכו לכם. אמאי לאברהם בלחודווי לך לך.

א"ל אי תימא דתרח כד נפק מאור כשדים בגין לאהדרא בתשובה הוה, לאו הכי. אלא כד נפק לאשתזבא נפק, דהווי כלהו בני ארעיה בעאן למקטליה. כיון דחזו דאשתזיב אברהם הווי אמרי ליה אנת הוא דהוית מטעי לן באלין פסילין. ומגו דחלא דלהון נפק. כיון דמטו לחרן לא נפק מתמן לבתר דכתיב וילך אברם כאשר דבר אליו יי' וילך אתו לוט, ואילו תרח לא כתיב ביה.

פתח ואמר (איוב ל"ח:15) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. האי קרא אוקמוה, אבל וימנע מרשעים

אורם, דא נמרוד ובני דריה דנפק אברהם מנייהו. וזרוע רמה תשבר, דא נמרוד.

[p. 12] ד"א וימנע מרשעים אורם, דא תרח ובני ביתיה. אורם, דא אברהם. האור לא כתיב אלא אורם דהוה עמהון. וזרוע רמה תשבר, דא נמרוד דהוה מטעי אבתריה כל בני עלמא. ובגין כך כתיב לך לך, בגין לאנהרא לך ולכל אינון דיפקון מינד מכאן ולהלאה.

תו פתח ואמר (שם ל"ז:21) ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם. ועתה לא ראו אור.
אימתי, בשעתא דאמר קב"ה לאברהם לך לך נג'.
בהיר הוא בשחקים, דבעא קב"ה לאתדבקא ליה לאברהם בההוא אור דלעילא ולאנהרא תמן.
רוח עברה ותטהרם, דהא לבתר תבו בתיובתא תרח וכל בני ביתיה דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן. תרח
דכתיב ואתה תבא אל אבותיך בשלום.

וילך אברם כאשר דבר אליו יי'. א"ר אלעזר ת"ח דהא לא כתיב ויצא אברם, אלא וילך, כד"א לך לך, דהא
יציאה בקדמיתא עבדו דכתיב ויצאו ללכת ארצה כנען, והשתא כתיב וילך ולא כתיב ויצא.
[p. 13] כאשר דבר אליו אליו יי', דאבטח ליה בכלהו הבטחות.
וילך אתו לוט, דאתחבר עמיה בגין למילף מעובדוי, ועם כל דא לא אוליף כולי האי.
א"ר אלעזר זכאין אינון צדיקייא דאולפי ארחוי דקב"ה בגין למיהך בהו ולדחלא מניה מההוא יומא דדינא
דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקב"ה.

פתח ואמר (שם:7) ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. האי קרא אוקמוה, אבל **[עט ע"א]** ת"ח
בההוא יומא דאשלימו יומוי דב"נ לנפקא מעלמא, ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא מניה, כדין אתייהב
רשו לב"נ למחמי מה דלא הוה ליה רשן בזמנא דגופא שלטא וקאים על בורייה. וכדין קיימי עליה תלת שליחן וחשבי
יומוי וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא, והוא אודי על כלא בפומיה ולבתר הוא חתים עליה בידיה, הה"ד ביד כל אדם
יחתום. ובידיה כלהו חתימין למידן ליה בההוא עלמא על קדמאי ועל בתראי, על חדתי ועל עתיקי, לא אתנשי חד
מינייהו, הה"ד לדעת כל אנשי מעשהו. וכל אינון עובדין דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא, הכי נמי יהיב חושבנא בגופא
ורוחא עד לא יפוק מעלמא.

[p. 14] ת"ח כמה דחייביא אקשי קדל בהאי עלמא, הכי נמי אפי' בשעתא דבעי לנפקא אקשי קדל. בג"כ
זכאה הוא ב"נ דיליף בהאי עלמא ארחוי דקב"ה בגין למיהך בהו. וחייבא אע"ג דאסתכל בהני צדיקייא, אקשי קדל ולא
בעי למילף. ובגין כך אית ליה לצדיקא למתקף ביה, ואע"ג דחייבא אקשי קדל הוא, לא ישבוק ליה ואית ליה לאתקפא
בידיה ולא ישבוק ליה, דאי ישבוק ליה יהך ויחריב עלמא.
ת"ח מן אלישע דדחה לגחזי. וכן אברהם כל זמנא דהוה לוט בהדיה לא אתחבר בהדי רשיעיא, כיון דאתפרש
מניה מה כתיב, ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, וכתיב ויאהל עד סדום. מה כתיב בתריה, ואנשי סדום רעים וחטאים ליי'
מאד.

א"ר אבא האי דאמרת וילך אברם ולא כתיב ויצא אברם, שפיר הוא. אבל סופא דקרא מה כתיב, בצאתו מחרן.
א"ר אלעזר מחרן כתיב, והא יציאה מארץ מולדתו הות בקדמיתא.
ויקח אברם את שרי אשתו. מהו ויקח, אלא אמשיך לה במלי מעלייתא, בגין דלית רשו לב"נ לאפקא אתתיה
למיהך בארעא אחרא בלא רעותא דילה. וכן הוא אומר (במדבר כ':25) קח את אהרן, (שם ג':45) קח [p. 15] את
הלויים. ויקח אברם, משיך לה במלין ואודע לה ארזיהון דאינון בני דרא כמה בישין, ובגין כך ויקח אברם את שרי אשתו.

ואת לוט בן אחיו. מה חמא אברהם לדבקה עמיה לוט. אלא בגין דצפה ברוח הקדש דזמין למיפק מניה דוד.
ואת הנפש אשר עשו בחרן. אלין גרים וגירות דאתקינו נפשייהו.
א"ר אבא אי הכי כמה בני נשא הוו, אי תימא דכלהו אזלו עמיה.
א"ר אלעזר אין, ובגין כלהו בני נשא דהוו אזלין עמיה אקרונ כלהו [עט ע"ב] עם אלהי אברהם, והוה מעבר
בארעא ולא הוה דחיל דכתיב ויעבור אברם בארץ.
א"ל ר' אבא אי כתיב והנפש אשר עשו בחרן, הוינא אמר הכי, אלא ואת הנפש, לאסגאה זכותא דכולהו נפשן
דהון עמיה. דכל מאן דאזכי לאחרא, ההוא זכותא תליא ביה ולא אעדי מניה. מנלן, דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן,
זכותא דכולהו נפשן הוה אזיל עמיה דאברהם.

לך לך. א"ר שמעון מאי טעמא גלויא קדמאה דאתגלי קב"ה עליה דאברהם פתח בלך לך. דהא עד הכא לא
מליל עמיה קב"ה. מ"ט פתח בלך לך. אלא הא קאמרו [p. 16] דרמז בחושבניה מאה, דהא למאה שנין אתייליד ליה
בר. אבל ת"ח כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא רזא דחכמתא איהו. בגין דאברהם לא הוה דביק ביה בקב"ה כדין כדקא
חזי, אמר ליה לך לך, דא רמז לההוא אתר דבעי לאתקרבא ביה בקב"ה, ואיהו דרגא קדמאה לאעלא לקב"ה. בג"כ לך
לך.

והאי דרגא לא יכיל אברהם לאתאחדא ביה עד דייעול לארעא דתמן יקבל ליה לההוא דרגא. כגוונא דא כתיב
(שמואל ב' ב':1) וישאל דוד ביי' לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר יי' עלה, ויאמר אנה אעלה ויאמר חברונה. וכי
כיון דמית שאול ומלכותא אתחזי לדוד, אמאי לא קביל מלכותא מיד על כל ישראל. אלא כלא רזא דחכמתא איהו, בגין
דדוד לית ליה לקבלא מלכותא אלא עד דיתחבר באבהן דאינון בחברון, וכדין בהו יקבל מלכותא. ועל דא אתעכב תמן
שבע שנין בגין דיקבל מלכותא כדקא יאות, וכלא ברזא דחכמתא ובגין דיתקן מלכותיה. כגוונא דא אברהם לא עאל
בקיומא דקב"ה עד דעאל לארעא.

חמי מה כתיב ויעבר אברם בארץ. ויעבר, וילך מבעי ליה. אלא הכא הוא רמז שמא קדישא [p. 17] דאתחתים
ביה עלמא בע"ב אתוון גליפן, דכלהו בשמא דא. כתיב הכא ויעבר, וכתיב התם (שמות ל"ד:6) ויעבר יי' על פני ויקרא.
בספרא דר' יבא סבא, כתיב הכא ויעבר, וכתיב התם (שם ל"ג:19) אני אעביר כל טובי, והוא רמז לקדושא
דארעא מאתר עלאה כדקא חזי.

עד מקום שכם עד אלון מורה, מסטרא דא לסטרא דא כדקא חזי.
והכנעני אז בארץ. הא אתמר דעד כדין שלטא חויה בישא דאתלטיא ואייתי לווטין על עלמא דכתיב (בראשית
ט':25) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, וכתיב (שם ג':14) ארור אתה מכל הבהמה וגו'. [p. 18] ותמן אתקריב
אברהם לגבי קב"ה. מה כתיב, וירא יי' אל אברם. הכא אתגלי ליה מה דלא הוה ידע, ההוא חילא עמיקא דשלטא על
ארעא. ובגין כך וירא, מה [פ ע"א] דהוה אתכסי מניה, וכדין ויבן שם מזבח ליי' הנראה אליו. כיון דאמר ליי', מהו
הנראה אליו. אלא הכא אתגלי ליה ההוא דרגא דשלטא על ארעא ועאל ביה ואתקיים ביה.
ויעתק משם ההרה. מתמן ידע הר ה', וכלהו דרגין דנטיעין בהאי אתר.

ויט אהלה, בה"א. פריש פרישו וקביל מלכו שמיא בכלהו דרגין דאחידן ביה. וכדין ידע דקב"ה שליט על כלא, וכדין בנה מזבח. ותרין מדבחן הוו בגין דהכא אתגלי ליה דהא קב"ה שליט על כלא, וידע חכמה עלאה, מה דלא הוה ידע מקדמת דנא. ובנה תרין מדבחן, חד לדרגא דאתגליא וחד לדרגא דאתכסיא. ת"ח דהכי הוא, בקדמיתא כתיב ויבן שם מזבח ליי' הנראה אליי, ולבחר כתיב ויבן שם מזבח ליי' סתם, ולא כתיב הנראה אליי. וכלא רזא דחכמתא איהו. וכדין אתעטר אברהם מדרגא לדרגא עד דסליק לדרגיה, הה"ד ויסע אברם הלוח ונסוע הגגבה, [p. 19] דא דרום והוא חולקיה דאברהם. הלוח ונסוע, דרגא בתר דרגא עד דסליק לדרום, ותמן אתקשר כדקא יאות וסליק לדרגיה לדרום.

כיון דאתעטר אברהם בדרגוי בארעא קדישא ועאל בדרגא קדישא, כדין מה כתיב, ויהי רעב בארץ, דלא הוה ידעי ידיעה לקרבא לגביה דקב"ה.

ויהי רעב בארץ, דעד כען לא הוה חילא דעל ארעא יהיב תוקפא ומזונא על ארעא, בגין דעד לא אתקדשת ולא קיימא בקיומא. כיון דחמא אברהם דהא ההוא חילא דממנא על ארעא לא יהיב תוקפא וחילא קדישא כדקחזי, כדין וירד אברם מצרימה לגור שם. מנא ידע אברהם, דכתיב לזרעך נתתי את הארץ הזאת. כדין ידע אברהם דהא ארעא לא תתקנא בתקונא קדישא אלא בדרגין ידיעין דיפקון מניה. וכדין ידע אברהם רזא דחכמתא, דארעא לא תתקן בקדושה אלא כדארין. [פא ע"ב]

וירד אברם מצרימה. מ"ט למצרים. אלא בגין דשקיל לגן יי' דכתיב כגן יי' כארץ מצרים. דתמן שקיל ונחית חד נהרא דאיהו לימינא דכתיב (בראשית ב': 11) שם האחד פישון הוא הסובב את כל ארץ החווילה אשר שם הזהב. ואברהם כיון דיידע ועאל [p. 20] במהימנותא שלימתא בעא למנדע כל אינון דרגין דאתאחדן לתתא, ומצרים הוה נטיל מימינא ובגין כך נחת למצרים. ות"ח כפנא לא אשתכח בארעא אלא כד מסתלקי רחמי מן דינא. ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. א"ר אלעזר כאשר הקריב, כאשר קרב מבעי ליה. מאי כאשר הקריב, אלא כדכתיב (שמות י"ד: 10) ופרעה הקריב, דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא. אוף הכא הקריב גרמיה לקב"ה כדקא יאות.

לבא מצרימה, לאשגחא באינון דרגין ולאחרקא מנייהו ולאחרקא מעובדי מצרים. א"ר יהודה ת"ח כיון דנחת אברהם למצרים בלא רשו, אשתעבידו בנוי במצרים ארבע מאה שנים, דהא כתיב וירד אברהם מצרימה ולא כתיב רד מצרימה, ואצטער כל ההוא ליליא בגינה דשרה. ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. וכי עד ההיא שעתא לא הוה ידע אברהם דאשה יפת מראה הות. אלא [p. 21] הא אוקמוה דעד ההיא שעתא לא אסתכל בדיוקנא דשרה, וכד קריב למצרים אתגלייא איהו וחמא בה.

ד"א הנה נא ידעתי, דחמא עמה שכינתא, ובגין כך אתרחץ אברהם לומ' אחותי היא. ומלה דא אסתלק לתרי גוונין, חד כמשמעו, וחד כדכתיב (משלי ז': 4) אמור לחכמה אחותי את, וכתיב אמרי נא אחותי את, (דברים ה': 23) ואת תדבר אלינו.

למען ייטב לי בעבורך. כלפי שכינה אמר, בעבורך ייטב לי קב"ה.

וחיתה נפשי בגללך. בגין דבדא יסתלק ב"ג ויזכה לאסתלק לאורכא דחיי.

אמרי נא אחותי את. ר' ייסא אמר ידע אברהם דכלהו מצראי שטיפין אינון בזמה, וכיון דכל האי [פב ע"א] ידע, אמאי לא דחיל על אתתיה דלא אהדר מארחא ולא ייעול לתמן. אלא בגין דחמא שכינתא.

[p. 22] ויהי כבא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד. א"ר יהודה בתיבה אעיל לה ופתחו לה למיסב מנה קוסטונא. כיון דאתפתח הוה נהירא כנהורא דשמשא, הה"ד כי יפה היא מאד. מאי מאד. אלא דחמו נהורא אחרא בתיבה. אפיקו לה וחמו לה כמלקדמין, הה"ד ויראו אותה שרי פרעה. כיון דכתיב ויראו המצרים את האשה, מאי ויראו אותה שרי פרעה. אלא דאפיקו לה וחמו לה כמלקדמין וכדין ויהללו אותה אל פרעה וגו'. א"ר יצחק ווי לאינון חייביא דעלמא דלא ידעין ולא משגיחין בעבידתיה דקב"ה, ואנון לא מסתכלי דכל מה דהוי בעלמא מעם קב"ה איהו, דאיהו ידע בקדמיתא מה דהוי בסופא דכתיב (ישעיה מ"ו:10) מגיד מראשית אחרית, ואיהו אסתכי ועביד עבידן בקדמיתא בגין לסלקא לון לבתר יומין. ת"ח אלמלא דאתנסיבת שרי לגבי פרעה, לא אלקי הוא, ואלקאותא דא גרים אלקאותא לבתר כן, דילקון מצראי בנגעים גדולים. כתיב הכא נגעים גדולים, וכתיב התם (דברים ו':22) ויתן יי' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות, אף כאן [p. 23] עשר מכות. כמה דקב"ה עבד נסין וגבורן לישראל ליליא, אוף הכא עבד לה קב"ה לשרה נסין וגבוראן ליליא.

ר' יוסי פתח (תהלים ג':4) ואתה יי' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד אע"ג דכל בני עלמא ייתון לאגחא בי קרבא, ואתה יי' מגן בעדי. ת"ח כתיב מגן בעדי. אמר דוד קמי קב"ה רבש"ע מפני מה לא עבדי בי חתימה דברכה כמה דחתמי ברכה באברהם דכתיב אנכי מגן לך, ואמרי מגן אברהם. א"ל קב"ה אברהם כבר בחנתיו וצרפתיו וקאים קמי בקיומא שלים. א"ל דוד אי הכי (שם כ"ו:2) בחנני יי' ונסני צרפה כליותי ולבי. כיון דעבד ההיא מלה דבת שבע אדכר דוד קמיה על מה דאמר, (שם י"ז:3) בחנת לבי פקדת לילה צרפתי כל תמצא זמותי כל יעבר פי. אמר אנא אמינא בחנני יי' ונסני, ואנת בחנת לבי. אנא אמינא צרפה כליותי ולבי, ואת צרפתי כל תמצא, לא אשכחת לי כדקא יאות. זמותי כל יעבר פי, מאן יתן והאי מלה דחשבית דלא יעבר לי פומאי. [p. 24] ועם כל דא חתמין ביה ברכה דקאמרן מגן דוד. ובגין כך אמר דוד ואתה יי' מגן בעדי כבודי, ודא דרגא יקרא דיילי דאנא אתעטרנא ביה.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו. ר' יצחק פתח (תהלים צ"ב:13) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא. צדיק כתמר יפרח. מפני מה אקיש צדיק לתמר. מה תמר כיון דגזרין ליה לא סליק עד זמן סגיא, אוף צדיק כיון דאתאביד מעלמא לא סליק אחר תחותוי עד זמן סגיא. כארז בלבנון ישגא אוף הכי נמי. צדיק כתמר יפרח. מה תמר לא סליק אלא דכר ונוקבא, אוף הכי צדיק לא סליק אלא דכר ונוקבא.

כארז בלבנון ישגא. מה ארז בלבנון עלאה על כלא יתבי תחותי, אף צדיק איהו עלאה על כלא וכלא יתבי תחותי. ועלמא לא קיימא אלא על צדיק חד דכתי' (משלי י':25) וצדיק יסוד עולם, ועליה קאים עלמא ובגיניה אסתמיך ועליה אשתיל.

[p. 25] ר' יהודה אמר והא תנינן דעל שבעה סמכין עלמא קיימא דכתיב (שם ט':1) חצבה עמודיה שבעה. א"ל ר' יוסי הכי הוא ודאי, אבל כלהו אחרנין בשביעאה [פב ע"ב] קיימי, דאיהו סמכא דעלמא ואיהו צדיק, ודא אשקי לעלמא ורוי עלמא וזן כלא, ועליה כתיב (ישעיה ג':10) אמרו צדיק כי טוב, וכתיב (תהלים קמ"ה:9) טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו.

אמר ר' יצחק הא כתיב (בראשית ב':10) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. דא האי סמכא דעלמא קאים עליה ואיהו אשקי לגנתא וגנתא אשתקי מניה, ומניה עביד פירין, וכולהו פירין פרחין בעלמא ואינון קיומא דעלמא, קיומא דאורייתא. ומאן נינהו, נשמתהון דצדיקיא דאינון פרי עובדוי דקב"ה. ובגין כך בכל ליליא וליליא נשמתהון דצדיקיא סלקן, וכד אתפלג ליליא קב"ה אתי לגנתא דעדן לאשתעשעא בהו.

במאן. אמר ר' יוסי בכלהו, בין אינון דמדוריהון בההוא עלמא, בין אינון דיתבי דמדוריהון בהאי עלמא, בכלהו אשתעשע בהו קב"ה בפלגות ליליא.

ת"ח עלמא דלעילא אצטריך לאתערותא דעלמא דלתתא. וכד נשמתהון דצדיקיא נפקי מהאי עלמא וסלקי לעילא, כלהו מתלבשי בנהורא דלעילא בדיוקנא יקר, ובהו קב"ה [p. 26] משתעשע ותאיב לון דאנהו פרי עובדוי. ועל דא אקרון ישראל דאית לון נשמתין קדישין בנין לקב"ה, כד"א (דברים י"ד:1) בנים אתם ליי' אלהיכם, בנים ודאי, איבא דעובדוי.

רבי ייסא אמר ואפילו אינון דארעא היאך.

א"ל בגין די בפלגות ליליא כל אינון זכאי קשוט כלהו מתערי למקרי באורייתא ולמשמע תושבחן דאורייתא. והא אתמר דקב"ה וכל אינון צדיקיא דבגו גנתא כלהון צייתין לקליהון, וחוטא דחסד אתמשך עלייהו ביממא דכתיב (תהלים מ"ב:9) יומם יצוה יי' חסדו ובלילה שירה עמי. ועל דא תשובחן דסלקין בליליא קמיה דא תושבחה שלים. ת"ח בשעתא דישראל הוו סגירין בבתיהון כד קטל קב"ה בכורי מצרים, הוו אמרי הלילא ותשבחן קמיה. ת"ח דוד מלכא הוה קם בפלגות ליליא. דאי הוה יתבי או שכיב בערסיה והוה אמר שירין ותושבחן, היך כתיב (שם קי"ט:62) חצות לילה אקום להודות לך. אקום ודאי, בעמידה, לאתעסקא בשירין ותושבחן דאורייתא. ובגין כך דוד מלכא לעלמין ואפי' ביומי מלכא משיחא איהו מלכא. דהא [p. 27] תנן מלכא משיחא אי מן חייא הוא דוד שמייה, ואי מן מתייא הוא דוד שמייה. ואיהו הוה אתער בצפרא עד לא ייתי דכתיב (שם נ"ז:9) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

ת"ח כל ההוא ליליא דשרה הות לגביה דפרעה, אתו מלאכי עלאי לזמרא ליה לקב"ה בשירין ותושבחן. א"ל קב"ה כולכו זילו ועבידו מכתשין רברבין במצרים, רשימו למה דאנא זמין למעבד לבתך. מה כתיב, ויגע יי' את פרעה נגעים גדולים וגו'.

ת"ח מה כתיב, ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית וגו'. מנא ידע, דהא לא כתיב הכא כמה דאתמר באבימלך דכתיב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. והכא לא א"ל מדי.

אמר רבי יצחק הא כתיב על דבר שרי אשת אברם, דהכי הווי אמרי ליה על דבר שרי אשת אברם. דהא לא הוה ממליל עמיה כמה דממליל באבימלך, אלא דא אתמר ולא יתיר, מכתשא דא על דבר שרי אשת אברם איה, ולא הוה ממלל עמיה. כדין ידע דהא אתתיה דאברהם איה, מיד ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים. למה, בגין דלא יקרבר בר נש בהו לאבאשא לון.

וישלחו אותו. לוייה עבדו ליה בכל ארעא דמצרים. א"ל קב"ה הכי את זמין למעבד לבנוי, [p. 28] את תוזיף לון מארעך דכתיב (שמות י"ג:17) ויהי בשלח פרעה את העם, דאוזיף לון מכל ארעיה.

א"ר אבא כל כך למה אזדמן ליה לאברהם, ולמאי אצטריך. אלא בגין לגדלא שמיה דאברהם ושרה בעלמא, [פג ע"א] דאפי' במצרים דאינון חרשי עלמא ולא הוה ב"נ דאשתזיב מנייהו, אתגדל אברהם ואסתליק לעילא, הה"ד ויעל אברם ממצרים. לאן אתר, הנגבה.

אמר רבי שמעון תא חזי כלא רזא דחכמתא איהו, וקא רמז הכא בחכמתא ודרגין דלתתא דקא נחית אברהם לעומקא דלהון וידע לון ולא אתדבק בהו ותב לקיומיה. ולא אתפתא בהו כאדם, דכד מטא להווא דרגא אתפתא בנחש וגרים מותא לעלמא. ולא אתפתא כנח, דכד נחת ומטא להווא דרגא מה כתיב, (בראשית ט':21) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א.

[p. 29] אבל באברהם מה כתיב, ויעל אברם ממצרים, סק ולא נחית, ותב לאתריה, לדרגא עלאה דאתדבק ביה בקדמיתא. ועובדא הוה בגין לאחזאה חכמתא, דאתקיים בקיומא שלים כדקא חזי ליה ולא אתפתא וקם בקיומא ותב לאתריה. הנגבה, דא דרום, דרגא עלאה דאתאחיד ביה בקדמיתא דכתיב הלוך ונסוע הנגבה. אוף הכא הנגבה, אתר דאתדבק ביה בקדמיתא.

ת"ח רזא דמלה, אי אברם לא ייהות למצרים ולא יצטרף תמן בקדמיתא, לא יהא חולק עדביה דקב"ה. כגוונא דא לבנוי, כד בעא קב"ה למעבד ליה עמא חדא עמא שלים ולקרבא לון לגביה, אי לא נחתו בקדמיתא למצרים ולא יצטרפו תמן, לא הווי עמא יחידא דיליה. כגוונא דא אי לא אתייהבת ארעא קדישא לכנען בקדמיתא וישלוט בה, לא הווי ארעא חולקיה ועדביה דקב"ה. וכלא רזא חדא.

ר' שמעון הוה אזיל בארחה והוה עמיה ר' אלעזר בריה רבי אבא ור' יהודה. עד דהווי אזלי א"ר שמעון תוהנא היך בני עלמא לא משגיחין למנדע מלי דאורייתא ועל מה קיימי.

פתח ואמר (ישעיה כ"ו:9) נפשי אויטיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. האי קרא אוקמוה ואוקימנא ליה, אבל ת"ח נפשא דב"נ כד סליק לערסיה נפקת מניה [p. 30] וסלקא לעילא. ואי תימא דכלהו סלקאן, לאו כל חד חמי אפי מלכא, אלא נפשא נפקת ולא אשתאר ביה בהדי גופא בר חד רשימו דקסטן דחיותא דלבא. ונפשא אזלא ובעיא לסלקא, וכמה דרגין לדרגין לסלקא. שטאת והיא אתערעת בהני קומרין טהירין דמסאבותא. אי היא דכיא דלא אסתאבת ביממא, סלקא לעילא. ואי לאן, אסתאבת בינייהו ואתדבקת בהו ולא סלקא יתיר. ותמן מודעי לה מלין ואתדבקת מאינון

מלין דזמן קריב, ולזמנין דחייכין בה ומודעין לה מלין כדיבין. וכדין אזלא בהאי גוונא כל ליליא, עד דיתער ב"נ ותאבת לאתרה. ווי לאינון חייבי עלמא דמסאבין גרמייהו ונפשייהו.

ת"ח אינון דלא אסתאבו, כד סלקי בערסייהו נפשא סלקא ועאלת בין כל הני דרגין בקדמיתא, וסלקא ולא אתדבקת בהו, ולבתר אזלת ושטאת וסלקא כפום אורחה. ההיא נפשא דזכת לסלקא אתחזיאת קמי סבר אפי יומין ואתדבקת ברעותא לאתחזאה בתיאובתא עלאה, למחמי בנועם מלכא ולבקרא בהיכליה. ודא הוא ב"נ דאית ליה חולקא תדיר בעלמא [p. 31] דאתי, ודא היא נפשא דכסופא דילה בקב"ה תדיר, דכסופא דילה כד סלקא בקב"ה, ולא אתדבקת בהני זינין טהירין אחרנין, והיא אזלת בתר זינא קדישא, בתר אתרא דנפקת מתמן. ובגין כך כתיב נפשי אויתך בלילה, בגין למרדף בתרך ולא לאתפתאה בתר זינא אחרא נוכראה.

ת"ח נפשי, דאיהי שלטא בלילה ולמרדף בתר דרגא, רוח ביום, דכתיב נפשי אויתך [פג ע"ב] בלילה, דא נפש דאיהי שלטא בליליא, אף רוחי בקרבי אשחרך, דא רוח דאיהו שלטא ביממא. ואי תימא דתרין דרגין אינון בפרודא, לאו הכי, דהא דרגא חד אינון ואינון תרין בחבורא חד, וחד עלאה דשלטא עלייהו ואתדבק בהו ואינון ביה ואיקרי נשמה. וכלהו דרגין סלקאן ברזא דחכמתא, דכד מסתכלן אליון דרגין יסתכל ב"נ בחכמה עלאה. והאי נשמה עייל בהו ומתדבקן ביה, וכד האי שלטא כדין ההוא ב"נ אקרי קדוש, שלים מכלא, רעותא חדא לגבי קב"ה.

נפש איהי אתערותא תתאה, ודא סמיכא בגופא וזנת ליה, וגופא אחיד בה והיא אתאחידת בגופא. לבתר [p. 32] אתתקנת ואתעבידת כרסייא לאשראה עלה רוח באתערותא דהאי נפש דאתאחידת בגופא, כמה דכתיב (ישעיהו ל"ב:15) עד יערה עלינו רוח ממרום. לבתר דמתקנן תרווייהו, זמינין לקבלא נשמה, דהא רוח אתעביד כרסייא לגבי נשמה לאשראה עליה. והאי נשמה איהי סתימא, עלאה על כלא, טמירא דכל טמירין. אשתכח דאית כרסייא לכרסייא וכרסייא לגבי עלאה עלייהו. וכד תסתכל בדרגין תשכח רזא דחכמתא בהאי מלה, וכלא הוא חכמתא לאדבקא בהאי גוונא מלין סתימין.

ת"ח נפש דאיהי אתערותא תתאה דאתדבקא ביה בגופא, כגוונא דנהורא דבוצינא, דנהורא תתאה דאיהי אוכמא אתדבקת בפתילה ולא אתפרש מנה ולא אתתקנת אלא בה. וכד אתתקנת בפתילה אתעבידת כרסייא לנהורא חוורא דשרייתא על ההוא נהורא אוכמא. לבתר כד מתקנן תרווייהו אתעביד ההוא נהורא חוורא כרסייא לנהורא סתימא דלא אתחזי ולא אתיידע מה דשרא על ההוא נהורא חוורא, וכדין נהורא שלים. כך הוא ב"נ דאיהו שלים בכלא וכדין אקרי קדוש, כד"א (תהלים ט"ז:3) לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי במ. כגוונא דא ברזא עלאה.

ת"ח בשעתא דעאל אברהם לארעא אתחזי ליה קב"ה כמה דאתמר דכתיב ליי' הנראה אלי, וקביל תמן נפש ובנה מזבח לההוא [p. 33] דרגא. לבתר הלוך ונסוע, דקביל רוח, עד דסליק לאתדבקא גו נשמה, כדין ויבן שם מזבח ליי' סתם, דא נשמה דאיהי סתימא דכל סתימין.

לבתר ידע דבעי לצרפא ולאטעטרא בדרגין. מיד וירד אברם מצרימה, ואשתזיב מתמן ולא אתפתא גו אינון טהירין, ואתצריך ותב לאתריה. כיון דנחת ואתצריך, מיד ויעל אברם ממצרים, סליק ודאי ותב לאתריה ואתדבק במהימנותא עלאה דכתיב הנגבה. מכאן ולהלאה ידע אברהם חכמתא עלאה ואתדבק בקב"ה ואתעביד ימינא דעלמא.

כדין ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוזהב. כבד מאד, בסטרא דמזרח. במקנה, בסטרא דמערב. בכסף, בסטרא דדרום.
בוזהב, בסטרא דצפון.

אתו ר' אלעזר ור' אבא וכלהו חבריא ונשקו ידוי. בכה ר' אבא ואמר ווי כד תסתלק מן עלמא, מאן ינהיר נהורא דאורייתא. זכאה חולקהון דחברייא דשמעין מלין דאורייתא מפומך.

אמר רבי שמעון תא חזי מה כתיב, וילך למסעי, למפקד אתריה ודרגוי. למסעי, [p. 34] למסעו כתיב. מאן מסעו, דא דרגא קדמאה דאתחזי ליה בקדמיתא. כתיב הכא מסעו, וכתיב התם (מל"א ו':7) אבן שלמה מסע, והא אוקימנא אבן שלמה ודאי. מסע כמה דאתמר.

ובגין כך וילך למסעי, כל אנון דרגין, דרגא בתר דרגא כמה דאתמר.
מנגב [פד ע"א] ועד בית אל, לאתקנא אתריה ולחברא לון ביחודא שלימ, דהא מנגב ועד בית אל אשתכח רזא דחכמתא כדקא יאות.

אל המקום אשר היה שם אהלה בה"א בתחלה. מאן אהלה, דא בית אל, אבן שלמה כדאמרן.
[p. 35] תו רשים ואמר אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, דכתיב ליי' הנראה אליי. וכדין ויקרא שם אברם בשם יי', כדין אתדבק במהימנותא שלימתא.

תא חזי בקדמיתא סליק מתתא לעילא דכתיב וירא יי' אל אברם, וכתיב ליי' הנראה אליי, ודא הוא דרגא קדמאה כדאמרן, אבן שלמה מסע, וכתיב למסעו. ולבתר הלוך ונסוע הנגבה, דרגא בתר דרגא עד דאתעטר בדרום חולק עדביה. לבתר סתים מלה כד סליק ואמר ליי' סתם, ודא עלמא עלאה. ומתמן נטיל בדרגוי ונחית מעילא לתתא, ואתדבק כלא באתריה כדקא יאות.

והכא כד תסתכל בדרגין תשכח רזא דחכמתא עלאה. מה כתיב, וילך למסעו מנגב, מסטרא דימינא, שירותא דעלמא עלאה, סתימא עמיקא לעילא עד אין סוף, ונטיל דרגא בתר דרגא מנגב ועד בית אל מעילא לתתא.
ויקרא שם אברם בשם יי'. אדבק יחודא באתריה כדקא יאות דכתיב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה.

מאי אשר עשה, דסליק לה מתתא לעילא, והשתא [p. 36] נחית בדרגין מעילא לתתא, בגין דהיא לא תעדי מאינון דרגין עלאין ואינון לא יעדון מנה ויתיחד כלא ביחודא חדא כדקא יאות. כדין אתעטר אברהם והוה חולק עדביה דקב"ה ודאי.

זכאין אינון צדיקייא דמתעטרי ביה בקב"ה והוא מתעטר בהון. זכאין אינון בעלמא דין וזכאין אינון בעלמא דאתי. עלייהו כתיב (ישעיה ס':21) ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ, וכתיב (משלי ד':18) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

אזלו, כד מטו תד בי חקל יתבו. פתח ר' שמעון ואמר (תהלים פ"ו:16) פנה אלי וחנני וגו'. האי קרא אית לאסתכלא ביה והא אוקימנא ליה בכמה אתר, אבל בהאי קרא מלין סתימין אית ביה.
פנה אלי. וכי דוד אמר פנה אלי וחנני. אלא בגין דרגא דאיהו אתעטר ביה קאמר.
תנה עזך לעבדך. תנה עזך, דא עז עלאה כדכתיב (שמואל א' ב':10) ויתן עז למלכו. מאן מלכו, דא מלך סתם, מלכא משיחא. אוף הכא לעבדך, דא מלכא משיחא כדאמרן מלך סתם.

והושיעה לבן אמתך. וכי לא הוה בריה דישי איהו. אלא הא אוקימנא דכד ייתי ב"נ לקבל מלה עלאה [p. 37] לאדכרא בעי למהך במלה דאיהו ודאי, ועל דא אדכר לאמיה ולא לאבוי. ותו הא דתנינן דא מלך כדקאמרן. אמר ר' שמעון ת"ח מה כתיב, ויהי ריב בין רעי מקנה אברם. רב כתיב, חסר יוד, דבעא לוט למהדר לפולחנא נוכראה דפלחי יתבי ארעא, וסופיה דקרא אוכח דכתיב והכנעני והפריזי או יושב בארץ. ומגלן דלוט אהדר לסרחניה לפולחנא נוכראה, הה"ד ויסע לוט מקדם. מאי מקדם, מקדמונו של עולם. כתיב הכא ויסע לוט מקדם, וכתיב התם ויהי בנסעם מקדם. מה להלן נטלן מקדמונו דעלמא, אוף נטלן מקדמונו דעלמא.

כיון דידע אברהם דלוט הכי נטי לביה מיד ויאמר אברם אל לוט הפרד נא מעלי, לית אנת כדאי לאתחברא בהדאי. כדין אתפרש אברהם מניה ולא בעא למיהך ולא אתחברא עמיה, דכל מאן דאתחבר לחייבא סופיה למיהך אבתריה [p. 38] ולא תענש [פד ע"ב] בגיניה. מגלן, מיהושפט דאתחבר עם אחאב. ואלמלא זכו דאבהן אתענש תמן דכתיב (ד"ה ב' י"ח:31) ויזעק יהושפט, וכדין אשתזיב דכתיב ויסיתם אלהים מעליו.

ועל דא לא בעא אברהם למיהך בהדיה דלוט. ועם כל דא לא בעא לוט למהדר מסורחניה, אלא ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם, אתנטיל מן קדמאה דעלמא ולא בעא לאתדבקא במהימנותא שלימתא כאברהם. אברם יושב בארץ כנען, לאתדבקא באתרא דמהימנותא ולמנדע חכמתא לאתדבקא במאריה. ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום, עם אינון חייבין דעלמא דנפקו מגו מהימנותא דכתיב ואנשי סדום רעים וחטאים ליי' מאד. כל חד אתפרש לארחה כדקא יאות. בג"כ זכאין אינון חברייא דמשתדלי באורייתא יממא וליליא וחברותא דלהון בקב"ה, ועלייהו כתיב (דברים ד':4) ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום.

ויי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמנו. ר' אבא פתח (יונה א':3) ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני יי'. וכי מאן עריק מקמי קב"ה דכתיב ביה (ירמיה כ"ג:24) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יי', והוא אתי למערק מקמיה. [p. 39] אלא כתיב (שיר ב':14) יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה. יונתי, דא כנסת ישראל. בחגוי הסלע, דא ירושלם דאיהי סלקא על כל עלמא. מה סלע איהי עלאה ותקיפא על כלא, אוף ירושלם איהי עלאה ותקיפא על כלא. בסתר המדרגה, דא בית המקדש, אתר דאקרי בית קדש הקדשים, לבא דכל עלמא. ובגין כך כתיב בסתר המדרגה, בגין דתמן הות שכינתא מסתתרא כאתתא דאיהי צנועה לבעלה ולא נפקת מביתא לבר, כד"א (תהלים קכ"ח:3) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. כך כנסת ישראל לא שרייא לבר מאתרהא בסתירו דדרגא אלא בזמנא דגלותא דאיהי בגו גלותא, ובגין דאיהי בגלותא שאר עמין אית לון טיבו ושלוחה יתיר.

תא חזי בזמנא דישאל שריין על ארעא קדישא כלא הוה מתתקן כדקא יאות וכרסיא שלים עלייהו, ועבדי פולחנא ובקע אוירין דעלמא וסליק ההוא פולחנא לעילא לאתריה, בגין דארעא [p. 40] לא אתתקנת לפולחנא אלא לישאל בלחודייהו. ובגין כך שאר עמין הוו מתרחקי, דלא הוו שלטין כהשתא בגין דלא אתזנו אלא מתמצית. ואי תימא הא חמינן כמה מלכין הוו דשליטין בזמנא דבית המקדש קיים על עלמא. ת"ח בבית ראשון עד לא סאיבו ישראל ארעא לא הוו שלטין שאר עמין, אלא אתזנו מתמצית ובה הוו שלטין ולא כל כך. כיון דחבו ישראל

וסאיבו ארעא כביכול דחו לה לשכינתא מאתרה ואתקרבת לדוכתא אחרא, וכדין שלטו שאר עמין ואתייהיב לון רשו לשלטאה.

ת"ח ארעא דישראל לא שליט עלה ממנא ולא אחרא בר קב"ה בלחודוי. ובשעתא דחאבו ישראל והוו מקטרין לטעוון אחרן בגו ארעא, כביכול אתדחייא שכינתא מאתרה, ומשכי ומקטרי לאתקשרא טעוון אחרן גו שכינתא, [p. 41] וכדין אתייהיב לון שלטנותא, בגין דקטרת קטורא הוא לאתקטרא. ומכדין שלטו שאר עמין ובטלו נביאים וכל אינון דרגין עלאין לא שלטו בארעא, ולא אעדיו שולטנותא משאר עמין בגין דאינון משכו לשכינתא לגבייהו. ועל דא בבית שני הא שולטנותא דשאר עמין לא אעדיו, וכ"ש בגלותא דשכינתא בשאר עמין, אתר דשאר ממנן שלטין, ובגין כך כלהו ינקין מן שכינתא דאתקריבת גבייהו.

ועל [פה ע"א] דא בזמנא דישראל הוו שראן בארעא ופלחי פולחנא דקב"ה, שכינתא הות צנועה בינייהו ולא נפקת מגו ביתא לבר לאתגלייא. ובגין כך כל אינון נביאים דהוו בההוא זמנא לא נטלו נבואה אלא באתרה כדקאמרן. ובגין כך יונה הוה ערק לבר מארעא קדישא, דלא יתגלי עליה נבואה ולא יהך בשליחותא דקב"ה. ואי תימא הא חמינן דאתגלייא שכינתא בבבל דאיהו לבר. הא אוקמוה דכתיב (יחזקאל א':3) היה היה, דהוה מה דלא הוה מן קדמת דנא מיומא דאתבני בי מקדשא, וההיא [p. 42] נבואה לשעתא הוה. וכתיב על נהר כבר. מאי על נהר כבר. נהר דכבר הוה מיומא דאתברי עלמא ושכינתא אתגלייא תדיר עליה דכתיב (בראשית ב':10-11) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו' שם האחד וגו'. ודא איהו חד מינייהו, ותמן אתגלייא לפום שעתא דאצטריכו לה ישראל לפום צערייהו, אבל בזמנא אחרא לא אתגלייא. ובגין כך יונה בגין דלא תשרי עלוי שכינתא ולא תתגלי עלוי, אזל מארעא קדישא וערק, הה"ד (יונה א':3) מלפני יי'.

תא חזי כמה דשכינתא לא אתגליא אלא באתרא דאתחזי לה, אוף הכי לא אתחזי ולא אתגליא אלא בבר נש דאתחזי לה. דהא מן יומא דסליק על רעותיה דלוט לאתהפכא בסרחניה, אסתלקת רוחא קדישא מאברהם. כיון דאתפרש לוט מניה, מיד שרא רוח קודשא בדוכתיה, הה"ד ויי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו וגו'.

[p. 43] תא חזי כיון דחמא אברהם דלוט הוה תב לסרחניה, הוה דחיל אברהם, אמר דילמא ח"ו בגין חברותא דדא אבידנא בגיניה חולקא קדישא דאעטר לי קב"ה. כיון דאתפרש מניה א"ל שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם. מאי אשר אתה שם. דאתדבקת ביה בקדמיתא ואתעטרת במהימנותא שלימתא. צפונה ונגבה וקדמה וימה. אלין אינון מסעיו דהוו בקדמיתא דכתיב וילך למסעיו, וכתיב הלוך ונסוע הנגבה. אלין דרגין עלאין, דאתעטר במהימנותא שלימתא בקדמיתא וכדין אתבשר דלא יעדי מניה ומן בנוי לעלמין דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה. מאי אשר אתה רואה. דא דרגא קדמאה דאתגליא ליה, כד"א ליי' הנראה אליו. ובגין כך אשר אתה רואה, בגין דדרגא דא אתכליל מכלהו דרגין וכלהו אתחזון ביה, ובגין כך כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגו'.

ר' אלעזר אערע בבי אושפיזא בלוד והוה עמיה רבי חזקיה. קם בליליא למלעי באורייתא, קם רבי חזקיה גביה. א"ל ר' אלעזר בקיסטרא דקוסטא חברייא שכיחי.

פתח רבי אלעזר ואמר (שיר ב':3) כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים. בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. כתפוח, דא קב"ה דאיהו חמיד ומתעטר בגונוי מכל שאר אילנין, דלא אית דדמי ליה. רשים איהו מכלא, רשים הוא דלית אחרא כוותיה.

[p. 44] בגיני כך בצלו חמדתי וישבתי. בצלו, ולא בצלא אחרא. בצלו, ולא בצלא דשאר ממנן. חמדתי. אימתי, מן יומא דהוה אברהם בעלמא, דאיהו חמיד ורחים ליה לקב"ה באהבה, כד"א (ישעיה מ"א:8) אברהם אוהבי. ופריו מתוק לחכי, דא הוא יצחק דאיהו איבא קדישא.

ד"א בצלו חמדתי וישבתי, דא יעקב. ופריו מתוק לחכי, דא יוסף הצדיק דעביד פירין קדישין בעלמא. וכתי (בראשית ל"ז:2) אלה תולדות יעקב יוסף, דכל אינון תולדות דיעקב יוסף איהו דעביד תולדות כעין כלהו שבטים. ובגין כך אקרון ישראל על שמא דאפרים דכתיב (ירמיה ל"א:20) הבן יקר לי אפרים.

ד"א כתפוח בעצי היער, דא אברהם דדמי ליה לתפוח דסליק ריחין [פה ע"ב] ואתרשים במהימנותא שלימתא [p. 45] על כל בני דריה, ואתרשים חד לעילא ואתרשים חד לתתא דכתיב אחד היה אברהם. מאי טעמא הוה אחד. דלא הוה אחרא בעלמא די סליק במהימנותא דקב"ה בר איהו.

א"ל ר' חזקיה והא כתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן.
א"ל עד כען אינון לא הוו בדרגין עלאין דאתעטר בהו אברהם.
לבתר א"ל תו שמענא דלא אקרי אברהם אחד עד דאסתלק ביצחק ויעקב. כיון דאסתלק ביצחק ויעקב והו כלהו תלתהון אבהן דעלמא, כדין אקרי אברהם אחד וכדין הוה תפוח בעלמא, רשים מכל בני עלמא.
א"ל שפיר קא אמרת.

ד"א כתפוח בעצי היער, כמה דאתמר דא קב"ה. כן דודי בין הבנים, דא קב"ה. בצלו, דא קב"ה. חמדתי וישבתי, ביומא דאתגלי קב"ה על טורא דסיני וקבילו ישראל [p. 46] אורייתא ואמרו (שמות כ"ד:7) נעשה ונשמע. ופריו מתוק לחכי, אלין מלין דאורייתא דכתיב בהו (תהלים י"ט:11) ומתוקים מדבש ונופת צופים.

ד"א ופריו מתוק לחכי, אלין נשמתהון דצדיקיא דכלהו איבא דקב"ה וקיימי עמיה לעילא.
תא חזי כל נשמתין דעלמא, דאינון איבא דעובדוי דקב"ה, כלהו חד ברזא חד. וכד נחתי לעלמא כלהו מתפרשין בגונוין, דכר ונוקבא, ואינון דכר ונוקבא מחוברין כחדא.

ות"ח תיאובתא דנוקבא לגבי דכורא עביד נפש, ותיאובתא דדכורא לגבי נוקבא עביד נפש, ורעותא דתיאובתא דדכורא לגבי נוקבא ואתדבקותא דיליה בה אפיק נפש, וכליל תיאובתא דנוקבא ונטיל ליה, ואתכליל תיאובתא תתאה בתיאובתא דלעילא ואתעבידו רעותא חדא בלא פרודא. וכדין נטיל כלא נוקבא ואתעברת מן דכורא, ותיאובתין תרוייהו מתדבקן כחדא, ועל דא כלא כליל דא בדא.

וכד נשמתין נפקין, דכר ונוקבא כחדא נפקין. לבתר כיון דנחתי מתפרשן דא לסטריה ודא לסטריה, וקב"ה מזווג לון לבתר, ולא אתייהיב זווגא לאחרא אלא לקב"ה בלחודוי, דאיהו ידע זווגא דלהון לחברא לון כדקא יאות. זכאה ההוא בר נש [p. 47] דזכי בעובדוי ואזיל באורח קשוט, בגין דאתחבר נפש בנפש כמה דהוו מעקרא, דהא אי זכי

בעובדוי דא הוא בר נש שלים כדקא יאות. ובגין כך כתיב ופריי מתוק לחכי, דא הוא תקונא מברך, לאתברכא מניה
עלמא, בגין דכלא בעובדין דבר נש תליא, אי זכי אי לא זכי.
א"ר חזקיה הכי שמענא דכתיב (הושע י"ד:9) ממני פריך נמצא. קב"ה אמר לה לכנסת ישראל ממני ודאי פריך
נמצא. פריי נמצא לא כתיב אלא פריך, ההוא תיאובתא דנוקבא דעביד נפש ואתכליל בתוקפא דדכורא ואתכליל נפש
בנפש ואתעבידו חד, כליל דא בדא. לבתר אשתכחו תרווייהו בעלמא, ודאי בחילא דדכורא אשתכח איבא דנוקבא.
ד"א בתיאובתא דנוקבא אשתכח איבא דדכורא, דאי לאו תיאובתא דנוקבא לגבי דכורא, לא אתעבידו פירין
לעלמין, הה"ד ממני פריך נמצא.

[p. 48] ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. רבי יוסי פתח (ישעיה מ"א:2) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו
וגו'. האי קרא אוקמוה חברייא, אבל האי קרא ברזא דחכמתא איהו, דהא תנינן שבעה רקיעין עבד קב"ה לעילא, וכלהו
לאשתמודע יקרא דקב"ה, וכלהו קיימין לאודעא רזא דמהימנותא עלאה.
תא חזי אית רקיעא עלאה סתים לעילא מנייהו, ודא הוא רקיעא דדבר לון ונהיר לון לכלהו. ודא לא אתיידע
וקיימא בשאלתא דלא ידיעא, בגין דאיהו סתים ועמיק, וכלא תוהין עליה. ובגין כך אקרי מי כמה דאוקמוה דכתיב
(איוב ל"ח:29) מבטן מי יצא הקרח, ואתמר.

והאי הוא רקיעא עלאה [פו ע"א] דקיימא על כל אינון שבעה. ואית לתתא רקיעא דאיהו תתאה מכלהו ולא
נהיר, ובגין דאיהו תתאה דלא נהיר ההוא רקיעא דעלייהו אתחבר ביה. ואלין תרין אתוון כליל לון בגויה ואקרי ים
דההוא רקיעא עלאה דאקרי מי, בגין דכל אינון [p. 49] רקיעין אחרנין אתעבידו נחלין ועאלין לגביה, וכדין איהו ים
עלאה ועביד איבין ונונין לזנייהו. ועל דא אמר דוד (תהלים ק"ד:25) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות
קטנות עם גדולות.

ועל דא כתיב (ישעיה מ"א:2) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו. מי העיר ממזרח, דא אברהם. צדק יקראהו
לרגלו, דא הוא רקיעא תתאה דכלהו רקיעין, דאתעביד ים.

(ישעיה מ"א:2) יתן לפניו גוים. מאן, האי רקיעא תתאה דאמרן דעביד נוקמין ואפיל שנאין. ובהאי אשתבח דוד
ואמר (תהלים י"ח:41) ואויבי נתתה לי עורף ומשנאי אצמיתם.

יתן לפניו גוים. אלין אינון עמין דהוה רדיף עליהוון אברהם, וקב"ה הוה קטיל.

ומלכים ירד. מאי ירד, אלא ומלכים ירד, אלין מלכין ממנן דלעילא דעלייהו.

יתן לפניו גוים, אלין עמין דלתתא. ומלכים ירד, אלין ממנן רברבן דלעילא. דכד עביד קב"ה דינא בעמא, בכלא

עביד דינא, בעילא ותתא.

ירדפם יעבור שלום אורח ברגליו לא יבא. ירדפם, דא אברהם, דאברהם [p. 50] הוה רדיף לון וקב"ה הוה

עביר קמיה וקטיל לון דכתיב יעבור שלום, דא קב"ה דאקרי שלום.

אורח ברגליו לא יבא. סלקא דעתך דהוה אברהם אזיל בגו ענני או בגו סוסוון ורתיכין. אלא אורח ברגליו לא יבא, דלא הוה קמיה דאברהם לא מלאכא ולא שליחא אלא קב"ה בלחודוי דכתיב אורח ברגליו. מאן רגליו, אלן מלאכין דאינון תחותוי דקב"ה, כד"א (זכריה י"ד:4) ועמדו רגליו ביום ההוא וגו'.

ד"א מי העיר ממזרת. ת"ח בשעתא דקב"ה אתער עלמא לאייתאה לאברהם ולקרבא ליה לגביה, האי אתערותא בגין דזמין יעקב למיפק מניה ולקיימא תריסר שבטין כלהו זכאין קמיה דקב"ה.

צדק יקראהו לרגלו, דקב"ה הוה קרי ליה תדיר מן יומא דאתברי עלמא, כד"א (ישעיה מ"א:4) קורא הדורות מראש. ובגין כך צדק יקראהו ודאי. לרגלו, לאתחברא ביה בפולחניה ולקרבא ליה לגביה, כד"א (שמות י"א:8) העם אשר ברגליו.

[p. 51] ד"א מי העיר ממזרת, דמתמן שרותא דנהורא לאנהרא, בגין דדרום ההוא תוקפא דנהורא דיליה מגו מזרח איהו. ועל דא מי העיר ההוא נהורא דדרום. ממזרת, בגין דאיהו נטיל ואתון בקדמיתא, ותיאובתא דההוא רקיעא עלאה למיהב ליה למזרח.

צדק יקראהו לרגלו, דא מערב דאיהו קרי ליה תדיר ולא שכיך, כד"א (תהלים פ"ג:2) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל, בגין דמערב אתער תדיר לגביה.

יתן לפניו גוים ומלכים ירד, דהא מניה קביל תוקפא לאכנעא כל אינון עמין דעלמא.

רבי יהודה אמר (ישעיה מ"א:2) מי העיר ממזרת, דא אברהם דלא נטיל אתערותא לגבי קב"ה אלא ממזרח. בגין דחמא שמשא דנפיק בצפרא מסטרא דמזרח, נטיל אתערותא לנפשיה דאיהו קב"ה. אמר דא הוא מלאכא דברא יתן פלח ליה כל ההוא יומא. לרמשא חמא שמשא דאתכניש ואתא חשוכא. אמ' ודאי דא הוא דשליט על ההוא דפלחנא כל האי יומא, דהא אתחשך קמיה ולא נהיר. פלח ליה לליליא. לצפרא חמא דאזלא חשוכא ואתנהיר סטרא דמזרח. אמר ודאי כל אלן, מלאכא אית עליהו ושליט דאנהיג לון. כיון דחמא קב"ה תיאובתא דאברהם לגביה, כדן אתגלי עלוי ומליל עמיה דכתיב צדק יקראהו לרגלו, דמליל עמיה ואתגלי עליה.

ר' יצחק פתח (שם מ"ה:19) דובר צדק מגיד מישרים. [פו ע"ב] קב"ה כל מלוי אינון בקושטא ועביד מישרים. במה עביד מישרים. בגין דכד ברא קב"ה עלמא לא הוה קאים והוה מתמוטט להכא ולהכא. א"ל קב"ה לעלמא מה לך דאת מתמוטט.

[p. 52] א"ל רבוננו של עולם לא יכילנא למיקם דלית בי יסודא על מה דאתקיים.

א"ל הא אנא זמין למיקם בך חד צדיק ואיהו אברהם די ירחים לי. מיד קאים עלמא בקיומיה, הה"ד (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם, באברהם אתקיים עלמא.

אמר רבי חייא (ישעיה מ"ה:19) ומגיד מישרים, דהא אתיב ליה עלמא לקב"ה ההוא אברהם זמין דיפקון מניה בנין דיחריבו מקדשא ויוקידו אורייתא.

אמר ליה זמין חד בר נש למיפק מניה דאיהו יעקב ויפקון מניה תריסר שבטין כלהו זכאין.

מיד אתקיים עלמא בגיניה, הה"ד ומגיד מישרים.

ר' אלעזר אמר הא אתערנא וידבר, ויגד, ויאמר, כלהו לטעמייהו אתפרשן. וידבר איהו באתגליא, דרגא לבר, דלא איהו דרגא פנימאה כאינון דרגין עלאין, ודא איהו (שם) דובר צדק. ויגד איהו רמז לדרגא פנימאה עלאה דשלטאה על דבור, ודא הוא ומגיד מישרים. מאן מישרים, דא דרגא עלאה דיעקב שרייא ביה, הה"ד (תהלים צ"ט:4) אתה כוננת מישרים. ובגין כך ומגיד כתיב ולא דובר.

[p. 53] א"ר יצחק והא כתיב (דברים ד':13) ויגד לכם את בריתו.

א"ל הכי הוא ודאי, איהו דרגא דשלטא על תתאה דאיהו דובר צדק, וכלא בגין לאסתכלא איכא. ת"ח דאע"ג דדבר איהו תתאה, לא תימא דלאו עלאה איהו, אלא ודאי מליא איהו מכלא ודרגא עלאה איהו, וסימניך (שם ל"ב:47) כי לא דבר רק הוא מכם.

רבי אלעזר הוה אזיל לבי חמוי והוה עמיה רבי חייא ורבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי אלעזר הא חמינא דאתערותא דלעילא לאו איהו אלא כד אתער לתתא, דהא אתערותא דלעילא בתיאובתא דלתתא תליא מלתא. פתח ואמר (תהלים פ"ג:2) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל. דא הוא אתערותא דלתתא בגין לשלטאה. אמר דוד אלהים אל דמי לך, לאתערא לגבי עלאה ולאחברא גבי ימינא. מאי טעמא, בגין (שם:6,3) כי הנה אויביך וגו', וכתיב כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו. ובגין כך אלהים אל דמי לך, לאתערא לגבי עלאה, דהא כדין אתערת ימינא וקטירת לה בהדה. וכד אתקשרת בימינא, כדין אתבר שנאין דכתיב (שמות ט"ו:6) ימינך יי' נאדרי בכח ימינך יי' תרעץ אויב.

[p. 54] ותא חזי בשעתא דאתחברו כל אינון מלכין לאגחא קרבא עליה דאברהם, אתייעטו לאעברא ליה מן עלמא, וכיון דשלטו בלוט בר אחוה דאברהם, מיד אזלו דכתיב ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו. מאי טעמא, בגין דדיוקניה הוה דמי לאברהם, ובגין כך וילכו, דכל ההוא קרבא בגיניה הוה. מאי טעמא, בגין דהוה אברהם אפיק בני עלמא מפולחנא נוכראה ואעיל לון בפולחנא דקב"ה. ותו קב"ה אתער לון בגין לגדלא שמא דאברהם בעלמא ולקרבא ליה לפולחניה.

ורזא דמלה, כיון דאברהם אתער למרדף אבתרייהו, כדין אלהים אל דמי לך, עד דאתקשר כולא באברהם. וכד אתקשר כולא באברהם, כדין אתברו כלהו מלכין מקמיה כדקא אמרן דכתיב ימינך יי' תרעץ אויב.

ומלכי צדק מלך שלם. רבי שמעון פתח (תהלים ע"ו:3) ויהי בשלם סכו וגו'. תא חזי כד סליק ברעותא דקב"ה

למברי עלמא אפיק חד שלהובא דבוצינא דקרדינותא ונשף זיקא בזיקא, חשכא [p. 55] ואוקידת. ואפיק מגו [פז ע"א] סטרי תהומי חד טיף וחבר לון כחד וברא בהו עלמא.

ההוא שלהובא סליק ואתעטרא בשמאלא, וההוא טיף סליק ואתעטר בימינא. סלקו חד בחד, אחלפו דוכתי, דא לסטרא דא ודא לסטרא דא, דנחית סליק, דסליק נחית, אתקטרו דא בדא. נפיק מבינייהו רוח שלים, כדין אינון תרין סטרין אתעבידו חד, ואתייהב בינייהו ואתעטרו חד בחד. כדין שלם אשתכת לעילא ושלם לתתא ודרגא אתקיים.

אתעטרת ה"א בוא"ו, וא"ו בה"א, כדין סלקא ה"א ואתקשרא בקשורא שלים. כדין ומלכי צדק מלך שלם, מלך שלם ודאי, מלך איהו דשליט בשלימו. אימתי איהו מלך שלם, ביומא דכפורי דכל אנפין נהירין.

[p. 56] ד"א ומלכי צדק, דא עלמא בתראה. מלך שלם, דא עלמא עלאה. דאתעטר חד בחד בלא פרודא, תרין

עלמין כחדא, ואפי' עלמא תתאה כלא הוא וחד מלה איהו.

הוציא לחם ויין, דתרין אלין בה.

והוא כהן לאל עליון, משמש עלמא לקבל עלמא.

והוא כהן, דא ימינא. לאל עליון, עלמא עלאה. ובגין כך בעי כהנא לברכא עלמא.

ת"ח ברכאן דנטיל האי עלמא תתאה כד אתחבר בכהנא רבא. כדין ויברכו ויאמר ברוך אברם לאל עליון, הכי הוא ודאי. כגוונא דא בעי כהנא לתתא לקשרא קשרין ולברכא האי דוכתא בגין דיתקשר בימינא, לאתקשרא תרין עלמין כחד.

ברוך אברם. רזא דמלה תקונא דברכאן. ברוך אברם, כמה דאמרינן ברוך אתה. לאל עליון, יי' אלהינו. קונה

שמים וארץ, מלך העולם. והאי קרא רזא דברכאן איהו. בגין כך ויברכו, מתתא. וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידיך, מעילא לתתא.

[p. 57] ויתן לו מעשר מכל, לאתדבקא באתר דקשורא אתקשר לתתא.

עד דהוו אזלי אערע בהו ר' ייסא וחד יודאי בהדיה, והוה אמר ההוא יודאי (שם כ"ה:1) לדוד אליך יי' נפשי

אשא. לדוד. וכי אמאי לא כתיב מזמור לדוד או לדוד מזמור. אלא בגין דרגיה קאמר לדוד, תושבחתא דאמר בגיניה.

אליך יי' נפשי אשא. אליך יי', לעילא. נפשי אשא. מאן נפשי, דא דוד, דרגא קדמאה דקאמרן. אשא, אסלק,

כד"א (שם קכ"א:1) אשא עיני אל ההרים. בגין דכל יומי הוה משתדל לסלקא דרגיה, לאתעטרא לעילא ולא אתקשרא תמן בקשורא שלים כדקא יאות.

כגוונא דא (שם ק"ג:1) לדוד ברכי נפשי את יי', בגין דדוד דרגיה קאמר. ומאי איהו דאמר, ברכי נפשי את יי'.

את, לאתקשרא בקשורא לעילא.

[p. 58] וכל קרבי. מאן קרבי, אלין שאר חיון ברא דאקרון קרבים, כד"א (שיר ה':4) ומעי המו עליו.

ד"א ברכי נפשי, בגיניה קאמר. את יי', דא שלימו דכלא. את יי', כללא דכלא.

א"ר אלעזר לר' ייסא חמינא לך דהא עם שכינתא קאתית ואתחברת.

א"ל הכי הוא ודאי, ותלת פרסי הון דאזילנא בהדיה ואמר לי כמה מלי מעלייתא. ואנא אגירנא ליה ליומא דא

ולא ידענא דאיהו בוצינא דנהיר כהשתא.

א"ל רבי אלעזר מה שמך.

א"ל יועזר. א"ל יועזר ואלעזר יתיבו כחדא.

יתבו גבי חד טנרא [פז ע"ב] בההוא חקל. פתח ההוא יודאי ואמר (ישעיה מ"ג:25) אנכי הוא מוחה

פשעיד למעני וחטאתיך לא אזכור. מאי טעמא תרי זמני אנכי אנכי. אלא חד בסיני וחד בשעתא דברא עלמא דכתיב

(שמות כ':2) אנכי יי' אלהיך, [p. 59] דא הוא בסיני. כד ברא עלמא כתיב (ישעיה מ"ה:12) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי.

הוא, בגין לאחזאה דלא הוי פרודא בין עילא ותתא.
מוחה פשעיך. מעביר פשעיך לא כתיב, אלא מוחה, בגין דלא יתחזון לעלמין.
למעני. מאי למעני, בגין אינון רחמין דתליין בי דכתיב (דברים ד':31) כי אל רחום יי' אלהיך.
ד"א מוחה פשעיך למעני. ת"ח חייבי עלמא עבדין פגימותא לעילא, דכד אינון חובין סלקין, רחמין סלקין ונהירו
עלאה ויניקו דברכאן לא נחית לתתא, והאי דרגא לא נטיל ברכאן דלעילא לינקא לתתא. ובגין כך למעני, בגין דלא
יתמנעון ברכאן לינקא לעילא.

כגוונא דא (שם ל"ב:39) ראו עתה כי אני אני הוא, לאתחזאה דלא הוי פרודא בין עילא ותתא כמה דאתמר.
ת"ח כגוונא דא כד אשתכחו זכאין בעלמא אתעררו ברכאן לעלמין כלהו. כיון דאתא אברהם אתער ברכאן
לעלמא דכתיב ואברכך והיה ברכה. מאי והיה ברכה. רמז דישתכחון בגיניה ברכאן לעילא ותתא דכתיב ונברכו בך כל
משפחות האדמה, וכתיב ואברכה מברכך.
אתא יצחק, אודע לכלא דאית דין ואית דיין לעילא לאתפרעא מן חייביא, ואיהו אתער דינא בעלמא בגין
דידחלון ליה לקב"ה כל בני עלמא.

אתא יעקב ואתער רחמי בעלמא ואשלים מהימנותא בעלמא כדקא חזי.
[p. 60] ביומו דאברהם מה כתיב, ומלכי צדק מלך שלם, דאתעררת כרסייא בדוכתיה וכדין אשתכח מלך
שלם, בלא פגימו כלל.

הוציא לחם ויין, אפיק מזונין לעלמין כלהו כדקא חזי. הוציא לחם ויין, דלא אתמנעו ברכאן מכלהו עלמין.
הוציא, כד"א (בראשית א':24) תוצא הארץ, מדרגין דלעילא אפיק מזונין וברכאן לעלמין כלהו.
והוא כהן לאל עליון, דאשתכח כלא בשלימו עלאה כדקא חזי, לאתחזאה כמה דחייביא עבדי פגימו בעלמא ומנעי
ברכאן, הכי נמי זכאין אתיין ברכאן לעלמא ובגיניהו אתברכאן כל בני עלמא.
ויתן לו מעשר מכל. מאי מעשר מכל, מאינון ברכאן דנפקי מכל, בגין דאיהו אתר דכל ברכאן דנחתי לעלמא
מתמן נפקי.

ד"א ויתן לו מעשר מכל, קב"ה יהב ליה מעשרא. ומאן איהו, דא דרגא דכל פתחין דמהימנותא וברכאן דעלמא
ביה קיימי, ואיהו מעשר ואיהו חד מעשרה ואיהו עשרה ממאה. מכאן ולהלאה עאל אברהם בקיומא דלעילא כדקא חזי.
א"ל ר' אלעזר שפיר קא אמרת. א"ל מאי עבדתך.

[p. 61] א"ל קריינא דדרדקי באתרי, והשתא אתא ר' יוסי דכפר חנין למתא וסליקו לון מגבאי ואותיבן לון
גביה. והווי יהבין לי בני מתא אגרא כההוא זמנא דדרדקי הווי גבאי, ואסתכלנא בנפשאי דלא אתחזי לי לאתהני מנייהו
למגנא ואגירנא גרמאי בהדי האי חכים.
א"ר אלעזר ברכאן דאבא אצטריכו הכא.

קמו, אתו קמיה דר' שמעון לבתר, והוה יתיב ולעי כל יומא קמיה דר' שמעון. יומא חד הוה עסיק בנטילת ידיים קמיה. אמר כל מאן דלא נטיל ידוי כדקא יאות, אע"ג דאתענש לעילא אתענש לתתא. ומאי עונשיה לתתא, דגרים ליה לגרמיה מסכנותא. כמה דעונשיה כך, הכי הוא זכי מאן דנטיל ידוי כדקא יאות, דגרים ליה לגרמיה ברכאן דלעילא, דשראן על ידוי ואתברך בעותרא. **[פח ע"א]**

לבתר אקדים ר' שמעון, חמא ליה דאמלי ידוי במיא ונטיל לון בשיעורא סגייא דמיין. א"ר שמעון מלא ידוי מברכותיך. וכך הוה, מהווא יומא ולהלאה אתעתר ואשכח סימא, והוה לעי באורייתא, ויהיב מזונא למסכני כל יומא והוה חדי עמהון ואסבר לון אנפין נהירין, קרא עליה ר' שמעון ואתה תגיל ביי' בקדוש ישראל תתהלל.

אחר הדברים האלה היה דבר יי' אל אברם במחזה לאמר וגו'. ר' יהודה פתח (שיר ז':11) אני לדודי ועלי תשוקתו. הא אוקמוה דבאתערותא דלתתא אשתכח אתערותא לעילא, דהא לא אתער לעילא עד דאתער לתתא. וברכאן דלעילא לא משתכחי אלא במה דאית ביה ממשא ולא אויהו ריקניא.

[p. 62] מנלן, מאשת עובדיה דאמר לה אלישע (מלכים ב' ד':2) הגדי לי מה יש לך בבית. דהא ברכאן דלעילא לא שריין על פתורא ריקניא ולא באתר ריקן. מה כתיב, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן. מאי כן אמ אסוך. אלא אמרה שיעורא דהאי משחא לאו איהו אלא כדי משיחת אצבעא זעירא. אמר לה נחמתני, דהא לא ידענא היאך ישרון ברכאן דלעילא בדוכתא ריקניא, אבל השתא דאית לך שמן, דא הוא אתר לאשתכחא ברכאן. מנלן, דכתיב (תהלים קל"ג:2) כשמן הטוב וגו'. וסיפיה מה כתיב, (שם:3) כי שם צוה יי' את הברכה חיים עד העולם. ובאתרא דא שראן ברכאן.

ואי תימא (שם) כטל חרמון שיורד על הררי ציון, ולא כתיב שמן אלא טל. אלא איהו שמן ואיהו טל. ההוא טל איהו דאטיל קב"ה ממשחא עלאה, דההוא שמן נפק לסטרא דימינא.

תריין אינון, יין ושמן, ואזלו לתרין סטרין, יין לסטר שמאלא, שמן לסטר ימינא. ומסטרא דימינא נפקי ברכאן לעלמא, ומתמן אתמשח מלכותא קדישא. ובגין דשמן הוה אתתקן לתתא בקדמיתא, שמן אזדמן לעילא, אריקו דברכאן.

[p. 63] ת"ח מאתערותא **[פח ע"ב]** דהאי שמן דלעילא קאים לארקא על דוד ושלמה, לאתברכא בנוי.

מנלן, דכתיב ויעמוד השמן. כתיב הכא ויעמוד, וכתיב התם (ישעיה י"א:10) שורש ישי אשר עומד לנס עמים.

ת"ח משלחן דלחם הפנים, דברכאן נפקין מתמן ומזונא לעלמא, דלא בעי לאשתכחא ריקניא אפי' רגעא חדא,

בגין דלא יסתלקון ברכאן מתמן. אוף הכי לא מברכין על שלחן ריקניא, דהא ברכאן דלעילא לא שריין על שלחן ריקניא.

ת"ח מה כתיב, אני לדודי ועלי תשוקתו. אני לדודי בקדמיתא, ולבתר ועלי תשוקתו. אני לדודי, לאתקנא ליה

דוכתא בקדמיתא, ולבתר ועלי תשוקתו.

ד"א אני לדודי. דהא תנינן שכינתא לא אשתכחת עמהון דחייביא. כיון דאתי בר נש לאתדכאה ולמקרב גבי

דקב"ה, כדן שכינתא שריא עלון, הה"ד אני לדודי **[p. 64]** בקדמיתא, ועלי תשוקתו לבתר. אתי בר נש לאתדכאה מדכאין ליה.

ת"ח אחר הדברים האלה, דרדף אברהם בתר אלין מלכין וקטיל לון קב"ה, הוה אברהם תוהא, אמר דילמא ח"ו גרענא ההוא אגרא, דהוינא אהדר בני נשא לגבי קב"ה ואחידנא בהו לקרבא לון לגביה, והשתא אתקטילו בני נשא על ידו. מיד א"ל קב"ה אל תירא אברם וגו' שכרך הרבה, אגרא קבילת עלייהו, דהא כלהו לא יזכון לעלמין.

היה דבר יי' אל אברם במחזה. מאי במחזה, אלא בההוא חיזו, דרגא דכל דיוקנין אתחזיין ביה.

א"ר שמעון ת"ח עד לא אתגזר אברהם הוה חד דרגא מליל עמיה, ומאן איהו, דא מחזה דכתיב (במדבר כ"ד:4) מחזה שדי יחזה. כיון דאתגזר הוה כלהו דרגין שראן על האי דרגא וכדין מליל עמיה, הה"ד (שמות ו':3) וארא [פ"ט ע"א] אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. ועד לא אתגזר לא הוה אינון דרגין שראן עלוי למללא.

[p. 65] ואי תימא דהא בקדמיתא כתיב וירא יי' אל אברם, וכתיב ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה, וכתיב ויבן שם מזבח ליי', הא הכא אינון דרגין עלאין, והשתא אמרן דעד לא אתגזר לא הוה אינון דרגין עלאין שראן על האי דרגא למללא עמיה.

ת"ח בקדמיתא יהב קב"ה חכמה לאברהם למנדע חכמתא לאתדבקא ביה וידע רזא דמהימנותא, אבל למללא עמיה לא הוה אלא האי דרגא תתאה בלחודו. כיון דאתגזר כלהו דרגין עלאין הוה שראן על האי דרגא בגין למללא עמיה, וכדין אסתלק אברהם בכלא כמה דאתמר.

ת"ח עד לא אתגזר בר נש, לא אתאחיד בשמא דקב"ה. כיון דאתגזר עאל בשמיה ואתאחיד ביה. ואי תימא אברהם דאתאחיד ביה עד לא אתגזר, הכי הוה, דאתאחיד ביה ולא כדקא יאות. דהא מגו רחימותא עלאה דרחים ליה קב"ה קריב ליה. לבתר פקיד ליה דיתגזר, ואתגזר ואתיהיב ליה ברית, קשורא דכלהו דרגין עלאין. ברית, קשורא לאתקשרא כלא כחזא, לאתכללא דא בדא. ברית, קשורא דכלא אתקשר ביה. ובגין כך אברהם עד לא אתגזר, מלה לא הוה עמיה אלא במחזה כמה דאתמר.

ת"ח בשעתא דברא קב"ה עלמא לא אתברי אלא על ברית, כד"א בראשית [p. 66] ברא אלהים, והיינו ברית, דעל ברית קיים קב"ה עלמא דכתי' (ירמיה ל"ג:25) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. דהא ברית קשורא איהו דיומם ולילה דלא מתפרשאן.

אמר רבי אלעזר כד ברא קב"ה עלמא על תנאי הוה, דכד ייתון ישראל אם יקבלון אורייתא יאות, ואם לאו הרי אנא אהדר לכו לתהו ובהו. ועלמא לא אתקיים עד דקיימו ישראל על טורא דסיני וקבילו אורייתא, וכדין אתקיים עלמא. ומההוא יומא ולהלאה קב"ה ברי עלמין. ומאן אינון, זווגין דבני נשא, דהא מההוא זמנא קב"ה מזווג זווגין ואומר בת פלוני לפלוני, ואלין אינון עלמין דהוא ברי.

[p. 67] ת"ח אנכי מגן לך. אנכי, דא הוא דרגא קדמאה דאתאחיד ביה בקדמיתא. [צ ע"א]

ויאמר אברם אדני יהוה. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים, יו"ד ה"א וא"ו ה"א. אלא רזא דמלה חבורא דתרין עלמין כחזא, עלמא תתאה ועלמא עלאה.

מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, דהא לית לי בר, דאוליפנא דכל מאן דלית ליה בר בהאי עלמא אקרי ערירי, כד"א (ויקרא כ':21) ערירים יהיו.

ואברהם על מה אמר מלה דא, דאמר מה תתן לי, כביכול כאילו לא האמין ביה בקב"ה. אלא אמר ליה קב"ה אנכי מגן לך, בהאי עלמא, שכרך הרבה מאד, בעלמא דאתי. מיד אתער אברהם ברזא דחכמתא ואמר מה תתן לי, דהא ידענא דלא קביל אגר למיעל ביה בההוא עלמא ב"נ דלא אוליד בר. ועל דא אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, דהא לא תתן לי דלא זכינא ביה. מכאן ב"נ דלא זכי לבנין בהאי עלמא, לא זכי בההוא עלמא לאעלא בי פרגודא. ואברהם הוה חמי באצטגנינות דיליה דהא לא אוליד. מה כתיב, ויוצא אותו [צ ע"ב] החוצה. [p. 68] א"ל קב"ה צא מאצטגנינות דילך אברם אינו מוליד אברהם מוליד. א"ל קב"ה לא תסתכל בהאי אלא ברזא דשמי, הה"ד כה יהיה זרעך, רזא דשמא קדישא, דמתמן אתקשר ליה ברא ולא מסטרא אחרא. כה, ההוא סטרא דאתייה מסטרא דגבורה, דהא מסטרא דגבורה קא אתא יצחק. וההוא סטרא דגבורה כה אקרי, דמתמן אתיין איבין ופירי לעלמא ולא מסטרא דככביא ומזלות דלתתא.

כדין והאמין ביי, אתדבק לעילא ולא אתדבק לתתא. והאמין ביי, ולא בככביא ומזלי. והאמין ביי, דאבטח ליה דיסגי אגריה לעלמא דאתי. והאמין ביי, בההוא דרגא דאתייהיב ליה, דמתמן ייתי ליה זרעא לאולדא בעלמא. ויחשבה לו צדקה, ויחשב ה' לו, דאע"ג דאיהי דינא כאילו היא רחמי.

[p. 69] ד"א ויחשבה לו צדקה, דקשיר קשרא עלאה בתתאה לחברא לון כחדא. ת"ח אברם אינו מוליד. וכי תימא והא אוליד ישמעאל בעוד דאיהו אברם. אלא ההוא ברא דאבטח ליה קב"ה לא אוליד בעוד דאיהו אברם. דהא בעוד דאיהו אברם אוליד לתתא, כיון דאתקרי אברהם ועאל כברית, כדין אוליד לעילא. ובגין כך אברם אינו מוליד בקשורא עלאה, אברהם אוליד כמה דאמרן ואתקשר לעילא ביצחק.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח (שמואל ב' כ"ב:32) כי מי אל מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו. דוד מלכא אמר האי קרא, כי מי אל מבלעדי יי, מאן הוא שליטא או ממנא דיכול למעבד מדי מבלעדי יי, אלא מה דאתפקד מעם קב"ה, בגין דכלהו לא ברשותיהו קיימי ולא יכלי למעבד מדי. ומי צור, ומאן איהו תקיף דיכול למעבד תוקפא וגבורה מגרמיה מבלעדי יי, אלא כלהו בידא דקב"ה ולא יכלי למעבד מדי בר מרשותיה.

ד"א כי מי אל מבלעדי יי, דקב"ה כלא ברשותיה ולא כמאן דאתחזי בחיזו דככביא ומזלי, דכלהו אחזיין מלה וקב"ה אחלף ליה לגוונא אחרא. ומי צור זולתי אלהינו. הא אוקמוה דלית צייר כמה דקב"ה, דאיהו צייר שלים, [p. 70] עביד וצייר דיוקנא גו דיוקנא ואשלים לההוא דיוקנא בכל תקוניה ואעיל בה נפש עלאה דדמי לתקונא עלאה. בגין כך לית צייר בר קב"ה. ת"ח מההוא זרעא דבר נש, כד אתער תיאובתא לגבי נוקביה ונוקביה אתערת לגביה, כדין מתחברן תרווייהו כחדא ונפיק מנייהו בר חד כליל מתרין דיוקנין כחד, בגין דקב"ה צייר ליה בציורא דאתכליל מתרווייהו. ועל דא בעי בר נש לקדשא גרמיה בההוא זמנא בגין דישתכח ההוא דיוקנא בציורא שלים כדקא חזי. א"ר חייא ת"ח כמה אינון רברבין עובדוי דקב"ה, דהא אומנותא וציורא דבר נש איהו כגוונא דעלמא, ובכל יומא ויומא ברי עלמין וקב"ה מזווג וזוגין כל חד וחד כדקא חזי ליה. והוא צייר דיוקניהון עד לא ייתון לעלמא.

[p. 71] תא חזי דאמר רבי שמעון כתיב זה ספר תולדות אדם. וכי ספר הוה. אלא אוקמוה דקב"ה אחמי ליה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. היאך אחמי לון. אי תימא דחמא ברוח קודשא דאינון זמינין למיתי לעלמא, כמאן דחמא בחכמתא מה דייתי לעלמא, לאו הכי, אלא חמא בעינא כלהו, וההוא דיוקנא דזמינין למיקם ביה בעלמא כלהו חמא בעינא. מאי טעמא, בגין דמיומא דאתברי עלמא, כלהו נפשאן דזמינין למיקם בבני נשא, כלהו קיימין קמי קב"ה בההוא דיוקנא ממש דזמינין למיקם ביה [צא ע"א] בעלמא.

כגוונא דא כל אינון צדיקייא בתר דנפקין מהאי עלמא, כלהו נפשאן סלקן וקב"ה אזמין לון דיוקנא אחרא לאתלבשא בהו כגוונא דהווי בהאי עלמא. בגין כך כלהו קיימין קמיה וחמא לון אדם הראשון בעינא. ואי תימא בתר דחמא לון לא קיימי בקיומיהו. תא חזי כל מלוי דקב"ה בקיומא אינון וקיימו קמיה עד דנחתו לעלמא. כגוונא דא כתיב (דברים כ"ט:14) כי את אשר ישנו פה וגו'. הא אוקמוה דכלהו בני נשא [p. 72] דזמינין למהוי בעלמא כלהו אשתכחו תמן. הכא אית לאסתכלא, דהא כתיב ואת אשר אינו פה, ומשמע כלהו דיפקון מאינון דקיימו תמן, בגין דכתיב עמנו היום, ולא כתיב עמנו עומד היום. אלא ודאי כלהו קיימו תמן ולא אתחזו לעינא, בגין כך כתיב עמנו היום, אע"ג דלא אתחזון.

ואי תימא מאי טעמא לא אתחזון הכא כמה דאתחזון לאדם הראשון דחמא לון עינא בעינא, והא הכא אתחזי יתיר. אלא הכא כד אתייהיבת אורייתא לישראל, חיזו אחרא ודרגין עלאין הוו חמאן ומסתכלאן עינא בעינא והוו תאיבין לאסתכלא ולמחמי ביקרא דמריהון. ובגין כך חמו יקרא עלאה דקב"ה בלחודוי ולא מאחרא.

ועל דא כלהו בני נשא דזמינין לקיימא בעלמא, כלהו קיימי קמי קב"ה בההוא דיוקנא ממש דזמינין לקיימא ביה, הה"ד (תהלים קל"ט:16) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו. גלמי ראו עיניך. מ"ט, בגין דדיוקנא אחרא עלאה להוי כהאי. ובגין כך כתיב (שם י"ח:32) ומי צור זולתי אלהינו, מאן צייר דיוקניהון דבני נשא כקב"ה.

ד"א כי מי אל וגו'. דא רזא דמלה, דהא אל כללא דאתכליל מכלהו דרגין. ואי תימא דהא אל איהו דרגא אחרא, בגין דכתיב (שם ז':12) אל זועם בכל יום. [p. 73] ת"ח דהא לית אל מבלעדי יי', דלאו איהו בלחודוי ולא אתפרש לעלמין, ועל דא (ש"ב כ"ב:32) כי מי אל מבלעדי יי'. ומי צור זולתי אלהינו, דהא צור לאו איהו בלחודוי אלא כלא חד כדכתיב (דברים ד':39) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא האלהים וגו'.

תא חזי עד לא אתגזר אברהם הוה ממליל עמיה מגו מחזוה בלחודוי כמה דאמרן דכתיב היה דבר יי' אל אברם במחזוה וגו'. במחזוה, בההוא חיזו, דרגא דכל דיוקנין אתחזיין ביה כמה דאתמר. והאי מחזוה איהו רזא דברית. ואי תימא דבגין כך אקרי מחזוה, בגין דאיהו דרגא חיזו דכל דיוקנין אתחזיין ביה וכדין אקרי מחזוה. הא אמרת בקדמיתא דעד לא אתגזר אברהם לא הוה ממליל עמיה בר האי דרגא, דלא שראן עלוי דרגין אחרנין, והשתא אמרת במחזוה, חיזו דכל דרגין, והא עד לא אתגזר כתיב היה דבר יי' אל אברם במחזוה.

אלא האי דרגא חיזו דכל דרגין עלאין איהו ובחיזו דדרגין עלאין אתתקן. ואע"ג דבההוא זמנא אברהם לא הוה גזיר, האי דרגא בחיזו דדרגין עלאין איהו ובכל אינון גוונין איהו קאים וחיזו דאינון גוונין קיימי תחותיה, חד מימינא גוון חוור, חד משמאלא גוון סומק, חד דכליל מכל גוונין, ואינון חיזו דכל גוונין עלאין דקיימי עליה. [p. 74] ועל דא בהאי חיזו קאים עליה דאברהם ומליל עמיה, ואע"ג דלא אתגזר. כיון דאתגזר מה כתיב, וירא יי' אל אברם.

ת"ח מחזה שדי אמר בלעם, ובאברהם כתיב מחזה סתם. מה בין האי להאי. אלא מחזה שדי, אלין דלתתא דנפקון מניה ואינון חיזו דיליה. מחזה סתם, ה' דכל חיזו דכל דיוקנין עלאיין אתחזיין ביה. ובגין כך כתיב באברהם מחזה סתם ובבלעם מחזה שדי.

ועל דא עד לא אתגזר אברהם הוה ליה האי דרגא כדאמרן. כיון דאתגזר מיד וירא יי' אל אברם, אתחזון כלהו שאר **[צא ע"ב]** דרגין על האי דרגא, והאי דרגא מליל עמיה כדקא חזי בשלימו. ואברהם אתקשר מדרגא לדרגא ועאל בברית קיימא קדישא כדקא חזי בשלימו.

ת"ח כיון דאתגזר אברהם נפק מערלה ועאל בקיימא קדישא ואתעטר בעטרא קדישא **[p. 75]** ועאל בקיומא דעלמא קאים עליה. וכדין אתקיים עלמא בגיניה בגין דכתיב (ירמיה ל"ג:25) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתיב (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם, באברהם, וכלא ברזא חדא קאים.

בשעתא דקב"ה אחמי ליה לאדם כל אינון דרין דעלמא וחמא לון כל חד וחד, כל דרא ודרא, כלהו קיימי בגנתא דעדן בההוא דיוקנא דזמינין לקיימא בהאי עלמא. ות"ח הא אתמר כיון דחמא ליה לדוד דלאו ביה חיים כלל, תווה ואיהו יהיב ליה מדיליה ע' שנין, בגין כך הוה ליה לאדם תשע מאות ותלתין שנין, ואינון שבעין אסתלקו ליה לדוד. ומלה דא רזא דחכמתא איהו, דדוד לית ליה בר שבעין שנין מאדם קדמאה, וכלא רזא דחכמתא איהו, וכל מה דלתתא כלא איהו ברזא דלעילא.

[p. 76] ותא חזי כל אינון דיוקנין דנשמתין דעלמא, כלהו זווגין זווגין קמיה. לבתר כד אתיין להאי עלמא קב"ה מזווג זווגין.

אמר ר' יהודה קב"ה מזווג זווגין ואומר בת פלוני לפלוני.

א"ר יוסי מאי קא מיירי, והא כתיב (קהלת א':9) אין כל חדש תחת השמש.

אמר ר' יהודה תחת השמש כתיב, שאני לעילא.

אמר ר' יוסי מאי כרוזא הכא, והא אמר ר' חזקיה אמר רבי חייא בההיא שעתא ממש דנפיק בר נש לעלמא בת זוגו אזדמנת ליה.

אמר רבי אבא זכאין אינון צדיקייא דנשמתהון מתטמרן קמי מלכא קדישא עד לא ייתון לעלמא. דהכי תנינן

בההיא שעתא דאפיק קב"ה נשמתין בעלמא, כל אינון רוחין ונשמתין כלהו כלילין דכר ונוקבא דמתחברין כחדא,

ואתמסרן **[p. 77]** בידא דההוא ממנא שליחא דאתפקד על עדואיהון דבני נשא. ובשעתא דנחתין ואתמסרן בידוי

מתפרשין, ולזמנין דא אקדים מן דא, ואחית להו בבני נשא. וכד מטא עידן דזווגא דלהון קב"ה דידע אינון רוחין

ונשמתין מחבר לון כדבקדמיתא ומכרוזא עלייהו. וכד מתחברן אתעבידו חד גופא, חד נשמתא, ימינא ושמאלא כדקא חזי. ובגין כך אין כל חדש תחת השמש.

ואי תימא הא תנינן לית זווגא אלא לפום אורחוי דבר נש. הכי הוא, דאי זכי ועובדוי אתכשרן, זכי לההוא

דיליה לאתחברא ביה כמה דנפיק.

אמר ר' חייא מאן דאתכשרן עובדוי באן אתר יתבע ההוא זווגא דיליה.

א"ל תנינן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח, דתלמיד חכם פקדונין דמאריה אתפקדן בידיה. תאנא ברזא דמתניתא, כל אינון דאתו בגלגולא דנשמתין יכלין לאקדמא ברחמי זווגא דלהון, ועל האי אתערו חבירנא שמא יקדמנו אחר ברחמים, [p. 78] ושפיר קאמרו, אחר דייקא. ועל כן קשין זווגין קמי קב"ה, ועל כל פנים כי ישרים דרכי יי' וגו'.

ר' יהודה שלח לר' אלעזר, אמר הא רזא דמלה ידענא, אינון דאתו בגלגולא דנשמתין מאן אתר להו זווגא. שלח ליה כתיב (שופטים כ"א:7) מה נעשה להם לגותרים לנשים, וכתיב וחטפתם לכם וגו'. פרשתא דבני בנימין מוכח, ועל האי שמא יקדמנו אחר ברחמים תנינן. [צב ע"א] אמר ר' יהודה השתא הוא ודאי דקשין זווגין קמי קב"ה. זכאה חולקהון דישראל דאורייתא אוליף להו אורחוי דקב"ה וכל טמירין וגנזיין דגניזין קמיה. ודאי כתיב (תהלים י"ט:8) תורת יי' תמימה משיבת נפש עדות יי' נאמנה מחכימת פתי וגו'. זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא ולא אתפרש מינה, דכל מאן דאתפרש מאורייתא שעתא חדא כמאן דאתפרש מחיי דעלמא דכתיב (דברים ל':20) כי היא חייך ואורך [p. 79] ימיך, וכתיב (משלי ג':2) אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך.

ויהי אברם בן תשעים שנה וגו'. רבי יוסי פתח (ישעיה ס':21) ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. זכאין אינון ישראל מכל שאר עמין, דקב"ה קרא לון צדיקים. דתניא מאה ועשרין וחמש ותמניא אלפי מארי דגדפין דאזלין וטאסין כל עלמא, ושמעין קלא ואחדין ליה לההוא קלא, כמה דתנינן לית לך מלה בעלמא דלית לה קלא, ואזלא וטאסא ברקיעא, ואחדין ליה מארי דגדפין וסלקין ההוא קלא למאריהון דמדין, ודיינין לה הן לטב הן לביש דכתיב (קהלת י':20) כי עוף השמים יוליד את הקול וגו'. אימתי דיינין לההוא קלא. ר' חייא אמר בשעתא דב"נ נאים ושכיב ונשמתיה נפקת מניה והיא אסהידת ביה בב"נ, וכדין דיינין לההוא קלא, הה"ד (מיכה ז':5) משוכבת חיקך שמור פתחי פיד. מאי טעמא, משום דהיא אסהידת בבר נש.

רבי יהודה אמר כל מה דב"נ עביד בכל יומא, נשמתיה אסהידת ביה בליליא. תאנא אמר רבי אלעזר בתחלת שעתא קמייתא, כד נשף ימא ועאל שמשא, מארי דמפתחן דממנא על [p. 80] שמשא עאל בתריסר תרעין דפתיחין ביממא. בתר דעאל בכלהו, כל אינון תרעין סתימין. כרוזא קאים ושרי לאכרוזא, קם מאן דקאים ואחיד לאינון מפתחן. בתר דסיים כרוזא, כל אינון נטורי עלמא מתכנשין וסלקין, לית מאן דפתח פטרא, כלא משתכין. כדין דינין דלתתא מתערין ואזלין ושאטין בעלמא, וסיהרא שארי לאנהרא ומארי דיבבא תקעין ומיללין. תקעין תניינות, כדין מתערין שירתא ומזמרין קמי מאריהון. כמה מארי תריסין קיימי בקיומיהו ואתערין דינין בעלמא. כדין בני נשא ניימין ונשמתא נפקת ואסהידת סהדותא ואתחייבת בדינא, וקב"ה עביד חסד בבר נש ונשמתא תבת לאתרה.

בפלגות ליליא כד צפורין מתערין, סטרא דצפון אתער ברוחא. קם בקיומיה שרביטא דבסטר דרום ובטש בההוא רוחא ושכיך ואתבסם. כדין אתער קב"ה בנמוסוי לאשתעשעא עם צדיקיא דבגנתא דעדן. בההוא שעתא זכא חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשע באורייתא, דהא [p. 81] קב"ה וכל צדיקיא דבגנתא דעדן ציייתין לקליה, הה"ד (שיר ח':13) היושבת בגנים חברים מקשיכים לקולך השמיעני. ולא עוד אלא דקב"ה משיך עליה חד חוטא דחסד למהוי נטיר בעלמא, דהא עלאין ותתאין נטירין ליה, הדא דכתיב (תהלים מ"ב:9) יומם יצוה יי' חסדו ובלילה שירה עמי. א"ר חזקיה כל מאן דאשתדל בהאי ודאי אית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי. אמר רבי יוסי מאי טעמא תדיר.

א"ל הכי אוליפנא, דכל פלגות ליליא כד קב"ה אתער בגנתא דעדן, כל אינון נטיען דגינתא אשתקיין יתיר מההוא נחלא דאקרי [**צב ע"ב**] נחל קדומים, נחל עדנים, דלא פסיק לעלמין. כביכול ההוא דקאים ואשתדל באורייתא, כאילו ההוא נחלא אתרק על רישיה ואשקי ליה בגו אינון נטיען דבגנתא דעדן. א"ר יוסי הואיל וכלהו צדיקיא דבגו גנתא ציייתין ליה, חולקא שויין ליה בההוא שקיו דנחלא. אשתכח דאית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי.

[p. 82] רבי אבא הוה אתי מטבריה לבי טרוניא דחמוי, ור' יעקב בר רב עמיה. אערעו בכפר טרשא. כד בעו למשכב אמר ר' אבא אית הכא תרנגולא. א"ל מארי דביתא אמאי. א"ל רעותי למיקם בפלגות ליליא.

א"ל לא אצטריכנא, דהא סימנא לי בביתא, דהדין טקלא דקמי ערסא מלינא ליה מיא ונטיף טיף טיף. בפלגות ליליא ממש אתרקו כלהו מיא ואתגלגל האי קיטפא ונהים ואשתמע קליה בכל ביתא, וכדין הוא פלגות ליליא ממש. וחד סבא הוה לי דהוה קם בכל פלגות ליליא ואשתדל באורייתא, ובגיני כך עבד האי.

[p. 83] אמר ר' אבא בריך רחמנא דשדרני הכא. בפלגות ליליא נהים ההוא גלגולא דקיטפא. קמו רבי אבא ורבי יעקב, שמעו לההוא גברא דהוה יתיב בשפולי ביתא ותריין בנוי עמיה והוה אמר כתיב (תהלים קי"ט:62) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. מאי קא חמא דוד דאיהו אמר חצות לילה ולא בחצות לילה. אלא חצות לילה ודאי, ולקב"ה אמר הכי. וכי קב"ה הכי אקרי. אין, דהא חצות לילה ממש קב"ה אשתכח וסיעתא דיליה, וכדין היא שעתא דעייל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא. א"ר אבא ודאי נשתתף בשכינתא ונתחבר כחדא.

קריבו ויתיבו עמיה. אמרו ליה אימא מלה דפומך דשפיר קאמרת. מנא לך האי. אמר לון מלה דא אוליפנא מסבאי. ותו הוה אמר דתחלת שעתא קדמייתא דליליא כל דינין דלתתא מתערין ואזלין ושאטין בעלמא. בפלגות ליליא ממש קב"ה אתער בגנתא דעדן, ודינין דלתתא לא משתכחן. וכל נימוסין דלעילא בליליא לא אשתכחו אלא בפלגות ליליא. מנלן, מאברהם דכתיב ויחלק עליהם לילה. במצרים, (שמות י"ב:29) ויהי כחצי הלילה. ובאתרין סגיאין באורייתא הכי אשתכח.

[p. 84] ודוד הוה ידע. ומה הוה ידע. אלא הכי אמר סבא, דמלכותא דיליה בהאי תליא. ועל דא קאים בההיא

שעתא ואמר שירתא, והכי קריה לקב"ה חצות לילה ממש. אקום להודות לך על משפטי צדקך, דהא כל דינין תליין

מהכא, דינין דמלכותא מהכא משתכחין. וההיא שעתא אתקטיר ביה בדוד וקם ואמר שירתא.

אתא ר' אבא ונשקיה, אמר ליה ודאי הכי הוא, בריך רחמנא דשדרני הכא.

ת"ח לילה דינא בכל אתר, והא אוקימנא מלי והכי הוא ודאי, והא אתער קמי דרבי שמעון.

אמר ההוא ינוקא, בריה דההוא גברא, אי הכי אמאי כתיב חצות.

אמר הא אתמר דבפלגות ליליא מלכותא דשמיא אתער.

אמר אנא שמענא מלה.

אמר אימא ברי, טברקא פומך קלא דבוצינא להוי.

[p. 85] אמר אנא שמענא דהא לילה דינא דמלכותא איהו, ובכל אתר דינא הוא, והאי דקאמר חצות בגין

דינקא בתרי גווני, בדינא ובחסד. ודאי פלגותא דינא הוא, דהא פלגותא אחרא נהירא אנפּהא בסטרא דחסד. ועל דא

חצות לילה כתיב.

קם רבי אבא ושוי ידוי ברישיה וברכיה. אמר ודאי חשיבנא דחכמתא לא אשתכח בר באינון זכאי דזכו בה.

השתא חמינא דאפילו ינוקי בדרא דרבי שמעון זכאן לחכמתא. זכאה אנת רבי שמעון. ווי לדרא דאנת תסתלק מניה.

יתבו עד [צג ע"א] צפרא ואשתדלו באורייתא.

פתח ר' אבא ואמר (ישעיה ס':21) ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. מלה דא

הא הא אוקמוה חברייא. מאי טעמא כתיב ועמך כלם צדיקים, וכי כלהו ישראל צדיקי נינהו. והא כמה חייבין אית בהו

בישראל, כמה חטאין וכמה רשיעין דעברין על פתגמי אורייתא. אלא הכי תנא ברזא דמתניתין, זכאין אינון ישראל

דעבדין קרבנא דרעוא לקב"ה, דמקריבין בנייהו לתמניא יומין לקרבנא, וכד אתגזרו [p. 86] עאלין בהאי חולקא טבא

דקב"ה דכתיב (משלי י':25) וצדיק יסוד עולם. כיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק, אקרונ צדיקים, ודאי כלם צדיקים. וע"כ

לעולם ירשו ארץ, דכתיב (תהלים קי"ח:19-20) פתחו לי שערי צדק, וכתיב צדיקים יבאו בו. אינון דאתגזרו אקרונ

צדיקים.

נצר מטעי, נצר מאינון נטיעין דנטע קב"ה בגנתא דעדן, האי ארץ חד מנייהו, ועל כן אית להו לישראל חולקא

לעלמא דאתי, וכתיב (שם ל"ז:29) צדיקים ירשו ארץ. (ישעיה ס':21) לעולם ירשו ארץ. מהו לעולם, כמה דאוקימנא

במתניתנא דילן, והא אתמר האי מלה ביני חברייא.

ותאנא מאי קא חמא קרא דלא אקרי אברהם עד השתא. אלא הכי אוקימנא דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר

עייל בהאי ה' ושכינתא שריא ביה, וכדין אקרי אברהם. והיינו דכתיב (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ

בהבראם, ותאנא בה' בראם, ותאנא באברהם. [p. 87] מאי קא מייירי, אלא דא חסד ודא שכינתא, וכלא נחית כחדא ולא

קשיא מלה, והאי והאי הוי.

א"ר יעקב לר' אבא האי ה' דבהבראם זעירא, וה' דהליי רברבא, מה בין האי להאי.

א"ל דא שמיטה ודא יובלא. ואית דמתני דכלא חד, דכד מנהרא מצדיק כדין קיימא באשלמותא וה' רברבא, דהא מתנהרא כדקא יאות, ולזמנין דלא קיימא באשלמותא וינקא מסטרא אחרא כדין ה"א זעירא. ובגין כך זמנין סיהרא **[p. 88]** קיימא באשלמותא וזמנין בפגימותא, ובאנפאה אשתכח ואשתמודע, וכלא שפיר, והאי והאי ברירא דמלה. אמר רבי אבא זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהון מכל שאר עמין ויהיב לון את קיימא דא. דכל מאן דאית ביה האי את, לא נחית לגיהנם אי איהו נטיר ליה כדקא יאות, דלא עייל ליה ברשותא אחרא ולא משקר בשמיה דמלכא. דכל מאן דמשקר בהאי כמאן דמשקר בשמיה דקב"ה דכתיב (הושע ה':7) ביי' בגדו כי בנים זרים ילדו. תו אמר ר' אבא בזמנא דבר נש אפיק בריה לאעליה בהאי ברית, קרי קב"ה לפמליא דיליה ואמר חמו מאן בריה עבדית בעלמא. ביה שעתא אזדמן אליהו ז"ל וטאס עלמא בד' טאסין ואזדמן תמן. ועל דא תנינן דבעי בר נש לתקנא כרטייא אחרא ליקרא דיליה, והוא סליק ואסהיד קמי קב"ה. ת"ח בקדמיתא כתיב (מלכים א' י"ט:9) מה לך פה אליהו, וכתיב קנא קנאתי ליי' כי עזבו בריתך בני ישראל. א"ל חייך בכל אתר **[p. 89]** ברית תזדמן, ופומא דאסהיד האי יסהיד דישאל קיימין האי קיימא. והא תנינן במה אתענש אליהו קמי קב"ה, על מה דאמר דלטורא על בנוי. אדהכי הוה אתי נהורא דיומא והווי אמרי מלי דאורייתא. קמו למיזל. א"ל ההוא גברא במה דעסקיתו בהאי ליליא אשלימו.

אמרי מאי הוא.

א"ל דתחמון למחר אנפוי דמארי קיימא, דהא דביתא בעאת בעותא דא מנייכו, וגזר קיימא דברא דאתייליד לי, למחר ליהוי הלולא דיליה.

[p. 90] א"ר אבא בעותא דמצוה, ולמחמי אפי שכינתא, ניתיב.

אוריכו כל ההוא יומא. **[צג ע"ב]** בההוא ליליא כנש ההוא גברא כל אינון רחימוי, וכל ההוא ליליא אשתדלו באורייתא ולא הוה מאן דנאים. אמר לון ההוא גברא במטו מנייכו, כל חד לימא מלה חדתא דאורייתא.

פתח חד ואמר (שופטים ה':2) כפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי'. מאי קא חמו דבורה וברק דפתחו בהאי קרא. אלא הכי תנינן לית עלמא מתקיימא אלא על האי ברית דכתיב (ירמיה ל"ג:25) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, דהא שמיא וארעא על דא קיימין. בגין כך כל זמנא דישאל מקיימין האי ברית, נמוסי שמיא וארעא בקיומיהון, וכל זמנא דח"ו ישראל מבטלין האי ברית, שמיא וארעא לא מתקיימין וברכאן לא משתכחין בעלמא.

ת"ח לא שליטו שאר עמין על ישראל אלא כד בטילו מנייהו קיימא דא. ומה בטילו מנייהו, דלא אתפרען ולא אתגליין. ועל דא כתיב ויעזבו בני ישראל את יי' וימכור [p. 91] אותם ביד סיסרא וגו'. ויעזבו את יי' ממש. עד דאתת דבורה ואתנדבת לכל ישראל במלה דא, כדין אתכנעו שנאיהון תחותיהו. והיינו דתנינן אמר קב"ה ליהושע וכי ישראל אטימין אינון ולא אתפרעו ולא אתגלייא קיימא דילי, ואת בעי לאעלא להו לארעא ולאכנעא שנאיהון. (יהושע ה':2) שוב מול את בני ישראל שנית. ועד דאתפרעו ואתגלייא האי ברית, לא עאלו לארעא ולא אתכנעו שנאיהון. אוף הכא כיון

דאתנדיבו ישראל בהאי את, אתכנעו שנאיהון תחותיהו וברכאן אתחזרו לעלמא, הה"ד בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי'.

קם אחרא ופתח ואמר (שמות ד':24) ויהי בדרך במלון ויפגשו יי' ויבקש המיתו. למאן, למשה. [p. 92] א"ל קב"ה וכי את אזיל לאפקא ית ישראל ולאכנעא מלכא רב ושליטא, ואת אשדית מנך קיימי, דברך לא אתגזר. מיד ויבקש המיתו.

תאנא נחת גבריאלי בשלהובא דאשא לאוקדיה ואתרמיז חד חיויא מתוקדא לשאפא ליה בגויה. אמאי חיויא. א"ל קב"ה את אזיל לקטלא חיויא רברבא ותקיפא, וברך לא אתגזר. מיד אתרמיז חד חיויא לקטלא ליה. עד דחמת צפורה וגזרת לברה ואשתזיב, הה"ד ותקח צפורה צור. מהו צור, אלא אסוותא. ומאי אסוותא, דכתיב ותכרות את ערלת בנה, דנצנצא בה רוחא דקודשא.

קם אחרא ואמר (בראשית מ"ה:4) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו'. וכי אמאי קרי להו, והא קריבין הוו גביה. אלא בשעתא דאמר אני יוסף אחיכם, תוהו דחמו ליה מלכו עלאה. אמר יוסף מלכו דא בגין דא רווחנא ליה, גשו נא אלי. ויגשו, דאחזי להו האי קיימא דמילה, אמר דא גרמת לי מלכו דא, בגין דנטרית ליה. מכאן אוליפנא, מאן דנטיר להאי את קיימא, מלכו אתנטרת ליה. מנלן, מבעז דכתיב (רות ג:13) חי יי' שכבי [p. 93] עד הבקר, דהוה מקטרג ביה יצריה, עד דאומי אומאה ונטיר להאי ברית. בגין כך זכה דנפקו מניה מלכין שליטין על כל שאר מלכין, ומלכא משיחא דאתקרי בשמא דקב"ה.

פתח אידך ואמר כתיב (תהלים כ"ז:3) אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי עם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. הכי תאנא מהו בזאת, דא היא את קיימא דהיא זמינא תדיר לגבי בר נש ואתרמיזא לעילא, ובגיני כך אתמר בזאת, כמה דכתיב זאת אות הברית, זאת בריתי, וכלא בחד דרגא. ותאנא זה וזאת בחד דרגא אינון ולא מתפרשן. [p. 94] ואי תימא אי הכי, הא שאר בני עלמא הכי. אמאי דוד בלחודוי ולא אחרא. אלא בגין דאחידא ביה ואתרמיזא ביה, והיא כתר דמלכותא.

ת"ח בגין דהאי זאת לא נטר דוד מלכא כדקא חזי, מלכותא [צד ע"א] אתעדי מניה כל ההוא זמנא. והכי אוליפנא, האי זאת אתרמיזא במלכותא דלעילא ואתרמיזא בירושלם קרתא קדישא. בההוא שעתא דדוד עבר עלה נפק קלא ואמר דוד במה דאתקטרת תשתרי. לך טרדין מירושלם ומלכותא אתעדי מינך. והכי הוה, במה דעבר ביה איתפס. ומה דוד מלכא הכי, שאר בני עלמא על אחת כמה וכמה.

פתח אידך ואמר (תהלים צ"ד:17) לולי יי' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. תאנא במה זכאן ישראל דלא נחתי לגיהנם כשאר עמין ולא אתמסרן בידוי דדומה. בהאי את. דהכי תאנא בשעתא דב"נ נפיק מעלמא כמה חבילין

טהירין אתפקדן עמיה. זקפן וחמאן האי את דהוא קיימא דקודשא אתפרשן מניה, ולא אתייהיב בידוי דדומה לנחתא לגיהנם, דכל מאן דאתמסר בידוי נחית לגיהנם ודאי.

[p. 95] ומהאי את דחלין עלאין ותתאין. דינן בישין לא שלטין ביה בב"נ אי איהו זכי לנטורי ליה להאי את, בגין דהוא אתאחיד בשמא דקב"ה. כיון דדוד מלכא אתעדי מניה מלכותא ואתטריד מירושלים, מיד דחיל דסבר דייחתון ליה לידוי דדומה וימות בההוא עלמא, עד דאתבשר ביה דכתיב (שמ"ב י"ב:13) גם יי' העביר חטאתך לא תמות. ביה שעתא פתח ואמר לולי יי' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי.

פתח אידך ואמר מאי האי דאמר דוד והראני אותו ואת נהו. מאי והראני אותו ואח"כ ואת נהו. מאן יכיל למחמי ליה לקב"ה. אלא הכי תנינן בההיא שעתא דאתגזר עליה ההוא עונשא, ודוד ידע דעל דלא נטר האי את כדקא יאות אתענש בהאי, דכלא כחזא אחידא וכלא אתרמיז בהאי את, ולא אקרי צדיק, הוה בעי בעותיה ואמר (שם ט"ו:25) והראני אותו. מאי אותו, דא את קיימא קדישא דדחילנא דאתאביד מנאי. מאי טעמא, דתרין אלין מלכותא וירושלם בהאי אחידא. ובגין כך תלי בבעותיה אותו ואת נהו, דיתהדר מלכותא דהאי את לאתריה, וכלא חד מלה.

פתח אידך ואמר (איוב י"ט:26) ומבשרי אחזה אלוה. מאי ומבשרי, ומעצמי מבעי ליה. אלא ומבשרי ממש. ומאי היא, דכתיב (ירמיה י"א:15) ובשר קדש יעברו מעליך, [p. 96] וכתיב (בראשית י"ז:13) והיתה בריתי בבשרכם. דתניא בכל זמנא דאתרשים ב"נ בהאי רשומא קדישא דהאי את, מניה חמי לקב"ה ממש, ונשמתא קדישא אתאחד ביה. ואי לא זכי, דלא נטיר האי את, מה כתיב, (איוב ד':9) מנשמת אלוה יאבדו, דהא רשומא דקב"ה לא אתנטיר. ואי זכי ונטיר ליה, שכינתא לא אתפרש מניה. אימתי מתקיימא ביה, כד אתנסיב והאי את עייל באתריה. דתניא מ"ט ו' ה' אזלין כחזא. אלא חד דכר וחד נוקבא, אשתתפו כחזא ואקרי חד שמא. כדן חסד עלאה שרייא עליהו. באן אתר שרייא, בסטרא דדכורא. ומאן חסד, אל דאתי ונפיק מחכמה עלאה ואתעטר בדכורא, ובגין כך אתבסמת נוקבא. תו תנינן אלוה הכי הוא, אל נהירו דחכמתא, ו' דכר, ה' נוקבא, אשתתפו כחזא, אלוה אקרי. ונשמתא קדישא מהאי אתר אתאחדת וכלא תליא בהאי את, ועל דא כתיב ומבשרי אחזה אלוה, דהוא שלימותא דכלא, מבשרי ממש, מהאי את ממש. ועל דא זכאין אינון ישראל קדישין דאחידן ביה [p. 97] בקב"ה, זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי. עלייהו כתיב (דברים ד':4) ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום.

א"ר אבא ומה בכל כך אתון חכימין ואתון יתבין הכא. אמרו ליה אי ציפרא ודרורא מאתרייהו אתעקרו [צד ע"ב] לא ידעין לאן טאסן, הה"ד (משלי כ"ז:8) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו. ואתרא דא זכי לן לאורייתא. והא אורחא דילן בכל ליליא דפלגותא ניימין ופלגותא אורייתא. וכד אנן קיימין בצפרא, ריחי חקלא ונהרי מיא נהרין לן אורייתא ואתיישבת בלבן. ואתר דא הא דיינוה לעילא זמנא חזא, וכמה סרכי תריסין אסתלקו בההוא דינא על עונשיה דאורייתא. וכדן אתשדלותא דילן ימא ולייליא באורייתא הוא, ואתרא קא מסייעא לן, ומאן דאתפרש מכאן כמאן דאתפרש מחיי עלמא.

זקיף ידוי רבי אבא וברוך לון. יתבו עד דנהר יממא. בתר דנהר יממא אמרו לאינן דרדקי דקמייהו, פוקו וחמו, וכל חד לימא מלה חדתא להאי גברא רבא.

נפקו וחמו דהא נהר יממא. אמר חד מנייהו זמין האי יומא אשא מלעילא.

אמר אחרא ובחד ביתא.

אמר אחרא חד סבא הכא דזמין האי יומא לאתוקדא בנורא דא.

א"ר אבא רחמנא לישזבן. תווה ולא יכיל למללא. אמר קוטרא דהורמנא בארעא אתפסת.

[p. 98] וכך הוה, דההוא יומא חמו חברייהא אפי שכינתא ואסתחרו באשא. ור' אבא אתלהיטו אנפוי בנורא

מחדוותא דאורייתא.

תאנא כל ההוא יומא לא נפקו כלהו מביתא, וביתא אתקטר בקיטרא, והוה חדתאן מלי בגווייהו כאלו מקבלין

ההוא יומא אורייתא מטורא דסיני. בתר דאסתלקו לא הוו ידעי אי הוא יממא ואי הוא ליליא.

אמר ר' אבא בעוד דאנן קיימין לימא כל חד מינן מלה דחכמתא לקשרא טיבו למריה דביתא, מריה דהלולא.

פתח חד ואמר (תהלים ס"ה:5) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. בקדמיתא

חצריך, לבתר ביתך, ולבית היכלך. דא לגו מן דא, ודא לעילא מן דא.

ישכון חצריך בקדמיתא, כד"א (ישעיה ד':3) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו.

[p. 99] נשבעה בטוב ביתך לבתר, כד"א (משלי כ"ד:3) בחכמה יבנה בית. החכמה יבנה בית לא כתיב, דאי

כתיב הכי, משמע דחכמה בית אקרי, אלא לא כתיב אלא בחכמה יבנה בית, היינו דכתיב (בראשית ב':10) ונהר יוצא

מעדן להשקות את הגן.

קדוש היכלך לבתר, דא הוא שלימו דכלא, דהכי תנינן מהו היכל, כלומר ה' י' כל, האי והאי, וכלא אשתלים

כחדא.

רישא דקרא מה מוכח דכתיב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. האי מאן דאקריב בריה לקרבנא קמי קב"ה,

ורעוא דקב"ה בההוא קרבנא ואתרעי ביה וקריב ליה, דשוני מדוריה בתרין אדרין ואחיד להאי ולהאי, דאינן תרין

אתקשרו כחדא דכתיב ישכון חצריך, חצריך ודאי, תרי.

בגיני כך חסידי קדמאי סבאן דהכא, כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא, פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון

חצריך. אינן דקיימי עליה אמרי נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. לבתר מברך אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם

אבינו. אינן דקיימי עליה אמרי כשם שהכנסתו לברית וכו'.

[p. 100] ותנינן בקדמיתא לבעי ב"נ רחמין עליה, ולבית על אחרא, דכתיב (ויקרא ט"ז:17) וכפר בעדו ובעד

ביתו ובעד כל קהן ישראל. וכפר בעדו בקדמיתא, ולבית ובעד כל קהל ישראל. ואנן אורחא דא נקטינן והכי שפיר

לקמאן.

אמר ר' אבא ודאי כך הוא ויאות מלה, ומאן דלא אמר הכי אפיק גרמיה מעשרה חופות דזמין קב"ה למעבד

לצדיקיא לעלמא דאתי, וכלהו מתקשרן בהאי, ובגיני כך עשרה מלי דמהימנותא אית בהאי קרא, אשרי תבחר ותקרב

וג'. וכל מלה ומלה חד חופה אתעביד מניה. זכאה חולקכון בעלמא דין ובעלמא דאתי, דהא אורייתא מתקשרא בלבייכו כאילו קיימתון [צה ע"א] בגופייכו בטורא דסיני בשעתא דאתיהיבת אורייתא לישראל.

פתח אידך ואמר (שמות כ':21) מזבח אדמה תעשה לי זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך, **בכל המקום [p. 101]** אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך. תאנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא, כאילו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקב"ה, וכאילו בני מדבחה שלימתא קמיה. בגיני כך בעי לסדרא מדבחה במאנא חד מלייא ארעא, למגזר עליה האי קיימא קדישא, ואתחשיב קמי קב"ה כאילו אדבח עליה עלוון וקרבנין עאנא ותורי, וניחא ליה יתיר מכלהו דכתיב זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך. בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך. מהו אזכיר את שמי. דא מילה דכתיב בה (תהלים כ"ה:14) סוד יי' ליראיו ובריתו להודיעם.

האי מזבח אדמה ודאי כמה דאמינא. בתריה מה כתיב, ואם מזבח אבנים תעשה לי. רמז לגיורא כד אתגייר דאיהו מעם קשי קדל, קשי לבא, האי אקרי מזבח אבנים.

לא תבנה אתהן גזית. מאי הוא. דבעי לאעלא ליה בפולחנא דקב"ה, בגין דינשי פולחניה אחרא דעבד עד הכא ויעדי מניה ההוא קשיו דלכא. ואי אתגזר ולא אעדי מניה ההוא קשיו, למיעל בפולחנא קדישא, הרי הוא כהאי פסילא דאבנא דגזרי ליה מהאי גיסא ומהא גיסא ואשתאר אבנא כדבקדמיתא. בגין כך [p. 102] לא תבנה אתהן גזית, דאשתאר בקשיותיה, דאי אשתאר הכי, כי חרבך הנפת עליה ותחלליה, כלומר ההוא גזירו דאתגזר לא מהניא ליה. בגיני כך זכאה חולקיה דמאן דאקריב האי קרבנא בחדוותא קמי קב"ה, ובעי למחדי בהאי חולקא כל יומא דכתיב (שם ה':12) וישמחו כל חוסי בכ לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בכ אוהבי שמך.

פתח אידך ואמר ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יי' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. האי קרא אית לעיינא ביה, ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים. האי קושיא בכמה אורחין. וכי עד השתא לא אתגלי ליה קב"ה, אלא האידנא כד מטא להני יומין וירא יי' אל אברם ולא קודם. והלא כתיב ויאמר יי' אל אברם, ויי' אמר אל אברם, ויאמר לאברם ידוע תדע. והאידנא מני יומוי, וכד מני להו כתיב וירא יי' אל אברם, אשתמע דעד השתא לא אתגלי עלוי. ועוד דכתיב בן תשעים שנה ותשע שנים, בקדמיתא שנה ולבסוף שנים.

אלא הכי תאנא, כל אינון יומין לא כתיב וירא. מ"ט, אלא כמה דהוה אטיים וסתים, כך קב"ה לא אתגלי עליה כדקחזי. האידנא אתגלי עליה וכתיב וירא. [p. 103] מ"ט, משום דבעא לגלי ביה הא את כתרא קדישא, ועוד דבעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא, וקדישא לא להוי אי הוה אטיים בשרא. אלא אמר השתא דהוה בן תשעים שנה ותשע שנים וזמן קריב הוא דינפוק זרעא קדישא, להוי הוא קדישא בקדמיתא ולבתר ינפוק מניה זרעא קדישא. בגין כך מני יומוי בהאי ולא בכל הני זמני קדמיתא.

תו תשעים שנה, דכל יומוי קדמאי לא הוו שנים אלא כחד שנה, דלא הוו יומוי יומין. השתא דמטא להאי שנים אינון ולא שנה.

ויאמר אליי אני אל שדי. מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי. אלא הכי תאנא, עבד קב"ה כתרין תתאין דלא קדישין לתתא, וכל אינון דלא אתגזרו יסתאבון בהון ורשימין בהון. ומאי רשומא דבהון, דאתחזי בהו שי"ן דל"ת ולא יתיר, ובגין כך יסתאבון בהו ואתדבבון בהו. בתר דאתגזרו נפקין מאלין ועאלין בגדפוי דשכינתא ואתגליא בהו יו"ד רשימא קדישא, את קיימא שלים, **[צה ע"ב]** ואתרשים בהו שדי"י ואשתלים בקיומא שלים. ועל דא כתיב בהאי אני אל שדי, התהלך לפני [p. 104] והיה תמים, שלים. דהשתא את חסרא ברשימא דשי"ן דל"ת, גזר גרמך והוי שלים ברשימא דשד"י.

ומאן דאיהו ברשומא דא אתחזי לאתברכא בשמא דא דכתיב (בראשית כ"ח:3) ואל שדי יברך אותך. מהו ואל שדי, ההוא דברכאן נפקן מניה, ההוא דשליט על כל כתרין תתאין, וכלא מדחלתיה אסתימן ומזדעזעין. בג"כ מאן דאתגזר, כל אינון דלא קדישין אתרחקן מניה ולא שלטין ביה. ולא עוד אלא דלא נחית לגיהנם דכתיב (ישעיה ס':21) ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ. כל אינון דאתגזרו אקרון צדיקים. ובגין כך לעולם ירשו ארץ. דלא ירית האי ארץ אלא ההוא דאקרי צדיק. אוף הכא ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ.

א"ר אבא זכאין אתון בעלמא דין ובעלמא דאתי. זכאה חולקי דאתינא למשמע מלין אלין מפומיכון, כלכו קדישין, כלכו בני מלכא קדישא, עלייכו כתיב (שם מ"ד:5) זה יאמר ליי' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו ליי' ובשם ישראל יכנה. כל חד וחד מנכון אחיד ואתקשר במלכא קדישא עלאה, ואתון רברבין ממנן תריסין מההוא ארץ דאקרי ארץ החיים דרברבנוהי אכלין ממנא דטלא קדישא.

פתח ואמר (קהלת י':17) אשריד ארץ שמלכך בן חורין ושריד בעת יאכלו. וכתיב אי **[p. 105]** לך ארץ שמלכך נער ושריד בבקר יאכלו. הני קראי קשיין אהדדי, ולא קשיין. האי דכתיב אשריד ארץ, דא ארץ דלעילא דשלטא על כל אינון חייין דלעילא ובגין כך אקרי ארץ החיים. עלה כתיב (דברים י"א:12) ארץ אשר יי' אלהיך דורש אותה, וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, לא תחסר כל בה דייקא. וכל כך למה, משום דמלכך בן חורין, דא קב"ה, כד"א (שמות ד':22) בני בכורי ישראל. בן חורין. מהו בן חורין, כד"א (ויקרא כ"ה:12) יובל היא קדש תהיה לכם, וכתיב וקראתם דרור בארץ. דהא כל חירו מיובלא קא אתי, בג"כ בן חורין.

ואי תימא בן חורין, ולא כתיב בן חירות. הכי הוא ודאי, בן חירות מיבעי ליה. אלא במתניתא סתימאה דילן תנינן, כד מתחברן י' בה' כדין כתיב (בראשית ב':10) ונהר יוצא מדן להשקות את הגן. **[p. 106]** ולא תימא כד מתחברן אלא מתחברן ודאי. ובגין כך בן חורין כתיב, ועל דא אשריד ארץ שמלכך בן חורין ושריד בעת יאכלו, בחדוותא בשלימו ברעוא.

אי לך ארץ שמלכך נער, האי דלתתא, דתניא כל שאר ארצות דשאר עמין אתיהיבו לרברבין תריסין דממנן עלייהו, ועילא מכלהו ההוא דכתיב ביה (תהלים ל"ז:25) נער הייתי גם זקנתי, ותאנא האי קרא שרו של עולם אמרו. ועל דא כתיב אי לך ארץ שמלכך נער, ווי לעלמא דמסטרא דא ינקא. וכד ישראל בגלותא ינקין כמאן דיניק מרשותא אחרא.

[p. 107] **ושריך בבקר יאכלו, ולא בכל יומא. בבקר, ולא בזמנא אחרא דיומא.** דתניא בשעתא דחמה זורחת ואתיין וסגדין ליה לשמשא, רוגזא תלי בעלמא. בשעתא דמנחה רוגזא תלייא בעלמא. מאן גרים האי, משום דמלכך נער, ההוא דאקרי נער.

ואתון זכאי קשוט, קדישי עליונין, בני מלכא קדישא, לא ינקין מהאי סטרא אלא מההוא אתר קדישא דלעילא. עלייכו כתיב (דברים ד':4) **ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום.**

ר' אבא פתח ואמר (ישעיה ה':1-2) אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו, כרם היה לידידי בקרן בן שמן, ויעזקו ויסקלו ויטעו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויקו לעשות ענבים ויעש באושים. הני קראי אית לאסתכלא בהו. אמאי כתיב שירה, תוכחה מבעי ליה. לידידי, לדודי מבעי ליה, כמה דכתיב שירת דודי. **כרם היה לידידי בקרן בן שמן.** אסתכלנא בכל אורייתא ולא אשכחנא אתרא דאקרי **[צו ע"א]** קרן בן שמן.

[p. 108] **אלא הני קראי הא אוקמוה חברייא בכמה גוונין, וכלהו שפיר והכי הוא.** אבל אשירה נא לידידי, דא יצחק דהוה ידיד, ואקרי ידיד עד לא יפוק לעלמא. אמאי ידיד, דתנינן רחיימו סגי הוה ליה לקב"ה ביה, דלא אתעביד עד **דאתגזר אברהם אבוח ואקרי שלים ואתוסף ליה ה"א לאשלמותא, וכן לשרה האי ה"א אתיהיבת לה.** הכא אית לאסתכלא, ה"א לשרה שפיר, אבל לאברהם אמאי ה"א ולא יו"ד, יו"ד מבעי ליה דהא הוא דכר הוה. אלא רזא עלאה הוא דהוה סתים בגוון, אברהם סליק לעילא ונטיל רזא מה"א עלאה דאיהו עלמא דדכורא. ה"א עלאה וה"א תתאה, האי תליא בדכורא והאי **נוקבא** ודאי. ובגין כך אברהם סליק בה"א **דלעילא** ושרה **נתת** בה"א דלתתא, **דכתיב כה יהיה זרעך, ותניא זרעך, זרעך ממש, דהוה שארי למיעל בהאי קיים, ומאן דשארי למיעל בהאי [p. 109]** קיים עאל. ובגיני כך גיורא דאתגזר גר צדק אקרי, בגין דלא אתא מגזעא קדישא דאתגזרו. ועל דא מאן דעאל בהאי, שמיא כהאי, אברהם. בגין כך **כתיב כה יהיה זרעך, זרעך ממש.** ואתמסר ליה ה"א, ואי לאו דאתמסר ה"א לשרה הוה ליה לאברהם לאוליד לתתא כמה דהאי כ"ה אולידת לתתא. בתר דאתמסרת ה"א לשרה אתחברו תרין ההי"ן כחדא ואולידו לעילא, ומאי דנפק מנייהו הוא יו"ד, בגיני כך יו"ד את רישא דיצחק, דכר. מכאן שארי דכורא לאתפשטא, ועל דא כתיב (בראשית כ"א:12) **כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא בך.** יצחק אוליד לעילא דכתיב (מיכה ז':20) **תתן אמת ליעקב.** יעקב אשלים כלא.

ואי תימא וכי אברהם בהאי אתאחיד ולא יתיר, והא כתיב **חסד לאברהם.** אלא [p. 110] **חולקא דיליה** כך הוא, בגין **דעבד חסד עם בני עלמא, אבל לאולדא, הכא אחיד ומהכא שארי.** ועל דא לא אתגזר אברהם אלא בן תשעים ותשע, ורזא דמלה הא אתיידע ואוקימנא במתניתא דילן.

ובגין כך יצחק דינא קשיא נפק לאחדא לחולקיה, ולאולדא **חסד** אקרי. ועל דא יעקב אשלים כלא מהאי סטרא ומהאי סטרא. מסטרא דאחידו אברהם ויצחק לחולקיהון לעילא הוא שלימותא, מסטרא דאתיהיב להו לאולדא מתתא לעילא הוא שלימותא. ועל דא כתיב (ישעיה מ"ט:3) **ישראל אשר בך אתפאר, ביה אתאחידו גוונין מעילא ומתתא.** ועל דא כתיב הכא שירה דכתיב (שם ה':1) **אשירה נא לידידי, שירה ודאי, דהא אקרי לאולדא דכר, דהאי אקרי עד לא יפוק לעלמא.**

ואית דאמרי דא, אשירה נא לידידי, דא אברהם, כד"א (ירמיה י"א:15) מה לידידי בביתי. ואברהם ירית ירותא דאחסנת חולקא דא, אבל על מה דאמינא דדא יצחק הכי הוא.

שירת דודי, דא קב"ה דאקרי דודי דכתיב (שיר ה':10,16) זה דודי, דודי צח ואדום. [p. 111] ידידי אחיד בדודי, דכר, ומניה אתנטע כרם דכתיב כרם היה לידידי בקרן בן שמן.

מאי בקרן בן שמן, אלא במאי דנפיק האי כרם ובמאי אתנטע. חזר ואמר בקרן. מאי קרן, דכתיב (יהושע ו':5) בקרן היובל, בקרן היובל שארי. והאי קרן אתאחיד בההוא דכר דאקרי בן שמן. מהו בן שמן, כד"א בן חורין, ותרוייהו חד מלה. שמן דמתמן נגיד משחא ורבו לאדלקא בוצינין, ובגין כך בן שמן ודאי. שמן ורבו נגיד ונפיק ואדליק בוצינין, עד דנטיל ליה וכניש ליה האי קרן, ודא אקרי קרן היובל. בגיני כך לית משיחותא דמלכותא אלא בקרן, ועל דא אתמשך מלכותא דדוד, דאתמשך בקרן ואתאחיד ביה.

ויעזקהו ויסקלהו, כהאי עזקא דאסתחר לכל סטרין. [צו ע"ב] ויסקלהו, דאעדי מניה ומחולקיה כל אינון רברבין, כל אינון תריסין, כל אינון כתרין תתאין, [p. 112] והוא נסיב ליה להאי כרם לחולקיה דכתיב (דברים ל"ב:9) כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויטעהו שורק, כד"א (ירמיה ב':21) ואנכי נטעתך שורק כלה זרע אמת, כלה בה"א. מכאן שארי אברהם לאולדא לעילא, ומהאי נפק זרע אמת, כלה זרע אמת ודאי, היינו דכתיב כה יהיה זרעך, וכלא חד מלה. זכאה חולקהו דישראל דירתו ירותא קדישא דא.

סופיה דקרא (ישעיה ה':2) ויבן מגדל בתוכו. מהו מגדל, כד"א (משלי י"ח:10) מגדל עז שם יי' בו ירוץ צדיק ונשגב, בו ירוץ צדיק ודאי.

וגם יקב חצב בו. דא תרעא דצדק, כד"א (תהלים קי"ח:19) פתחו לי שערי צדק. מאי משמע, דכל בר ישראל דאתגזר עייל בתרווייהו וזכי לתרווייהו. ומאן דקריב בריה לקרבנא דא עייל ליה בשמא קדישא, ועל דא [p. 113] מתקיימין שמיא וארעא דכתיב (ירמיה ל"ג:25) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. והא מריה דהלולא דא זכה לכלא, למחזי קב"ה אנפין באנפין בהאי יומא. זכאה חולקנא דזכינא להאי יומא, וזכאה חולקך עמנא. והאי ברא דאתייליד לך קרינא עליה (ישעיה מ"ג:7) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתינו אף עשיתנו, וכתיב (שם נ"ד:13) וכל בניך למודי יי' ורב שלום בניך.

אוזפיה לרבי אבא תלת מילין. אמרו ליה האי מריה דהלולא אושפיזך זכה לכולי האי בגין דקיים קיומא דמצוה. אמר מאי היא.

אמר ההוא גברא דביתאי אתת אחי הוות, ומית בלא בנין, ונסיבנא לה. ודא הוא ברא קדמאה דהוה לי מנה, וקרינא ליה בשמא דאחי דאתפטור.

א"ל מכאן ולהלאה קרי ליה אידי, והיינו אידי בר יעקב.

[p. 114] בריך לון ר' אבא ואזיל לארחה.

כד אתא סדר מלין קמיה דר' אלעזר, ודחיל למימר לר' שמעון. יומא חד הוה קמיה דר' שמעון, וא"ר שמעון מאי דכתיב ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר אני הנה בריתי אתך. משמע דעד דלא אתגזר הוה נפיל על אנפוי ומליל עמיה, בתר דאתגזר קאים בקיומיה ולא דחיל. אני הנה בריתי אתך, דאשכח גרמיה גזיר. אמר ליה ר' אבא אי ניחא קמיה דמר, לימא קמיה מאינון מלי מעלייתא דשמענא בהאי. אמר ליה אימא.

אמר ליה דחילנא דלא יתענשו על ידאי.

אמר ליה ח"ו (תהלים קי"ב:7) משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בי'.

סח ליה עובדא וסדר קמיה כל אינון מלין.

[p. 115] אמר ליה וכי כל הני מלי מעלייתא הוו טמירין גבך ולא אמרת להו. גוזרנא דכל תלתין יומין אלין תלעי ותנשי. ולא כתיב (משלי ג':27) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות. וכך הוה. אמר גוזרנא דבאורייתא דא יגלון לבבל ויגלון בכל בני חברייה.

חלש דעתיה דרבי אבא. יומא חד חמא ליה ר' שמעון, אמר ליה טופסרא דלכך באנפך שכיח.

אמר ליה לא על דידי הוא אלא על דידהו.

אמר ליה ח"ו דאתענשו אלא בגין דמלין אתגליין בינייהו כל כך, וכך יגלון ביני חברייה ילפון אינון אורחי ואתכסיין מלין בגווייהו. דהא מלין לא אתגליין אלא ביננא, דהא קב"ה אסתכם עמנא דעל ידנא אתגליין מלין.

אמר רבי יוסי (ישעיה נ"ח:8) אז יבקע כשחר אורך וגו'. זמין קב"ה לאכרזא על בנוי ויימא אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יי' יאספק.

פרשת וירא

[p. 116] **[צז ע"א]** רבי חייא פתח (שיר ב':12) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים נראו בארץ. כד ברא קב"ה עלמא יהב בארעא כל חילא דאתחזי לה. וכלא הוה בארעא ולא אפיקת איבין לעלמא עד דאתא אדם. כיון דאתא אדם כלא אתחזי לעלמא, וארעא גליאת איבהא וחילהא דאתפקדו בה. כגוונא דא שמים לא יהבו חילין לארעא עד דאתא אדם. הה"ד (בראשית ב':5) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יי' אלהים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה. אתטמרו כל תולדין ולא אתגלון, ושמיא אתעכבו דלא אמטירו על ארעא, בגין דאדם אין, דלא אשתכח ולא אתברי וכלא אתעכב בגיניה. כיון דאתחזי אדם, מיד הנצנים נראו בארץ וכל חיילין דאתטמרו ואתיהיבו בה.

עת הזמיר הגיע, דאתתקן תקונא דתושבחן לזמרא קמי קב"ה, מה דלא אשתכח כד לא אתברי אדם.

[p. 117] **[וקול התור נשמע בארצנו. דהא מלה דקב"ה לא [צז ע"ב]** אשתכח בעלמא עד דאתברי אדם. כיון דאשתכח אדם כלא אשתכח. בתר דחטא כלא אסתלק מעלמא ואתלטיא ארעא, הה"ד (בראשית ג':17) ארורה האדמה בעבורך וגו', וכתוב כי תעבוד את האדמה לא תוסף תת כחה לך וגו', וכתוב וקוץ ודרדר תצמיח לך. אתא נח ותקין קרדומין ופצירי בעלמא. ולבתר וישת מן היין וישכר. אתו בני עלמא וחבו קמיה דקב"ה, ואסתלקו חילין דארעא כמלקדמין, והוו קיימי עד דאתא אברהם.

כיון דאתא אברהם לעלמא, מיד הנצנים נראו בארץ, אתתקנו ואתגלו כל חילין דארעא.

עת הזמיר הגיע, בשעתא דאמר ליה קב"ה דיתגזר. כיון דמטא ההוא זמנא דברית אשתכח ביה באברהם דאתגזר, כדון אתקיים כל האי קרא ואתקיים עלמא [p. 118] ומלה דקב"ה הוה באתגלייא ביה, הה"ד וירא אליו יי'.

רבי אלעזר פתח האי קרא בשעתא דאתגזר אברהם. דעד לא אתגזר לא הוה מליל עמיה אלא מגו דרגא תתאה, ודרגין עלאין לא הוו קיימי על ההיא דרגא. כיון דאתגזר, מיד הנצנים נראו בארץ, אלין דרגין תתאין דאפיקת ואתקינת האי דרגא תתאה.

עת הזמיר הגיע, אלין ענפוי דערלה.

וקול התור נשמע בארצנו, דא קול דנפיק מגו [צח ע"א] ההוא פנימאה דכלא, וההוא קול נשמע, ודא קול דגזר מלה למללא ועביד לה שלימו.

ת"ח דעד לא אתגזר אברהם לא הוה עליה אלא האי דרגא כדאמרן. כיון דאתגזר מה כתיב, [p. 119] וירא אליו יי'. למאן, דהא לא כתיב וירא יי' אל אברם. דאי לאברם, מאי שבחא הכא יתיר מבקדמיתא עד לא אתגזר דכתיב וירא יי' אל אברם. אלא רזא סתימא איהו, וירא אליו יי', לההוא דרגא דמליל עמיה, מה דלא הוה מקדמת דנא עד לא אתגזר. והשתא אתגלי קול ואתחבר בדבור כד מליל עמיה.

והוא יושב פתח האהל. והוא, ולא גלי מאן. אלא גלי הכא חכמתא דכלהו דרגין דשארן על האי דרגא תתאה

בתר דאתגזר אברהם.

ת"ח וירא אליו יי', דא הוא רזא דקול דאשתמע דאתחבר בדבור ואתגלי ביה.

והוא יושב פתח האהל, דא עלמא עלאה דקאים לאנהרא עליה.

כחום היום, דהא אתנהיר ימינא, דרגא דאברהם אתדבק ביה.

ד"א כחום היום, בשעתא דאתקריב דרגא לדרגא בתיאובתא דדא לקבל דא. [צח ע"ב]

וירא אליו. אמר רבי אבא עד לא אתגזר הוה אטיים, כיון דאתגזר אתגלי כלא ושרא עליה שכינתא בשלימו

כדקא יאות.

[p. 120] תא חזי והוא יושב פתח האהל. והוא, דא עלמא עלאה דשרי על האי עלמא תתאה. אימתי, כחום

היום, בזמנא דתיאובתא דחד צדיק דשארי ביה עמיה.

מיד וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. מאן אנון שלשה אנשים. אלין אברהם יצחק ויעקב דקיימי

עליה דהאי דרגא ומנייהו [צט ע"א] יניק ואתזן.

כדין וירא וירץ לקראתם, דתיאובתא דהאי דרגא תתאה לאתחברא בהו וחדוותא דיליה לאתמשכא אבתרייהו.

וישתחו ארצה, לאתקנא כרסייא לגבייהו.

ת"ח עבד קב"ה לדוד מלכא חד סמכא מכרסייא עלאה כאבהן. ואע"ג דאיהו כרסייא לגבייהו, אבל בזמנא

דאתחבר בהו איהו חד סמכא לאתקנא בכרסייא עלאה. ובגין כך נטל מלכותא בחברון דוד מלכא שבע שנין, לאתחברא

בהו והא אתמר.

ר' אבא פתח ואמר (תהלים כ"ד:3) מי יעלה בהר יי' ומי יקום במקום קדשו. ת"ח כל אינון בני [p. 121] עלמא

לא חמאן על מה קיימי בעלמא, ויומין אזלין וסלקין וקיימי קמי קב"ה, כל אינון יומין דבני נשא קיימין בהו בהאי עלמא,

דהא כלהו אתבריאוו וכלהו קיימי לעילא. ומגלן דאתבריאוו, דכתיב (שם קל"ט:16) ימים יוצרו. וכד מטאן יומין

לאסתלקא מהאי עלמא, כלהו קריבין קמי מלכא עלאה, הה"ד (מלכים א' ב':1) ויקרבו ימי דוד למות, (בראשית מ"ז:29)

ויקרבו ימי ישראל למות.

בגין כך ב"נ כד איהו בהאי עלמא לא אשגח ולא אסתכל על מה קאים, אלא כל יומא ויומא חשיב כאילו הוא

אזיל ברקנייא. דהא כד נשמטא מהאי עלמא לא ידיע לאן אורחא סלקין לה, דהא אורחא לסלקא לעילא לאתר

דנהירו דנשמתיין עלאין נהרין לא [צט ע"ב] אתיהיב לכלהון נשמתיין. דהא כגוונא דאיהו אמשיך עליה בהאי עלמא,

הכי אתמשך לבתר דנפיק מניה.

ת"ח אי ב"נ אתמשך בתר קב"ה ותיאובתא דיליה אבתריה בהאי עלמא, לבתר כד נפיק מניה איהו אתמשך

אבתריה ויהיבין ליה אורח לאסתלקא לעילא בתר ההוא משיכו דאתמשך ברעותא כל יומא בהאי עלמא.

א"ר אבא יומא חד אערענא בחד מתא מאינון דהוּו מן בני קדם, ואמרו לי מההיא חכמתא דהוּו ידעין מיומי קדמאי. והוּו אשכחן ספרין דחכמתא דלהוּו, [p. 122] וקריבו לי חד ספרא והוּו כתיב ביה דהא כגוונא דרעותא דב"נ איכוון ליה בהאי עלמא, הכי אמשיך עליה רוחא מלעילא כגוונא דההוא רעותא דאתדבק ביה. אי רעותיה איכוין במלה עלאה, איהו אמשיך לההיא מלה מלעילא לתתא לגביה. ואי רעותיה לאתדבקא בסטרא אחרא ואיכוין ביה, איהו אמשיך ליה מלעילא לתתא לגביה.

והוּו אמרי דעקרא דמלתא תלייא במלין ובעובדא וברעותא לאתדבקא, ובדא אתמשך מעילא לתתא ההוא סטרא דאתדבק בה.

ואשכחנא ביה כל אינון עובדין ופולחנין דככביא ומזלי ומלין דאצטריכנ, והיאך רעותא לאתכוונא בהו בגין [ק ע"א] לאמשכא לון לגבייהו.

כגוונא דא מאן דבעי לאתדבקא לעילא ברוח קודשא, דהא בעובדא ובמלין וברעותא דלבא לאתכוונא בההיא מלה תלייא מלתא לאמשכא ליה לגביה מעילא לתתא ולאיתדבקא בההיא מלה.

והוּו אמרי כמה דבר נש אתמשך בהאי עלמא, הכי נמי משכין ליה כד נפיק מהאי עלמא. ובמה דאתדבק בהאי עלמא ואתמשך אבתריה, הכי אתדבק בההוא עלמא, אי בקודשא בקודשא ואי במסאבא במסאבא.

אי בקודשא, משכין ליה לגבי ההוא סטר ואתדבק ביה לעילא, ואתעביד ממנא שמשא לשמשא קמי קב"ה בין אינון שאר מלאכין. כמה דהכי אתדבק לעילא וקאים בין אינון קדישין דכתיב (זכריה ג':7) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

הכי נמי כגוונא דא, אי במסאבא, משכין ליה לההוא סטר ואתעביד כחד מנייהו לאתדבקא בהו. ואינון אקרון נזקי בני נשא, ובההוא שעתא דנפיק מהאי עלמא נטלין ליה ושאבין ליה [p. 123] בגיהנם, בההוא אתר דדייני לון לבני מסאבא דסאיבו גרמייהו ורוחיהו. ולבתר אתדבק בהו ואיהו נזקא כחד מאינון נזקי דעלמא.

אמינא לון בני קריבא דא למלין דאורייתא, אבל אית לכו לאתרחקא מגו ספרין אלין, בגין דלא [ק ע"ב] יסטי לבייכו לאלין פולחנין ולכל אינון סטרין דקאמר הכא, דילמא ח"ו לא תסטון מבתר פולחנא דקב"ה. דהא כל ספרים אלין טעיין לון לבני נשא, בגין דבני קדם חכימין הוּו וירותא דחכמתא ירתו מאברהם דיהב לבני פלגשים דכתיב (בראשית כ"ה:6) ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם. ולבתר אתמשכו בההיא חכמה לכמה סטרין.

אבל זרעא דיצחק וחולקא דיעקב לאו הכי דכתיב (שם:5) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, דא חולקא קדישא דמהימנותא דאתדבק ביה אברהם, ונפק מההוא עדבא ומההוא סטרא יעקב. מה כתיב, (שם כ"ח:13) והנה יי נצב עליו, וכתיב ואתה יעקב עבדי וגו'. בגיני כך בעי ליה לב"נ לאתמשכא בתר קב"ה ולאיתדבקא ביה.

ת"ח (תהלים כ"ד:4) מי יעלה בהר יי. אהדר ופירש נקן כפיש, דלא עביד בידוי טופסא ולא איתקף בהו במה דלא אצטריך. ותו דלא אסתאב בהו ולא סאיב בהו לגופא, כאנון דמסאבין גרמייהו בידין לאסתאבא. ודא הוא נקן כפיש. [p. 124] ובר לבב, כגוונא דא דלא אמשיך רעותיה ולביה לסטרא אחרא, לאתמשכא מבתר פולחנא דקב"ה.

אשר לא נשא לשוא נפשי. נפשו כתיב, והא אוקמוה [קא ע"א] נפשי דא נפש דוד, סטרא דמהימנותא. נפשו דא נפשיה דבר נש, בגין דכד יפוק מהאי עלמא דנפשיה יסתלק בעובדין דכשרין על מה דאתקיים בהו למיהך בין כל אינון קדישין, כד"א (תהלים קט"ז:9) אתהלך לפני יי' בארצות החיים. ובגין דלא נשא לשוא נפשי, ישא ברכה מאת יי'. ת"ח בתר דאתגזר אברהם הוה יתיב וכאיב, וקב"ה שדר לגביה תלת מלאכין באתגליא לאקדמא ליה שלם. ואי תימא דהא באתגליא, וכי מאן יכיל למחמי מלאכין, והא כתיב (שם ק"ד:4) עושה מלאכיו רוחות. אלא ודאי חמא לון, ונחתי לארעא כגוונא דבני נשא. ולא יקשה לך, דהא ודאי אינון רוחין קדישין, ובשעתא דנחתי לעלמא מתלבשין באוירין וביסודי דגולמין ואתחזו כבני נשא ממש, כחזיו ודיקנא דלהון. ות"ח אברהם חמא לון כחזיו בני נשא, ואע"ג דהוה כאיב ממילה, רהט אבתריהו, בגין דלא למגרע מה דהוה עביד מקדמת דנא.

[p. 125] א"ר שמעון בודאי בחזיו מלאכין חמא לון ממה דכתיב ויאמר אזני באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, שכינתא הוה אתיא ואלין הוו סמיכין דילה וכרסייא לגבה, בגין דאינון גוונין תלת דתחותה. וחמא השתא בגין דאתגזר, מה דלא הוה חמי מקדמת דנא עד לא [קא ע"ב] אתגזר. בקדמייתא לא הוה ידע אלא דאנון בני נשא, ולבתר ידע דאנון מלאכין ואתיאן בשליחותא לגביה, בשעתא דאמרו ליה איה שרה אשתך ובשרו ליה בשורת יצחק. אלין, אתוון נקודות אי"ו, וסימן אי"ו רמז למה דלעילא, רמז לקב"ה. ויאמר הנה באהל. כתיב הכא הנה באהל, וכתיב התם (ישעיה ל"ג:20) אהל כל יצען וגו'. ת"ח כיון דנקוד אי"ו, אמאי כתיב לבתר איה. אלא בגין חבורא דכר ונוקבא כחדא, רזא דמהימנותא. כדין אמר ויאמר הנה באהל, תמן הוה קשורא דכלא ותמן אשתכח.

[p. 126] איה שרה אשתך. וכי לא הוה ידעי מלאכי עלאי דשרה באהל, אמאי כתיב איה. אלא לא ידעי בהאי עלמא אלא מאי דאתמסר להו למנדע. ת"ח (שמות י"ב:12) ועברתי בארץ מצרים אני יי'. וכי כמה שליחין ומלאכין ליה לקב"ה. אלא בגין דאינון לא ידעי בין טפה דבוכרא להווא דלא בוכרא, בר קב"ה בלחודוי. כגוונא דא (יחזקאל ט':4) והתוית תו על מצחות האנשים. ואמאי צריכין, אלא בגין דאינון לא ידעי אלא מאי דאתמסר לון למנדע ידעי, כגון כל מלין דזמין קב"ה לאייתאה על עלמא. ומ"ט, בגין דקב"ה אעבר כרוזא בכלהו רקיעין בההיא מלה דזמין לאייתאה על עלמא.

כגוונא דא בשעתא דמחבלא אשתכח [קב ע"א] בעלמא בעי בר נש לאתכסיא בביתיה ולא יתחזי בשוקא בגין דלא יתחבל, כד"א (שמות י"ב:22) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מנייהו אין, אבל מקמי קב"ה מה כתיב, (ירמיה כ"ג:24) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם יי'. איה שרה אשתך, דלא בעו לומר קמה. כיון דאמר הנה באהל, מיד שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו'. ת"ח אורח ארעא, דעד לא זמין קמייהו למיכל לא אמרו ליה מדי, [p. 127] בגין דלא יתחזי דבגין ההיא בשורה קא אזמין להו למיכל. בתר דכתיב ויאכלו כדן אמרו ליה ההיא בשורה. ויאכלו. סלקא דעתך וכי מלאכי עלאי אכלין. אלא בגין יקרא דאברהם אתחזי הכי.

אמר ר' אלעזר ויאכלו ודאי, בגין דאינון אשא דאכיל אשא, ולא אתחזי. וכל מה דיהב לון אברהם אכלי בגין דאכלי מההוא סטרא דלעילא.

ת"ח כל מה דאכיל אברהם, בטהרה איהו, ובגין כך אקריב קמייהו ואכלי. ונטיר אברהם בביתיה דכיא ומסאבותא, דאפילו בר נש דאיהו מסאב לא יכיל לקרבא לביתיה, כדין ידע אברהם דהא מסאב איהו ועביד ליה טבילה או עביד ליה לנטרא שבעה יומין כדקא חזי ליה בביתיה. הכי הוא.

ת"ח כתיב (דברים כ"ג: 11) ואיש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה. מאי תקנתיה, כתי' והיה לפנות ערב ירחץ במים. אערע ביה טומאה [קב ע"ב] אחרא כגון זיבה או סגירו או נדה, דהו תרי [p. 128] מסאבו, לא סגי' בההיא טבילה, בין דאערע ביה קרי קודם דאיקביל טומאה אחרא, בין דאערע ביה לבתר.

ואברהם ושרה הוו מתקני טבילה לכולהו, איהו לגברי ואיהי לנשי. מאי טעמא אעסק אברהם לדכאה לבני נשא, בגין דאיהו טהור ואקרי טהור דכתיב (איוב י"ד: 4) מי יתן טהור מטמא לא אחד. טהור, דא אברהם דנפק מתרח. רבי שמעון אמר בגין לתקנא ההוא דרגא דאברהם, ומאן איהו, מים. בג"כ אתקין לדכאה בני עלמא במיא. ובשעתא דאזמין למלאכין, שירותא דמלוי מה כתיב, יוקח נא מעט מים, בגין לאתקפא ההוא דרגא דמין שראן בה. ובגיני כך הוה מדכי לכל בני נשא, מדכי לון מסטרא דע"ז ומדכי לון מסטרא דמסאבא. וכמה דאיהו מדכי לגוברין, הכי נמי שרה מדכאת לנשין, ואשתכחו כלהו דאתיין לגבייהו דכין מכלא.

ת"ח אילנא נטע אברהם בכל אתר דדיוריה תמן, ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות, בר בשעתא דדיוריה בארעא דכנען. ובההוא אילנא הוה ידע מאן דאתאחיד ביה בקב"ה ומאן דאתאחיד בע"ז. מאן דאתאחיד בקב"ה, אילנא הוה פריש ענפוי וחפי על רישיה ועביד עליה צלא יאה. ומאן דאתאחיד בסטרא דע"ז, ההוא אילנא הוה אסתלק וענפוי סלקין לעילא. כדין הוה ידע אברהם ואזהיר ליה, ולא אעדי מתמן עד דאתאחיד במהימנותא. מאן דאיהו דכיא הוה מקבל ליה אילנא. מאן דאיהו מסאב לא מקבל ליה, כדין ידע אברהם ומדכי לון במי'א. עינא דמי'א הוה תחותי דההוא אילנא, ומאן דצריך טבילה מיד מי'א סלקין לגביה ואילנא אסתלקן ענפוי. כדין ידע אברהם דאיהו מסאבא ובעי טבילה מיד. ואם לאו, מיא נגיבן, כדין ידע דבעי לאסתאבא שבעה.

[p. 129] ת"ח דאפילו בשעתא דאזמין לון למלאכין אמר לון והשענו תחת העץ, בגין למחמי ולמבדק בהו, ובההוא אילנא הוה בדיק לכל בני עלמא. ורזא לקביל קב"ה קא עבד, דאיהו אילנא דחיי לכלא, ובגין כך והשענו תחת העץ, ולא תחת ע"ז.

ות"ח כד חב אדם, בעץ הדעת טוב ורע חב וגרם מותא לכל בני עלמא. כד אתא אברהם, באילנא אחרא אתקין עלמא, דהוא אילנא דחיי, ואודע מהימנותא לכל בני עלמא.

שוב אשוב אליך כעת חיה. א"ר יצחק שוב אשוב, שוב ישוב מבעי ליה, דהא מפתחא דא למפקד עקרות בידא דקב"ה איהו ולא בידא דשליחא אחרא. כמה דתנינן תלת מפתחן אנון דלא אתמסרו בידא דשליחא, דחיה ותחיית המתים וגשמים. והואיל דלא אתמסרו בידא דשליחא, אמאי כתיב שוב אשוב. אי תימא דקב"ה קאמר, הא כתיב ויאמרו אליו איה שרה אשתך. אלא ודאי קב"ה דהוה קאים עלייהו אמר מלה, בג"כ כתיב ויאמר שוב אשוב אליך.

ות"ח בכל אתר דכתיב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאכא דברית ולא אחרא. ויאמר, [p. 130] דכתיב (שמות ט"ו:26) ויאמר אם שמוע תשמע לקול יי' אלהיך. ויאמר, ולא קאמר מאן הוא. ויקרא, דכתיב (ויקרא א':1) ויקרא אל משה, ולא קאמר מאן הוא. אמר, דכתיב (שמות כ"ד:1) ואל משה אמר עלה אל יי', ולא קאמר מאן הוא. אוןף הכא דכתיב ויאמר שוב אשוב, ויאמר סתם ולא קאמר מאן [קג ע"א] הוא. אלא בכל הני מלאכא דברית הוא, וכלא קב"ה, ובגין כך כתיב ויאמר שוב אשוב אליך.

והנה בן לשרה אשתך. מאי טעמא לא כתיב והנה בן לך. אלא בגין דלא יחשוב דהא מן הגר איהו כדבדקדמיתא.

רבי שמעון פתח (מלאכי א':6) בן יכבד אב ועבד אדוניו. בן יכבד אב, דא יצחק לאברהם. אימתי כבד ליה, בשעתא דעקד ליה על גבי מדבחה ובעא למקרב ליה קרבנא, ויצחק בר תלתין ושבע שנין הוא ואברהם הוה סבא, דאילו בעט ברגלא חד לא יכיל למיקם קמיה, ואיהו אוקיר ליה לאבוי ועקד ליה כחד אימרא בגין למעבד רעותיה דאבוי. ועבד אדוניו, דא אליעזר לאברהם, דשדר ליה לחרון ועבד כל רעותיה דאברהם ואוקיר ליה, כמה דכתיב (בראשית כ"ד:35) ויי' ברך את אדוני מאד ויגדל, וכתיב (שם:34) ויאמר עבד אברהם אנכי, בגין לאוקיר ליה לאברהם. דהא בר נש דהוה מייתי כסף וזהב ואבני יקר וגמלין ואיהו כדקא יאות, שפיר בחיזו, לא אמר דאיהו [p. 131] רחימא דאברהם או קריבא דיליה, אלא אמר עבד אברהם אנכי, בגין לסלקא בשבחה דאברהם ולאוקיר ליה בעינייהו.

ועל דא בן יכבד אב ועבד אדוניו, ואתון ישראל בני, קלנא בעינייכו לומר דאנא אבוכון או דאתון עבדין לי. ואם אב אני איה כבודי. בגין כך והנה בן, דא הוא בן ודאי, ולא ישמעאל. דא הוא בן דאוקיר לאבוי כדקא חזי.

לשרה אשתך, בן לשרה, דבגיניה מיתת, דבגיניה כאיבת נפשה עד דנפקת מינה.

והנה בן לשרה, לאסתלקא בגיניה בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא. כדן ויי' פקד את שרה כאשר אמר.

הא מדכרינן לשרה בגיניה דיצחק, ועל דא איהו בן לשרה.

והנה בן לשרה, דהא נוקבא נטלא ליה לברא מן דכורא.

ושרה שומעת פתח האהל והוא אחרינו. מאי והוא אחרינו, והיא אחרינו מבעי ליה. אלא רזא איהו, ושרה שומעת מה דהוה אמר פתח האהל, דא קב"ה. [p. 132] והוא אחרינו הוה אמר. פתח האהל, דא דרגא תתאה, פתחא דמהימנותא. והוא אחרינו, דאודי ליה דרגא עלאה. מן יומא דהות שרה בעלמא לא שמעת מלה דקב"ה בר ההיא שעתא.

ד"א דהות יתבא שרה פתח האהל בגין למשמע מלין, והיא שמעת האי מלה דאתבשר בה אברהם. והוא אחרינו, אברהם דהוה יתיב אחורוי דשכינתא.

ואברהם ושרה זקנים באים בימים. מאי באים בימים, שעורין דיומין דאתחזי כדן להו, חד מאה וחד תשעים, עאלו ביומין, שעורא דיומין כדקא יאות. באים בימים, כד"א כי בא היום, דאערב יומא למיעל.

חדל להיות לשרה ארח כנשים. וההיא שעתא חמאת גרמה בעדונא אחרא, ובגין כך אמרה ואדוני זקן, דהא איהו לאו כדאי לאולדא בגין דאיהו סבא.

[p. 133] ר' יהודה פתח (משלי ל"א:23) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. תא חזי קב"ה אסתלק ביקריה, ואיהו גניז וסתים בעלויא סגיא. ולא איתי בעלמא ולא הוה מן יומא דאתברי עלמא דיכיל לקיימא על חכמתא דיליה ולא יכיל לקיימא ביה, בגין דאיהו גניז וסתים ואסתלק לעילא לעילא. וכלהו עלאי ותתאי לא יכלין לאתדבקא, עד דכלהו אמרין (יחזקאל ג':12) ברוך כבוד יי' ממקומו. תתאי אמרי דאיהו לעילא דכתיב (תהלים קי"ג:4) על השמים כבודך. עלאי אמרי דאיהו לתתא דכתיב (שם נ"ז:12) על כל הארץ כבודך. עד דכלהו עלאי ותתאי אמרי ברוך כבוד יי' ממקומו, בגין דלא אתיידע ולא הוה מאן דיכיל לקיימא ביה. ואת אמרת נודע בשערים בעלה. [קג ע"ב] אלא ודאי נודע בשערים בעלה, דא קב"ה, דאיהו אתידע ואתדבק לפום מה דמשער כל חד, כמה דיכיל לאתדבקא ברוחא דחכמתא. ולפום מה דמשער בלביה, הכי אתידע בלביה, ובגין כך נודע באינון שערים. אבל דאתידע כדקא יאות, לא הוה דיכיל לאתדבקא ולמנדע ליה.

[p. 134] רבי שמעון אמר נודע בשערים בעלה. מאן שערים, כד"א (תהלים כ"ד:7) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם. ובגין אלו שערים דאינון דרגין עלאין, בגינייהו אתידע קב"ה, ואי לא, לא יכלין לאתדבקא. ת"ח דהא נשמתא דב"נ לאו איהו מאן דיכיל למנדע לה אלא בגין אלין שייפין דגופא דאינון דרגין דעבדין אומנותא דנשמתא, בג"כ אתידע ולא אתידע. כך קב"ה אתידע ולא אתידע, בגין דאיהו נשמתא לנשמתא, רוחא לרוחא, גניז וטמיר מכלא, אבל באינון שערים דאינון פתחין לנשמתא אתידע קב"ה. ת"ח אית פתחא לפתחא ודרגא לדרגא, ומנייהו ידיע יקרא דקב"ה. פתח האהל, דא פתחא דצדק, כד"א (שם קי"ח:19) פתחו לי שערי צדק. דא פתחא קדמאה לאעלא ביה, ובהאי פתחא אתחזון כל שאר פתחין עלאין. מאן דזכי להאי, זכי למנדע ביה כלהו שאר פתחין, בגין דכלהו שראן עליה.

והשתא דפתחא דא לא אתידע, בגין דישאל בגלותא, כלהו פתחין אסתלקו מניה, ולא יכלין למנדע ולאתדבקא. אבל [p. 135] בזמנא דיפקון ישראל מן גלותא זמינין כלהו דרגין עלאין למשרי עליה כדקא יאות, וכדין ינדעון בני עלמא חכמתא עלאה יקרא, מה דלא הוה ידעין מקדמת דנא דכתיב (ישעיה י"א:2) ונחה עליו רוח יי' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי'. כלהו זמינין לאשראה על האי פתחא תתאה דאיהו פתח האהל, וכלהו זמינין לאשראה על מלכא משיחא לתתא בגין למידן עלמא דכתיב ושפט בעדק דלים.

בגיני כך כד אתבשר אברהם האי דרגא הוה כמה דאתמר, דכתיב ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר, לא כתיב מאן הוה, ודא הוה פתח האהל. ועל דא ושרה שומעת האי דרגא דהוה מליל, מה דלא שמעת מקדמת דנא, דכתיב ושרה שומעת פתח האהל, דהוה מבשר ואמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך. ת"ח כמה הוה חביבותא דקב"ה לגביה דאברהם, דהא לא נפק מניה יצחק עד דאתגזר. לבתר דאתגזר אתבשר ביה ביצחק, בגין דאיהו כדין זרעא קדישא, ועד לא אתגזר לאו איהו זרעא קדישא, וכדין איהו כמה דכתיב (בראשית א':12) אשר זרעו בן למינהו.

ות"ח עד לא אתגזר אברהם ההוא זרעא דיליה לא הוה קדישא, בגין דנפיק בגו ערלה ואתדבק בערלה לתתא. לבתר דאתגזר נפק ההוא זרעא בגו קודשא ואתדבק בקודשא לעילא ואוליד לעילא, ואתדבק אברהם בדרגיה כדקא יאות.

ת"ח כד אוליד אברהם ליצחק נפק קדישא כדקא יאות. ודאי מיא אעדו ואולידו חשוכא.

[p. 136] ר' אלעזר שאיל יומא חד לר' שמעון אבוי, א"ל האי דקרא ליה קב"ה יצחק דכתיב (בראשית י"ז:

19) וקראת את שמו יצחק, אמאי, דהא אתחזי דעד לא נפק לעלמא קרא ליה יצחק.

א"ל הא אתמר דאשא נטיל מיא, דהא מיא בסטרא דגבורה קא אתיין. ותא שאיל לליואי דאינון בדיחין לההוא

סטרא במאני זמר ותשבחן לקביל האי סטרא, בגין כך יצחק איהו חדוה בגין דאתי מההוא סטרא ואתדבק ביה.

תא חזי יצחק בדיחותא, חדוה, דאחלף מיא באשא ואשא במיא, ועל דא אקרי הכי ובגין כך קרא ליה קב"ה

[קד ע"א] עד לא יפוק לעלמא שמא דא דאודע ליה לאברהם. ות"ח בכלהו אחרנין שבק לון קב"ה למקרי לון שמהן

ואפי' נשי הוו קראן לבנייהו שמהן, אבל הכא לא שבק קב"ה לאמיה למקרי ליה שמא אלא לאברהם דכתיב וקראת את

שמו יצחק, אנת ולא אחרא בגין לאחלפא מיא באשא ואשא במיא לאכללא ליה בסטריה. כיון דאתבשר אברהם ביצחק

מה כתיב, (בראשית י"ח:16) ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום.

[p. 137] ר' אלעזר אמר תא חזי כמה אנהג קב"ה טיבו עם כל בריין וכל שכן לאינון דאזלי באורחוי, דאפי'

בזמנא דבעי למידן עלמא איהו גרים למאן דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי ההוא דינא לעלמא. דתנינן בשעתא

דקב"ה רחים ליה לב"נ משדר ליה דורונא, ומאן איהו, מסכנא בגין דיזכי ביה. וכיון דזכי ביה איהו אמשיך עליה חד

חוטא דאתמשך מסטר ימינא ופריש ארישיה ורשים ליה, בגין דכד ייתי דינא לעלמא דההוא מחבלא יזדהר ביה וזקיף

עינוי וחמא לההוא רשימו, כדן אסתלק מניה ואזדהר ביה. בגיני כך אקדים ליה קב"ה במה דיזכי.

ות"ח כד בעא קב"ה לאיתאה דינא על סדום אזכי קודם לאברהם ושדר ליה דורונא למזכי עמהון בגין לשזבא

ללוט בר אחוה מתמן, הה"ד ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ולא כתיב ויזכור אלהים את לוט.

ומאי ויזכור, מאי דאזכי קודם עם אנון תלת מלאכין. כגוונא דא בר נש דזכי בצדקה עם בני נשא, בשעתא דדינא שריא

בעלמא קב"ה אדכר ליה לההיא צדקה דעבד, בגין דכל שעתא דזכי ב"נ הכי אכתיב עליה לעילא, ואפי' בשעתא דדינא

שריא עלוי קב"ה אדכר ליה לההוא טיבו דעבד וזכה עם בני נשא, כד"א (משלי י"א:4) וצדקה תציל ממות. בגיני כך

אקדים ליה קב"ה לאברהם בגין דיזכי וישזיב ללוט.

[p. 138] וישקיפו על פני סדום. ת"ח ויקומו משם האנשים, מההיא סעודה דאתקין לוו אברהם וזכה בהו,

דאע"ג דמלאכין הוו זכה בהו וכל ההוא מיכלא לא אשתאר מניה כלום בגיניה דאברהם ולמזכי ביה, דהא כתיב

(בראשית י"ח:8) ויאכלו, באשא דלהון אתאכיל.

ואי תימא הא תלת מלאכין הוו, האי אשא והאי מיא והאי רוחא, אלא כל חד כליל בחבריה ובגיני כך ויאכלו.

כגוונא דא (שמות כ"ד:11) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, אכילה ודאית אכלו דזנו מן שכינתא. אוף הכא ויאכלו, גרמו

לאתזנא מההוא סטרא דאברהם ובגין כך לא אשארו ממה דיהיב לון אברהם כלום. כגוונא דא בעי ליה לב"נ למשתי

מכסא דברכה בגין דיזכי לההיא ברכתא דלעילא. אוף אינון אכלו ממה דאתקין לון אברהם בגין דיזכו לאתזנא מסטרא

דאברהם, דהא מההוא סטרא נפיק מזונא לכלהו מלאכי עלאי.

וישקיפו, אתערותא דרחמי לשיזבא ללוט. כתיב הכא וישקיפו, וכתוב התם (דברים כ"ו:15) השקיפה ממצון קדשך. מה להלן לרחמי אוף הכא לרחמי.

[p. 139] (בראשית י"ח:16) ואברהם הולך עמם לשלחם, למעבד לון לוייה. אמר ר' ייסא אי תימא דאברהם ידע דמלאכין אינון, אמאי אעביד לון לוייה. אלא אמר ר' אלעזר אע"ג דהוה ידע רגיל הוה למעבד בכלהו בני נשא דזמינין עמיה למעבד לון לוייה, בגין דכך אצטריך ליה לבר נש למעבד לוייה לאושפיזין דהא כלא בהאי תליא. ובעוד דאיהו הוה אזיל עמהון אתגלי קב"ה עליה דאברהם דכתיב וי' אמר המכסה אני מאברהם. וי', בגין דקב"ה הוה אזיל [קד ע"ב] עמהון. ת"ח כד בר נש עביד לוייה לבר נש איהו אמשיך לשכינתא לאתחברא בהדיה ולמהך עמיה באורחא לשזבא ליה, ובגין כך בעי ליה לבר נש לאלווי לאושפיזא בגין דחבר ליה לשכינתא ואמשיך עליה לאתחברא בהדיה. בג"כ וי' אמר.

וי' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. ר' חייא פתח (עמוס ג':7) כי לא יעשה יי' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. זכאין אינון זכאי עלמא דקב"ה אתרעי בהו, וכל מה דעביד ברקיעא וזמין למעבד בעלמא על ידי דזכאין עביד ליה ולא כסי מנייהו כלום, בגין דקב"ה בעא לשתפא בהדיה לצדיקייא דלא תהא פתחון פה לרשיעייא בכל מה דאיהו עביד.

ת"ח כלא גלי להו לצדיקייא בגין דאינון אתיין ומזהרין לבני נשא לאתבא מחובייהו ולא יתענשון מגו דינא עלאה ולא יהא לון פתחא דפומא לגביה. בגיני כך קב"ה אודע לון רזא דאיהו עביד. [p. 140] תו בגין דלא יימרון דהא בלא דינא עביד בהו דינא.

אמר ר' אלעזר ווי לון לחייביא דלא ידעי ולא משגיחין ולא ידעי לאסתמרא מחובייהו. ומה קב"ה די כל עובדוהי קשוט ואורחתיא דין לא עביד כל מה דעביד בעלמא עד דגלי להו לצדיקייא בגין דלא יהא לון פתחא דפומא לבני נשא, בני נשא לא כ"ש דאית לון למעבד מלייהו דלא ימללון בני נשא סטיא עליהון, וכן כתיב (במדבר ל"ב:22) והייתם נקיים מיי' ומישראל. ואית לון למעבד דלא יהא לון פתחון פה לבני נשא ויתרון בהון אי אינון חטאן ולא משגיח לאסתמרא, דלא יהא ליה למדת דינא דקב"ה פתחא דפומא לגבייהו. ובמה, בתשובה ועובדין דכשרן.

תא חזי וי' אמר המכסה אני מאברהם. א"ר יהודה קב"ה יהב כל ארעא לאברהם [קה ע"א] למהוי ליה אחסנא וירותת עלמין דכתיב (בראשית י"ג:15) כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, וכתוב (שם:14) שא נא עיניך וראה. ולבתר קב"ה אצטריך לאעקרא אתרין אלין. אמר קב"ה כבר יהבית ארעא לאברהם. אצטריך לאודע ליה. בג"כ וי' אמר וכו'.

אמר רבי אבא ת"ח ענותנותא דאברהם דאע"ג דאמר ליה קב"ה (שם י"ח:20) זעקת סדום ועמורה כי רבה, ועם כל דא דאוריך עמיה ואודע ליה דבעי למעבד דינא בסדום, לא בעא קמיה לשזבא ליה ללוט ולא יעביד ביה [p. 141] דינא. מ"ט, בגין דלא למתבע אגרא מן עובדוי. ועל דא שלח קב"ה ללוט ושזיב ליה בגיניה דאברהם דכתיב (שם י"ט:29) ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'.

מאי אשר ישב בקן לוט. הא אתמר אבל בגין דכולהו חייבין ולא אשתכח בינייהו מכלהו דאית ליה מידי דזכו בר לוט. מכאן אוליפנא בכל אתר דדיירין ביה חייבין חריב איהו.
אשר ישב בקן לוט. וכי בכלהו הוה יתיב לוט. אלא בגיניה הוו יתבי דלא אתחרבו. ואי תימא בזכותיה, לא, אלא בזכותיה דאברהם.

א"ר שמעון ת"ח דשמושא דעביד ב"נ לזכאה ההוא שמושא אגין עליה בעלמא. ולא עוד אלא דאע"ג דאיהו חייבא אוליף מאורחוי ועביד לון. ת"ח דהא בגין דאתחבר לוט בהדיה דאברהם אע"ג דלא אוליף כל עובדוי אוליף למעבד טיבו עם בריין כמה דהוה עביד אברהם, ודא הוא דאותיב לכל אינון קרתי כל ההוא זמנא דיתבו בתר דעאל לוט בינייהו.

א"ר שמעון ת"ח דשכינתא לא אעדי מניה דאברהם בההוא זמנא דקב"ה אמר ליה.
א"ל ר' אלעזר והא שכינתא הוה מליל עמיה, דהא בדרגא דא אתגלי עליה קב"ה דכתיב (שמות ו':3) וזאת אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי.

א"ל הכי הוא ודאי. ות"ח מה כתיב, ויאמר יי' זעקת סדום ועמורה כי רבה. [p. 142] בקדמיתא ויי' אמר, לבתר ויאמר יי', דאיהו דרגא עלאה דאתגלי ליה על דרגא תתאה. [קה ע"ב]

כתי' (בראשית י"ח:21) ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. למאן קאמר. אי תימא לאינון מלאכין, מאן חמא מליל עם דא ופקיד לדא. אלא לאברהם קאמר דברשותיה קיימין אינון אתרי. ד"א לאינון מלאכין. מה דאתמר לאברהם, מאי טעמא עשו, עשה מבעי ליה, מאי עשו. אלא אברהם ושכינתא דלא אעדי מניה. מה דאתמר למלאכין, בגין דהוו זמינין תמן והוו משתכחין למעבד דינא ועל דא עשו.
ד"א עשו, למעבד, כתרגומו עבדו. וכי לא הוה ידע קב"ה דאיהו אמר ארדה נא ואראה, והא כלא אתגלי קמיה. אלא ארדה נא מדרגא [p. 143] דרחמי לדרגא דדינא והיינו האי ירידה. ואראה, ראייה דא היא לאשגחא עליהון במאן דינא ידין לון.

אשכחן ראייה לטב ואשכחן ראייה לביש. ראייה לטב דכתיב (שמות ב':25) וירא אלהים את בני ישראל וידע. ראייה לביש דכתיב ארדה נא ואראה, בגין לאשגחא עלייהו בדינא. ועל דא אמר קב"ה המכסה אני מאברהם. ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום. מ"ט ברכה דא הכא. אלא בגין לאודעה דאפי' בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא לא אשתני, דהא יתיב בדינא על דא וברחמי על דא וכלא ברגעא חדא ובשעתא חדא.
א"ר יהודה והא כתיב (תהלים ס"ט:14) ואני תפלתי לך יי' עת רצון. זמנין דאיהו עת רצון וזמנין דלאו איהו עת רצון, זמנין דשמע וזמנין דלא שמע, זמנין דאשתכח וזמנין דלא אשתכח דכתיב (ישעיה נ"ה:6) דרשו יי' בהמצאו קראוהו בדיותו קרוב.

א"ר אלעזר כאן ליחיד כאן לצבור, כאן לאתר חד וכאן לכולי עלמא, בגיני כך ברך ליה לאברהם דאיהו שקיל ככל עלמא דכתיב (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, וכת' באברהם. יהיה, הכי תנינן תלתין צדיקים אזמין קב"ה לעלמא כמה דאזמין לאברהם.

[p. 144] פתח ואמר (שמואל ב' כ"ג:23) מן השלשים הכי נכבד ואל השלשה לא בא. מן השלשים הכי נכבד, אלין אינון תלתין צדיקים דאזמין קב"ה לעלמא ולא יבטל לון מניה. ובניהו בן יהוידע כתיב ביה מן השלשים הכי נכבד, איהו חד מנייהו. ואל השלשה לא בא, דלא שקיל לתלתא אחרנין דעלמא קאים עלייהו. ואל השלשה לא בא, למהוי במניינא כחד מנייהו. באינון תלתין זכה למיעל בחושבנא אבל ואל השלשה לא בא, דלא זכה לאתחברא בהו ולמהוי עמהון בחולקא חדא.

יהיה, כמה דתנינן תלתין הון, ובגין כך קב"ה ברכיה באינון תלתין צדיקים. ת"ח א"ל קב"ה לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה, דהא סליקת קדמי מה דאינון עבדין לכל עלמא, דכל עלמא מנעי רגלייהו דלא למיעל בסדום ועמורה דכתיב (איוב כ"ח:4) פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו. פרץ נחל מעם גר, פרצה הוה פריץ נחל לאינון בני עלמא דעאלו לתמן, דכלהו דחמאן דהון יהבי למיכל ולמשתי לבר נש אחרא, שדיין ליה בעומקא דנהרא ואיהו דנטיל ליה הכי נמי. ועל דא כלהו בני עלמא הון נשכחים מני רגל, דמנעי רגלייהו דלא למיעל תמן. ומאן דעאל דלו מאנוש נעו, דהו דלי גופא בכפנא דלא הו יהבי ליה למיכל ולמשתי ואשתני דיוקניה משאר בני נשא דכתיב דלו מאנוש נעו. [p. 145] כתיב הכא נעו, וכתיב התם (משלי ה':6) נעו מעגלותיה, הכי נמי הו סטאן מעגלין ואורחין דלא למיעל תמן. ואפילו עופי שמיא הו מנעי [קו ע"א] למיעל תמן דכתיב (איוב כ"ח:7) נתיב לא ידעו עיט. ובגיני כך כולי עלמא הו צווחין על סדום ועל עמורה ועל כלהו קרתי דכלהו כגוונא חדא הו.

זעקת סדום ועמורה כי רבה. אמר ליה אברהם אמאי. אמר ליה וחטאתם כי כבדה מאד, בגיני כך ארדה נא ואראה הכצעקתה. הכצעקתם מבעי ליה, דהא כתיב זעקת סדום ועמורה ותרי קרתי הון, אמאי הכצעקתה. אלא הא אוקמוה.

ת"ח בסטרא דתותי קלא דברדא סלקין קוטרי בכתפא, מתכנשי בחד טיף ועאלין בגו נוקבי דתהומא רבא, אתעבידו חמש בחד, חד איהו כד צלילן קלי דכולהו אתעבידו [p. 146] חד. קלא דסליק מתתא עאל בינייהו ואתמשכא כחד, וההוא קלא סלקא ונחתא, תבעא דינא לאתמשכא לתתא. כד האי קלא סלקא למתבע דינא כדין אתגלי לאשגחא קב"ה בדינא.

אמר רבי שמעון הכצעקתה. מאן הכצעקתה, דא גזרת דינא דתבעא דינא כל יומא, דהכי תנינן כמה שנין קיימא גזרת דינא ותבעא מקמי קב"ה על דזבינו אחוי דיוסף ליוסף, בגין דגזרת דינא צווחת על דינא ועל דא הכצעקתה הבאה אלי. מאי הבאה אלי, דא הוא רזא כמה דכתיב (אסתר ב':14) בערב היא באה ובבקר היא שבה, ודא הוא הבאה אלי תדיר. כגוונא דא קץ כל בשר בא לפני והא אתמר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אמר רבי יהודה מאן חמא אבא דרחמנותא כאברהם. ת"ח בנה כתיב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני, עשה לך תיבת עצי גפר, ואשתיק ולא אמר ליה מידי ולא בעא רחמי. אבל אברהם בשעתא דאמר ליה קב"ה [p. 147] זעקת סדום ועמורה כי רבה ארדה נא ואראה, מיד ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר אוף אברהם לא עבד שלימו כדקא יאות. נח לא עביד מידי. אברהם תבע דינא כדקא יאות דלא ימות זכאה עם חייבא ושאר ממששים עד עשרה. עבד ולא אשלים דלא בעא רחמי בין כך ובין כך, דאמר אברהם לא בעינא למתבע אגר עובדוי. אבל מאן עבד שלימו כדקא יאות, משה, דכיון דאמר קב"ה (שמות ל"ב:8) סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו, מיד מה כתיב, (שם:11) ויחל משה את פני יי' אלהיו, עד דאמר (שם:32) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ואע"ג דכלהו חטו לא זז מתמן עד דאמר ליה (במדבר י"ד:20) סלחתי כדברך.

אבל אברהם לא אשגח אלא אי אשתכח בהו זכאי ואם לאו לא. ועל דא לא הוה בעלמא בר נש דיגין על דריה כמשה דאיהו רעיא מהימנא.

ויגש אברהם ויאמר, אתקין גרמיה למתבע דא. אולי ימצאון שם חמשים, שרא מחמשים דאיהו שירותא למנדע עד עשרה דאיהו מעשרא, סופא דכל דרגין.

[p. 148] אמר רבי יצחק עד עשרה, אלין עשרה יומין דבין ראש השנה ליום הכפורים, בגין כך שרא

מחמשים עד עשרה. וכיון דמטא לעשרה אמר מכאן ולתתא לאן אתר דקיימא בתשובה, בגיני כך לא נחת לתתא מעשרה.

ויבואו שני המלאכים סדומה בערב ולוט יושב בשער סדום וגו'. אמר רבי יוסי ת"ח מה כתיב לעילא, (בראשית י"ח:33) וילך יי' כאשר [קו ע"ב] כלה לדבר אל אברהם, דהא כיון דאתפרש שכינתא מאברהם ואברהם תב לאתריה כדין ויבאו שני המלאכים סדומה בערב, דהא חד אסתלק בשכינתא ואשתארו אינון תרין. כיון דחמא לון לוט רהט בתרייהו. מאי טעמא, וכי כל אינון דהוו אתיין איהו אעיל לון לביתיה ויהיב לון למיכל ולמשתי, ובני מתא היך לא קטלין ליה, דהא לברתיה עבדו דינא. אלא בגין דהוה בליליא חשיב דלא יסתכלון ביה בני מתא, ועם כל דא כיון דעאלו לביתא אתכנשו כלהו ואסחרו לביתא.

אמר ר' יצחק אמאי רהט לוט אבתרייהו. אלא בגין דכתיב וירא לוט וירץ לקראתם.

רבי חזקיה ורבי ייסא. חד אמר דיוקנא דאברהם חמא עמהון, וחד אמר שכינתא אתיא עלייהו. כתיב הכא וירא לוט וירץ לקראתם, וכתיב התם (שם:2) וירא וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן חמא שכינתא, אוף הכא חמא שכינתא, ועל דא וירא לוט וירץ לקראתם [p. 149] ויאמר הנה נא אדני באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא. גשו נא מבעי ליה, מאי סורו נא. אלא לאהדרא לון סחרניה דביתא בגין דלא יחמון לון בני מתא ולא יעלון באורח מישר לביתא, ובגין כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח (איוב כ"ח:24) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה. כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי, דכל מאן דאשתדל באורייתא קב"ה אשתבח ביה לעילא ואשתבח ביה לתתא, בגין דאורייתא אילנא דחיי איהי ואילנא דחיי איהי לכל אינון דאתקיפו בה למיהב לון חיינ בעלמא דין [קו ע"א] ובעלמא דאתי.

ת"ח כי הוא לקצות הארץ יביט, למיזהב לון מזונא ולספקא לון מכל מה דאצטריכו, בגין דאיהו אשגח בה תדיר דכתיב (דברים י"א:12) תמיד עיני יי' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. בגין דארץ דא מה כתיב בה, (משלי ל"א:14) ממרחק תביא לחמה, ולבתר איהי יהבת מזונא וטרפא לכל אינון חיוון ברא דכתיב (שם:15) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה. ועל דא כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה, לכלהו בני עלמא למיזהב לון מזונא וספוקא בכל מה דאצטריך כל חד וחד [p. 150] דכתיב (תהלים קמ"ה:16) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. ד"א כי הוא לקצות הארץ יביט, לאסתכלא עובדוי דבר נש ולאשגחא בכל מה דעבדי בני נשא בעלמא. תחת כל השמים יראה, מסתכל וחמי לכל חד וחד.

ת"ח כיון דחמא קב"ה עובדין דסדום ועמורה שדר לון לאינון מלאכין לחבלא לסדום. מה כתיב, וירא לוט, חמא לשכינתא. וכי מאן יכיל למחמי שכינתא. אלא חמא זהרא דנהיר דקא סלקא על רישייהו וכדין ויאמר הנה נא אדני באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד כמה דאתמר, ובגין שכינתא ההוא נהירו דנהיר קאמר. סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם. לא עבד הכי אברהם, אלא בקדמיתא אמר ורחצו רגליכם ולבתר ואקחה פתח לחם וסעדו לבכם. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ולבתר ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם, בגין דלא ישתמודעון בהו בני נשא. ויאמרו לא כי ברחוב נלין. בגין דכך הון עבדי אורחין דעאלין תמן, לא הוה ב"נ דיכנוש לון לביתא, ועל דא אמרו לא כי ברחוב נלין. מה כתיב, ויפצר במ מאד וגו'.

ת"ח כד קב"ה עביד דינא בעלמא שליחא חדא עביד ליה, והשתא חמינן תרי שלוחי, אמאי, וכי לא סגי חד. אלא חד הוה, ומה דאמר תרי, חד הוה לאפקא ליה ללוט ולשזבא ליה, לבתר אשתאר חד. [p. 151] ויי' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יי' מן השמים. ר' חייא פתח (ישעיה י"ג:9) הנה יום יי' בא אכזרי ועברה. הנה יום יי', בי דינא לתתא. בא, כמה דאתמר הבאה אלי, בגין דלא עביד דינא עד דעאל ונטיל רשו, כגוונא דא קץ כל בשר בא לפני.

ד"א הנה יום יי' בא, דא כד מחבלא לתתא נטיל נשמתא, בגיני כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה, דא סדום ועמורה. וחטאיה [קז ע"ב] ישמיד ממנה, אלין יתבי ארעא. מה כתיב בתריה, (שם:10) כי ככבי השמים וכסיליהם לא יהלו אורם, דהא מן שמיא אמטר עליהון אשא ואעבר לון מן עלמא. לבתר מה כתיב, (שם:12) אוקיר אנוש מפני, דא אברהם דקב"ה סליק ליה על כל בני עלמא. ר' יהודה אוקים לון להני קראי יומא דאתחרב בי מקדשא דבההוא יומא אתחשכו עלאי ותתאי ואתחשכן שמיא וככביא.

[p. 152] רבי אלעזר מוקים להני קראי ביומא דיוקים קב"ה לכנסת ישראל מעפרא, וההוא יומא יתידע לעילא ותתא דכתיב (זכריה י"ד:7) והיה יום אחד הוא יודע ליי', וההוא יומא יומא דנוקמא איהו דזמין קב"ה לנקמא משאר עמין. וכד קב"ה יעביד נוקמין בשאר עמין כדין אוקיר אנוש מפני, דא מלכא משיחא דיסתלק ויתיקר על כל בני עלמא וכל בני עלמא יפלחון ויסגדון קמיה דכתיב (תהלים ע"ב:9-10) לפניו יכרעו ציים ואיים וגו' מלכי תרשיש וגו'.

ת"ח אע"ג דנבואה דא אתמר על בבל בכלא אתמר דהא חמינן בהאי פרשתא דכתיב (ישעיה י"ד:1-2) כי ירחם יי' את יעקב, וכתיב ולקחום עמים והביאום אל מקומם.

ויי' המטיר על סדום, דא דרגא דבי דינא לתתא דנטיל רשו מעילא.
רבי יצחק אמר דעבד דינא ברחמי דכתיב מאת יי' מן השמים, בגין לאשתכחא דינא ברחמי. ואי תימא מאי רחמי הכא, דכתיב ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט, ולבתר נפקו מניה תרין אומין שלמין וזכה דנפקו מיניה דוד מלכא ושלמה מלכא.

[p. 153] חמי מה כתיב, ויהי כהוציאם אותם החוצה וגו'. תא חזי בשעתא דדינא שרי בעלמא הא אתמר דלא ליבעי לב"נ לאשתכחא בשוקא, בגין דכיון דשריא דינא לא אשגח בין זכאה וחייבא ולא בעי לאסתכלא תמן, והא אתמר דבג"כ אסתים נח בתיבה דלא ישגח בעלמא בשעתא דדינא אתעביד, וכתיב (שמות י"ב:22) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד דיתעביד דינא, ובגין כך ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו וגו'.

רבי יצחק ור' יהודה הוו אזלי בארחה. אמר רבי יהודה לרבי יצחק דינא דעבד קב"ה במבול ודינא דסדום תרווייהו דינין דגיהנם הוו בגין דחייבי גיהנם אתדנו במיא ובאשא.
אמר ר' יצחק סדום בדינא דגיהנם אתדן דכתיב ויי' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, דא מסטרא דמיא ודא מסטרא דאשא ודא הוא דינא דגיהנם וחייבין דגיהנם בתרין דינין אלין אתדנו.

א"ל דינא דחייבי דגיהנם תריסר ירחי, וקב"ה סליק לון מגיהנם ותמן מתלבנין ויתבין לתרעא דגיהנם וחמאן אינון חייביא דעאלין ודינין לון ואינון תבעי [p. 154] רחמי עלייהו, ולבתר קב"ה חייס עלייהו ואעיל לון לדוכתא דאצטריך לון. מההוא יומא ולהלאה גופא אשתכך בעפרא ונשמטא ירתא [קה ע"א] אתרא כדחזי לה.

ת"ח דהא אתמר דאפילו אינון בני טופנא לא אתדנו אלא באשא ומיא, מייא נחתי מלעילא ומיאי רתיחן מתתא כאשא, ואתדנו בתרי דינין בגין דדינא דלעילא הכי הוי. כך בסדום גפרית ואש.
א"ל אי יקומון ליום דינא.

אמר ליה הא אתמר אבל אלין דסדום ועמורה לא יקומון וקרא אוכח דכתיב (דברים כ"ט:22) גפרית ומלח שריפה כל ארצה לא תורע ולא תצמיח וגו' אשר הפך יי' באפו ובחמתו. אשר הפך יי', בעלמא דין. באפו, בעלמא דאתי. ובחמתו, בזמנא דזמין קב"ה לאחייא מתייא.

א"ל ת"ח כמה דארעא דלהון אתאביד לעלם ולעלמי עלמיא, הכי נמי אתאבידו אינון לעלם ולעלמי עלמיא.
ות"ח דינא דקב"ה דינא לקבל דינא. אינון לא הוו תייבין נפשא דמסכנא במיכלא ובמשתיא, אופ קב"ה לא אתיב לון נפשייהו לעלמא דאתי. ות"ח אינון אתמנעו מצדקה דאיהו חיים, אופ קב"ה מנע מנייהו חיים בעלמא דין ובעלמא [p. 155] דאתי. וכמה דאינון מנעו אורחין ושבילין מבני עלמא, הכי נמי קב"ה מנע מנייהו אורחין ושבילין דרחמי לרחמא עלייהו בעלמא דין ובעלמא דאתי.

ר' אבא אמר כלהו יקומון ויקומון לדינא ועלייהו כתיב (דניאל י"ב:2) ואלה לחרפות ולדראון עולם. וקב"ה מארי דרחמין איהו, כיון דדן להו בהאי עלמא וקבילו דינא לא אתדנו בכלהו דינין.

א"ר חייא כתיב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט. אלא בכולהו עבד דיוריה לוט דכתיב ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום. ולא קבילו ליה, בר דמלך סדום קביל ליה [קט ע"ב] בגיניה דאברהם.

ותבט אשתו מאחריו. מאחריה מבעי ליה, אלא מבתר שכינתא.

ר' יוסי אמר מבתריה דלוט דמחבלא אזיל אבתריה. וכי אבתריה אזיל, והא הוא שדר ליה, אלא בכל אתר דהוה אזיל לוט אתעכב מחבלא לחבלא, וכל אתר דאזיל כבר ושביק לאחוריה הוה מהפך ליה מחבלא. ובגין כך אמר ליה אל תבט אחרך, דהא אנא אחבל בתרך, ועל דא כתיב ותבט אשתו מאחריו, וחמת מחבלא, כדן ותהי נציב מלח. דהא בכל זמנא דמחבלא לא חמי אנפוי דבר נש לא מחביל ליה. [p. 156] כיון דאתתיה אהדרת אנפיה לאסתכלא אבתריה, מיד ותהי נציב מלח.

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו יתבי יומא חד ועסקי בהאי קרא. אמר רבי אלעזר כתיב (דברים ח':9) ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. האי בה בה תרי זמני אמאי. אלא הא אתמר דקב"ה פליג כל עמין וארעאן לממנן שליחן וארעא דישראל קב"ה ירית לה ולא יהיב לה לשליחא ולא לממנא אחרא אלא איהו בלחודוי שליט בה. ועמא דישראל לא שליט בה מלאכא ולא ממנא אחרא אלא איהו בלחודוי. בגין כך אעיל לעמא דלא שליט בהו אחרא לארעא דלא שליט בה אחרא.

תא חזי קב"ה יהיב מזונא תמן בקדמיתא ולבתר לכל עלמא. כל שאר עמין במסכנות וארעא דישראל לאו הכי, אלא ארץ ישראל אתון בקדמיתא ולבתר כל עלמא, ובגין כך ארץ אשר לא במסכנות, אלא בעתירו בספוקא דכלא. תאכל בה, ולא באתר אחרא. בה, בקדישו דארעא, בה שריא מהימנותא עלאה, בה שריא ברכתא דלעילא ולא באתר אחרא. ת"ח כתיב כגן יי' כארץ מצרים. עד הכא לא אתידע גן יי' אי איהו ארץ מצרים ואי איהו סדום [קט ע"א] ואי איהו גן יי' דאקרי גן עדן. אלא כגן יי', דאית ביה ספוקא ועדונא דכלא, הכי נמי הוה סדום והכי נמי מצרים. מה גן יי' לא אצטריך [p. 157] בר נש לאשקאה ליה, אוף מצרים לא אצטריך אחרא לאשקאה ליה, אוף סדום דכתי' כי כלה משקה, כל עדונין דעלמא הוו בה, ועל דא לא בעאן דבני נשא אחרנין יתעדנון בה.

רבי חייא אמר אינון הוו חייבין מגרמייהו וממונהון, דכל בר נש דאיהו צר עינא לגבי מסכנא יאות הוא דלא יתקיים בעלמא, ולא עוד אלא דלית ליה חיים לעלמא דאתי. וכל מאן דאיהו וותרן לגבי מסכנא יאות הוא דיתקיים בעלמא ויתקיים עלמא בגיניה ואית ליה חיים ואורכא דחיי לעלמא דאתי.

ייעל לוט מצוער וישב בהר הוא ושתי בנותיו עמו וגו'. מאי טעמא, בגין דחמא דהוה קריב מסדום ואסתלק מתמן. רבי יצחק פתח (איוב ל"ז:12) והוא מסכות מתהפך בתחבולותיו לפעלם כל אשר יצום על פני תבל ארצה. והוא מסכות מתהפך, קב"ה מסבב סבובין בעלמא ואייתי קומרין טהירין למעבד עובדוי, ולבתר מהפך לון ועביד לון כגונא אחרא. ובמה, בתחבולותיו, עביד תחבולין ומסבב סבובין לאפקא לון כאינון קדמאי. [קט ע"ב]

[p. 158] לפעלם, בגין פעלם דבני נשא, כמה דאינון עבדין עובדין הכי מהפך לון.

כל אשר יצום על פני תבל ארצה. בגין עובדין דבני נשא לאינון מסכות מהפך בכל מה דאיהו פקיד לון על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר והוא מסכות מתהפך. הקב"ה מסבב סבובין ואייתי עובדין בעלמא לאתקיימא, ולבחר דחשיבו בני נשא דיתקיימון אינון עובדין קב"ה מהפך לון לאינון עובדין מכמה דהוו בקדמיתא.

בתחבולותיו, בתחבולתו כתיב, כהאי אומנא דעביד מאנין דחרסא. בעוד דההיא טיקלא אסתחרת קמיה חשיב למעבד כגוונא דא עביד, חשיב למעבד כגוונא אחרא עביד. מהפך מאנא דא למאנא אחרא בגין דההוא טיקלא אסתחרת קמיה. כך קב"ה מהפך עובדיו דאיהו עביד בתחבולתו, חסר יו"ד. ומאן איהו, דא בי דינא לתתא דאיהו טקלא דאסתחרת קמיה, ועל דא מהפך מאנין ממאנא דא למאנא אחרא. וכל דא לפעלם דבני נשא, אי מטיבין בני נשא עובדיהון ההוא טקלא דסחרא אסתרת לון לימינא וכדין אתעבידו עובדין בעלמא לאוטבא לון כדקא יאות, וטיקלא אסתרת תדיר ולא שכיך בההוא סטרא דימינא ועלמא מתגלגלא ביה. אתו בני נשא לאבאשא, [קי ע"א] תחבולתו דאסחר תדיר והוה קיימא באסחרותא דימינא קב"ה אסחר לה בסטרא דשמאלא ומהפך מסכות ומאנין דהוו בקדמיתא לההוא סטר שמאלא, וכדין טקלא אסחרא ואתעבידו עובדין בעלמא לאבאשא לון לבני נשא, וטיקלא אסחר לההוא סטרא עד [p. 159] דבני נשא תייבין לאוטבא עובדיהון. וטיקלא קיימא בעובדין דבני נשא, ועל דא בתחבולתו לפעלם ולא קיימא תדיר.

תא חזי קב"ה גרם סבובין ועובדין בעלמא בגין למעבד כלא כדקא יאות, וכלא נפקא מעקרא ושרשא דלעילא. אקריב אברהם לגביה, נפק מניה ישמעאל דלא הוה אברהם גזיר כד נפק מניה בגין דאיהו לתתא ולא אשתלים באת קיימא קדישא. לבתר קב"ה סבב סבובין בתחבולתו ואתגזר אברהם ועאל בברית ואשתלים בשמיה ואקרי אברהם וה' עלאה אעטרת ליה ברזא דמים מרוח. כיון דהא אשתלים ואתגזר נפק מניה יצחק והוה זרעא קדישא ואתקשר לעילא ברזא דאש ממים, ועל דא כתיב (ירמיה ב': 21) ואנכי נטעתך שורק כלה זרע אמת, ולא אתקשר בהו סטרא אחרא. תא חזי לוט נפקו מניה ומבנתיה תרין אומין מתפרשן ואתקשרו בההוא סטרא דאתחזי לון, ועל דא קב"ה מסבב [קי ע"ב] סבובין ומגלגל גלגולין בעלמא דיתעביד כלא כדקא יאות ויתקשר כלא באתריה.

ת"ח יאות הוה ליה ללוט דקב"ה יפיק מניה ומאתתיה תרין אומין אליו, אלא בגין לאתקשרא באתריהו דאתחזי להו, ואתעבידו מגו [p. 160] יינא ודא הוא רזא דאתעבידו, כד"א וישת מן היין וישכר, והא אתמר ואוקמוהו. ת"ח מואב ועמון אינון קראן לון שמהן.

מואב. ר' יוסי אמר בחציפן אמרה מואב, מאבא הוה. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעו אמרה בן עמי, בר עמי ולא אמרה ממאן הוה.

ת"ח בקדמיתא כתיב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו ונקוד על וא"ו, בגין דסיועא דלעילא הוה אשתכח בההוא עובדא, דזמין מלכא משיחא לנפקא מניה, ובגין כך אשתלים הכא וא"ו. ובאחרא כתיב ובקמה, חסר וי"ו, בגין דלא נפק מינה חולקא לקב"ה כהאי אחרא, ועל דא כתיב בהאי אחרא קשישא ובקומה, בוא"ו ונקוד עלה.

[p. 161] ר' שמעון אמר לא ידע דזמין קב"ה לאוקמא מינה דוד מלכא ושלמה וכל שאר מלכין ומלכא משיחא. תו ובקומה דכתב (רות ג': 14) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו, ובההוא יומא הוה לה קימה ודאי [קיא ע"א]

דאתחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו ואתקם מנה כל הני מלכין וכל עלויא דישראל. ולא ידע בשכבה, דכתיב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה, דכתיב ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. בגין כך ובקומה נקוד וא"ו.

תא חזי ענותנותא דאברהם, דהא אפי' בקדמיתא כד בעא קב"ה למעבד דינא בסדום לא בעא מניה רחמי על לוט, ולבתר דכתיב וירא והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן, לא תבע עליה דלוט ולא אמר עליה לקב"ה כלום. און קב"ה לא אמר ליה מדי בגין דלא יחשב אברהם דקב"ה גרע מזכותיה כלום.

ואי תימא דאברהם לא הוה חשיב ליה ללוט בלביה כלום, הא מסר נפשיה למיהך לאגחא קרבא בחמשה מלכין תקיפין, כד"א (בראשית י"ד:14-16) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו', וכתוב וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב וגו'. אבל ברחימותא דרחים לקב"ה וחמא עובדוי דלוט דלא כשרן כדקא יאות, לא בעא אברהם דבגיניה ישבוק קב"ה כלום מדיליה, ובגיני כך לא תבע עליה לא בקדמיתא ולא בסופא.

[p. 162] ויסע משם אברהם ארצה הגב. כל מטלנוי הוה לסטרא דדרומא [קיא ע"ב] יתיר מסטרא אחרא

בגין דהא בחכמתא עבד לאתדבקה בדרומא.

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא. תנינן לא ליבעי ליה לבר נש לסמכא על ניסא, ואי קב"ה רחיש ניסא לבר נש לא אית ליה לסמכא תדיר על ניסא, בגין דלאו בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. ואי ייעול בר נש גרמיה באתר דנוקא אשתכח לעינא, הא פקע כל זכותיה דעבד בקדמיתא ואוקמוה, כד"א (בראשית ל"ב:11) קטונתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'. ואברהם כיון דסליק ממצרים ואשתזיב זמנא חדא, השתא אמאי אעיל גרמיה בצערא כקדמיתא ואמר אחותי היא. אלא אברהם לא סמיך על גרמיה כלום וחמא שכינתא תדיר בדירה דשרה ולא אעדי מתמן, ובגין דהוה תמן אסמיך אברהם לאמר אחותי היא דכתיב (משלי ז':4) אמור לחכמה אחותי את. ובגין כך אמר אחותי היא. [p. 163] ויבא אלהים אל אבימלך וגו'. וכי קב"ה אתא לגבייהו דרשיעיא, כמה דכתיב (במדבר כ"ב:9) ויבא אלהים אל בלעם, (בראשית ל"א:24) ויבא אלהים אל לבן הארמי. אלא ההוא ממנא שליחא דאתפקדא עלייהו הוה, בגין דכלהו כד עבדי שליחותא נטלי שמא דא ומסטרא דדינא קא אתיין. ועל דא ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת.

ר' שמעון פתח (משלי י"ב:19) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר. שפת אמת תכון לעד, דא אברהם דכל מלוי בקדמיתא ובסופא הוה באמת. ועד ארגיעה לשון שקר, דא אבימלך. אברהם אמר אחותי היא. דא בקדמיתא. בגין דשכינתא דהות עמה דשרה אמ' אחותי היא, ואברהם בחכמתא עבד. מאי טעמא, [קייב ע"א] בגין דאברהם סטרא דימינא איהו אמר אחותי היא, ורזא כד"א (שיר ה':2) אחותי רעיתי יונתי תמתי, ועל דא אברהם קרא לה תדיר אחותי, בגין דאתדבק בהדה ולא יתעדון דא מן דא לעלמין.

לסוף מה כתיב, וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי. וכי הכי הוה, אלא כלא בגין שכינתא קאמר. אחותי היא בקדמיתא דכתיב אמור לחכמה אחותי את, ולבתר וגם אמנה. מאי וגם, לאתוספא על מה דקאמר בקדמיתא, אחותי היא, אחותי בת אבי, ברתיא דחכמה עלאה. ובגין כך אתקרי אחותי ואתקרי חכמה, אך [p. 164] לא בת אמי,

מאתר דשירותא דכלא סתימא עלאה. ועל דא ותהי לי לאשה, באחזה בחביבותא דכתיב (שם ב':6) וימינו תחבקני, וכלא רזא דחכמתא איהו.

תא חזי בקדמיתא כד נחת למצרים הכי קאמר בגין לאתדבקא בגו מהימנותא וקרא לה אחותי בגין דלא יטעי גו אינון דרגין דלבר. אוף הכא אחותי, בגין דלא יתעדי מגו מהימנותא כדקא יאות, דהא אבימלך וכל אינון יתבי ארעא הוו אזלי בתר פולחנא נוכראה ואיהו אתדבק גו מהימנותא, ובגין כך כד עאל לתמן אמר אחותי. מה אחות לא אתפרש מאחא לעלמין, אוף הכא, דהא אתתא יכילת לאתפרשא אבל אחות לא אתפרש, דהא תרין אחין לא יכלין לאתפרשא לעלם ולעלמי עלמין. ובגין כך אמר אברהם אחותי היא, דהא כלהון הוו להיטין גו טהירי ככביא ומזלי ופלחי לון, ואברהם הוה מתדבק גו מהימנותא ואמר אחותי, דלא נתפרש לעלמין. וסימניך (ויקרא כ"א:3) ולאחותו הבתולה דאתמר לכהן, אתרא דאברהם שריא ביה.

כתיב (דברים י':20) את יי' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע. האי קרא אוקמוה, אבל ת"ח ליי' אלהיך תירא לא כתיב, אלא את [קייב ע"ב]. יי'. מאי את, דא דרגא קדמאה אתר דחלא דקב"ה, ובגין כך [p. 165] כתיב תירא, דתמן בעי ב"נ לדחלא קמי מאריה בגין דאיהו בי דינא.

ואותו תעבוד, דא דרגא עלאה דקיימא על האי דרגא תתאה ולא מתפרשאן לעלמין, את ואותו, דא בדא דבקיין ולא אתפרשן. מאי ואותו, דא אתר ברית קדישא, אות לעלמין, דהא פולחנא לא שריא באת ולאן איהו למפלא אל לא למדחל, אבל פולחנא איהו לעילא ובגין כך ואותו תעבוד.

ובו תדבק, באתר דאיהו דבקתא לאתדבקא דאיהו גופא דשרי באמצעיתא.

ובשמו תשבע, אתר שביעאה דדרגין וסימניך (ירמיה ל':9) ואת דוד מלכם אשר אקים להם.

בגין כך אתדבק אברהם במהימנותא כד נחת למצרים וכד אזל לארעא דפלשתים. לב"נ דבעא לנחתא גו גובא עמיקא. דחיל דלא יכיל לסלקא מגו גובא. מה עבד, קשר חד קשרא דחבל לעילא מן גובא, אמר הואיל דקשירנא קשרא דא מכאן ולהלאה אעול תמן. כך אברהם בשעתא דבעא לנחתא למצרים עד לא ייחות תמן קשר קשרא דמהימנותא בקדמיתא לאתתקפא ביה ולבתר נחת. אוף הכי נמי כד עאל לארעא דפלשתים. בג"כ (משלי י"ב:19) שפת אמת תכון לעד, דא אברהם. ועד ארגיעה לשון שקר, דא אבימלך דאמר בתום לבבי ובנקיון [p. 166] כפי עשיתי זאת, וכד אהדרו ליה מה כתיב, גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת, ולא כתיב נקיון כפים.

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. ר' יהודה פתח (שמואל א' ב':9) רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו.

חסידו כתיב, חד, ודא אברהם דקב"ה נטר ליה תדיר ולא אעדי נטירו מניה לעלמין. ומה דאמר רגלי, דא אתתיה, דקב"ה שדר שכינתיה עמה ונטר לה תדיר.

ד"א רגלי חסידו ישמור, חד, דא אברהם דקב"ה אזיל עמיה תדיר בגין דלא ייכלון לנזקא ליה.

ורשעים בחשך ידמו, אלין אינון מלכין דקטל קב"ה בההוא ליליא דרדף בתרייהו, הה"ד בחשך ידמו, דא ליליא דאתקשר בחשוכא וקטל לון, ואברהם רדיף ולייליא קטיל לון, הה"ד ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויחלק עליהם [p. 167] לילה, דא קב"ה דפליג רחמי מן דינא בגין למעבד נוקמין לאברהם, ובגין כך ורשעים בחשך ידמו.

ויכס. ויכום מבעי ליה, אלא דא קב"ה.

כי לא בכח יגבר איש, דאיהו ואליעזר הוּו בלחודייהו.

ר' יצחק אמר והא תנינן באתר דנזקא שכיח לא יסמוך ב"נ על ניסא, ולא הוה אתר דנזקא אשתכח כהאי

דאברהם אַזל בתר חמשה מלכין למרדף בתרייהו ולאגחא קרבא.

אמר ר' יהודה כד אַזל אברהם להאי לא אַזל לאגחא קרבא ולא סמך על ניסא אלא צערא דלוט אפקיה מביתיה

ונטיל ממונא למפרק ליה, ואי לאו דימות בהדיה גו שביה. כיון דנפק חמא שכינתא דנהרא קמיה וכמה חילין סחרניה.

בההיא שעתא רדף בתרייהו וקב"ה קטיל לון, הה"ד ורשעים בחשך ידמו.

ר' שמעון אמר רזא איהו, רגלי חסידו ישמור, דא אברהם. וכד נפק אשתתף יצחק בהדיה ונפלו קמיה, ואי לאו

דאשתתף יצחק בהדיה דאברהם לא אשתציאו, הה"ד ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח יגבר איש. אע"ג דחילא אשתכח

תדיר בימינא, אי לא הוה בסטרא דשמאלא לא אתדחיין קמיה.

[p. 168] ד"א רגלי חסידו ישמור. בשעתא דב"נ רחים ליה לקב"ה, קב"ה רחים ליה בכל מה דאיהו עביד

ונטיר ארחוי, כד"א (תהלים קכ"א:8) יי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

ת"ח כמה חביבותיה דאברהם לגבי קב"ה, דבכל אתר דהוה אזיל לא חייש על דיליה כלום [קייג ע"א] אלא

בגין לאתדבקא ביה בקב"ה, ובגין כך רגלי חסידו ישמור ודא היא אתתיה דכתי' ואבימלך לא קרב אליה, וכתיב כי על כן

לא נתתיך לנגוע אליה. בפרעה מה כתיב, (בראשית י"ב:17) וינגע יי' את פרעה וגו' על דבר, איהי אמרה וקב"ה מחי,

ובגין כך רגלי חסידו ישמור.

ורשעים בחשך ידמו, אלין פרעה ואבימלך דקב"ה עבד בהו דינין בליליא.

כי לא בכח יגבר איש. מאן איש, דא אברהם דכתיב ועתה השב אשת האיש.

ויי' פקד את שרה. רבי חייא פתח (זכריה ג':1) ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך יי' והשטן עומד

על ימינו לשטנו. האי קרא אית לאסתכלא ביה. ויראני את יהושע הכהן הגדול, דא יהושע בן יהוצדק.

עומד לפני מלאך יי'. מאן מלאך יי', דא אתר צרורא דנשמתין צרירן ביה וכל אינון נשמתין דצדיקיא קיימין

תמן, ודא הוא מלאך יי'.

והשטן עומד על ימינו לשטנו, דא יצר הרע דאיהו משוטט ואזיל בעלמא לנטלא נשמתין ולאפקא רוחין ולמסטי

לון לברייתא לעילא ותתא.

[p. 169] ודא הוא בשעתא דאטיל ליה נבוכדנצר לאשא עם אינון נביאי שקר, והאי הוה אסטין לעילא בגין

דיתוקד עמהון. דהכי הוא אורחוי דלאו איהו מקטרג אלא בזמנא דסכנה ובזמנא דצערא שריא בעלמא, ואית ליה רשו

למסטי ולמעבד דינא אפי' בלא דינא, כד"א (משלי י"ג:23) ויש נספה בלא משפט.

מהו לשטנו, דהוה אמר או כלהו ישתזבון או כלהו יתוקדון. דהא בשעתא דאתייהיב רשותא למחבלא לחבלא

לא אשתזיב זכאה בין חייביא, ובגין כך בשעתא דדינא שרייא במתא בעי ליה לבר נש לערקא עד לא יתפס תמן, דהא

מחבלא כיון דשרי הכי נמי עביד לזכאה ולחייבא, כל שכן דהוו תלתיהון כחד, והוה תבע דיתוקדון כלהו או כלהו ישתזבון, בגין דכד אתעביד [קייג ע"ב] ניסא לא אתעביד פלגו ניסא ופלגו דינא, אלא כלא כחדא או ניסא או דינא. אמר ליה ר' יוסי ולא, והא בזמנא דבקע קב"ה ימא לישראל הוה קרע ימא לאלין ואזלין ביבשתא, ומיידא הוו תבין מסטרא אחרא וטבעין לאלין ומתין, ואשתכח כחדא ניסא הכא ודינא הכא ובמלה חדא. א"ל ודא הוא דקשיא קמיה, דכד קב"ה עביד דינא וניסא כחדא לאו באתר חד ולא [p. 170] בביתא חדא דאשתכח כלא כחדא, ואי אתעביד קשיא קמיה, דהא לעילא לא אתעביד כלא אלא בשלימו כחדא, או ניסא או דינא באתר חד ולא בפלגו.

בג"כ לא עביד קב"ה דינא בחייביא עד דאשתלימו בחובייהו, הה"ד (בראשית ט"ו:16) כי לא שלם עון האמורי עד הנה, וכתוב (ישעיה כ"ז:8) בסאסאה בשלחה תריבנה. ועל דא הוה אסטין ליה ליהושע דיתוקד בהו עד דאמר ליה (זכריה ג':2) יגער יי' בכ השטן. מאן אמר ליה, דא מלאך יי'. ואי תימא ויאמר יי' אל השטן יגער יי' בכ השטן. תא חזי הכי נמי למשה בסנה דכתיב (שמות ג':2) וירא מלאך יי' אליו בלבת אש, וכתוב וירא יי' כי סר לראות. לזמנין מלאך יי' ולזמנין יי', ובגין כך א"ל יגער יי' בכ השטן, ולא אמר הנני גוער בכ. תא חזי כגוונא דא ביומא דאשתכח דינא בעלמא וקב"ה יתיב על כרסייא דדינא, כדין אשתכח האי שטן דאסטי לעילא ותתא, ואשתכח איהו לחבלא עלמא וליטול נשמתין.

[p. 171] רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא והוה משתדל בהאי קרא (דברים כ"א:3-4) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל. ודינא איהו בקופיץ לערפא ליה. א"ל רבי אלעזר האי למאי אצטריך.

בכה ר' שמעון ואמר ווי לעלמא דאתמשך בתר דא, דהא מן יומא דההוא חוויא [קיד ע"א] בישא איתפתה ביה אדם ושליט על כל בני עלמא, איהו קאים למסטי עלמא, ועלמא לא יכיל לנפקא מעונשיה עד דייתי מלכא משיחא ויוקים קב"ה לדמיכי עפרא דכתיב (ישעיה כ"ה:8) בלע המות לנצח וגו', וכתוב (זכריה י"ג:2) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ואיהו קאים על עלמא דא למיטל נשמתין דכל בני נשא. ותא חזי הא כתיב (דברים כ"א:1) כי ימצא חלל באדמה וגו'. תא חזי כל בני עלמא ע"י מלאך המות נפקא נשמתיהו. אי תימא דב"נ דא על ידא דההוא מלאך המות נפק נשמתיה, לאו הכי, אלא ההוא דקטיל ליה אפיק נשמתיה עד לא מטא זמניה לשלטאה ביה ההוא מלאך המות, ובגין כך ולא רץ לא ימפר. ולא די לן דקאים איהו למסטי עלמא למגנא ולקטרגא תדיר, כ"ש דגזלין מיניה מה דאית ליה לנטלא. וקב"ה חייס על בנוי, ובגין כך קרבין האי עגלא בגין לתקנא עמיה מה דאתנטיל ההיא נשמתא דב"נ מניה ולא ישתכח מקטרגא על עלמא.

[p. 172] ורזא עלאה תנינן הכא, שור פרה עגל עגלה, כלהו ברזא עלאה אשתכחו, ובגין כך בדא מתקנין ליה, ודא הוא דכתיב ידינו לא שפכה את הדם הזה, ולא גרימנא מיתתיה. ובדא לא אשתכח מקטרגא עלייהו, ובכלא יהיב עיטא קב"ה לעלמא.

תא חזי כגוונא דא ביום ראש השנה דדינא אשתכח בעלמא, איהו קאים לקטרגא, וישראל בעיין לאתערא בשופר ולא תערא קול דכליל באשא ומיא ורוחא ואתעבידו חד, ולא שמעא לההוא קול מגו שופר. וההוא קול סלקא עד אתר דכרסייא דדינא יתבא ובטש בה וסלקא. כיון דמטא האי קול מתתא, קול דיעקב אתתקן לעילא וקב"ה [קיד ע"ב] אתער רחמי, דהא כגוונא דישראל מתערי לתתא קול חד כליל באשא ומיא ורוחא דנפקי כחדא מגו שופר, הכי נמי אתער לעילא שופר, וההוא קול כליל באשא ומיא ורוחא אתתקן, ונפיק דא מתתא ודא מלעילא ואתתקן עלמא ורחמי אשתכחו. וההוא מקטרגא אערבב, דחשיב לשלטאה בדינא ולקטרגא בעלמא, וחמי דמתערי רחמי, כדין אערבב ואתשש חיליה ולא יכיל למעבד מדי. וקב"ה דאין עלמא ברחמי, דאי תימא דדינא אַתעבר, לאו הכי, אלא אתחברו רחמי בדינא ועלמא אתדן ברחמי.

[p. 173] תא חזי כתיב (תהלים פ"א:4) תקעו בחזק שופר בכסא ליום חגנו, דאתכסיא סיהרא, דהא כדין שלטא האי חיויא בישא ויכיל לנזקא עלמא, וכד מתערי רחמי סלקא סיהרא ואתעברת מתמן, ואיהו אתערבב ולא יכיל לשלטאה, ואתעבר דלא יתקרב תמן. ועל דא ביום ראש השנה בעי לערבבא ליה כמאן דאתער משנתיה ולא ידע כלום. ביומא דכפורי בעי לניחא ליה ולמעבד ליה נייחא דרוחא בההוא שעיר דקרבין ליה, וכדין אתהפך סניגורא עלייהו דישראל, אבל ביומא דראש השנה אתערבב דלא ידע ולא יכיל למעבד כלום. חמי אתערותא דרחמי סלקין מתתא ורחמי מלעילא וסיהרא סלקא בינייהו, כדין אתערבב ולא ידע כלום ולא יכיל לשלטאה, וקב"ה דן להו לישראל ברחמי וחייס עלייהו ואשתכח להו זמין כל אינון י' יומין דבין ראש השנה ליום הכפורים לקבלא כל אינון דתייבין קמיה ולכפרא לון מחובייהו וסליק לון ליומא דכפורי.

ועל דא בכלא קב"ה פקיד לון לישראל למעבד עובדא, בגין דלא ישלוט עלייהו מאן דלא אצטריך ולא ישלוט עלייהו דינא ויהון כלהון זכאין בארעא [קטו ע"א] ברחימין דאבא על בנין, וכלא בעובדא ובמלין תליא והא אוקימנא מלין.

[p. 174] ויי' פקד את שרה כאשר אמר, דכתיב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן. ותנינן פקד את שרה, פקידה לנוקבא, זכירה לדכורא, ובגין כך ויי' פקד את שרה כאשר אמר, דכתיב שוב אשוב אליך כעת חיה. מהכא משמע ויאמר שוב אשוב אליך, ויאמר סתם, דאיהו הוה ולא שליחא אחרא.

ויעש יי' לשרה. כיון דאמר ויי' פקד את שרה, מהו ויעש יי' לשרה. אלא הכי תנינן דאיבא דעובדוי דקב"ה מההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן איהו, ואיהו נשמתהון דצדיקיא ואיהו מזלא דכל ברכאן טבאן וגשמי ברכאן נזלי מניה ומתמן נפקי דכתיב להשקות את הגן, דאיהו מזיל ומשקה מעילא לתתא בגין דבני בהאי מזלא תליין ולא באתר אחרא. ועל דא כתיב ויי' פקד את שרה, פקידה בלחודוי. ויעש יי' לשרה, עשייה איהו לעילא מהאי דרגא כמה דאתמר, דהא במזלא תלייא. ועל דא בכאן פקידה ובכאן עשייה, ובגין כך ויי' יי', וכלא חד.

[p. 175] רבי אלעזר פתח (תהלים קכ"ז:3) הנה נחלת יי' בנים שכר פרי הבטן. הנה נחלת יי', אחסנתא לאתאחדא בה דלא יתעבר מיניה לעלמין, דבר נש דזכי לבנין בהאי עלמא זכי בהו למיעל לפרגודא בעלמא דאתי, בגין דההוא ברא דשביק ב"נ זוכי ביה בעלמא דא איהו יזכי ליה לעלמא דאתי זוכי לאעלה ביה לנחלת יי'.

מאן נחלת יי', דא ארץ החיים, והכי קרא לה לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים דוד מלכא נחלת יי' דכתיב (שמואל א' כ"ו:19) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי' לאמר לך עבוד אלהים אחרים. ובגין כך הנה נחלת יי' [קטו ע"ב] בנימ. מאן אזכי ליה לבר נש, בנימ. אי זכי בהו בהאי עלמא, שכר פרי הבטן, אגרא וחולקא טבא בההוא עלמא בההוא איבא דמעוי איהו דזכי בר נש בההוא עלמא בהו.

תא חזי הנה נחלת יי' בנימ, ירותא ואחסנתא דאיבין דעובדוי דקב"ה מלעילא איהו מאילנא דחיי, דהא מתמן זכי בר נש לבנין, כד"א (הושע י"ד:9) ממני פריך נמצא.

מה כתיב, (תהלי' קכ"ז:5) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם, אשרי בעלמא דין ואשרי בעלמא דאתי. לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאן אויבים בשער, אלין מריהון דדינין, דכד נשמתא נפקת מהאי עלמא כמה אינון מריהון דדינין דזמינין קמיה עד לא ייעול לדוכתיה.

[p. 176] בשער, בההוא תרעא דייעול תמן בגין דמשכונין שביק בהאי עלמא ובגיניהון יזכי בההוא עלמא, ועל דא לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער.

רבי יהודה ורבי יוסי הוו אזלי בארחא. א"ל רבי יהודה לרבי יוסי אפתח פומך דהא שכינתא גבן, דכל זמן דמילי דאורייתא לעאן שכינתא אתיא ומתחברא, וכל שכן באורחא דשכינתא קדמא ואתיא ואזלא קמיהו דבני נשא דזכאן במהימנותא דקב"ה.

פתח רבי יוסי ואמר (שם:קכ"ח:3) אשתך כגפן פוריה ברכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך. אשתך כגפן פוריה, כל זמנא דאתתא צניעא ברכתי ביתך ולא נפקת לבר, הא היא צניעא ואתחזי לאולדא בנין דכשרן. כגפן. מה גפן לא אתנטעא אלא בזינה ולא בזינא אחרא, כך אתתא דכשרא לא תעבד נטיען בבר נש אחרא. מה גפן לא אית בה רכיבה מאילנא אחרא, און אתתא דכשרא הכי נמי.

חמי מה אגרה, [קטז ע"א] בניך כשתילי זיתים. מה זיתים לא נפלי טרפייהו כל יומי שתא וכלהו קטירין תדיר, און הכי בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך.

מה כתיב בתריה, הנה כי כן יבורך גבר ירא יי'. מאי הנה כי כן, הנה כן מבעי ליה. אלא לאסגאה [p. 177] מלה אחרא דאוליפנא דא מינה, דכל זמנא דשכינתא הות צניעא באתרה כדקא חזי לה, כביכול בניך כשתילי זיתים, אלין ישראל כד שראן בארעא. סביב לשלחנך, דאכלי ושתאן וקרבין וקרבינין וחזאן קמי קב"ה, ומתברכן עלאין ותתאין בגיניהו.

לבתר דשכינתא נפקת אתגלו ישראל מעל פתורא דאבוהון והוו ביני עממיא, וצווחין כל יומא ולא משגת בהו בר קב"ה דכתיב (ויקרא כ"ו:44) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתם. וחמינין כמה קדישי עליונין מיתו בגזירין תקיפין, וכל דא בגין עונשא דאורייתא דלא קיימו ישראל כד הוו שראן בארעא קדישא.

חמי מה כתיב, (דברים כ"ח:47) תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. האי קרא רזא איהו. תחת אשר לא עבדת, בזמן דכהני הוו קרבין וקרבינין ועלוון, ודא היא בשמחה. ובטוב לב, בליואי. מרוב כל, אלו ישראל דהוו אמצעיים ביניהו ונטלי ברכאן מכל סטרין. דכתיב (ישעיה ט':2) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה, אלין כהני.

שמחו לפניך כשמחת בקציר, אלו ישראל דקב"ה בריך לון עבורא דחקלא [p. 178] ויהבי מעשרא מכלא. כאשר יגילו בחלקם שלל, אלין ליואי דנטלי מעשרא מגו אדרא.

ד"א, הרבית הגי, אלין ישראל דמהימנותא דקב"ה עלייהו כדקא חזי. לו הגדלת השמחה, דא איהו דרגא רישא עלאה דאברהם אתדבק ביה דאיהו גדול וחדוה ביה אשתכח. שמחו לפניך [קטז ע"ב] בשעתא דסלקין לאתדבקא בך. כשמחת בקציר, דא כנסת ישראל דשמחת בקציר דילה הוא. כאשר יגילו בחלקם שלל, אלין שאר חילין ורתיכין לתתא בזמנא דמחלקי שלל וטרפי טרפא בראשיתא דכלא.

ר' יהודה פתח (תהלים קי"ט:126) עת לעשות ליי' הפרו תורתך. עת לעשות ליי' מהו, אלא הא אוקמוה, אבל עת דא כנסת ישראל דאקרי עת, כד"א (ויקרא ט"ז:2) ואל יבא בכל עת אל הקדש. מאי ואל יבא בכל עת, כד"א (משלי ז':5) לשמרך מאשה זרה, ודא הוא (ויקרא י':1) ויקריבו לפני יי' אש זרה. [p. 179] מאי טעמא עת, בגין דאית לה עת וזמן לכלא, לקרבא לאתנהרא לאתחברא כדקא יאות, כד"א (תהלים ס"ט:14) ואני תפלתי לך יי' עת רצון. לעשות ליי', כמה דכתיב (שמואל ב' ח':13) ויעש דוד שם, דכל מאן דאשתדל באורייתא כאילו עביד ותקן האי עת לחברא לה בקב"ה. וכל כך למה, בגין דהפרו תורתך, דאילו לא הפרו תורתך לא אשתכח פרודא דקב"ה לעלמין. אמר ר' יוסי כגוונא דא כתיב (ישעיה ס':22) אני יי' בעתה אחישנה. מהו בעתה, בעת ה' דתקום מעפרא, כדין אחישנה.

אמר ר' יוסי ועם כל דא יומא חד איהי כנסת ישראל גו עפרא ולא יתיר.

אמר ר' יהודה הכי אמרו אבל ת"ח רזא דאוליפנא, בשעתא דכנסת ישאל אתגלייא מאתרה, כדין אתוון דשמא קדישא כביכול אתפרשו, דאתפרשא ה"א מן וא"ו, ובגין דאתפרשו כתיב, (תהלים ל"ט:3) נאלמתי דומיה, בגין דאסתלק וא"ו מן ה"א וקול לא אשתכח, כדין דבור אתאלם. ובגין כך היא [p. 180] שכיבת בעפרא כל ההוא יומא דה"א. ומאן איהו, אלף חמשה, ואע"ג דאקדימת בגלותא עד לא ייעול ההוא אלף חמשה רזא דה"א. וכד ייתי אלף שתיאה דאיהו רזא [קייז ע"א] דוא"ו, כדין וא"ו יוקים לה"א בזמנא שית זמנין עשר. כדין שלימו דו"ו, ו' סלקא בעשר, ו' נחתא בחמש, אשתלים ו' גו עשר שית זמנין, הון שתי, לאקמא מעפרא. ובכל שתי ושתין מההוא אלף שתיאה אתתקף ה"א וסלקא בדרגוי לאתתקפא. ובשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון מבועי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלה בשביעאה, כבר נש דמתתקן ביומא שתיאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, וסימניך (בראשית ז':11) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו.

א"ל רבי יוסי כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמוה חברייא, דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב (איכה א':13) נתנני שוממה כל היום דוה.

א"ל הכי אוליפנא מאבא ברזין דאתוון דשמא קדישא וביומי דשני עלמא וביומי דבראשית, וכלא רזא דהא

איהו.

[p. 181] וכדין יתחזי קשתא בעננא בגוונני נהירין כאתתא דמתקשטא לבעלה דכתיב (בראשית ט':16) וראיתה לזכור ברית עולם והא אוקמוה ושפיר הוא. וראיתה, בגוונני נהירין כדקא יאות, וכדין לזכור ברית עולם. מאן ברית עולם, דא כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו בה"א ויקום מעפרא, כד"א והיתה לאות ברית. ת"ח כד אתער וא"ו לגבי ה"א, אתין עלאין יתערון בעלמא ובנוי דראובן יתערון קרבין בכל עלמא, וכנסת ישראל יוקים לה מעפרא וידכר לה קב"ה. וישתכח קב"ה לגבה גו גלותא כחושבן וא"ו, שית זמנין עשר, עשר שנין, וכדין תיקום ויתפקד עלמא למעבד נוקמין, ומאן דאיהו מאיך יתרמי. א"ל ר' יוסי שפיר קאמרת בגין [קייז ע"ב] דאיהו גו רזא דאתוון, ולית לן לאתערא חושבן וקצין אחרנין, דהא בספרא דרב ייבא סבא אשכחנא חושבן כגוונא דא דכתיב (ויקרא כ"ו:34) אז תרצה הארץ, והוא רזא דוא"ו דכתיב (שם:42) וזכרתי את בריתי יעקוב, ודא הוא וא"ו, כלא כחדא. ועל דא אזכור, ולבתר והארץ אזכור, דא כנסת ישראל. תרצה, תתרעי ארעא לגבי קב"ה.

[p. 182] אבל יומא חד דאמרו חברייא, ודאי כלא הוא גניז קמי קב"ה וכלא אשתכח ברזא דאתוון דשמא קדישא, דהא גלותא באינון אתוון גלי לון רבי ייבא סבא, והשתא באינון אתוון אתגליין. א"ל ת"ח דאפילו כד אתפקדא שרה מהאי דרגא, לא פקיד לה אלא ברזא דוא"ו דכתיב וי' פקד את שרה, בגין דכלא ברזא דוא"ו איהו ובהא כליל כלא וביה אתגליא כלא, בגין דכל מלה דאיהו סתימא איהי גלי כל סתים, ולא אתיא מאן דאיהו באתגליא ויגלי מאי דאיהו סתים. א"ר יוסי כמה אית לן לאתמשכא גו גלותא עד ההוא זמנא, וכלא תלי ליה קב"ה כד יתובון בתיובתא, אי יזכו ואי לא יזכו, כמה דאתמר בההוא קרא דכתיב אני י' בעתה אחישנה, זכו אחישנה, לא זכו בעתה. אזלו. עד דהוו אזלי א"ר יוסי אדכרנא השתא דהא באתר דא יתיבנא יומא חד באבא ואמר לי ברי זמין אנת כד מטון יומך לשיתין שנין לאשכחא בהאי אתר סימא דחכמתא עלאה. והא זכינא לאינון יומין ולא אשכחנא, ולא ידענא אי הני מלין דקאמרן איהו ההוא חכמתא דאיהו אמר. ואמר לי כד מטון קולפין דנורא גו טהירי ידך יתאביד מינך. אמינא ליה אבא במה ידעת.

[p. 183] א"ל בהני תרין צפורין דאעברו על רישך ידענא. אדחכי אתפרש ר' יוסי ועאל גו מערתא [קיה ע"א] חדא ואשכח ספרא חד דהוה נעיץ גו נוקבא דטנרא בסייפי מערתא. נפק ביה. כיון דפתח ליה חמא שבעין ותרין גליפין דאתוון דאתמסרו לאדם הראשון ובהו הוה ידע כל חכמתא דעלאין קדישין וכל אינון דבתר ריחיא דמתגלגלן בתר פרוכתא גו טהירין עלאין וכל אינון מלין דזמינין למיתי לעלמא עד יומא דיקום עננא דבסטר מערב ויחשיך עלמא. קרא לרבי יהודה ושרו למלעי בההוא ספרא. לא ספיקו למלעי תרי או תלתא סטרין דאינון אתוון עד דהוו מסתכלין **[p. 184]** בחכמה עלאה. כיון דמטו למלעי בסתירו דספרא ומשתעי דא עם דא, נפק שביבא דאשא ועלעולא דרוחא ובטש בידיהון ואתאביד מנייהו.

בכה ר' יוסי ואמר דילמא ח"ו חובא איהו גבן או דלאו אנן זכאין למנדע ליה.

כד אתו לגביה דר' שמעון ואמרו ליה עובדא, אמר לון דילמא בקין משיחא באינן אתון הויתן משתדלי.

אמרו ליה הא לא ידעינן, דהא כלא אתנשי מינן.

אמר לון ר' שמעון לית רעותא דקב"ה בהא דאתגלי כל כך לעלמא, וקריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינן לאשכחא טמירין דחכמתא ולמנדע ביה קצין וחושבנין, ובההוא זמנא אתגליא לכלא, הה"ד (צפניה ג': 9) כי אנן מהו אנן, בזמנא דתיקום כנסת ישראל מעפרא ויוקים לה קב"ה, כדין אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יי' ולעבדו שכם אחד.

ת"ח אע"ג דאברהם כתיב ביה ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה, וכל מטלנוי הווי לדרומא ואתקשר ביה, לא סליק לדוכתיה כדקא יאות עד דאתיליד יצחק. כיון דאתיליד יצחק אסתלק לאתריה ואיהו אשתתף בהדיה ואתקשרו [קית ע"ב] דא בדא. בג"כ איהו קרי ליה יצחק ולא אחרא, בגין לאשתתפא מיא באשא דכתיב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מאי הנולד לו, אש ממים.

[p. 185] ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. אמר רבי חייא מיומא דאתיליד יצחק

והוה ישמעאל בביתא דאברהם לא אסתלק ישמעאל בשמא. באתר דדהבא שריא סספיתא לא אדכר קמיה, ובגין כך את בן הגר המצרית, גבר דלא אתחזי לאדכרא קמיה דיצחק.

אמר רבי אלעזר ותרא שרה, בעינא דקלנא חמאת ליה שרה, לא חמאת ליה בעינא דאיהו בריה דאברהם אלא דאיהו ברא דהגר המצרית. ובגין כך ותרא שרה, שרה חמאת ליה בעינא דא ולא אברהם, דאילו באברהם לא כתיב את בן הגר אלא על אודות בנו. ת"ח לבתר מה כתיב, וירע הדבר מאד בעיני אברהם אל אודות בנו, ולא כתיב על אודות בן הגר המצרית. בג"כ ותרא שרה את בן הגר המצרית, ולא חמאת דאיהו בריה דאברהם.

רבי שמעון אמר האי קרא תושבחתא דשרה איהו. בגין דחמאת ליה דקא מצחק בע"ז אמרה ודאי לאו ברא דא דאברהם למעבד עובדוי דאברהם אלא ברא דהגר המצרית איהו, אהדר לחולקא דאמיה. בג"כ ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

[p. 186] וכי ס"ד דקני לה שרה או לברה. אי הכי לא אודי קב"ה עמה דכתיב כל אשר תאמר אליך שרה

שמע בקולה. אלא בגין דחמאת ליה בע"ז ואמיה אולפא ליה נמוסי דע"ז, בגין כך אמרת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת, אנא ידענא דלא ירית לעלמין חולקא דמהימנותא ולא יהא ליה עם ברי חולקא בעלמא דין ולא בעלמא דאתי, ובגין כך אודי עמה קב"ה.

וקב"ה בעא לאפרשא בלחודוי זרעא קדישא כדקא יאות דבגין כך ברא עלמא, דהא ישראל סליק ברעותא דקב"ה עד לא יברי עלמא, ובגין כך נפק אברהם לעלמא ועלמא אתקיים בגיניה. ואברהם ויצחק קיימן ולא אתיישבו בדוכתייהו עד דנפק יעקב לעלמא. כיון דנפק יעקב לעלמא אתקיימו אברהם ויצחק ואתקיים כל עלמא, ומתמן נפק עמא קדישא לעלמא ואתקיים כלא כגוונא כדקא יאות.

ובגין כך א"ל קב"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל. מה כתיב לבתר, ותלך ותתע במדבר באר שבע. כתיב הכא ותתע, וכתיב התם (ירמיה י':15) הבל המה מעשה תעתועים. וקב"ה בגינייה דאברהם לא שביק לון לה ולברה.

ת"ח בקדמיתא כד אזלת מקמה דשרה מה כתיב, כי ראה אלהים את ענייך. והשתא דטעאת בתר ע"ז, [p. 187] אע"ג דכתיב ותשא את קולה ותבך, מה כתיב, כי שמע אלהים את קול הנער, ולא כתיב כי שמע אלהים את קולך.

כאשר הוא שם. אוקמוה דלאו בר עונשא הוא לגבי עילא, דהא בי דינא דלתתא מענישין מתליסר שנין ולעילא, ובי דינא דלעילא מעשרים שנין ולהלאה. ואע"ג דחייבא הוא, לאו בר עונשא איהו ואוקמוה, ודא הוא דכתיב כאשר הוא שם.

א"ר אלעזר אי הכי מאן דאסתלק מעלמא עד לא מטון יומי לעשרין שנין, מאן אתר אתענש, בגין דהא מתליסר שנין ולתתא לאו בר עונשא איהו אלא בחטאוי דאבוי, אבל מתליסר שנין ולעילא מהו. א"ל קב"ה חס עליה דלימות זכאי ויהיב ליה אגר טב בההוא עלמא, ולא לימות חייב דיתענש בההוא עלמא ואוקימנא ליה.

א"ל אי חייבא הוא ולא מטון יומי [קייט ע"א] לעשרין שנין מהו. כיון דאסתלק מעלמא במאן הוא עונשיה. [p. 188] א"ל בדא אתקיים (משלי י"ג:23) ויש נספה בלא משפט, דכד עונשא נחת לעלמא איהו אערע בלא כונה לעילא ותתא בההוא מחבלא ואתענש בדלא אשגחו עליה מלעילא, ועליה כתיב (שם ה':22) עונותיו ילכדנו את הרשע, את לאסגאה מאן דלא מטון יומי לאתענשא. עונותיו ילכדנו, ולא בי דינא דלעילא. ובחבלי חטאתו יתמך, ולא בי דינא דלתתא. בגין כך כתיב כי שמע אלהים את קול הנער כאשר הוא שם.

ר' שמעון פתח (ויקרא כ"ו:42) וזכרתי את בריתי יעקב, בוא"ו, אמאי. אלא בתרין סטרין איהו רזא דחכמתא. חדא דאיהו רזא דרגא דחכמתא, אתר דשרי ביה יעקב. אבל האי קרא על גלותא דישראל אתמר, דכד אינון גו גלותא ההוא זמנא דיתפקדון ביעקב, יתפקדון ברזא דוא"ו ואיהו אלף שתיאתא. ופקידה בוא"ו שית רגעי ופלג עידן, ובזמנא דשתין שנין [p. 189] לעבורא דדשא באלף שתיאתא יקים אלה שמיא פקידו לברתיה דיעקב, ומההוא זמנא עד דיהא לה זכירה שית שנין ופלגא, ומההוא זמנא שית שנין אחרנין ואינון שבעין ותלת.

בשיתין ושית יתגלי מלכא משיחא בארעא דגליל. וחך ככבא דבסטר מזרח יבלע שבע ככביא מסטר צפון, ושלחובא דאשא אוכמא תהא תליא ברקיעא שיתין יומין, וקרבין יתערון בעלמא לסטר צפון ותרין מלכין יפלון באינון קרבין. ויזדווגון כלהון עממיא על ברתייה דיעקב לאדחייא לה מעלמא, ועל ההוא זמנא כתב (ירמיה ל':7) עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. וכדין תסתמון נפשין מגופא ובעיין לאתחדשא, וסימינד (בראשית מ"ו:26-27) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה ששים ושש.

בשבעין ותלת כל מלכי עלמא יתכנשון לגו קרתא רבתא דרומי, וקב"ה יתער עלייהו אשא וברדא ואבני אלגביש ויתאבדון מעלמא, בר אינון מלכין דלא ימטון לתמן ויהדרון לאגחא קרבין אחרנין. [p. 190] ומההוא זמנא

מלכא משיחא יתער בכל עלמא ויתכנשון עמיה כמה עמין וכמה חיילין מכל סייפי עלמא, וכל בני ישראל יתכנשון בכל אינון אתרי עד דאשתלימו אינון שנין למאה. כדין וא"ו יתחבר בה"א, וכדין (ישעיה ס"ו:20) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה ליי' וגו'.

ובני ישמעאל זמינין בההוא זמנא לאתערא בכל עמין דעלמא למיתי על ירושלם דכתיב (זכריה י"ד:2) ואספתי את כל הגוים אל ירושלם למלחמה, וכתיב (תהלים ב':2) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על יי' ועל משיחו. מה כתיב לבתר, יושב בשמים ישחק יי' ילעג למו.

לבתר וא"ו זעירא יתער לאתחברא ולחדשא נשמתין דהוו עתיקין בגין לחדתא עלמא. דא הוא (שם ק"ד:31) יהי כבוד יי' לעולם, לאתחברא כדקא יאות, ישמח יי' במעשיו, לנחתא לון לעלמא ולמהוי כלהון בריין חדתין לחברא עלמין כלהו כחד. זכאין אינון כל דישתארוני בעלמא בסייפי אלף שתיחא למיעל בשבתא, דהא כדין איהו יומא חד לקב"ה בלחודוי לאזדווגא כדקא יאות ולמלקט נשמתין חדתין למהוי בעלמא עם אינון דאשתארו מקדמיתא דכתיב (ישעיה ד':3) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם.

[p. 191] ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. רבי יהודה פתח (תהלים מ"ד:5) אתה הוא מלכי אלהים צוה ישועות יעקב. אתה הוא מלכי, דא הוא שלימו דכל דרגין כחדא דא בדא. צוה ישועות יעקב, כל אינון שליחן דעבדי שליחותא [קייט ע"ב] בעלמא, דלהון כלהו מסטרא דרחמי ולא להו מסטרא דדינא, בגין דאית מארי שליחן מסטרא דרחמי ודינא קשיא. אינון שליחן דאתיין מסטרא דרחמי לא עבדי שליחותא דדינא בעלמא כלל.

ואי תימא הא מלאכא דאתגלי ליה לבלעם, והא תנינן שליחא דרחמי הוה ואתהפך לדינא. לא, לעולם לא אשתני, אלא שליחא דרחמי הוה לאגנא עלייהו דישאל ולמהוי סניגוריא עלייהו, ולקבליה דינא. וכך אורחוי דקב"ה, כד אוטיב לדא, ההוא טיבו דינא לדא. כך הא שליחא דרחמי הוה להו לישאל, ולבלעם אתהפך לדינא. בג"כ צוה ישועות יעקב. אמר דוד פקיד על עלמא כד ישתלחון שליחן די להויין מסטרא דרחמי. רבי אבא אמר צוה ישועות יעקב, דאינון גו גלותא וישתכח פורקנא להון גו גלותהון.

[p. 192] ת"ח תושבחתן דאבהן יעקב הוה, ואלמלא יצחק לא אתא יעקב לעלמא, ובגין כך צוה ישועות יעקב, דא יצחק דכיון דאשתזיב יצחק, ישועות יעקב הו.

ויהי אחר הדברים האלה. ר' שמעון אמר הא תנינן ויהי בימי, על צערא אתמר. ויהי, אע"ג דלא כתיב בימי, טיפסי דצערא אית ביה. ויהי אחר דרגא תתאה דכל דרגין עלאין. ומאן איהו, דברים, כד"א (שמות ד':10) לא איש דברים אנכי. ומאן הוה בתר דרגא דא, והאלהים נסה את אברהם, דאתיא יצר הרע לקטרגא קמי קב"ה.

[p. 193] הכא אית לאסתכלא, והאלהים נסה את אברהם. את יצחק מבעי ליה, דהא יצחק בר תלתין ושבע שנין הוה, והא אבוי לאו בר עונשא דיליה הוה, דאלמלא אמר יצחק לא בעינא, לא אתענש אבוי עליה. מאי טעמא והאלהים נסה את אברהם, ולא כתיב והאלהים נסה את יצחק. אלא את אברהם ודאי, דבעי לאתכללא בדינא, דהא אברהם

לא הוה ביה דינא כלל מקדמת דנא, והשתא אתכליל מייא באשא, ואברהם לא הוה שלים עד השתא דאתעטר למעבד דינא ולא תקנא ליה באתריה. וכל יומי [p. 194] לא הוה שלים עד השתא דאשתלים מיא באשא ואשא במיא. ובגין כך והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק, דאזמין לאברהם לאתכללא בדינא. וכד עביד דא עאל אשא במיא ואשתלים, דא אתדן ודא עביד דינא לאתכללא דא בדא. וכדין יצר הרע אתא לקטרגא עליה דאברהם, דלא אשתלים כדקא יאות עד דיעביד דינא ביצחק, דיצר הרע אחר הדברים איהו ואתא לקטרגא.

ותא חזי רזא דמלה, אע"ג דקאמרן דאברהם כתיב ולא יצחק, יצחק אתכליל ביה בהאי קרא, רזא דכתיב והאלהים נסה את אברהם. נסה לאברהם לא כתיב, אלא נסה את אברהם, את דייקא, ודא יצחק, דהא בההיא שעתא בגבורה תתאה שריא. כיון דאתעקד ואזמין בדינא על ידא דאברהם כדקא יאות, כדין אתעטר באתריה בהדיה דאברהם ואתכלילו אשא ומיא וסליקו לעילא, וכדין אשתכח מחלוקת כדקא יאות, מיא באשא. מאן עבד אבא רחמנא דאתעביד אכזר. אלא בגין לאשתכחא מחלוקת מיא באשא ולא תעטרא באתריהו, [p. 195] עד דאתא יעקב ואתתקן כלא כדקא יאות ואתעבידו תלתא אבהן שלמין ואתתקנו עלאי ותתאי.

ויאמר קח נא את בנך. וכי היאך יכיל אברהם דאיהו סבא. אי תימא בגין דיצחק לא נפיק מרשותיה כלל, יאות. אבל כד"א (במדבר כ': 25) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אלא בגין לאמשכא במלין ולאדברא לון לרעותא דקב"ה. אוף הכא קח במלין.

את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, [קב ע"א] ואוקמוה. וילך לך אל ארץ המוריה, כד"א (שיר ד': 6) אלך לי אל הר המור לאיתקנא באתרא דיתחזי. ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק. ביום השלישי, הא אוקמוה אלא כיון דאתמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים, מאי טעמא ביום השלישי וירא את המקום מרחוק. אלא בגין דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע, ודא הוא יעקב דנפק מניה, והאי הוא ביום השלישי.

[p. 196] וירא את המקום מרחוק, כד"א (ירמיה ל"א: 2) מרחוק יי' נראה לי. וירא את המקום, דא הוא יעקב דכתיב (בראשית כ"ח: 11) ויקח מאבני המקום. אסתכל אברהם ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה וחמא ליה ליעקב דזמין למיפק מניה. מרחוק כמה דאמרן, מרחוק ולא לזמן קריב.

אמר ליה רבי אלעזר מאי שבחא איהו לאברהם כד אסתכל וחמא דזמין למיפק מניה יעקב, דהא כד אזיל למיעקד ליה ליצחק לאו שבחא כל כך איהו דיליה. א"ל ודאי חמא ליה ליעקב, דהא מקדמת דנא ידע אברהם חכמתא ואסתכל השתא ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה למעבד שלימו, וכדין חמא ליה ליעקב דכתיב וירא את המקום, אבל השתא קיימא ליה מלה מרחוק בגין דאזיל למיעקד ליה ליצחק ולא בעא להרהר אבתריה דקב"ה.

מרחוק חמא ליה, גו אספקלריא דלא נהרא בלחודוי, ובגין כך חמא ליה ולא אתגלי כלא, דאלו אספקלריא דנהרא הוה שכיח על האי אספקלריא דלא נהרא, אתקיים עליה אברהם כדקא יאות, אבל מרחוק בלחודוי הוה.

[p. 197] מאי טעמא אסתלק בהאי מלה אספקלריא דנהרא. בגין דהאי דרגא דיעקב הוה, ובגין דיעקב עד לא אתייליד לא אשתכח השתא על האי דרגא. ותו בגין דיהך ויקבל אגרא.

וירא את המקום, דא יעקב כמה דאתמר. מרחוק, דלא זכה ביה ראייה בעיננו בהאי עלמא אלא מרחוק. מגו האי דרגא, דהא כד אתא יעקב מית הוה אברהם ואסתלק מעלמא. וירא את המקום מרחוק, אבל לאו בראייה אחרא.

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח. רמיז הכא דאע"ג דאתו להווא ראייה וחמי ליעקב, אמר אברהם ודאי קב"ה ידע בגוונא אחרא דאתחזי. מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו'.

מה כתיב לעילא, ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הא אוקמוה, אבל מאי טעמא לא אתיב ליה מידי.

אלא בגין דהא אסתלק מרחמי דאבא על ברא, ובגין כך כתיב הנני בני, הנני דאסתלקו רחמי ואתהפך לדינא.

[p. 198] ויאמר אברהם, ולא כתיב ויאמר אביו, דהא לא קאים עליה כאבא אלא בעל מחלוקת הוה ביה.

אלהים יראה לו השם. יראה לנו מבעי ליה, מאי יראה לו. אלא א"ל אלהים יראה לו לגרמיה כד איהו אצטריך,

אבל השתא בני ולא אמרא. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח (ישעיה ל"ג:7) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן אראלם, אלין מלאכי עלאי.

צעקו בהווא שעתא ובעו לקיימא על ההוא מלה דכתיב (בראשית ט"ו:5) ויוצא אותו החוצה, בגין כך צעקו חוצה.

מלאכי שלום, אלין אינון מלאכין אחרנין דהוו זמינין למיהך קמיה דיעקב, ובגיניה דיעקב אבטח לון שלימו

קב"ה דכתיב (שם ל"ב:2) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ואלין אקרון מלאכי שלום. כלהו בכו כד חמו ליה

לאברהם דעקיד ליה ליצחק, ואזדעזעו עלאי ותתאי וכלהו עליה דיצחק.

ויקרא מלאך יי' וגו' אברהם אברהם. פסיק טעמא בגווייהו, דלאו אברהם בתראה קדמאה. בתראה [קב ע"ב]

שלים, קדמאה לא שלים. כגוונא דא שמואל שמואל, [p. 199] בתראה שלים, קדמאה לא שלים, בתראה נביא, קדמאה

לא נביא. אבל משה משה לא פסיק, בגין דמיומא דאתייליד לא אעדי מניה שכינתא.

אברהם אברהם. רבי חייא אמר בגין לאתערא ליה ברוחא אחרא, בעובדא אחרא, בלבא אחרא.

ר' אלעזר אמר אתבריר יצחק ואסתליק ברעותא קמי קב"ה כריחא דקטרת בוסמין דקרבין כהנייא קמיה תרין

זמנין ביומא ואשתלים קרבנא. דהא צערא דאברהם הוה בשעתא דאתמר ליה אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו

מאומה. חשיב דקרבניה לא אשתלים ולמגנא עבד ובנא מדבחה וסדר כלא. מיד וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל

וגו'. הא תנינן הוא האיל דאתברי בין השמשות, ובן שנתו הוה, כד"א (במדבר ז':15) כבש אחד בן שנתו, והכי אצטריך.

ואת אמרת דאתברי בין השמשות, והא יצחק לא הוה בעלמא. אלא אתפקד חילא לאזדמנא ההוא אימרא בשעתא

דאצטריך ליה לאברהם. דכל אינון מלין דהוו בין השמשות אתמנא חילא לאזדמנא ההוא מלה בשעתא דאצטריך ליה.

הכי נמי האי איל דאתקריב תחותיה דיצחק.

[p. 200] פתח ואמר (ישעיה ס"ג:9) בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם. תא חזי בכל צרתם דישראל כד

אזדמן לון עאקו, לא, כתיב באל"ף וקרי בוא"ו, בגין דקב"ה עמהון בעאקו.

לא באל"ף, אתר עלאה יתיר. אע"ג דלאו בההוא אתר רוגזא ועאקו, להתם לעילא מטא עקתא דישראל. לא באל"ף, כד"א (תהלים ק':3) הוא עשנו ולא אנחנו, כתיב באל"ף וקרי בוא"ו. ומלאך פניו הושיעם. והא איהו עמהון בההוא עאקו ואת אמרת הושיעם. אלא מושיעם לא כתיב, אלא הושיעם, מקדמת דנא, דאיהו זמין בההוא עאקו למסבל עמהון.

תא חזי בכל זמנא דישראל אינון בגלותא, שכינתא עמהון בגלותא, ואוקמוה דכתיב (דברים ל':3) ושב יי' אלהיך את שבותך ורחמך וגו'.

[p. 201] ד"א ומלאך פניו הושיעם, דא שכינתא ואיהי עמהון בגלותא, ואת אמרת דאיהו הושיעם. אלא הכי הוא ודאי, דאלין אינון משכנותיו דקב"ה בגלותא, ובגין דשכינתא עמהון קב"ה אדכר לון לאוטבא לון ולאפקא לון מן גלותא דכתיב (שמות ו':5) ואזכור את בריתי בקדמיתא, ולבתר והנה צעקת בני ישראל באה אלי.

וגם ראיתי, לאסגאה אחרא דאיהי קדמאה דכלא דכתיב (שם ב':24) ויזכור אלהים את בריתו, דא שכינתא. את אברהם. מאי את אברהם, לאברהם מבעי ליה. אלא את אברהם, דא חברותא וזוגא דילה באבהון. [p. 202] את אברהם, דא הוא מערבית דרומית. את יצחק, דא צפונית מערבית. ואת יעקב, זוגא חדא, כללא חדא, זוגא שלים כדקא יאות. כגוונא דא את השמים ואת הארץ. את השמים, דא הוא כללא מדת לילה ביום. ואת הארץ, מדת יום בלילה כחדא. אוף הכא בכלהו את וביעקב ואת, למהוי כלא זוגא חדא דלא מתפרשין דכר ונוקבא לעלמין. וזמין קב"ה לאכרזא בכל עלמא ולאשמעא קל דיימא (ישעיה ס"ג:8) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע.

פרשת חיי שרה

[p. 203] [קכא ע"א] ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. ר' יוסי פתח (יונה א':15) וישאו

את יונה ויטילוהו אל הים ויעמוד הים מזעפו. הכא אית לאסתכלא, מאי טעמא ארעישת ימא עליה דיונה ולא ארעישת עליה ארעא, כיון דהוה אזיל בגין דלא תשרי עליה שכינתא. ימא אמאי אחיד ביה כד הוה אזיל. אלא ודאי מלה באתריה הוה. ים דמיא לרקיע תנן ורקיע לכסא הכבוד, ובגין כך ימא אחיד ביה ונטיל ליה. מקמי ימא ערק, ימא שדא ביה ידא בדוכתה.

וישאו את יונה ויטילוהו אל הים. אוליפנא דהוון נטלי ליה וטבעי ליה עד ירכוי בימא, הוה שכיך, זקפין ליה אתרעיש. כל מה דטבעי ליה הכי אשתכיך עד דאיהו אמר שאוני והטילוני אל הים, מיד וישאו את יונה ויטילוהו אל הים. [p. 204] כיון דאתרמי בים פרוחה מניה נשמתיה וסלקת עד כורסי יקרא דמלכא ואתדנת קמיה ואהדרו ליה נשמתיה ועאל בפומא דהווא נונא ומית נונא, לבתר אתקיים ההוא נונא ואוקמוה. [קכא ע"ב]

תא חזי בשעתא דבר נש סליק בערסיה כל ליליא וליליא נשמתיה נפקת מניה ואתדנת קמי בי דינא דמלכא. אי זכאה לאתקיימא אהדרו ליה להאי עלמא. ודינא הוא בתרין גוונין. לא דיינין ליה לבר נש על בישין דאיהו זמין למעבד דכתיב (בראשית כ"א:17) כי שמע אלהים את קול הנער כאשר הוא שם. ולא תימא דדיינין ליה על טבין דעבד לחוד, לאו הכי. אלא על טבין דאיהו זמין למעבד ובגינייהו אשתזיב, אע"ג דאיהו השתא חייבא, בגין דקב"ה עביד טיבו עם כל בריין וכל ארחוי דקב"ה לאוטבא לכלא ולא דאין לב"נ על בישין דאיהו זמין למעבד, ובגין כך אתדן בר נש קמי קב"ה. תא חזי כיון דאטילו ליה ליונה לימא מה כתיב, ויעמוד הים מזעפו. מאי ויעמוד, דקאים בקיומיה כדקא יאות. עמידה איהו כד רוגזא שכיך. בשעתא דדינא שריא בעלמא ההוא בי דינא איהו כאתתא דמתעברא וקשיא לאולדא, וכד אולידת שכיך רוגזא. הכי נמי כד דינא שריא [p. 205] בעלמא לא שכיך ולא נח עד דאתעביד דינא, כדין הוא נייחא וקיימת למיקם בדוכתא שלים, למיקם בקיומיה, הה"ד (משלי י"א:10) ובאבוד רשעים רנה. ואוקימנא כמא דכתיב (יחזקאל י"ח:23) החפזין אחפזין במות רשע, והא לית נייחא קמי קב"ה כד אתעביד דינא ברשיעייא, אלא כאן קודם דאשתלים קיסטא, כאן לבתר דאשתלים.

ויהיו חיי שרה. מאי שנא הכא שרה דכתיב מיתתה באורייתא מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתהון

באורייתא.

אמר רבי חייא ולא והא כתיב (בראשית ל"ה:19) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, וכתיב (במדבר כ"ו:1) ותמת

שם מרים ותקבר שם, וכתיב (בראשית ל"ח:8) ותמת דבורה [קכב ע"א] מינקת רבקה, וכתיב (בראשית ל"ח:12)

ותמת בת שוע אשת יהודה.

אמר רבי יוסי בכלהו לא כתיב כמה דכתיב בשרה דאתמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, דהא בכלהו לא אתמנון יומין ושנין כמו לשרה, בכלהו לא כתיב פרשתא חדא בלחודהא כמו לשרה. אלא רזא איהו בגין ההוא דרגא דכל יומין ושנין דבר נש ביה תלין.

פתח ואמר (קהלת ה':8) ויתרון ארץ ככל היא מלך לשדה נעבד. ויתרון ארץ ככל היא ודאי, דהא מתמן נפקין רוחין ונשמתין ותועלתא לעלמא.

[p. 206] מלך לשדה נעבד. מאן מלך, דא קב"ה. לשדה נעבד, כד איהו אתתקן כדקא יאות. מלך, דא מלך עלאה דאתחבר לשדה כד איהו נעבד. מאן שדה, דא שדה אשר ברכו יי' דכתיב (בראשית כ"ז:27) כריח שדה אשר ברכו יי', דכד איהו נעבד ואתתקן בכל מה דאצטריך ליה כדקא יאות כדין מלך עלאה אתחבר עמיה.

רבי אלעזר אמר מלך לשדה נעבד. כמה גווני רזין עלאין הכא. מלך, דא שכנתא דלא שריא בביתא לאתתקנא בה אלא בזמנא דאתנסיב בר נש ואזדווג בה לאולדא ולמעבד איבין, וכדין איהו אפיקת נשמתין לאשראה בה, ובגין כך לשדה נעבד ולא לאחרא.

ד"א מלך, דא אשה יראת יי' כמא דכתי' (משלי ל"א:30) אשה יראת יי' היא תתהלל. לשדה נעבד, דא אשה זרה, כד"א (שם ז':5) לשמרך מאשה זרה. בגין דאית שדה ואית שדה. אית שדה דכל ברכאן וקדושין ביה שריין דכתי' כריח שדה אשר ברכו יי', ואית שדה דכל חירוב ומסאבן ושיצאה וקטולין וקרבין ביה שריין. והאי מלך זמנין דאיהו נעבד להאי שדה, כדין [p. 207] כתיב (שם ל':21-23) תחת שלש רגוז ארץ [קכב ע"ב] וגו' תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה. והאי מלך אתכסיא נהוריה ואתחשך עד דאתדכי ואתחבר לעילא. ובגין כך שיער דר"ח בגין דאתפרש ההוא שדה ולא שריין ביה ברכאן מהאי מלך. וכד איהו נעבד לשדה כדין כתיב (דברים כ"ב:27) כי בשדה מצאה צעקה הנערה המאורשה וגו'. כי בשדה כמה דאתמר.

ת"ח אתת חוה לעלמא, אתדבקות בהאי חויה ואטיל בה זוהמא וגרמא מותא לעלמא. אתת שרה ונחתת וסלקת ולא אתדבקות, ביה כד"א (בראשית י"ג:1) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. אתא נח לעלמא, מה כתיב, (שם ט':21) וישת מן היין וישכר ויתגל. ובגין דאברהם ושרה לא אתאחדו בהאי אתר ולא אתדבקו ביה, בג"כ שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה, הה"ד (ישעיה נ"א:1) הכיטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם. ועל דא ויהיו חיי שרה, דזכתה בהו בכלא, [p. 208] ולא כתיב בכלהו נשי ויהיו חיי, ויהיו חיי חוה וכן בכלא. דא אתדבקות בחיין ועל דא דילה הוו חיין.

ויהיו חיי שרה, אינון חיין כלהו לעילא, מאה שנה לעילא ועשרים שנה לעילא ושבע שנים לעילא, כלא הוה כדקא יאות.

אמר רבן שמעון [קכג ע"א] ת"ח רזא דמלה. מאי שנא בכלהו דאמר שנה שנה, ובאינון שבע דאמר שנים דכתיב מאה שנה ועשרים שנה ולבתר שבע שנים. אלא מאה שנה כללא דכלא דאתכליל כלא במאה ברזא דמאה ברכאן דכל יומא, וכן עשרים שנה, ובגין כך כתיב שנה, רזא דיחודא דלא אתפרש לעלמין. שבע שנין, אלין אתפרשן ונפקאן מכללא סתימאה דלעילא, ואע"ג דכלא יחודא חדא, אבל אתפרשן בדינא וברחמי בכמה סטרין ואורחיין, מה דלא הוי הכי

לעילא. ובגין כך באלין שבע שנים כתיב בהו שנים ולא שנה. וכלהו אקרון חיים, ויהיו חיי שרה, דהו ממש ואתבריא ואתקיימו לעילא.

[p. 209] אמר ר' חייא הא אוקמוה דכך אתעקד יצחק בר תלתין ושבע שנים הוה, וכיון דאתעקד יצחק מיתת שרה דכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. מאין בא, מהר המוריה למעקד ליה ליצחק. ואינון תלתין ושבע שנין מיומא דאתיליד יצחק עד שעתא דאתעקד אינון הוה חיי שרה ודאי, כחושבן ויהיו בגימטריא, תלתין ושבע שנין הוה כמה דאית מדאתיליד יצחק עד דאתעקד.

ר' יוסי פתח (תהלים צ"ח:1) מזמור שירו ליי' שיר חדש כי נפלאות עשה וגו'. האי קרא הא אוקמוה חבריא דפרות אמרוה, כמה דכתיב (שמואל א' ו':1) וישרנה הפרות בדרך. מאי וישרנה, דהו אמרי שירתא. ומאי שירה אמרו, מזמור שירו ליי' שיר חדש כי נפלאות עשה.

הכא אית לאסתכלא, דכל מה דברא קב"ה בעלמא, כולהו אמרי תושבחן ושירתא קמיה בין לעילא בין לתתא. ואי [p. 210] תימא דאינהו מגרמיהו הון אמרי שירתא דא, הכי הוא ודאי, דרזא איהו לעילא. אבל הני ארונא הוה על גבייהו, וכיון דארונא אשתקיל עלייהו ושוייה לעילא אנון לא שכיכו שירתא, דהא כיון דאתנטיל מנייהו ארונא הוה געאן כארס שאר פרות דעלמא ולא אמרו שירתא. וודאי ארונא [קכג ע"ב] דעל גבייהו עביד לון לזמרא.

מזמור. הא אוקימנא ואתמר, בכולהו כתיב מזמור לדוד או לדוד מזמור, והכא לא אמר דוד כלל. אלא מזמור דרוח קודשא זמין לזמרא ליה לזמנא דיוקים קב"ה לישראל מעפרא. וכדין שירו ליי' שיר חדש, כדין איהו חדש, דהא שירתא כהאי לא אתמר מיומא דאתברי עלמא.

א"ר חייא כתיב (קהלת א':9) אין כל חדש תחת השמש, והכא שירתא דא איהי חדש ואיהי תחת השמש, דהא תחות שמשא להוי. ומאי איהי, דא סיהרא, וכדין הוי חדש תחת השמש. מאי טעמא, בגין כי נפלאות עשה. ומאן אינון נפלאות, האי דכתיב הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הושיעה לו. למאן, [קכד ע"א] לההוא דרגא דאמר שירתא דא, בגין דבהו אסתמיך בימינא ובשמאלא. הושיעה לו ודאי, לההוא דרגא דהאי מזמור. אימתי, בזמנא דיקומון מתי עלמא ויתערון מעפרא, כדין יהא חדש, מה דלא אתעביד בהאי עלמא.

ר' יוסי אמר בזמנא דיעביד קב"ה נוקמין בעלמא בגינייהו דישראל, כדין יתאמר שירתא דא, דהא לבתר יתערון מעפרא מתי עלמא ויתחדש עלמא בקיומא שלים, דלא ליהוי כקדמיתא דשליט מותא בעלמא בגין חויא דגרים מותא לכלא ואסתאב עלמא ואחשיך אנפוי.

[p. 211] ת"ח כתיב (בראשית ג':15) ואיבה אשית בינך ובין האשה. מאי ואיבה, כד"א (איוב ט':26) חלפו עם אניות אבה, דהא כמה ארביין שטאן גו ימא רבא ואית ארביין וספינן מתפרשן דא מן דא, ואינון ארביין דהאי נחש שאט בגווייהו אקרון אניות אבה.

בינך ובין האשה, דא אשה יראת יי'. ובין זרעך, אליון שאר עמין. ובין זרעה, אליון ישראל. הוא ישופך ראש. הוא, דא קב"ה דזמין לבערא ליה מעלמא דכתיב (ישעיה כ"ה:8) בלע המות לנצח, וכתיב (זכריה י"ג:2) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ראש, דא לזמנא דאתי דיתערון מיתא, דהא כדין להוי עלמא ראש,

דיתקיים בראש דאיהו עלמא עלאה. ואתה תשופנו עקב, דא בהאי עלמא השתא דאיהו עקב ולא איהו בקיומא, וההוא חויא נשיך לעלמא ואחשיך אנפי בריין.

ת"ח יומין דבר נש אתבריא וקיימו באינון דרגין עלאין. כיון דמסיימי לאתקיימא באינון דרגין דכתיב (תהלים צ':10) ימי שנתינו כהם שבעים שנה וגו', מכאן ולהלאה לית דרגא לאתקיימא, ובגין כך ורהבם עמל ואון, ואינון כלא הוו. אבל אינון יומין דצדיקייא [קכד ע"ב] הוו ואתקיימו, כד"א ויהיו חיי ישרה, וכן ויהיו ימי שני חיי אברהם. [p. 212] ואי תימא הכי נמי כתיב בישמעאל דכתיב (בראשית כ"ה:17) ויהיו שני חיי ישמעאל. אלא בתשובה אהדר ועל דא קרי ביומוי ויהיו.

ותמת ישרה בקרית ארבע. רבי אחא אמר כגוונא דא לא הוה בכל נשי עלמא, דהא לא אתמר חושבן יומהא ושנהא וקיומהא בעלמא וההוא אתר דאתקבר ביה אלא לאחזאה דלא הוה כשרה בכל נשי עלמא. ואי תימא הא מרים, דכתיב (במדבר כ':1) ותמת שם מרים ותקבר שם. בגין לאחזאה סרחנא דישראל קא אתא, דהא מייא לא אזלי בהו בישראל אלא בזכותא דמרים, אבל לא אתמר במיתתה כמה דאתמר בשרה.

ר' יהודה פתח (קהלת י':17) אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו. האי קרא אוקמוה, אבל אית לן לאסתכלא ביה, דזכאין אינון ישראל דקב"ה יהב לון אורייתא למנדע כל אורחין סתימין ולאגלייא לון רזין עלאין. והא אתמר אשריך ארץ, דא ארץ החיים, בגין דמלכא דילה אזמין לה כל ברכאן דאתברכא מאבהו עלאין, רזא דוא"ו דאיהו קיימא לארקא עלה ברכאן תדיר. ואיהו בן [p. 213] חורין דנפקא מעלמא עלאה דאפיק תדיר כל חיין וכל נהירו וכל משה רבות, וכלא אנגיך האי ברא בוכרא להאי ארץ, כד"א (שמות ד'22) בני בכורי ישראל, ובגין כך אשריך ארץ.

ומה דאתמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמה דאוקמוה, דהאי ארץ תתאה ועלמא תתאה לא ינקא אלא מגו שלטנותא דעלה, וכולהו מההוא מלכא דאקרי נער. ווי לארעא דאצטריך לינקא הכי. ת"ח האי [קכה ע"א] לית ליה מגרמיה כלום, בר כד נטיל ברכאן לזמנין ידיען. ולזמנין דאתמנעו מניה ואתפגים סיהרא ואתחשך וברכאן אתמנעו מניה, ווי לעלמא דאצטריך לינקא בההיא שעתא. ועוד בכמה דינין אתדן האי עלמא עד לא ינקא מניה, דכלא בדינא אתקיים ואתעתד ואוקמוה.

תא חזי ותמת ישרה בקרית ארבע. רזא איהו, בגין דלא הוה מיתתה על ידא דההוא נחש עקימאה ולא שלט בה כשאר בני עלמא דאיהו שליט בהו ועל ידיה מתן מיומא דגרים לון אדם, בר משה ואהרן ומרים דכתיב בהו על פי יי', ובגין יקרא דשכינתא לא כתיב בה במרים על פי יי'. [p. 214] אבל בשרה כתיב בקרית ארבע, רזא דקרית שמע ברזא עלאה, ולא על ידא אחרא. בקרית ארבע ולא בנחש. בקרית ארבע היא חברון, דאתחבר דוד מלכא באבהו. ועל דא לא הוה מיתתה בידא אחרא אלא בקרית ארבע.

תא חזי כד יומין דבר נש אתקיימו בדרגין עלאין אתקיים ב"נ בעלמא. כיון דלא אתקיימו בדרגין עלאין נפקי ונחתי לתתא עד דקריבו להאי דרגא דמותא שריא ביה, וכדין נטיל רשו נאפיק נשמתא, וטאס עלמא בזמנא חדא ונטיל נשמתין וסאיב ליה לגופא ואשתאר מסאבא. זכאין אינון צדיקיא דלא אסתאבו ולא אשתאר בהו מסאבותא.

[p. 215] ותא חזי במציעו דרקיעא אתקטר חד אורחא קסטירא ואיהו חויא דרקיעא, וכל ככבין דקיקין כלהו קטירין ביה וקיימי ביה תלי תלין ואינון ממנן בסטירן עובדי בני עלמא. כגוונא דא כמה חבילי טהירין נפקי לעלמא מהאי חויא עלאה קדמאה דאתפתא ביה אדם, וכלהו ממנן בסטירן עובדי **[קכה ע"ב]** עלמא. ובגין כך אתי בר נש לאתדכאה מסייעין ליה מלעילא וסיועא דמאריה סחרא ליה ואסתמר ואקרי קדוש. אתי בר נש לאסתאבא כמה חבילי טהירין אזמנן ליה וכולהו שריאן וסחרין ליה ומסאבין ליה ואקרי טמא, וכולהו אזלי ומכרזי קמיה טמא טמא, כד"א **[p. 216]** (ויקרא י"ג:45) וטמא טמא יקרא. וכולהו קטירין בההוא חויא קדמאה וסטירי בכמה עובדי עלמא.

ר' יצחק ור' יוסי הוו אזלי מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק תוונהא על ההוא רשע דבלעם דכל עובדוי דההוא רשע הוו בסטרא דמסאבא. והכא אוליפנא רזא חדא דכל זיני נחשיא דעלמא כלהון מתקטרן ונפקין מההוא נחש קדמוני דאיהו רוח מסאבא מזוהמא, ובגין כך כל חרשין דעלמא אקרונ על שמא דא נחשים וכלהו מהאי סטרא נפקי, ומאן דאתמשך בהאי הא אסתאב. ולא עוד אלא דבעי לאסתאבא בגין לאמשכא עליה ההוא סטרא דרוח מסאבא, דהא תנינן כגוונא דאתער בר נש הכי נמי אמשיך עליה מלעילא. אי איהו אתער בסטרא דקדושה, אמשיך עליה קדושה עילאה דלעילא ואתקדש, ואי איהו אתער בסטרא דמסאבא, הכי אמשיך עליה רוח מסאבא ואסתאב. והא אתמר על מה דתנינן אתי בר נש לאסתאבא מסאבין ליה.

בגין כך ההוא רשע דבלעם, בגין לאמשכא עליה רוח מסאבא מההוא נחש עלאה, הוה אסתאב בכל ליליא באתניה והוה עביד עמה עובד אישות בגין לאסתאבא ולאמשכא עליה רוח מסאבא, וכדין עביד חרשו וועבדוי. ושירותא דעובדוי הוה נטיל נחש מאלין חוויין וקטיר קמיה ובזע **[קכו ע"א]** רישיה ואפיק לישניה, ונטיל עשבין ידיען ואוקיד כלא ועביד מניה קטרתא חדא. לבתר נטיל רישא דההוא חויא ובזע ליה לארבע סטרין ועביד מניה קטרתא אחרא. ועביד עגולא חד והוה אמר מלין ועביד עובדין אחרנין עד דאמשיך עליה רוחין מסאבין ואודיעין ליה מה דאצטריך, ועביד בהו עובדוי כפום מה דאינון ידעי מההוא חויא דרקיעא. ומתמן אתמשך בעובדוי וחרשו עד דאמשיך עליה רוח מההוא נחש קדמאה, ומהכא הוה ידע ואדבק ידיען וחרשין וקוסמין. ובגין כך כתיב ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, **[p. 217]** נחשים ודאי. ועקרא ושרשא במסאבותא איהו כמה דאתמר, ולבתר שירותא דכלא לאו איהו אלא דא.

אמר רבי יוסי אמאי כל זייני חרשין ונחשים לא אשתכחו כל כך אלא בנשייא.

א"ל הכי אוליפנא מדאתא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, בה אטיל ולא בבעלה.

אמר הכי הוא ודאי. אתא ונשקיה. אמר כמה זמנין שאילנא האי מלה, ולא זכינא בה אלא השתא.

א"ל כל הני עובדין וכל מה דידע בלעם, מאן אתר אוליף ליה.

א"ל מאבוי. אבל באיננו הררי קדם דאיהו ארץ קדם אוליף כל חרשין וכל זיני קוסמין, בגין דבאיננו טורי אינון מלאכי עזא ועזאל דאפיל לון קב"ה מן שמיא, ואינון קטירין בשלשלאי דפרזלא ואודיעין חרשין לבני נשא. ומתמן הוה ידע בלעם, כד"א (במדבר כ"ג:7) מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם.

[p. 218] א"ל והא כתיב ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו.

א"ל סטרא תתאה דאתיא מרוח מסאבא דלעילא, והוא רוח מסאבא דשליט במדברא דעבדון בני ישראל ית עגלא בגין לאסתאבא בהדיה דאיהו תתאה. ובכלא [קכו ע"ב] עבד חרשוי בגין דייכול לאעקרא לון לישראל ולא יכיל. אמר רבי יוסי האי דאמרת בקדמיתא דכד נחש אתא על חוה אטיל בה זוהמא, שפיר, אבל הא תנינן דכד קאימו ישראל על טורא דסיני פסקא מנייהו זוהמא, ישראל דקבילו אורייתא פסקא מנייהו זוהמתן, אבל שאר עמין דלא קבילו אורייתא לא פסקא זוהמתן מנייהו.

א"ל שפיר קאמרת, אבל תא חזי אורייתא לא איתיהב אלא לדכורי דכתיב (דברים ד':4) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, דהא נשי פטירין מפקודי אורייתא. ועוד דאהדרו כלהו לזוהמתן כקדמיתא בתר דחטו, ואתתא קשיא לאתפרשא זוהמא מנה יתיר מגברא. ובגין כך אשתכחו נשין בחרשיא ובוהמא דא יתיר מגוברין, דהא נשייא מסטרא דשמאלא קא אתיין ואתדבקו בדינא קשיא, וסטרא דא אתדבק בהו יתיר מגוברין כמה דאתמר, בגין דאתיין מסטרא דדינא קשיא, וכלא אתדבק ואזיל בתר זיניה.

[p. 219] תא חזי דהכי הוא על מאי דאמינא, דבלעם הוה אסתאב בקדמיתא בגין לאמשכא עליה רוחא מסאבא. כגוונא דא אתתא ביומי דמסאבו דילה, אית ליה לבר נש לאסתמרא מנה, בגין דהא ברוח מסאבא אתדבקת, ובההוא זמנא אי איהי תעביד חרשין אצלחו בידהא יתיר מזמנא אחרא, דהא רוח מסאבא שרייא עמה. ועל דא בכל מה דקריבת אסתאב, כל שכן מאן דקריב בהדה. זכאין אינון ישראל דקב"ה יתב לון אורייתא ואמר (ויקרא י"ח:19) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה.

א"ל האי מאן דאסתכל בצפצופא דעופא, אמאי אקרי נחש.

א"ל דהא מההוא סטרא קאתי, דרוח מסאבא שריא על ההוא עופא [קכז ע"א] ואודע מלין בעלמא, וכל רוח מסאבא בנחש אתדבקו ואתיין לעלמא. ולית מאן דישתזיב מניה בעלמא, דהא איהו שכיח עם כלא עד זמנא דזמין קב"ה לאעברא ליה מעלמא, כמה דכתיב (ישעיה כ"ה:8) בלע המות לנצח וגו', וכתביב (זכריה י"ג:2) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

רבי יהודה אמר אברהם ידע בההיא מערתא סימנא ולביה ורעותיה תמן הוה, בגין דמקדמת דנא עאל לתמן וחמא לאדם וחווה טמירין תמן. ומנא הוה ידע דאינון הוו. אלא דיוקניה אסתכל וחמא, [p. 220] ואתפתח ליה חד פתחא דגנתא דעדן תמן וההוא דיוקנא הוה קאים לגביה.

ותא חזי כל מאן דאסתכל דיוקנא דאדם, לא אשתזיב לעלמין, בגין דהא בשעתא דב"נ אסתלק מעלמא חמי ליה לאדם ובההוא זמנא מית. אבל אברהם אסתכל ביה וחמא דיוקניה ואתקיים, וחמא נהורא דנהיר במערתא וחד שרגא דליק. כדין תאיב אברהם דיוריה בההוא אתר, ולביה ורעותיה הוה תדיר במערתא.

ת"ח השתא אברהם בחכמתא עבד בזמנא דתבע קברא לשרה. דהא כד תבע לא תבע למערתא בההוא זמנא ולא אמר דבעי לאתפרשא מנייהו, אלא אמר תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני.

ואי תימא דלא הוה עפרון תמן, תמן הוה דכתיב ועפרון יושב בתוך בני חת. ואברהם לא אמר ליה בההיא שעתא כלום, אלא מה דאמר לון אמר, דכתיב וידבר אל בני חת.

וכי ס"ד דאברהם בעא לאתקברא בינייהו בין מסאבין או דתאובתיה הוה עמהון. אלא בחכמה עבד, וילפינן **[קכו ע"ב]** ארה ארעא הכא במה דעבד אברהם. דהא בגין דתאובתיה ורעותיה בההיא מערתא ואע"ג דעפרון הוה תמן לא בעא למשאל ליה מיד ההוא רעותא דהוה ליה במערתא, ושאל בקדמיתא מה דלא אצטריך ליה לאינון אחרנין ולא לעפרון. כיון דאמרו ליה קמי עפרון שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך, מה כתיב, ועפרון ישב בתוך בני חת, ישב כתיב, משירותא דמלין דאמר אברהם תמן הוה. כדן אמר שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר ויתן **[p. 221]** לי את מערת המכפלה. ואי תימא בגין יקרא דילי יתיר מנייכו דלא רעינא בכו, בתוככם, בגין לאתקברא בינייכו, דרעינא בכו בגין דלא אתפרש מנייכו.

רבי אלעזר אמר בשעתא דעאל אברהם במערתא היך עאל. בגין דהוה רהיט אבתריה דההוא עגלא דכתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו'. וההוא בן בקר ערק עד ההיא מערתא, ועאל אבתריה וחמא מה דחמא. תו בגין דאיהו הוה צלי כל יומא והוה נפיק עד ההוא חקל דהוה סליק ריחין עלאין וחמא נהורא דנפיק מגו מערתא וצלי תמן, ותמן מליל עמיה קב"ה. ובגין כך בעא ליה דתאובתיה הוה בההוא אתר תדיר.

ואי תימא אי הכי אמאי לא בעא לה עד השתא. בגין דלא ישגחון עליה הואיל ולא אצטריך ליה, השתא דאצטריך ליה אמר הא שעתא למתבע ליה.

ת"ח וכי עפרון לא הוה חמי במערתא מה דחמא אברהם בה, ולא יזבין לה לעלמין. אלא ודאי לא חמא ליה ולא כלום, דהא לית מלה אתגלייא אלא למאריה, ובגין כך לאברהם אתגלייא ולא לעפרון, לאברהם אתגלייא דליה הוה אזדמן, **[קכח ע"א]** לעפרון לא הוה אתגלייא דלא הוה ליה חולקא ביה. ובגין כך לא אתגלי לעפרון כלום ולא הוה חמי אלא חשוכא, ועל דא זבין לה. ומה דלא תבע אברהם בקדמיתא זבין, דהא אברהם לא קאמר אלא ויתן לי את מערת המכפלה וגו', ואיהו אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בן, בגין דכלא הוה מאיס עליה דעפרון דלא ידע מה היא. ותא חזי כד עאל אברהם במערתא בקדמיתא חמא תמן נהורא ואתרמי עפרא קמיה ואתגלי ליה תרין קברין. אדהכי אסתלק אדם בדיוקניה וחמא ליה לאברהם וחיין, וביה ידע אברהם דתמן הוה זמין לאתקברא.

[p. 222] א"ל אברהם במטו מינך קוסטרא קטיר את הכא.

א"ל קב"ה טמרני הכא ומההוא זמנא עד השתא אתמרנא בגילדא דקירטא, עד דאתית אנת לעלמא. השתא מכאן ואילך הא קיומא לי ולעלמא בגינך.

חמי מה כתיב, ויקם השדה והמערה אשר בן, קימה ממש הוה ליה, מה דלא הוה ליה עד השתא.

רבי אבא אמר ויקם השדה ודאי, דקם ואסתלק קמיה דאברהם, בגין דעד השתא לא אתחזי תמן כלום, והשתא מה דהוה טמיר קם ואסתליק, וכדין קם כלא בנמוסוי.

[p. 223] אמר רבי שמעון בשעתא דעאל אברהם במערתא ואעיל לשרה תמן, קמו אדם וחיה ולא קבילו לאתקברא תמן. אמרו ומה אנן בכסופא קמי קב"ה בההוא עלמא בגין ההוא חובא דגרימנא, והשתא דיתוסף לן כסופא אחרא מקמי עובדין טבין דבכו.

אמר אברהם הא אנא זמין קמי קב"ה בגינך דלא תכסיף קמיה לעלמין.
מיד ואחרי כן קבר אברהם את [קכה ע"ב] שרה אשתו. מאי ואחרי כן, בתר דקביל אברהם עליה מלה דא. אדם עאל בדוכתיה, חוה לא עאלת עד דקריב אברהם ואעיל לה לגבי אדם וקביל עליה בגינה, הה"ד ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. לשרה לא כתי' אלא את שרה, לאסגאה חוה. וכדין אתיישבו בדוכתייהו כדקא יאות, הה"ד (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ותנינן באברהם. תולדות השמים והארץ, דא אדם וחיה. אלה השמים והארץ לא כתיב, אלא תולדות השמים והארץ ולא תולדות בר נש, ואינון אתקיימו בגיניה דאברהם. ומנא לן דאתקיימו בגיניה דאברהם, דכתיב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם. ועד דאתא אברהם לא אתקיימו אדם וחיה בדוכתייהו בההוא עלמא.

[p. 224] ר' אלעזר שאיל לר' שמעון, אמר האי מערתא לאו איהו כפילתא, דהא כתיב מערת המכפלה. וקרא קרי לה לבתר מערת שדה המכפלה, מכפלה קרי ליה לשדה.
א"ל הכי קארי ליה, מערת המכפלה, כד"א ויתן לי את מערת המכפלה, אבל ודאי חייד לאו מערתא איהי מכפלה ולא שדה אקרי מכפלה, אלא האי שדה ומערתא על שום מכפלה אקרון, שדה המכפלה ודאי ולא מערתא, דהא מערתא בשדה איהו וההוא שדה קאים במלה אחרא.

תא חזי ירושלם כל ארעא דישראל אתכפל תחותה ואיהי קיימא לעילא וקיימא לתתא. כגוונא דא ירושלם לעילא, ירושלם לתתא, אחידא לעילא ואחידא לתתא. ירושלם לעילא אחידא בתרין סטרין לעילא ותתא, ירושלם לתתא אחידא בתרין סטרין לתתא ולעילא. ובגין כך כפלתא איהי, ועל דא האי שדה מההיא כפלתא איהו דביה שריא. כגוונא דא כתיב כריח שדה אשר ברכו יי', לעילא [קכט ע"א] ותתא. ובגין כך שדה המכפלה ודאי, ולא שדה הכפול.

[p. 225] תו רזא דמלה, שדה המכפלה ודאי. מאן מכפלה, ה' דבשמא קדישא דאיהי מכפלה, וכלא קיימ' בחד, ובגינה קאמר בארז סתים המכפלה, דלא הוי בשמא קדישא את אחרא מכפלה בר האי.
ואע"ג דמערתא כפלתא הוה, ודאי דאיהי מערתא גו מערתא, אבל על שום אחרא אקרי מערת שדה המכפלה כמה דאתמר. ואברהם ידע וכד אמר לבני חת כסי מלה ואמר ויתן לי את מערת המכפלה, על שום דאיהי מערת' כפלתא, ואורייתא לא קרי לה אלא מערת שדה המכפלה כדקא יאות.
וקב"ה עבד כלא לאשתכחא האי עלמא כגוונא דלעילא ולאדבקא דא בדא, למהוי יקריה לעילא ותתא. זכאה חולקיהון דצדיקיא דקב"ה אתרעי בהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי יהודה פתח (תהלים ס"ה:5) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. האי קרא אתמר, אבל זכאה הוא ב"נ דאורחוי אתכשרן קמי קב"ה ואיהו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה.

ת"ח אברהם אתקרב לגביה ותיאובתא ורעותא דיליה הוה כל יומי בהאי. ולא אתקרב אברהם ביומא חד או בזמנא חדא, אלא עובדוי קריבו ליה, ובכל יומי אתקרב [p. 226] מדרגא לדרגא, עד דאסתלק בדרגוי כד הוה סיב ועאל בדרגין עלאין כדקא חזי דכתיב ואברהם זקן, וכדין בא בימים, באינון יומין עלאין, באינון יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא. ויי' ברך את אברהם בכל, דמתמן נפקין כל ברכאן וכל טיבו.

זכאין אינון מאריהון דתשובה, דהא בשעתא חדא ביומא חדא ברעא חדא [קכט ע"ב] קריבין לגבי קב"ה, מה דלא הוה הכי אפילו לצדיקים גמורים, דאתקריבו בכמה שנין. אברהם לא עאל באינון יומין עלאין עד דהוה סיב כמה דאתמר, וכן דוד דכתיב (מלכים א' 1:1) והמלך דוד זקן בא בימים, אבל מארי דתשובה מיד עאל ואתדבק ביה בקב"ה.

ר' יוסי אמר תנינן אתר דמאריהון דתשובה קיימי ביה בההוא עלמא, צדיקים גמורים לית לון רשו לקיימא ביה, בגין דאינון קריבין למלכא יתיר מכלהו ואינון משכי עלייהו ברעותא דלכא יתיר ובחילא סגיא לאתקרבא במלכא.

ת"ח כמה אתרין מתקנין ליה לקב"ה בההוא עלמא, ובכלהו בי מותבי לון לצדיקא, כל חד וחד לפום דרגיה כדקא חזי ליה.

כתיב (תהלים ס"ה:5) אשרי תבחר ותקרב, דקב"ה קריב לון לגביה, דסלקין אינון נשמתין מתתא לעילא לאתאחדא באחסנתיהון דאתקנין להו.

[p. 227] ישכון חצריך, אלין אתרין ודרגין לבר. ומאן אינון, כד"א (זכריה ג':7) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, והאי הוא דרגא בין קדישין עלאין. ומאן דזכאן לדרגא דא אינון שליחן בעלמא כאינון מלאכין ועבדין שליחותא תדיר ברעותא דמאריהון, בגין דאלין אתקדשו תדיר בקדושה ולא אסתאבו.

כגוונא דא מאן דאסתאב בהאי עלמא איהו משיך עליה רוחי מסאבי, וכד נפיק נשמתיה מניה מסאבין לה ומדורה בין אינון מסאבין, ואלין אינון מזיקין דעלמא. כמא דאמשיך ב"נ גרמיה בהאי עלמא, הכי הוא מדוריה ואתמשך בההוא עלמא, ואינון רוחי מסאבין ליה ועאלין ליה לגיהנם.

ת"ח מאן דאתקדש ונטיר גרמיה בהאי עלמא דלא אסתאב, מדוריה בההוא עלמא בין אינון קדישין [קל ע"א] עלאין ועבדין שליחותא תדיר, ואלין קיימי בחצר, כד"א (שמות כ"ז:9) את חצר המשכן. ואית אחרנין דאינון לגו יתיר, דלאו אינון בחצר אלא בביתא, כד"א (תהלים ס"ה:5) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד נשבעה בטוב ביתך. כיון דאמר ישכון חצריך, אמאי כתיב נשבעה, ישבע בטוב ביתך מיבעי ליה כמה דכתיב ישכון. אלא הא תנינן לית אתר ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו.

[p. 228] ואית אתר לחסידי עליונין דעיילי לגו. ומאן אינון, כדכתיב (במדבר ג':38) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה וגו'. וכמה מדורין על מדורין ונהורין על נהורין מתפרשן וכל חד אכסיף מנהורא דחבריה. כמה דעובדין מתפרשן, הכי נמי דוכתיב ונהורין מתפרשן בההוא עלמא.

ותא חזי הא אתמר דאפילו בהאי עלמא כד בר נש נאים על ערסיה ונשמתינן אצטריכו לאתשוטטא בעלמא ונפקו מגו גופא, לאו כל נשמתינן ונשמתינן סלקא ושטיא למחזי ביקר סבר אפי יומין, אלא כמה דאמתמשיך תדיר וכפום עובדוני, הכי נשמתינן סלקא.

אי אסתאב איהו נאים ונשמתינן נפקא וכל אינון רוחין מסאבין נקטין לה ואתדבקות בהו באינון דרגין תתאין דשטיין בעלמא, ואינון מודיעין לה מלין דאינון קריבין למיתי בעלמא ולזמנין דמודיעין לה כדיבן וחיכין בה והא אוקמוה. ואי זכי ב"נ כד איהו נאים ונשמתינן נפקא, אזלא ושטיא ובקעא בין אלין רוחין מסאבין וכלהו מכריזין ואמרין פנון, פנון, לאו דא מסטרנא. ואיהי סלקא בין אינון קדישין ומודעי לה מלה חדא דקשוט. וכד נחתא כל אינון חבילי טריקין בעאן לאתדבקה בההוא מלה ואינון מודיעין לה מלין אחרנין, וההיא מלה דנטלא גו [p. 229] אינון קדישין בין אינון [קל ע"ב] אחרנין איהי כעיבור גו תיבנא. ומאן איהו דזכי יתיר בעוד דאיהו קאים בהאי עלמא. כגוונא דא כד נפקין נשמתינן מגופא בהאי עלמא בעאן לסלקא, וכמה תרעין חבילי טהירין קיימי. אי אינון מסטרייהו כלהו אחדין בהו באינון נפשאן ומסרי לון בידא דדומה לאעלא לגיהנם, ולבתר סלקן ואתאחדן בהו ואינון נטלי לה ומכריזי בהו אלין אינון דעברו על פקודא דמאריהון. וכן שטיין בכל עלמא ולבתר מהדרי להו לגיהנם וכן עד תריסר ירחי. לבתר תריסר ירחי משתככי בההוא אתר דאתחזי לון. אינון נשמתינן דזכו סלקי לעילא כמה דאתמר וזכאן בדוכתייהו.

ת"ח זכאין אינון צדיקייא דאתגניזו להו כמה טבין לההוא עלמא. ולית אתר פנימאה בכל אינון [p. 230] כאינון דידעי רזא דמאריהון וידעי לאתדבקה ביה בכל יומא. על אלין כתיב (ישעיה ס"ד:3) עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחכה לו. מאי למחכה לו, כד"א (איוב ל"ב:4) חכה את איוב בדברים. ואלין אינון דדחקין למלה דחכמתא ודייקין לה ומחכאן לה למנדע ברירא דמלה ולאשתמודעא למאריהון. אלין אינון דמאריהון משתבחה בהון בכל יומא בין עלאין קדישין, ואלין עלאין כל תרעי דלעילא ולית מאן דימחי בידהון. זכאה חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי. ת"ח אברהם עאל למנדע ולאדבקה במאריה כדקא יאות לבתר דאקדים עובדוי בקדמיתא, וזכה באינון יומין עלאין ואתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן דכתיב וי' ברך את אברהם בכל. מאי בכל, אתר דנהרא דלא פסקי מימיו לעלמין.

אמר רבי חייא תא חזי דאברהם לא בעא לאתערבא בנשי עלמא ולאדבקה בשאר עמין, בגין דנשייא דשאר עמין אינון מסאבי לגוברי לאינון דמתדבקין בהון. בגין דכד אברהם ידע חכמתא ידע עקרא ושרשא מאן אתר נפקי ושטיין רוחי מסאבין [p. 231] בעלמא, ועל דא אומי ליה לעבדיה דלא יסב אתתא לבריה משאר עמין.

רבי יצחק פתח (קהלת י"ב:7) וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. תא חזי כד ברא קב"ה לאדם נטל עפריה מאתר דמקדשא ובנה גופיה מארבע סטרין דעלמא דכלהו יהבו ביה חילא. לבתר איתרק עליה רוחא דחיי, כד"א (בראשית ב':7) ויפח באפיו נשמת חיים. לבתר קם וידע דאיהו מעילא ותתא, וכדין אתדבק וידע חכמה עלאה.

כגוונא דא כל ב"נ דעלמא איהו כליל מעילא ותתא, וכל אינון דידעין לאתקדשא בהאי עלמא כדקא יאות כד
אולידו בר משכין עליה רוח קדישא מאתר דכל קדישי נפקין מניה. ואלין אקרון בנין לקב"ה, בגין דגופא אתעביד
בקדושה כדקא יאות, הכי נמי יהבין ליה רוחא מאתר עלאה קדישא כדקא חזי והא אתמר.
ת"ח בשעתא דזמין ב"נ למיהב חושבן עובדוי עד לא יפוק מעלמא, ההוא יומא יומא דחושבן איהו דגופא
ונשמתא יהבי חושבנא. לבתר נשמתא אתפרשא מיניה וגופא תב לארעא וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן והא אוקמוה.
עד זמנא דקב"ה זמין לאחייא מתייא כלא גניז קמיה. וההוא גופא ממש וההיא נשמתא ממש זמין קב"ה [p. 232]
לאתבא לעלמא כמלקדמין ולחדתא אנפי עלמא, הה"ד (ישעיה כ"ו:19) יחיו מתוך נבלתי יקומו. וההיא נשמתא ממש
גניזא קמי קב"ה ותבת לאתרה כפום ארחהא, כד"א והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.
ולזמנא דזמין קב"ה לאחייא מתייא, זמין איהו לארקא טלא מרישיה, ובההוא טלא יקומון כלא מעפרא, הה"ד
(שם:19) כי טל אורות טלך. מאי טל אורות, אורות ממש מאינון נהורין דלעילא דבהון זמין לארקא חייין לעלמא, בגין
דאילנא [קלא ע"א] דחיי יריק חייין דלא פסקין לעלמין. דהא השתא פסקין, בגין דהא חויא בישא שלטא ואתכסי
סיהרא, ובגין כך כביכול פסקין מימיו וחייין לא שלטין בעלמא כדקא יאות. ובההוא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויא
בישא יסתלק מעלמא ויעבר ליה קב"ה כמה דאתמר. ולבטר דאיהו יתעבר מעלמא סיהרא לא אתכסיא ונהרא דנגיד
ונפיק לא יפסקון מבוועי, וכדין כתיב (ישעיה ל':26) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור
שבעת הימים.

אמר רבי חזקיה אי תימא דכל גופין דעלמא יקומון ויתערון מעפרא, אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא חדא מה
תהא מנייהו.

[p. 233] אמר רבי יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון כלא הוו. כמה דהוו עץ יבש בהאי עלמא,
הכי נמי בההוא זמנא. וגופא בתראה יקום דאתנטע ואצלח ונטע שרשוי כדקא יאות. עליה כתיב (ירמיה י"ז:8) והיה כעץ
שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו', דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות. ועל ההוא גופא קדמאה כתיב (שם:
6) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב וגו'. כי יבא טוב, דא תחיית המתים, ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא
להו לצדיקיא דהוה גניז קמיה מיומא דאתברי עלמא דכתיב (בראשית א':4) וירא אלהים את האור כי טוב. וכדין זמין
קב"ה לאחייא מתייא, וכתיב (מלאכי ג':20) וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. וכדין יתגבר טוב בעלמא
וההוא דאתקרי רע יתעבר מעלמא כדאמרן. וכדין אינון גופין קדמאי להו כלא הוו.

אמר רבי יצחק זמין קב"ה לארקא עלייהו על אינון גופין רוחין אחרנין, ואי זכאן בהון יקומון בעלמא כדקא
יאות, ואי לאו יהון אפר קיטמא תחות רגליהון [p. 234] דצדיקיא דכתיב (דניאל י"ב:2) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו
וגו'. וכלא קם ואתעתד קמי קב"ה וכלהו במניינא הוו, כד"א (ישעיה מ':26) המוציא במספר צבאם וגו'.

תא חזי הא אתמר כל אינון מתין דארעא דישראל יקומון בקדמיתא, בגין דקב"ה עלייהו יתער ויקני עלייהו
דכתיב יחיו מתוך, אלין אינון די בארעא דישראל, נבלתי יקומון, אלין אינון דבגו ארעאן אחרנין דלא כתיב בהו תחייה
אלא קימה. דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא קדישא, ובגין כך כתיב בהו יחיו, ואינון דלבר יתברי גופא דלהון

ויקומון גופא בלא רוחא, ולבתר יתגלגלון תחות עפרא עד דמטו לארעא דישראל ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא, בגין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי.

רבי אלעזר ורבי ייסא הוו יתבי ליליא חד ועסקי באורייתא. אמר רבי אלעזר תא חזי בשעתא דזמין קב"ה לאחייא מתייא כל אינון נשמתין דאתעתדן קמיה כלהו קיימין דיוקנין דיוקנין קמיה בההוא דיוקנא ממש דהוו בהאי עלמא. ונחית לון קב"ה [p. 235] ויקרי לון בשמהן, כד"א (שם) לכלם בשם יקרא. וכל נשמתא תיעול לדוכתה ויקומון בקיומא בעלמא כדקא חזי, וכדין יהא עלמא שלימ. ועל ההוא זמנא כתיב (שם כ"ה:8) וחרפת עמו יסיר. מאי וחרפת עמו, דא יצר הרע דאחשיך אנפי בריין ושליט בהו.

אמר רבי ייסא הא חמינן כל זמנא דב"נ קאים ברוחא דא לאו איהו מסאב, נפקא נשמתיה מניה איהו מסאב. א"ל ודאי והא אתמר דההוא יצר הרע כד נטיל רוחא דבר נש סאיב ליה ואשתאר גופא מסאב, ושאר עמין כד אינון בחייהון אינון מסאבין, דהא מסטרא מסאבא אית לון נשמתין, כד אתרק מניה ההוא מסאבו אשתאר גופא בלא מסאבו כלל. בגין כך [קלא ע"ב] מאן דאתדבק באתתא דשאר עמין אסתאב איהו, וההוא ברא דאתיליד ליה יקבל עליה רוח מסאבא.

[p. 236] ואי תימא הא מסטרא דאבוי מישראל קא אתיא, אמאי יקבל עליה רוח מסאבא. ת"ח דהא בקדמיתא אסתאב בשעתא דאתדבק בההיא אתתא דאיהי מסאבא, וכיון דהא איהו אסתאב והוי מסאב וההיא אתתא דאיהי מסאבא כל שכן דההוא ברא דאתיליד דיקבל רוח מסאבא. ולא עוד אלא דעבר על אורייתא דכתיב (שמות ל"ד:14) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יי' קנא שמו וגו', בגין דקני על האי ברית.

אמר רבי אלעזר תא חזי דהא אתמר דכיון דידע אברהם חכמתא בעא לאתפרשא מכל שאר עמין ולא לאתדבקא בהו, ובגין כך כתיב ואשביעך ביי' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. מבנות הכנעני ודאי, רזא איהו, כד"א (מלאכי ב':11) ובעל בת אל נכר.

אשר אנכי יושב בקרב. אנכי דייקא. כתיב הכא אשר אנכי, וכתיב התם (ישעיה מ"ה:12) אנכי עשיתי ארץ. וכל דא בגין דלא לאסתאבא בהו.

ת"ח האי מאן דאעיל האי ברית קדישא בההיא אתתא גרים לאסתאבא איהו וגרים לאסתאבא אתר אחרא, ועל דא כתיב [p. 237] (משלי ל':21-23) תחת שלש רגוז ארץ וגו' ושפחה כי תירש גבירתה. ואע"ג דאומי ליה בהאי ברית, לא אבטח ביה אברהם עד דצלי צלותיה קמי קב"ה ואמר יי' אלהי השמים וגו' הוא ישלח מלאכו, ודאי, דא מלאך הברית, בגין דיתנטיר האי ברית ולא יסתאב בין אינון עמין.

רק את בני לא תשב שמה. מ"ט, בגין דידע אברהם דהא בכלהו לא הוה מאן דאשתמודע ליה לקב"ה בר איהו בלחודוי, ולא בעא דלהוי מדוריה דיצחק בינייהו, אלא דיהא מדוריה עמיה ויצחק יוליף מניה תדיר ארחוי דקב"ה ולא יסטי לימינא ולשמאלא. ועל דא לא בעא אברהם דלהוי מדוריה דיצחק תמן.

אמר רבי ייסא ודאי זכותיה דאברהם אערע קמיה דההוא עבדא, דההוא יומא נפק וההוא יומא מטא לעינא דמיא דכתיב ואבא היום אל העין, והא אוקמוה.

רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קי"ט:18) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כמה אינון בני נשא טפשיין, דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא, בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טב בעלמא דין ובעלמא דאתי. ההוא חירו בעלמא דין ובעלמא דאתי איהו. חיין אינון בעלמא דין דיזכון ליומין בהאי עלמא וליומין אריכין בעלמא דאתי, בגין דאינון חיין שלימין, אינון חיין דחידו, חיין בלא עציבו, חיין דאינון חיין. חירו בעלמא דין, חירו דכלא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא.

ואי תימא אינון בני שמד, גזרה היא [p. 238] מלעילא כגון ר' עקיבא וחברוי, וכך סליק במחשבה. חירו דמלאך המות, דלא יכיל לשלטאה עלוי. והכי הוא ודאי, דאי אדם הוה מתדבק באילנא דחיי דאיהו אורייתא, לא גרים מותא ליה ולכל עלמא. ובגין כך כד יהב קב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה, חרות על הלוחות, והא אוקמוה. ואלמלא אינון לא חטו ושבקו אילנא דחיי, לא גרמו מותא לעלמא כמלקדמין, וקב"ה אמר (תהלים פ"ב:6-7) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם, חבלתון גרמיכון, אכן כאדם תמותון. ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא חויה בישא דאחשיך עלמא.

אמר רבי ייסא ואמאי ימות.

א"ל ודאי מית, אבל לא שלטא ביה קאמרינון, אלא לא מית על ידי ולא אסתאב ביה, ולא מית [קלב ע"א] ודאי אלא אתדבק בשכינתא ואזיל לחיי עלמא, והאי חי אקרי כמה דאוקמוה דכתיב (שמואל ב' כ"ג:20) ובניהו בן יהוידע בן [p. 239] איש חי וגו'. ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו אית ליה מכלא, חירו בעלמא משעבודא דשאר עמין, חירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מניה דינא בההוא עלמא כלל.

ת"ח באורייתא כמה רזין סתימין עלאין אית בה, בגין כך כתיב (משלי ג':15) יקרה היא מפנינים. כמה גניזין טמירין אית בה, וכך אסתכל דוד ברוחא דחכמתא וידע כמה פליאן נפקין מאורייתא פתח ואמר (תהלים קי"ט:18) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

תא חזי ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת. יוצאת, באה מבעי ליה, מאי יוצאת. דקב"ה אפיק לה מכל אינון בני מתא, דכלהו חייבין והיא יוצאת מכללא דילהון.

ותרד העינה, כתיב בה"א, רזא איהו דאיערעת תמן בירא דמרים, ובגין כך כתיב העינה בה"א וסליקו לה מיא.

[p. 240] ד"א והנה רבקה יוצאת, כמה דכתיב יוצאות לשאוב מים. אמאי יוצאות ולא הולכות ולא באות. אלא בגין דטמירין הוו כל יומא ובההיא שעתא נפקין לשאבא מיא, וסימנא נקיט בידיה.

תא חזי כד מטא עבדא לחרן ואשכח לה לרבקה לעת ערב הוה עידן צלותא דמנחה. בההיא שעתא דמטא יצחק לצלותא דמנחה, בההיא שעתא מטא עבדא לגבה דרבקה, ובההיא שעתא דמטא יצחק לצלותא דמנחה כמלקדמין מטאת רבקה לגביה, לאשתכחא כלא באתריה דאצטריך כדקא יאות וכלא מטא ברזא דחכמתא. ועל דא אתא ההוא עבדא לבאר המים, רזא דכתיב (שיר ד':15) מעין גנים באר מים חיים, ואוקימנא וכלא רזא איהו.

רבי שמעון הוה אתי לטבריא והוה עמיה רבי אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא נזיל, דהא אנא חמינא דבר נש חד ימטי השתא לגבן ומלין חדתינן בפומיה ואינון מלין דאורייתא.

אמר רבי אבא הא ידענא דבכל אתר דמר אזיל קב"ה משדר ליה מלאכין טסין בגדפין לאשתעשעא ליה.
עד דהוו אזלי סליק רבי שמעון עינוי וחמא בר נש דהוה רהיט ואזיל. יתבו רבי שמעון ורבי אבא. כד מטא
גביהו א"ל רבי שמעון מאן אנת.

[p. 241] א"ל יודאי אנא ומקפוטקיא קאתינא, ואנא אזילנא אטיטריה דבר יוחאי, דאתמנון חבריאי במלין
ידעין ושדרוני לגביה.

א"ל אימא ברי. א"ל אנת בר יוחאי. א"ל אנא בר יוחאי.

א"ל הא אוקימנא דלא יפסיק בר נש בצלותיה ביניה לבין כותלא, כמה דכתיב (ישעיה ל"ח:2) ויסב חזקיהו פניו
אל הקיר וגו'. ומאן דצלי אסיר למעבר ארבע אמות סמיך ליה, ואוקמוה להני ארבע אמות לכל סטר, בר לקמיה.
ואוקמוה דלא יצלי בר נש אחורי רביה וכו', ואתמנון בכל הני מילי.

[p. 242] פתח ואמר (תהלים ל"ט:13) שמעה תפלתי יי' ושועתי האזינה, אל דמעתי אל תחרש. מאי טעמא
שמעה ולא שמע. באתר חד כתיב שמע יי' וחנני וגו', ובאתר חד שמעה. אלא בכל אתר לזמנין שמע לדכורא ולזמנין
שמעה לנוקבא. שמעה, כד"א (שם י"ז:1) שמעה יי' צדק וגו'. שמע, כד"א (שם ל"א:11) שמע יי' וחנני, (משלי א'8) שמע
כני, (דברים כ"ז:9) הסכת ושמע. והכא שמעה תפלתי יי', בגין דהאי דרגא מקבל כל צלותין דעלמא, והא תנינן דעבדא
מנייהו עטרה ושוי לה ברישא דצדיק חי עולמים דכתיב (משלי י'6) ברכות לראש צדיק, ועל דא שמעה תפלתי יי'.

[p. 243] שמעה תפלתי יי', דא צלותא די בלחש. ושועתי האזינה, דא צלותא דארים בר נש קליה בעקתיה,
כד"א (שמות ב'23) ותעל שועתם אל האלהים. מהו שועה, אלא דבצלותיה ארים קליה וזקיף עינוי לעילא, כד"א
(ישעיה כ"ב:5) ושוע אל החר, וצלותא דא [קלב ע"ב] מתבר תרעין ודפיק לון לאעלא צלותיה.

אל דמעתי, דא אעיל קמי מלכא ולית תרעא דקאים קמיה, ולעולם לא אהדרו דמעין בריקניא.
הא הכא תלת דרגין, תפלה, שועה, דמעיה. לקביל אלין תלת אחרנין, כי גר אנכי עמך, לבתר תושב, לבתר ככל
אבותי, עקרא דעלמא.

תא חזי צלותא דבר נש מעומד. בגין דתרי צלותי נינהו, חד מיושב וחד מעומד, ואינון חד לגבי תרין דרגין,
תפלה של יד ותפלה של ראש, לגבי [p. 244] יום ולילה, וכלא חד. אוף הכא תפלה מיושב לגבי תפלה של יד לאתקנא
לה כמא דתקין לכלה וקשיט לה לאעלא לחופה, הכי נמי אנן מקשטין לה ברזא דרתכאה ומשירייהא, יוצר משרתים
ואשר משרתיו וכו' והאופנים וחיות הקדש וכו'. ועל דא צלותא דא מיושב.

כיון דעאלת לגבי מלכא עלאה ואיהו אתי לקבלא לה, כדין אנן קיימין קמי מלכא עלאה, דהא כדין דכורא

אתחבר בנוקבא, ובגין כך לא יפסיק בין גאולה לתפלה. ובגין דבר נש קאים קמי מלכא עלאה נטל ארבע אמות
לצלותיה, ואוקמוה בשיעורא דסורטא דיוצר כלא. וכל מה דאתי בסטרא דדכורא [p. 245] בעי ליה לאיניש למיקם
בקיומיה ואזדקף. כגוונא דא כד איהו כרע כרע בברוך, וכד איהו זקיף זקיף בשם, בגין לאחזאה שבחא דדכורא על
נוקבא.

ות"ח דהא אוקמוה לא יצלי בר נש אחורי רביה, ואתמר כמה דכתיב (דברים ו':13) את יי' אלהיך תירא, את לאכללא דבעי למדחל מרביה כמורא דשכינתא, ודחילו דתלמיד רביה איהו. בג"כ בשעתא דצלותא לא ישוי ההוא מורא לקמיה בצלותיה, אלא מורא דקב"ה בלחודוי ולא מורא אחרא.

ות"ח צלותא דמנחה אתקין ליה יצחק ודאי. כמה דאתקין אברהם צלותא דצפרא לקבל ההוא דרגא דאתדבק ביה, כן יצחק אתקין צלותא דמנחה לקבל ההוא דרגא דאתדבק ביה. ועל דא צלותא דמנחה מכי נטי שמשא לנחתא בדרגוי לסטר מערב, דהא עד לא נטה שמשא לצד מערב אקרי יום, מצפרא עד ההוא זמנא דכתיב (תהלים נ"ב:3) חסד אל כל היום.

[p. 246] ואי תימא עד חשכה, תא שמע דכתיב (ירמיה ו':4) אי נא לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום, לקבל צלותא דצפרא דכתיב חסד אל כל היום, דהא כדין שמשא איהו לסטר מזרח. כיון דנטה שמשא ונחתא לסטר מערב, הא כדין איהו זמן צלותא דמנחה וכבר פנה היום ואתו צללי ערב ואתער דינא קשיא לעלמא. ופנה היום, דאיהו דרגא דחסד, ונטו צללי ערב, דרגא דדינא קשיא. וכדין אתחרב בי מקדשא ואתוקד היכלא. ועל דא תנינן דיהא בר נש זהיר בצלותא דמנחה, זמנא דדינא קשיא שרייא בעלמא.

יעקב אתקין צלותא דערבית, דהא איהו אתקין לה וזן לה בכל מה דאצטריך. ודאי וא"ו אתקין לה"א, וה"א אתזנת מן וא"ו, דלית לה נהורא מגרמה כלל. ובגין כך תפלת ערבית רשות, דהא אתכלילת בצלותא דיומא בגין לאתנהרא והשתא לאו [p. 247] זמנא איהו. ואוקימנא לה דהא לא אתגליא נהורא דיממא דינהיר לה, ואיהי שלטא בחשוכא עד זמנא דפלגות ליליא דאשתעשע קב"ה עם צדיקא בגנתא דעדן, וכדין איהו זמנא לאשתעשעא בר נש באורייתא כמה דאתמר.

תא חזי דוד אתא ואמר אלין תלת זמנין דצלותי דכתיב (תהלים נ"ה:18) ערב ובקר וצהרים וגו', הא תלתא, ואיהו לא צלי אלא תרי מנייהו דכתיב אשיחה ואהמה, ולא יתיר, דא לצלותא דצפרא ודא לצלותא דמנחה. בצפרא דאיהו שעתא דחסד סגי ליה באשיחה, ובמנחה דאיהו שעתא דדינא קשיא בעי המיה. ולבתר כד אתפליג ליליא הוה קם בשירין ותושבחן כדקא [קלג ע"א] יאות דכתיב (תהלים מ"ב:9) ובלילה שירה עמי, והא אתמר.

קם רבי שמעון ואזלו. אזל ההוא בר נש בהדיה עד טבריה. עד דהו אולי אמר רבי שמעון תא חזי תפלות כנגד תמידין תקנום רבנן דאנשי כנסת הגדולה, בגין דאשכחן תרי דכתיב (במדבר כ"ח:4) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערכים, [p. 248] ואינון מתקרבין להני זמני דיומא דאינון זמנין לצלותא.

אמר ההוא גברא הא בקדמיתא אבות תקנום להני צלותי, ומה דתקינן אברהם ויצחק הוא עקרא, ומה דתקינן יעקב דאיהו שבחא דאבהן אמאי איהו רשות ולא עקרא כהני.

אמר רבי שמעון הא אתמר, אבל ת"ח הני תרי זמני דתרי צלותי לאו אינון אלא לחברא ליעקב בעדביה. כיון דאתחברו דא אנן לא צריכין יתיר, דכיון דאתיהיבת אתתא בין תרין דרועין ואתחברת בגופא לא אצטריך יתיר. ועל דא אנן בעינן לאתערא תרין דרועין בגין דאתיהיבת בינייהו. כיון דאיהי בינייהו, גופא ואתתא מלייהו בלחישו דלא לאדכרא.

ובגין כך יעקב משמש במרום תנינן. מאי במרום, כד"א (תהלים צ"ב:9) ואתה מרום, וכלא איהו רזא לידעי מדין.

[p. 249] אתו רבי אבא וההוא יודאי ונשקו ידוי. אמר רבי אבא עד יומא דין לא קאימנא במלה דא בר השתא. זכאה חולקי דזכינא למשמע לה.

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי האי קרא קשיא, האהלה שרה אמו. לאהל שרה אמו מבעי ליה, מאי האהלה. דאהדרת תמן שכינתא, בגין דכל זמנא דשרה קיימא בעלמא שכינתא לא אעדי מינה ושרגא הוה דליקת מערב שבת לערב שבת והוה נהיר כל אינון יומי דשבתא. בתר דמיתת כבתה ההיא שרגא, כיון דאתת רבקה אהדרת שכינתא ואתת ושרגא אדליקת. שרה אמו, דדמיא לשרה בכל עובדהא.

רבי יהודה אמר כמה דיצחק דיוקניה הוה דיוקניה דאברהם, וכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם, וודאי אברהם הוליד [p. 250] את יצחק, הכי נמי רבקה דיוקנה ממש הוה דיוקנא דשרה, ובגין כך שרה אמו ודאי. אמר רבי אלעזר בכלא הכי הוא, אבל ת"ח רזא איהו, דאע"ג דשרה מיתת דיוקנה לא אעדי מן ביתא ולא אתחזי תמן מיומא דמיתת עד דאתת רבקה. כיון דעאלת רבקה אתחזיאת דיוקנא דשרה דכתיב ויביאה יצחק האהלה, מיד שרה אמו אתחזיאת תמן. ולא הוה חמי לה בר יצחק בלחודוי כד אעיל תמן, ועל דא וינחם יצחק אחרי אמו, אחרי דאמו אתחזיאת ואזדמנא בביתא, ועל דא לא כתיב אחרי מיתת אמו.

רבי שמעון אמר מאי שנא דכתיב ביה ביצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה. כיון דאמר ותהי לו לאשה, לא ידענא דהוה רחים לה, דהא כל בני עלמא רחמי לנשיהו. מאי שנא ביצחק דכתיב ביה ויאהבה. אלא ודאי אתערותא דרחימו דדכורא לגבי אתתא לאו איהו אלא שמאלא דכתיב (שיר ב':6) שמאלו תחת לראשי. וחשך ולילה כחד אינון, ושמאלא אתער רחימו תדיר לגבי נוקבא ואחיד בה. ועל דא אע"ג דאברהם רחים לה לשרה, לא כתיב ביה ויאהבה אלא ביצחק. [p. 251] ואי תימא ויאהב יעקב את רחל, סטרא דיצחק דהוה ביה קעביד ליה.

ת"ח אברהם כד חמא לרבקה הוה מחבק לה ולא יתיר, אבל יצחק דאיהו בעלה אחיד בה ושוי דרועיה תחות רישה דכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. לבתר אתא יעקב ושמע ערסא ואוליד תריסר שבטין כלא כדקא יאות. ות"ח אבהן כלהו ברזא חדא [קלג ע"ב] אזלו, וכלהו שמשו בארבע נשין כל חד מנייהו. אברהם בארבע, שרה והגר ותרי פלגשים דכתיב ולבני הפלגשים אשר לאברהם, פלגשים תרי, הא ארבע. יצחק ברזא דארבע דסטירו דרבקה דכתיב ויקח את רבקה חד, ותהי לו לאשה תרי, ויאהבה תלת, וינחם יצחק אחרי אמו הא ארבע. לקבל דא הוה ליעקב ד' נשין וכלא ברזא חדא.

ר' חייא אמר אברהם ויצחק שמשו כל חד באתתא חדא ברזא דקודשא. אברהם בשרה, יצחק ברבקה, ולקבל תרווייהו הוי ארבע נשין ליעקב בתרין חולקין.

[p. 252] ר' שמעון אמר סליקו מלין לאתרייהו דהא כלא ברזא קדישא אתעבד וכלא ברזא חדא.

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. קטורה דא היא הגר, דהא תנינן בתר דאתפרשא הגר מניה דאברהם וטעת בתר גלולי דאבוה, לבתר אתקשטת ואתקטירת בעובדין דכשרן, ובגין כך אשתני שמה. מכאן דשנוי שמא מכפר חובין. ועל דא אשתני שמה ואתקרי קטורה בעובדין דכשרן, ושדר אברהם ונסבה ליה לאנתו. ויוסף אברהם. מאי ויוסף. אי תימא דעל שרה איהו דאוסף, לאן, אלא ביומאה דשרה אזדווג בהדה זמנא חדא, ולבתר תריך לה על עסקי דישמעאל, ולבתר ויוסף כמלקדמין זמנא אחרא על מה דנסיב לה בקדמיתא. וכפום דשני עובדהא הכי נמי שני שמה.

תא חזי דאמר רבי אלעזר ויביאה יצחק האהלה שרה אמן, דאתגליא דיוקנא דשרה, [p. 253] ויצחק אתנחם אחרי דאתגליא אמו ודיוקנהא הוה חמי כל יומא. ואברהם אע"ג דאינסיב לאו בההוא ביתא ולא אעיל לה להאי אתתא תמן, בגין דשפחה לא תירש גבירתה, ובאהל דשרה לא אתחזי אתתא אחרא אלא רבקה. ואברהם אע"ג דהוה ידע דדיוקנא דשרה אתגליא תמן, שבקיה ליצחק ההוא אהל למחמי דיוקנא דאמיה כל יומא, יצחק ולא אברהם, הה"ד ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דייקא, דא ההוא דיוקנא דשרה בההוא משכנא. ד"א ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, רזא דמהימנותא עלאה, לאתדבקה יצחק בדרגא דחולקיה כדקא יאות. ת"ח הכא אתכליל אשא במיא, ודאי אשא נטיל מיא, משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, דא מיא דאתכליל באשא. בקדמיתא אשא אתכליל במיא. אימתי, בשעתא דעקד ליה ליצחק למעבד ביה דינא, כדין אתכליל אשא במיא, והשתא אתכלילו מיא ואשא, למהוי כלא רזא דמהימנותא עלאה.

ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מאי מתנות, אלין סטרי דרגין תתאין דאינון שמהן דסטרי רוח מסאבא, בגין לאשלמא דרגין ויסתלק יצחק על כלא במהימנותא עלאה כדקא חזי. בני הפלגשים, אלין הוו בני קטורה, פלגש בקדמיתא ופלגש השתא.

[p. 254] רבי חייא אמר פלגשים ממש.

וישלחם מעל יצחק בנו, דלא לשלטה לגביה דיצחק.

בעודו חי, בעוד דהוה אברהם חי וקיים בעלמא, דלא יקטרגון ליה לבתר, ובגין דיתתקף יצחק בסטר דינא

קשיא עלאה לאתתקפא על כלהו וכלהו דיתכפיין קמיה.

קדמה אל ארץ קדם, בגין דתמן אינון סטרי חרשי מסאבי.

ת"ח כתיב (מלכים א' ה':10) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. אלין אינון דהוו מבני אינון בני פלגשים

דאברהם, והא אוקימנא דהא באינון הררי קדם אינון דאולפין חרשין לבני נשא, ומההיא ארץ קדם נפקו לבן ובעור

ובלעם ובנוי וכלהו חרשי והא אוקמוה.

[p. 255] ר' חזקיה פתח (ישעיה מ"ב:24) מי נתן למשיסה יעקב [קלד ע"א] וגו'. ת"ח מיומא דאתחרב בי

מקדשא ברכאן לא שריין בעלמא ואתמנעו, כביכול אתמנעו מעילא ותתא, וכל אינון שאר דרגין תתאין מתתקפי ואזלי

ושלטי עליהו דישראל, בגין דאינון גרמו בחובייהו.

האי קרא לא אתיישבן מיליה, דכתיב מי נתן למשיסה יעקב. כיון דאמר מי נתן למשיסה יעקב, מהו חטאנו לו, חטאו לו מבעי ליה. ואי חטאנו, ולא אבינו מבעי ליה, מאי ולא אבו, כיון דאמ' חטאנו לו. אלא בשעתא דאתחבר מקדשא ואתוקד היכלא ועמא אתגלי, בעיא שכינתא לאתעקרא מדוכתה ולמיהך עמהון בגלותא. אמרה איהך בקדמיתא למחמי ביתאי והיכלאי ואפקוד על דוכתאי דהויתי שריא בגויה ואפקוד על דוכתי דכהני וליואי דהוו פלחין בביתאי.

אמר רבי אלעזר בההיא שעתא אסתכלת כנסת ישראל לעילא וחמאת דבעלה אסתלק מנה לעילא לעילא, נחתת [p. 256] לתתא עאלת בביתה ואסתכלת בכל אינון דוכתי, ואשתמע קלא לעילא לעילא ואשתמע קלא לתתא, הה"ד (ירמיה ל"א:14) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה ואוקמוה.

כיון דעאלת בגלותא אסתכלת בעמה וחמאת דדחקי לון ורמסי לון בין רגלייהו שאר עמין, כדין אמרת (ישעיה מ"ב:24) מי נתן למשיסה יעקב וגו'. ואינון אמרין הלא יי' זו חטאנו לו, והיא אמרת ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו.

ובשעתא דזמין קב"ה למפקד על עמיה וכנסת ישראל תיתוב מן גלותא, בקדמיתא תהך לביתה, בגין דבית המקדש יתבני בקדמיתא. אמר לה קב"ה קומי מעפרא. היא תבת ואמרה לאן אתר איהך, ביתאי חרב, היכלי אתוקד. עד דקב"ה יבני בי מקדשא בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני קרתא על תקוננה, ולבתר יוקים לה מעפרא, הה"ד (תהלים קמ"ז: 2) בונה ירושלם יי' בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס. ויימא לה (ישעיה נ"ב:2) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם. וכדין הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, דא תחיית המתים. וכתבי (יחזקאל ל"ו:27) ואת רוחי אתן בקרבכם.

פרשת תולדות

[p. 257] ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. ר' חייא פתח (תהלים ק"ו:2) מי ימלל

גבורות יי' ישמיע כל תהלתו. ת"ח כד בעא קב"ה וסליק ברעותיה למברי עלמא הוה אסתכל באורייתא וברא ליה, ובכל עובדא ועובדא דברא קב"ה בעלמא הוה מסתכל באורייתא וברא ליה, הה"ד (משלי ח':30) ואהיה אצלו אמון וגו', [קלד ע"ב] אל תקרי אמון אלא אומן.

כד בעא למברי אדם אמרה תורה אי ב"נ יתברי ולבתר ייתי למחטי ואנת עניש ליה, אמאי יהא עובדי ידך

למגנא, דהא לא ייכול למסבל דינך. אמר לה הא אתקנת תשובה עד לא בראתי עלמא.

אמר קב"ה לעלמא בשעתא דעבד ליה וברא ליה לאדם, א"ל עלמא עלמא, אנת ונימוסך לא קיימין אלא על

אורייתא, ובגין כך בראתי ליה לאדם כך דיתעסק בה וישתדל בה, ואי לאו הא אנא אהדר לך לתהו ובהו. [p. 258] וכלא בגיניה דאדם קיימא, הה"ד (ישעיה מ"ה:12) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. ואורייתא קיימא ומכרזא קמייהו דבני נשא בגין דיתעסקו וישתדלו בה, ולית מאן דירכין אודניה.

ת"ח כל מאן דאשתדל באורייתא איהו קיים עלמא וקיים כל עובדא ועובדא על תקוניה כדקא יאות, ולית לך

כל שייפא ושייפא דקיימא ביה בבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא, דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שייפין שייפין

וכלהו קיימין דרגין על דרגין מתתקנין אליו על אליו וכלהו חד גופא, הכי נמי עלמא, כל אינון בריין כלהו שייפין

שייפין וקיימין אליו על אליו, וכד מתתקנין כלהו חד גופא ממש. וכולהו כגוונא דאורייתא, דהא אורייתא כלא שייפין

ופרקין וקיימין אליו על אליו, מתתקנין כלהו ואתעביד חד גופא. כיון דאסתכל דוד בעובדא דא פתח ואמר (תהלים ק"ד:

24) מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך. באורייתא אינון כל רזין עלאין סתימין דלא יכלין

לאדתבקא, באורייתא אינון כל מלין עלאין דאתגליין ולא אתגליין, באורייתא אינון כל מלין דלעילא ולתתא. כל מלין

דעלמא דין וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אינון, ולית [קלה ע"א] מאן דישגח וידע לון, ובגין כך כתיב (תהלים

ק"ו:2) מי ימלל גבורות יי' ישמיע כל תהלתו.

תא חזי אתא שלמה ובעא למיקם על מלוי דאורייתא ועל דקדוקי אורייתא ולא יכיל, אמר (קהלת ז':23) אמרתי

אחכמה והיא רחוקה ממני. דוד אמר (תהלים קי"ט:18) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

[p. 259] תא חזי כתיב בשלמה (מלכים א' ה':12) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירה חמשה ואלף. הא

אוקמוה דחמשה ואלף טעמים הוו בכל משל ומשל דהוה אמר. ומה שלמה דאיהו בשר ודם כך הוו במלוי, מלין

דאורייתא דקאמר קב"ה על אחת כמה וכמה דבכל מלה ומלה אית בה כמה משלים כמה שירין כמה תושבחן כמה רזין

עלאין כמה חכמאן ועל דא מי ימלל גבורות יי'.

תא חזי מה כתיב לעילא, ואלה תולדות ישמעאל, דאינון תריסר נשיאין. לבתר אמר ואלה תולדות יצחק. ס"ד

דכיון דכתיב ביה בישמעאל דאוליד תריסר נשיאין ויצחק אוליד תריין בנין דדא אסתלק ודא לא אסתלק. על דא כתיב מי

ימלל גבורות יי', דא יצחק דאוליד יעקב ועשו. יצחק אפיק ליה ליעקב דהא איהו בלחודוי יתיר מכלהו, דאוליד תריסר שבטין קיומא דעילא ותתא. אבל יצחק לעילא בקדושה עלאה ועשו לתתא, ועל דא כתיב מי ימלל גבורות יי'. ישמע כל תהלתו, דא יעקב. כד אתדבק שמשא בסיהרא כמה ככביא נהירין מנייהו.
ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי מאי שנא דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר. אלא אע"ג דכתיב ויברך אלהים את יצחק בנו, השתא דמית אברהם דיוקניה הוה ביה ואשתאר ביה ביצחק, דכל מאן דחמי ליצחק הוה אמר דא אברהם ודאי, והוה סהיד ואמר אברהם הוליד את יצחק.

[p. 260] ר' יצחק קם ליליא חד [קלה ע"ב] למלעי באורייתא, ור' יהודה קם בקוסרוני בההיא שעתא. אמר רבי יהודה איקום ואיזיל לבי רבי יצחק, אילעי באורייתא ונתחבר כחדא. אזל עמיה חזקיה בריה דהוה רביא. כד קריב אבבא שמע ליה לרבי יצחק דהוה אמר ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי רואי. האי קרא לאו רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה. מאי שנא דקב"ה אצטריך לברכא ליה ליצחק, בגין דאברהם לא ברכיה. מאי טעמא, משום דלא יתברך עשו, ועל דא סליק אינון ברכאן לקב"ה ואוקמוהו.
וישב יצחק עם באר לחי ראי. מאי לחי ראי, אלא דאתחבר בה בשכינתא, בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה כתר גומו, ובגין כך ברכיה.

אדהכי בטש רבי יהודה אפתחא ועאל ואתחברו. אמר ר' יצחק השתא זווגא דשכינתא בהדן.
אמר רבי יהודה האי באר לחי רואי דקאמרת שפיר, אבל במיליה אשתמע. פתח ואמר (שיר ד': 15) מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. הא אתמר אבל הא אוקמוהו, מעין גנים, דא אברהם. באר מים חיים, דא יצחק. [p. 261] ונוזלים, דא יעקב. באר מים חיים, דא יצחק, היינו דכתיב וישב יצחק עם באר לחי ראי וודאי. באר, דא שכינתא. לחי, דא חי העולמים, צדיק חי העולמים, ולית לאפרשא לון. חי איהו בתרי עולמים, מלעילא דאיהו עלמא עלאה, חי לגבי עלמא תתאה, ועלמא תתאה בגיניה קיימא ונהרא.

ת"ח סיהרא לא אתנהיר אלא כד חזיא ליה לשמשא, וכיון דחזיא ליה אתנהיר, ועל דא האי באר לחי רואי ודאי, וכדין אתנהרא וקיימא במיין חיון. לחי ראי, בגין לאתמליא ולא תנהרא מהאי חי.

תא חזי [קלו ע"א] (שמואל ב' כ"ג: 20) ובניהו בן יהוידע בן איש חי, דהוה צדיק ונהיר לדריה כמה דחי לעילא נהיר לעלמא, ובכל זמנא האי באר לחי אסתכל וחמי בגין לאתנהרא כדקאמרן.

וישב יצחק עם באר לחי ראי, היינו דכתיב בקחתו את רבקה, ויתייב בהדה ואתאחיד עמה, חשך בלילה, דכתיב (שיר ב': 6) שמאלו תחת לראשי. [p. 262] ותא חזי יצחק בקרית ארבע הוה בתר דמית אברהם, מהו וישב יצחק עם באר לחי רואי, דאזווג ביה ואחיד ביה בההוא בירא לאתערא רחומותא כדקאמרן.

פתח רבי יצחק ואמר (קהלת א': 5) זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. זורח השמש, דא שמשא דנהיר לסיהרא, דכד אתחזי בהדה כדין נהרא ואתנהיר זורח מאתר עלאה דקיימא עליה, מתמן זרח תדיר. ובא השמש, לאזווגא בסיהרא.

הולך אל דרום, דאיהו ימינא ושוי תוקפיה ביה, ובגין דתוקפיה ביה כל חילא דגופא בימינא הוא וביה תליא.

ולבית סובב אל צפון, נהיר לסטרא דא ונהיר לסטרא דא.

סובב סובב הולך הרוח. בקדמיתא כתיב שמש והשתא רוח, אלא כלא חד ורזא חדא, וכל דא בגין דסיהרא

אתנהרא מניה ויתחברון תרווייהו.

תא חזי כד אתא אברהם לעלמא חביק לה לסיהרא וקריב לה. כיון דאתא יצחק אחיד בה ואתקיף בה כדקא

יאות ומשיך לה ברחימו כמה דאתמר דכתיב שמאלו תחת לראשי. כיון דאתא יעקב כדין אתחבר שמשא בסיהרא

ואתנהיר, ואשתכח יעקב שלים בכל סטרוי וסיהרא אתנהירת ואתתקנת בתריסר שבטין.

[p. 263] פתח רבי יהודה ואמר (תהלים קל"ד:1) הנה ברכו את יי' כל עבדי יי' העומדים בבית יי' בלילות. האי

קרא אוקמוה, אבל תא חזי הנה ברכו את יי', ומאן אינון דאתחזיין לברכא ליה לקב"ה, כל עבדי יי', בגין דכל בר נש

[קלו ע"ב] בעלמא מישראל אע"ג דכלא אתחזיין לברכא ליה לקב"ה, ברכתא דבגינייהו יתברכון עלאין ותתאין מאן

היא, ההיא דברכין ליה עבדי יי' ולא כלהו. ומאן אינון דברכתהון ברכתא, העומדים בבית יי' בלילות, אלן אינון דקיימו

בפלגות ליליא ואתערי למקרי באורייתא. אלן קיימי בבית יי' בלילות, דהא כדין קב"ה אתי לאשתעשעא עם צדיקאי

בגנתא דעדן. ואנן קיימי הכא לאתערא באורייתא, נימא במלי דיצחק דאנן ביה.

פתח רבי יצחק ואמר ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה. אמאי אתא לממני הכא

דהוה בן ארבעים שנה כד נסיב לה לרבקה. אלא ודאי הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באשא ומיא, וכדין הוה יצחק בן

ארבעים שנה בקחתו את רבקה, כמראה הקשת, ירוק חוור סומק. בת שלש [p. 264] שנים אחיד בה כד אחיד בה

ברבקה, וכד אוליד אוליד בן ששים לאולדא כדקא יאות, בגין דיפוק יעקב שלם מבן ששים שנה כדקא יאות, וכלהו

אחיד ליה ליעקב לבתר ואתעביד גבר שלים.

בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי. מאי אכפת לן כולי האי, דהא כבר אתמר ובתואל ילד את רבקה,

והשתא אמר בת בתואל הארמי ולבית מפדן ארם ולבית אחות לבן הארמי. אלא אוקמוה דהות בין רשעים ואיהי לא

עבדת כעובדייהו, דהות בת בתואל ומפדן ארם ואחות לבן וכלהו חייבין לאבאשא והיא סלקא בעובדין דכשרן ולא עבדת

כעובדייהו.

השתא אית לאסתכלא, אי רבקה הות בת עשרין שנין או יתיר או בת שלש עשרה, כדין הוא שבחא דילה דלא

עבדת כעובדייהו, אבל עד כען בת שלש שנים הות, מאי שבחא דילה.

א"ר יהודה בת שלש שנים הות ועבדת לעבדא כל ההוא עובדא.

[p. 265] אמר רבי יצחק אע"ג דכולי האי עבדת לא ידענא עובדהא אי אינון כשראן או לאו. [קלו ע"א]

אלא תא חזי כתיב (שיר ב':2) כשושנה בן החוחים כן רעיתי בן הבנות. כשושנה, דא כנסת ישראל דאיהי בין אוכלסהא

כוורדא בין כובין. ורזא דמלה יצחק אתי מסטרא דאברהם דאיהו חסד עלאה ועביד חסד עם כל בריין ואע"ג דאיהו דינא

קשיא. ורבקה אתיא מסטרא דדינא קשיא ואסתלקת מבינייהו ואתחברת ביצחק, דהא רבקה מסטרא דדינא קשיא אתיא,

ואע"ג דאיהי מסטרא דדינא קשיא, דינא רפיא הות וחוטא דחסד תלי בה, ויצחק דינא קשיא ואיהי רפיא, כשושנה בין

החוחים הות. ואי לאו דאיהי רפיא לא יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק. [p. 266] כגוונא דא קב"ה מזווג זווגין

בעלמא, חד תקיף וחד רפיא, בגין לאתתקנא כלא ויתבסם עלמא.

פתח רבי יהודה אבתריה ואמר ויעתר יצחק ליי' לנכח אשתו. מהו ויעתר, דקריב ליה קרבנא וצלי עליה. ומה קרבנא קריב, עולה קריב דכתיב ויעתר לו יי'. כתיב הכא ויעתר לו יי', וכתיב התם (ש"ב כ"ד:25) ויעתר אלהים לארץ. מה להלן קרבן, אף כאן קרבן. כתיב ויעתר יצחק, וכתיב ויעתר לו יי', דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא. ד"א ויעתר יצחק, דצלי צלותיה וחתר חתירה לעילא לגבי מזלא על בנין, דהא בההוא אתר תליין בנין, וכדין ויעתר לו יי'. [p. 267] אל תקרי ויעתר אלא ויחתר. חתירה חתר ליה קב"ה וקביל ליה וכדין ותהר רבקה אשתו. תא חזי עשרין שנין אשתהי יצחק עם אתתיה ולא אולידת עד דצלי צלותיה, בגין דקב"ה אתרעי בצלותהון דצדיקא בשעתא דבעאן קמיה צלותהון על מה דאצטריכו. מאי טעמא, בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא מאן [קלז ע"ב] דאצטריך בצלותהון דצדיקיא.

תא חזי אברהם לא צלי קמי קב"ה דיתן ליה בנין אע"ג דשרה עקרה הות. ואי תימא הא כתיב הן לי לא נתת זרע, ההוא לאו בגין צלותא הוה, אלא כמאן דמשתעי קמי מריה. אבל יצחק צלי על אתתיה, בגין דהא איהו הוה ידע דלאו איהו עקר אלא היא, דיצחק הוה ידע רזא [p. 268] דחכמתא דיעקב זמין למיפק מניה בתריסר שבטין, אבל לא ידע אי בהאי אתתא אי באחרא, ועל דא לנכח אשתו. אמר ההוא רביא בריה דרבי יהודה אי הכי אמאי לא רחים ליה יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו, הואיל והוה ידע דזמין איהו לקיימא מניה בתריסר שבטין.

א"ל שפיר קאמרת, אלא כל זינא רחים ליה לזיניה, ואתמשיך ואזיל זינא בתר זיניה. תא חזי עשו נפק סומק כמה דכתיב ויצא הראשון אדמוני וגו', ואיהו זינא דיצחק דאיהו דינא קשיא דלעילא ונפק מניה עשו דינא קשיא לתתא דדמיה לזיניה, וכל זינא אזיל לזיניה, ועל דא רחים ליה לעשו יתיר מיעקב כמה דכתיב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתיב הכא כי ציד בפיו, וכתיב התם (בראשית י':9) על כן יאמר כנמרוד גבור ציד לפני יי'.

א"ר יצחק ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן [p. 269] למה זה אנכי ותלך לדרוש את יי'. לאן אתר אזלת, לבי מדרשא דעבר.

ויתרוצצו הבנים בקרבה, דתמן ההוא רשע דעשו אגח קרבא ביעקב. ויתרוצצו, אתברו, כמה דאמרינן רצץ את מוחו. אתברו דא עם דא ואתפלגו.

ת"ח דא סטרא דרוכב נחש ודא סטרא דרוכב על כרסיה שלימתא קדישא בסטרא [קלח ע"א] דשמשא לשמשא בסיהרא. ותא חזי בגין דאתמשך עשו אבתריה דההוא נחש אזיל עמיה יעקב בעוקמא כנחש דאיהו חכים, כד"א (בראשית ג':1) והנחש היה ערום וגו', חכים. ועובדוי דיעקב לגביה הוו ליה כנחש, והכי אצטריך ליה בגין לאמשכא ליה לעשו בתריה דההוא נחש ויתפרש מניה ולא יהא ליה חולקא עמיה בעלמא דין ובעלמא דאתי. ותנינן בא להרגך אקדים אנת וקטליה.

כתיב בבטן עקב את אחיו, דאשדי ליה לתתא בההוא עקב, הה"ד וידו אווחות בעקב עשו, דשוי ידוי על ההוא עקב לאכפיה ליה.

[p. 270] ד"א וידו אוחות בעקב עשו, דלא יכיל למיפק מניה מכל וכל, אלא וידו אוחות, דא סיהרא דאתכסיא

נהורא בגין עקב דעשו, ועל דא אצטריך ליה למיהך עמיה בחכמתא בגין לדחייא ליה לתתא ויתדבק באתריה.
ויקרא שמו יעקב. קב"ה קרי ליה יעקב ודאי. תא חזי כתיב הכי קרא שמו יעקב. נקרא שמו לא כתיב, אלא קרא שמו.

ויעקבני ודאי. חמא ליה קב"ה דהא ההוא חויה קדמאה איהו חכים לאבאשא. כיון דאתא יעקב אמר הא ודאי חכים לקבליה, ובגין כך קרא ליה יעקב.

הא אוקימנא בכל אתר ויקרא סתם האי הוא דרגא בתראה כמה דכתיב ויקרא אל משה, והכא ויקרא שמו יעקב. בכל אתר שמיה לא אקרי על ידא דב"נ. באתר אחרא מה כתיב, (בראשית ל"ג:20) ויקרא לו אל אלהי ישראל, קב"ה קרא לו אל ליעקב. א"ל אנה אלהא בעלאי ואנת אלהא בתתאי.

[p. 271] ותא חזי יעקב הוה ידע דעשו הוה ליה לאתדבקא בההוא חויה עקימא, ועל דא בכל עובדוי אתמשך

עליה חויה עקימא אחרא [קלח ע"ב] בחכמתא בעקימו והכי אצטריך. ואתייהא הא כי הא דאמר רבי שמעון דכתיב (בראשית א':21) ויברא אלהים את התנינים הגדולים, דא יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרומשת, אלין שאר דרגין דבינייהו. ודאי אתעביד יעקב חכים לקבלי' דההוא חויה אחרא והכי אצטריך.

ובגין כך בכל ירחא וירחא חד שעיר בגין לאמשכא ליה באתריה ויתפרש מן סיהרא, וכן ביומא דכפורי לאקרבא ההוא שעיר, ודא בחכמה לשלטאה עליה ולא יכיל לאבאשא דכתיב (ויקרא ט"ז:22) ונשא השעיר עליו את כל עונותם, ואוקמוה דא עשו דאיהו שעיר, וכלא [p. 272] בחכמה וברמאות לגביה. מאי טעמא, דכתיב (תהלים י"ח:27) ועם עקש תתפל, בגין דאיהו חויה בישא, עקים רוחא, חכים לאבאשא, אסטי לעילא ואסטי לתתא. ובגין כך ישראל מקדמין וחכמין ליה בחכמה בעקימו בגין דלא יכיל לשלטאה.

ועל דא יעקב דאיהו רזא דמהימנותא כל עובדוי לגבי דעשו בגין דלא יהיב דוכתא ליה לההוא חויה לסאבא מקדשא ולא יקרב לגביה. ועל דא לא אצטריך ליה לאברהם לאתנהגא בעוקמא ולא ליצחק, בגין דעשו דאיהו סטרא דההוא חויה עד לא אתא לעלמא, אבל יעקב דאיהו מאריה דביתא איבעי ליה לקיימא לקבליה דההוא חויה דלא יהיב ליה שלטנותא כלל לסאבא בי מקדשא דיעקב. ועל דא אצטריך ליעקב יתיר מכל בני עלמא, ובגין כך ישראל קדישין אתברירו חולק עדביה דקב"ה דכתיב (דברים ל"ב:9) כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויגדלו הנערים וגו'. אמר רבי אלעזר כל חד וחד אתפרש לארחיה, [קלט ע"א] דא לסטרא דמהימנותא ודא לסטרא דע"ז. וכן הוה במעווי דרבקה דתמן כל חד אזיל לסטריה, דכד איהי אשתדלת בעובדין דכשרן או עברת סמיך אתר טב למעבד מפקודי אורייתא הוה יעקב חדי ודחיק לנפקא, וכד הוות אזלא סמיך לאתר ע"ז הוה רשע הוה בטש לנפקא ואוקמוה. ובגין כך כד אתבריא ונפקו לעלמא כל חד אתפרש ואזל ואתמשך בתר דוכתיה דאתחזי ליה, ועל דא ויגדלו הנערים והי עשו איש יודע ציד וגו'.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. הא אוקמוה כמא דכתיב איש יודע ציד. כתיב הכא איש יודע ציד, וכתיב התם

הוא היה גבור ציד.

[p. 273] איש שדה. מאי איש שדה, לקפחא לון לבני נשא ולקטלא לון, ואיהו אמר דעביד צלותא, וצייד ליה בפומיה. איש שדה, בגין דחולק עדביה לאו איהו בישובא אלא באתר חרוב במדברא בחקלא, ועל דא איש שדה. ואי תימא היך לא ידע יצחק כל עובדוי בישין דעשו, והא שכינתא הות עמיה, דאי לא שריא עמיה שכינתא היך יכיל לברכא ליה ליעקב בשעתא דברכיה. אלא ודאי שכינתא הות דיירא עמיה בביתא ודיירא עמיה תדיר, אבל לא אודעא ליה בגין דיתברך יעקב בלא דעתיה אלא בדעתיה דקב"ה והכי אצטריך. ובהוא שעתא דעאל יעקב קמי אבו עאלת עמיה שכינתא, וכדין חמא בדעתוי יצחק דאתחזי לאתברכא, ואתברך מדעתא דשכינתא.

[p. 274] ת"ח ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ויזד יעקב. אמר רבי אלעזר אוקמוה דהא בגין אבלותא דאברהם הוה, אבל ויזד יצחק נזיד מבעי ליה, אלא יעקב עביד אינון תבשילין ואיהו הוה ידע עקרא קלט ע"ב] דיליה בההוא סטרא דאתדבק ביה, ובגין כך עבד תבשילין סומקין, עדשים תבשיל סומקא, ותבשילא דא תבר חילא ותוקפא דדמא סומקא בגין לתברא תוקפיה וחיליה. ובגין כך עבד ליה בחכמתא בההוא גוונא סומקא, ועל ההוא תבשילא אזדבן ליה לעבדא וזבין בכירותיה ליעקב. בההוא שעתא ידע יעקב דבגין שעיר חד דיקרבון ישראל לגבי דרגא דיליה יתהפך לעבדא לבנוי ולא יקטרג לון, ובכלא אזל יעקב לגביה דעשו בחכמה בגין ההוא דרגא חכים דעשו, ולא יכיל לשלטאה ואתכפיא ולא יסתאב ביתיה ואיהו דיגין עלה.

א"ר יהודה וכן בלבן אתחזי הכי, בגין דהא איהו חרשא הוה כמה דכתיב (בראשית ל':27) נחשתי ויברכני יי' וגו'. ואע"ג דיעקב אקרי גבר שלים, בג"כ הוה שלים, [p. 275] עם מאן דאצטריך ליה למיהך עמיה ברחמי הוה אזיל, ועם מאן דאצטריך ליה למיהך עמיה בדינא קשיא ובעקימו הוה אזיל, בגין דתרי חולקי הוו ביה ועליה כתיב (תהלים י"ח:27) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפל. עם חסיד בסטרא דחסד, ועם עקש בסטרא דדינא קשיא, כלא כדקא יאות.

וייה רעב בארץ וגו'. ר' יהודה פתח (תהלים י"א:5) יי' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו. כמה עובדוי דקב"ה מתתקנן וכל מה דאיהו עביד כלא על דינא וקשוט כמה דכתיב (דברים ל"ב:4) הצור תמים פעלו וגו'. ת"ח לא דן קב"ה לאדם קדמאה עד דפקיד ליה לתועלתיה דלא יסטי לביה ורעותיה לארח אחרא בגין דלא יסתאב, ואיהו לא אסתמר ועבר על פקודא דמאריה, ולבתר דן ליה דינא. קמ ע"א] ועם כל דא לא דן ליה כדקא חזי ליה ואוריך עמיה רוגזיה ואתקיים יומא חד דאיהו אלף שנין, בר אינון שבעים דמסר ליה לדוד מלכא דלא הוון ליה מגרמיה כלום.

כגוונא דא לא דן ליה לב"נ כעובדוי בישין דאיהו עביד תדיר, דאי הכי לא יכיל עלמא לאתקיימא, אלא [p. 276] קב"ה אריך רוגזיה עם צדיקא ועם רשיעיא יתיר מצדיקא. עם רשיעיא בגין דיתובון בתויבתא שלימתא ויתקיימון בהאי עלמא ובעלמא דאתי כמה דכתיב (יחזקאל ל"ג:11) חי אני נאם יי' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה. וחיה בעלמא דין וחיה בעלמא דאתי. ועל דא אוריך לון רוגזיה תדיר, או בגין דיפוק מנהון גזעא טבא לעלמא, כמה דאפיק לאברהם מתרח דאיהו גזעא טבא ושרשא וחולקא טבא לעלמא.

אבל קב"ה מדקדק עם צדיקא תדיר בכל עובדין דאינון עבדין, בגין דהא ידע דלא יסטון לימינא ושמאלא ובגין כך אבחין לון, לאו בגיניה דהא איהו ידע יצרא ותוקפא דמהימנותא דלהון, אלא בגין לארמא רישא בגינייהו, כגוונא

דעבד ליה לאברהם דכתיב (בראשית כ"ב:1) והאלהים נסה את אברהם. מאי נסה, כד"א (ישעיה ס"ב:10) הרימו נס, (ישעיה י"ג:2) שאו נס, ארים דגלא דיליה בכל עלמא, ואע"ג דהא אתמר, בגין דקב"ה ארים דגלא דאברהם בעיניהון דכלא, הה"ד נסה את אברהם. אוף הכי קב"ה בגין לארמא דגלא דצדיקיא איהו לון לארמא רישייהו בכל עלמא.

[p. 277] צדיק יבחן. מאי טעמא. אמר רבי שמעון בגין דקב"ה כד אתרעי בהו בצדיקיא מה כתיב, (שם נ"ג:

10) וי' חפץ דכאו החלי ואוקמוה, אבל בגין דרעותא דקב"ה לא אתרעי אלא בנשמתא אבל בגופא לא, דהא נשמתא איהי דמיה לנשמתא וגופא לאו איהו לאתאחדא לעילא ואע"ג דדיוקנא דגופא ברזא עלאה [קמ ע"ב] איהו.

ות"ח בזמנא דקב"ה אתרעי בנשמתיה דב"נ לאתנהא בה, מחי לגופא בגין דתשלוט נשמתא, דהא בעוד

דנשמתא עם גופא נשמתא לא יכלא לשלטה, וכד אתבר גופא נשמתא שלטא.

צדיק יבחן. מאי צדיק יבחן, כד"א (ישעיה כ"ח:16) אבן בחן. הכי נמי צדיק יבחן, אתקיף ליה כהאי אבן בחן

דהיא פנת יקרת, הכי נמי צדיק יבחן.

ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו. מאי שנאה נפשו, ס"ד דקב"ה הוי דנפשו שנאה לההוא רשע. אלא ההוא דרגא

דכל נשמתין תליין ביה שנאה נפשו דההוא רשע, דלא בעיא בה כלל ולא בעיא בה בעלמא דין ולא בעלמא דאתי, ובגין כך ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו ודאי.

ד"א שנאה נפשו, כד"א (עמוס ו':6) נשבע י' אלהים בנפשו, ובגין כך צדיק יבחן.

[p. 278] ת"ח כד ברא קב"ה לאדם פקיד ליה לאוטבא ליה, יהב ליה חכמתא, אסתלק בדרגוי לעילא. כד נחת

לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה ואנשי כל מה דאסתלק ביקרא עלאה דמריה.

אתא נח, בקדמיתא כתיב (בראשית ו':9) נח איש צדיק תמים היה, ולבתר נחת לתתא וחמא חמרא תקיף דלא

צליל מחד יומא ואשתי מניה ואשתכר ואתגלי.

אתא אברהם, אסתלק בחכמתא ואסתכל ביקרא דמאריה. לבתר ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה וגו'. לבתר

מה כתיב, ויעל אברם מצרים וגו', ואסתלק לדרגיה קדמאה דהוה ביה בקדמיתא, ועאל בשלם ונפק בשלם.

אתא יצחק, מה כתיב, ויהי רעב בארץ וגו' וילך יצחק. אזל יצחק ואסתלק מתמן לבתר בשלם. [p. 279] וכלהו

צדיקיא כלהו בחין לון קב"ה בגין לארמא רישייהו בעלמא דין ובעלמא דאתי.

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא, כמה דאמר אברהם, בגין דשכינתא הות עמיה באתתיה ובגין

שכינתא קאמר דכתיב (משלי ז':4) אמור לחכמה אחותי את, ועל דא אתתקף ואמר אחותי היא.

תו אברהם ויצחק הכי אתחזי, דודאי בגין קרא דכתיב (שיר ה':2) אחותי רעיתי יונתי תמתי, ובגין כך ודאי

אתחזי לון לומר אחותי היא. ועל דא אתתקפו צדיקיא ביה בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו דייקא, ודא שכינתא. כמה דע"ז כתיב בה (שמות ל"ב:6)

ויקומו ליצחק, הכי נמי מצחק, את, דא שכינתא דהות עמה דרבקה.

[p. 280] ד"א וכי ס"ד דיצחק הוה משמש ערסיה ביממא, והא תנינן ישראל קדישין אינון ולא משמשי

ערסייהו ביממא, ויצחק דהוה קדיש הוה משמש ערסיה ביממא. אלא ודאי אבימלך חכים הוה ואיהו אסתכל

באצטגנינותא דיליה דאיהו חלון. כתיב הכא בעד החלון, וכתיב התם (שופטים ה':28) בעד החלון נשקפה ותיכב אם

סיסרא. מה להלן באצטגנינותא, אוף ה"נ באצטגנינותא, וחמא דלא הוא כמה דהוה אמר יצחק, אלא ודאי איהו מצחק ואיהי אתתיה. וכדין ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך ואיך אמרת אחותי היא.

רבי יוסי אמר יאות הוה אבימלך למעבד ליצחק כמה דעבד לאברהם, בר דהא אוכח ליה קב"ה בקדמיתא. תא חזי כתיב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה.

אמר רבי אבא בג"כ אמר אחותי היא, בגין לאתדבוקא בשכינתא דכתיב אמור לחכמה אחותי את. מאי טעמא, בגין דבהו לא הוה מהימנותא, דאי מהימנותא אשתכח בינייהו לא אצטריך, אבל מגו דלא הוה בינייהו מהימנותא אמר הכי. ובגין כך אמר כי אמרתי רק אין יראת אלהים [קמא ע"א] במקום הזה. יראת אלהים, דא מהימנותא.

אמר רבי אלעזר בגין דלא שריא שכינתא לבר מארעא קדישא, ועל דא אין יראת אלהים במקום הזה, דלאו אתריה הוא [p. 281] ולא שריא הכא, ויצחק אתתקף בה במהימנותא דחמא דהא שכינתא גו אתתיה שריא.

ויצו אבימלך את כל העם וגו'. תא חזי כמה אוריך להו קב"ה לרשיעיא בגין ההוא טיבו דעבדו בהו באבהו קדמאי, דהא בגין דא לא שליטו ישראל בהו עד לבתר דרין בתראין. יאות עבד אבימלך דעבד טיבו עם יצחק דא"ל הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר חבל עליהו דרשיעיא דטיבותא דלהון לאו איהו שלים. ת"ח עפרון בקדמיתא אמר (בראשית כ"ג:11) אדוני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה. ולבתר אמר ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביניך מה היא, וכתיב וישקול אברהם לעפרון. אוף הכא כתיב בקדמיתא הנה ארצי לפניך, ולבתר אמר ליה לך מעמנו וגו'.

אמר ליה רבי אלעזר דא הוא טיבו דעבד עמיה, דלא נסיב מדיליה אבימלך כלום ושדריה בכל ממוניה, ולבתר אזל בתריה למגזר עמיה קיים.

וא"ר אלעזר יאות עבד יצחק, דהא בגין דידע רזי דחכמתא אשתדל וחפר בירא דמיין, בגין לאתתקפא במהימנותא כדקא יאות. [p. 282] אברהם אשתדל וחפר בירא דמיין, יצחק אשתדל אבתריה וחפר בירא דמיין, יעקב אשכח ליה מתתקן ויתייב עליה, וכלהו אזלו ואשתדלו אבתריה בגין לאתתקפא במהימנותא שלימתא כדקא יאות.

והשתא ישראל אתתקפו בה ברזי דפקודי אורייתא, כגון דכל יומא ויומא אתתקף בר נש בציצית דאיהו מצוה ובר נש אתעטף ביה, בתפלי דמנח ארישיה ובדרועיה דאינון רזא עלאה כדקא חזי, בגין דקב"ה אשתכח ביה בבר נש דאתעטר בתפלוני ואתעטף בציצית וכלא רזא דמהימנותא עלאה. ועל דא מאן דלא אתעטף בהאי ולא אתעטר לאתתקפא בתפלי בכל יומא, דמי ליה דלא שריא עמיה מהימנותא ואתעדי מניה דחילו דמאריה וצלותיה לאו צלותא כדקא יאות.

[p. 283] ובגין כך אבהו הוו מתתקפי גו מהימנותא עלאה בגין בירא עלאה דרזא דמהימנותא שלימתא שריא ביה.

ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה וגו'. רבי חייה פתח (ישעיה נ"ח:11) ונחך יי' תמיד והשביע בצחצחות נפשך וגו'. האי קרא אוקמוה ואתמר, אבל האי קרא ביה אתתקפו מארי מהימנותא דאבטח לון לעלמא דאתי. ונחך יי' תמיד, בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

ונחך יי'. כיון דאמר ונחך יי', אמאי תמיד. אלא דא תמיד דבין הערבים דאיהו אתתקף תחות דרועיה דיצחק, ודא הוא חולקא לעלמא דאתי. מנלן, מדוד דכתיב (תהלים כ"ג:3) ינחני במעגלי צדק.

והשביע בצחצחות נפשך, דא אספקלריא דנהרא דכל נשמתין אתהנן לאסתכלא ולאנתענגא בגווה.

[p. 284] ועצמותיך יחליץ. הא לאו רישיה דקרא סופיה. אי נשמתא דצדיקא אתהני בענוגא דא דלעילא, מאי

ועצמותיך יחליץ. אלא אוקמוה דא תחיית המתים דזמין קב"ה לאחייא מתיא ולא תקנא לון לגרמוי דבר נש למהוי כדקמיתא בגופא שלים, ונשמתא אתוספא נהורא גו אספקלריא דנהרא לאתנהרא עם גופא לקיימא שלים כדקא חזי. ובגין כך כתיב וחיית כגן רוה. מאי כגן רוה, דלא פסקין מימיו עלאין לעלם ולעלמי עלמין והאי גנתא אתשקי מינייהו ואתרוי תדיר [קמא ע"ב]

וכמוצא מים, דא ההוא נהר דנגיד ונפיק ולא פסקין מימיו לעלמין.

ת"ח בירא דמיין נבעין, האי איהו רזא עלאה בגו רזא דמהימנותא, בירא דאית ביה מוצא מים ואיהו בירא דאתמליא מההוא מוצא מים, ואינון תרין דרגין דאינון חד דכר ונוקבא כדקא חזי. ות"ח ההוא מוצא וההוא בירא אינון חד ואקרי כלא באר, דהא ההוא מקורא דעייל לא פסיק לעלמין ובירא אתמלי. ומאן דאסתכל בבירא דא יסתכל ברזא עלאה דמהימנותא, ודא הוא סימנא דאבהן דמשתדלי לחפור בירא דמיא גו רזא עלאה, ולית לאפרשא בין מקורא ובירא וכלא חד.

ויקרא שמה רחובות. רמיז דזמינין בנוי למפלח ולא תקנא האי בירא כדקא חזי ברזא דקרבנין ועלוון. כגוונא דא

(בראשית ב':15) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, אלין קרבנין ועלוון. ובגין דא [p. 285] דיתפשטון מבוועי לכל סטרין כד"א (משלי ה':16) יפוצו מעינותיך חוצה ברחובות פלגי מים, ובגין כך ויקרא שמה רחובות.

רבי שמעון פתח (שם א':20) חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה. האי קרא איהו רזא עלאה. מאי חכמות,

אלין חכמה עלאה וחכמה זעירא דאתכלילת בה בעלאה ושריא בה.

בחוץ תרונה. ת"ח חכמה עלאה איהו סתימא דכל סתימין ולא אתיידע ולא איהו באתגליא, כד"א (איוב כ"ח:

13) לא ידע אנוש ערכה. וכד אתפשטת לאתנהרא אתנהרא ברזא דעלמא דאתי, ועלמא דא אתברי מניה כדקא תנן עלמא דאתי אתברי ביו"ד, ואתכסיא האי חכמה תמן ואינון חד. בזמנא דאתעתד כלא ברזא דעלמא דאתי כדקאמרן, כדין הוא חדוה לאתנהרא וכלא בחשאי דלא אשתמע לבר לעלמין.

תו בעיא לאתפשטא ונפיק מהאי אתר אשא ומיא ורוחא כמה דאתמר, ואתעביד חד קלא דנפקא לבר ואשתמע

כמה [p. 286] דאתמר. כדין מתמן ולהלן איהו חוץ, דהא לגו בחשאי איהו דלא אשתמע לעלמין, השתא דאשתמע רזא אקרי חוץ. מכאן בעי בר נש לאתתקנא בעבידתיה ולשאלא.

ברחובות. מאן רחובות, דא ההוא רקיעא דביה כל כוכביא דנהרין ואיהו מבוועא דמימיו לא פסקין, כד"א

(בראשית ב':10) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ואיהו רחובות ותמן תתן קולה עלאה ותתאה וכלא חד.

ובגין דא אמר שלמה (משלי כ"ד:27) הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך וגו'. הכן בחוץ, כמה דאתמר דכתיב

בחוץ תרונה, דהא מכאן קיימא עבידא לתקנא ומלה לשאלא דכתיב (דברים ד':32) כי שאל נא לימים ראשונים וגו'

ולמקצה השמים ועד קצה השמים.

ועתה בשדה לך, דא שדה אשר ברכו יי'. ובתר דינדע בר נש רזא דחכמתא ויתקין גרמיה בה מה כתיב, אחר
ובנית ביתך, דא נשמתא דבר נש בגופיה דיתתקן ויתעביד גבר שלים.

[p. 287] ועל דא כד חפר יצחק ועבד בירא בשלם, להווא שלם קרי ליה רחובות וכלא כדקא יאות. זכאין
אינון צדיקיא דעובדיהון לגבי קב"ה ולקיימא עלמא דכתיב כי ישרים ישכנו ארץ, ישכינו ארץ ואוקמוה.

ויהי כי זקן יצחק. אמר רבי שמעון כתיב (בראשית א':5) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. האי קרא
אוקמוה ואתמר, אבל ת"ח כל עובדוי דקב"ה כלהו אינון מלין קשוט וכלא ברזא עלאה, וכל מלוי דאורייתא כלהו מילי
דמהימנותא ורוזין עלאין כדקא יאות.

ות"ח לא זכה יצחק כאברהם, דלא סמו עינוי ולא כהו. אבל רזא עלאה הכא, רזא דמהימנותא כמה דאתמר
דכתיב ויקרא אלהים לאור יום, דא אברהם דאיהו נהורא דיממא ונהורא דיליה אזיל ונהיר ואתתקף בתקונא [קמב
ע"א] דיומא. ובגין כך מה כתיב, (בראשית כ"ד:1) ואברהם זקן בא בימים, באינון נהורין דנהרין, ואיהו סיב, כדן אזיל
ונהיר, [p. 288] כד"א (משלי ד':18) הולך ואור עד נכון היום, ובגין כך ויקרא אלהים לאור יום.

ולחשך קרא לילה, דא יצחק דאיהו חשך ואיהו אזיל לקבלא ליליא בגויה. ובגין כך איהו כד סיב מה כתיב, ויהי
כי זקן יצחק ותכהין עינוי מראות. הכי הוא ודאי, דבעא לאתחשכא ולאדבקא בחשך בדרגיה כדקא יאות.
אתא רבי אלעזר בריה ונשיק ידוי. א"ל שפיר, אברהם נהיר מסטרא דדרגא דיליה, יצחק אתחשך מסטרא
דרגא דיליה, יעקב אמאי דכתיב ועיני ישראל כבדו מזוקן.

א"ל הכי הוא ודאי. כבדו כתיב ולא כהו. מזוקן כתיב ולא מזקנו, אלא מזוקן, מזוקן דיצחק, מהווא סטרא כבדו.
לא יוכל לראות, לאסתכלא כדקא חזי, אבל לא כהו, ויצחק כהו ודאי מכל וכל ואתעביד חשך, דהא כדן אתאחיד ביה
לילה ואתקיים ולחשך קרא לילה.

ויקרא את עשו בנו הגדול, דאתכלל מסטריה דדינא קשיא.

ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. רבי אלעזר פתח (תהלים פ"ד:6) אשרי אדם עוז לו בכ מסלות בלבבם.
אשרי אדם עוז לו בכ. זכאה [p. 289] ב"נ דאתתקף ביה בקב"ה וישויו תוקפיה ביה. יכול כחנניה מישאל ועזריה
דאתתקפו ואמרו (דניאל ג':17) הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכיל לשזכותנא מגו אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא
ישזיב. ת"ח דאי לא ישזיב ולא יתקיים עלייהו קב"ה, אשתכח שמא קדישא דלא יתקדש בעינייהו דכלא כמה דאמרו.
אלא כיון דיידעו דלא אמרו כדקא יאות אהדרו ואמרו והן לא ידיע להוי לך מלכא, בין ישזיב בין לא ישזיב ידיע להוי לך
מלכא די לאלהך ליתנא פלחין. ותנינן דמלה אודעו ליה ליחזקאל ושמעו וקבילו מניה דקב"ה לא יתקיים עלייהו בגין
דיקבלון אגרא. וכדן אהדרו ואמרו והן לא ידיע להוי לך מלכא וגו'.

[p. 290] אלא לא יתתקף ב"נ דיימא קב"ה ישזיבני או איהו יעביד לי כך, אבל ישויו תוקפיה ביה בקב"ה
דיסייע ליה באינון פקודין דאורייתא ולמיהך בארח קשוט, דכיון דאתי ב"נ לאתדכאה מסייעין ליה ודאי. ובדא יתתקף
ביה בקב"ה דאיהו יסייע ליה, ויתתקף ביה דלא ישויו תוקפיה באחרא ובגין כך עוז לו בכ.

מסלות בלבבם, דיעביד לביה כדקא יאות בלא הרהורא אחרא אלא כהאי מסלה דאיהי מתישבא לאעברא בכל אתר דאצטריך הכי נמי.

ד"א אשרי אדם עזו לו בכ. עז, כד"א (תהלים כ"ט:11) יי' עז לעמו יתן, בגין דאצטריך ליה לב"נ דיתעסק באורייתא לשמיה דקב"ה, דכל מאן דאתעסק באורייתא ולא אשתדל בה לשמה טב ליה דלא יתברי. מסלות בלבבם. מאי מסלות, כד"א (שם ס"ח:5) סולו לרוכב בערבות וגו', דהא הוא אורייתא דאיהו אשתדל בה לארמא ליה לקב"ה ולמעבד ליה חטיבא בעלמא.

[p. 291] ת"ה יעקב כל עובדוי הוו לשמא דקב"ה, ובגין כך קב"ה הוה עמיה תדיר דלא אעדי מניה שכינתא, דהא בשעתא דקרא ליה יצחק לעשו בריה, יעקב לא הוה תמן ושכינתא אודעת לה לרבקה ורבקה אודעת ליה ליעקב. רבי יוסי אמר תא חזי אי ח"ו בההוא זמנא יתברך עשו, לא ישלוט יעקב לעלמין. אלא מעם קב"ה הוה, וכלא באתריה אתא כדקא חזי.

תא חזי ורבקה אוהבת את יעקב כתיב והא אתמר. ובגין כך שדרת בגיניה דיעקב, אמרה ליה הגה שמעתי את אביך וגו', ועתה בני שמע בקולי וגו'. בההוא זמנא ערב פסח הוה ובעי יצר הרע לאתבערא ולשלטא סיהרא רזא [קמב ע"ב] דמהימנותא, ועל דא עבדת תרי תבשילין.

רבי יהודה אמר רמז הכא דזמינן בנוי דיעקב לקרבא שני שעירים, חד ליי' וחד לעזאזל ביומא דכפורי. ובגין כך קריבת שני שעירים, חד בגין דרגא דלעילא וחד בגין לכפייא דרגא דעשו ולא ישלוט עליה דיעקב, ועל דא שני גזיי עזים ומתרוייהו טעים יצחק ואכיל.

[p. 292] ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז מאתר רחיק קריב ליה, מההוא אתר דעשו. רבי אלעזר אמר רמז מההוא יין דכל חדו אשתכח ביה, בגין לחדתא ליה ליצחק דבעי חדוה כדקא בעיין חדוה לחדתא סטרא דליואי, ועל דא ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות וגו'. אלין אינון לבושין דרווח עשו מנמרוד, ואלין לבושי יקר דהוו מן אדם הראשון ואתו לידא דנמרוד ובהו הוה צד צידה נמרוד דכתיב (בראשית י':9) הוא היה גבור ציד לפני יי'. ועשו נפק לחקלא ואגח ביה קרבא בנמרוד וקטל ליה ונסיב אינון לבושין מניה, הה"ד ויבא עשו מן השדה והוא [p. 293] עיף, ואוקמוה כתיב הכא והוא עיף, וכתיב התם (ירמיה ד':31) כי עיפה נפשי להורגים.

ועשו הוה סליק לון לאינון לבושין לגבה דרבקה ובהו הוה נפיק וצד צידה. וההוא יומא לא נטל לון ונפק לחקלא ואתעכב תמן. וכד הוה לביש לון עשו לא הוו סלקין ריחין כלל, כיון דלביש לון יעקב כדין תב אבידה לאתריה וסליקו ריחין, בגין דשופריה דיעקב שופריה דאדם הוה, ובגין כך אהדרו בההיא שעתא לאתרייהו וסליקו ריחין. אמר רבי יוסי שופריה דיעקב דאיהו שופריה דאדם, והא תנינן דתפוח עקבו דאדם הראשון מכהה גלגל חמה, ואי תימא דכך הוה יעקב.

א"ל רבי אלעזר ודאי הוא. בקדמיתא עד לא חב אדם הראשון לא הוו יכלין כל בריין לאסתכלא בשופריה, כיון דחטא אשתני שופריה ונתמאך רומיה ואתעביד בר מאה אמין.

ות"ח שופריה דאדם הראשון רזא איהו, דמהימנותא עלאה תלייא בההוא שופרא, ובגין כך (תהלים צ':17) ויהי נעם יי' אליהו עלינו, [p. 294] וכתיב (שם כ"ז:4) לחזות בנועם יי' ולבקר בהיכלו, ודא הוא שופריה דיעקב ודאי, וכלא רזא עלאה איהו.

וירח את ריח בגדיו ויברכהו. ת"ח וירח את ריח הבגדים לא כתיב, אלא ריח בגדיו, כד"א (שם ק"ד:2) עוטה אור כשלמה וגו'.

ד"א וירח את ריח בגדיו ויברכהו, דכיון דאלביש לון סליקו ריחין בההיא שעתא, ועד דארח ריחא דלבושין לא ברכיה, דהא כדן ידע דאתחזי הוא לברכא, דאי לא אתחזי לאתברכא לא סליקו כל הני ריחי בהדיה, וה"ד וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה וגו'. ויאמר, מלה סתים איהו. אית דאמרי שכינתא הות, ואית דאמרי יצחק הוה. כריח שדה אשר ברכו יי'. מאן שדה, דא שדה דתפוחין, שדה דאבהן עלאין חמידו ליה ומתקנין ליה.

[p. 295] ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'. אמר רבי אבא האי קרא אוקמוה. רבי אבא פתח ואמר (תהלים ק"כ:1) שיר המעלות אל יי' בצרתה לי קראתי ויענני. כמה שירין ותושבחן אמר דוד מלכא קמי קב"ה וכלא בגין לאתקנא דרגיה ולעשות לו שם, כד"א (שמואל ב' ח':13) ויעש דוד שם, ושירתא דא אַמר כד חמא ליה עובדא דא ליעקב. רבי אלעזר אמר יעקב אמר שירתא דא, דהא בשעתא דאמר ליה אבוי גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשן, כדן הוה [קמג ע"א] יעקב בעאקו סגי דדחיל דאבוי ידע ליה ואשתמודע קמיה. מה כתיב, ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות. כדן אמר אל יי' בצרתה לי קראתי ויענני.

יי' הצילה נפשי משפת שקר. דא הוא דרגא דעשו שריא ביה דאיהו שפת שקר. מאי שפת שקר, בשעתא דאייתי ההוא חויא לווטין על עלמא ובחכמה ובעקימו אייתי לווטין דאתלטיא עלמא.

ת"ח בשעתא דאמר יצחק לעשו וצא השדה וצודה לי צידה, בה"א ואוקמוה. ונפק עשו בגין דיתברך מיצחק דקאמר ליה ואברככה לפני יי'. דאלו אמר ואברככה ולא יתיר, יאות. כיון דאמר לפני יי', בההיא שעתא אזדעזע כרסי יקרא דקב"ה, אמרה ומה דיפוק [p. 296] חויא מאינון לווטין וישתאר יעקב בהו. בההיא שעתא אזדמן מיכאל ואתא קמיה דיעקב ושכינתא בהדיה, וידע יצחק וחמא לגן עדן בהדיה דיעקב וברכיה קמיה. וכד עאל עשו עאל בהדיה גיהנם, ועל דא ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, דחשב דלא הוה עשו בההוא סטרא. פתח ואמר ואברככה גם ברוך יהיה.

בגין כך אזדמן יעקב בחכמה ובעקימו דאייתי ברכאן עליה דיעקב דאיהו כגוונא דאדם ואתנטלו מההוא חויא דאיהו שפת שקר, דכמה שקרא אמר וכמה מלי דשקרא עבד בגין לאטעאה ולאייטאה לווטין על עלמא. בגין כך אתא יעקב בחכמה ואטעי לאבוי בגין לאייטאה ברכאן ולנטלא מניה מה דמנע מעלמא, ומדה לקבל מדה הוה, ואיהו עליה כתיב (תהלים ק"ט:17) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליה כתיב (בראשית ג':14) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, ואשתאר ביה לדרי דרין, ואתא יעקב ונטיל מניה ברכאן. ומן יומי דאדם אזדמן יעקב לנטלא מההוא חויא כל הני ברכאן, ואשתאר איהו בלווטין ולא נפק מנייהו.

[p. 297] ודוד אמר ברוח קודשא (תהלים ק"כ:3) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה. מה איכפת ליה

לההוא חויה בישא דאייתי לווטין על עלמא, כמה דאמרו נחש נושך וממית ולית ליה הנאה מניה.

לשון רמיה, דרמי ליה לאדם ולאנתיה ואייתי בישא עליה ועל כל עלמא. לבתר אתא יעקב ונטל מדיליה כל

אינון ברכאן.

חזי גבור שנונים, דא עשו דאגזים ליה ליעקב על אינון ברכאן, כד"א וישטום עשו את יעקב על הברכה וגו'.

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, הא מלעילא ומתתא בחבורא חדא.

ורוב דגן ותירוש, הא אוקמוה, אבל כדכתיב (שם ל"ז:25) ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. תא חזי נער

דייתי גם זקנתי, אוקמוה האי קרא שרו דעלמא אמרו, ובגין כך אמר ורוב דגן ותירוש.

[p. 298] יעבדוך עמים, בזמנא דשליט שלמה בירושלם דכתיב (דה"ב ט':23-24) וכל מלכי הארץ מביאים

איש מנחתו.

וישתחו לך לאומים, בזמנא דייתי מלכא משיחא דכתיב (תהלים ע"ב:11) וישתחו לך כל מלכים.

רבי יהודה אמר כלא בזמנא דייתי מלכא משיחא דכתיב וישתחו לך כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

הוה גביר לאחיק, הוה ולא אמר היה או תהיה, אלא דא רזא עלאה דמהימנותא, דאלין אתוון אנון רזי

דמהימנותא, ה' לעילא, ו' באמצעיתא, ה' לבתר בבתרייתא. ובגין כך אמר הוה גביר לאחיק, לשלטאה עלייהו ולרדאה לון

בזמנא דאתא דוד מלכא.

רבי יוסי אמר כלא איהו בזמנא דייתי מלכא משיחא, דהא בגין דעברו ישראל על פתגמי אורייתא כדון ופרקת

עלו מעל צוארך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר כל הני [קמג ע"ב] ברכאן [p. 299] מסטרא דחולקיה דיעקב הוו ומדיליה

נטל, ואלין ברכאן הוה קא בעי יצחק לברכא ליה לעשו, ובגין כך עבד קב"ה וגרם ליה ליעקב לנטלא מדיליה.

תא חזי בשעתא דההוא נחש אייתי לווטין על עלמא ואתלטיא, ארעא מה כתיב, (בראשית ג':17) ולאדם אמר

כי שמעת לקול אשתך וגו' ארורה האדמה בעבורך, דלא תהא עבדא פירין ואיבין כדקא יאות. לקבל דא ומשמני הארץ.

בעצבון תאכלנה. לקבל דא מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך. לקבל דא ורוב דגן ותירוש. בזעת אפך תאכל לחם. לקבל

דא יעבדוך עמים, דאינון יעבדון ארעא ויפלוחון חקלא, כד"א (ישעיה ס"א:5) ובני נכר אכריכם וכורמיכם. וכלא נטל

יעקב דא לקבל דא ומדיליה נטל, וקב"ה גרים ליה ליעקב דיטול הני ברכאן לאתדבקא באתריה וחולקיה ועשו לאתדבקא

באתריה וחולקיה.

אמר ר' חזקיה והא חמינן דמשמני הארץ ומטל השמים נטל עשו לבתר, הה"ד הנה משמני הארץ יהיה מושבך

ומטל השמים מעל.

אמר ר' שמעון לאו הכי, לאו האי כהאי ולא דא כדא, כמה אתפרשאן דרגין. ביעקב כתיב ויתן לך האלהים,

ובדא כתיב יהיה. ביעקב כתיב מטל השמים ומשמני הארץ, בעשו כתיב משמני הארץ וטל השמים. [p. 300] דא לאו

איהו כדא, דרגין אתפרשן כמה וכמה, בגין דהא ביעקב כתיב ויתן לך האלהים מטל השמים, דא טל עילאה דנגיד מעתקא

יומין דאקרי טל השמים, השמים דלעילא, טל דנגיד בדרגא דשמים ומתמן לחקל תפוחין קדישין. ומשמני הארץ, דא ארץ דלעילא ארץ החיים. ובעשו בארעא דהכא לתתא ובשמים דהכא לתתא. יעקב לעילא לעילא, עשו לתתא לתתא. תו יעקב לעילא ותתא, ועשו לתתא. ואע"ג דכתיב ויהי כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך, מהאי דהכא לתתא, אבל לעילא לא כלום דכתיב (דברים ל"ב:9) כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו. תא חזי בשעתא דשרו לנטלא ברכאן דלהון יעקב ועשו, יעקב נטל חולקיה לעילא ועשו נטל חולקיה לתתא.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר כלום שמעת מאביך אמאי לא אתקיימו ברכאן דברכיה יצחק [p. 301] ליעקב, ואינון ברכאן דבריד יצחק לעשו כלהו אתקיימו. א"ל כל אינון ברכאן מתקיימי וברכאן אחרנין דברכיה קב"ה ליעקב, אבל מיד יעקב נטל לעילא ועשו נטל לתתא. לבתר כד יקום מלכא משיחא יטול יעקב לעילא ותתא ויתאביד עשו מכלא, דלא יהא ליה חולקא ודוכרנא בעלמא, כד"א (עובדיה א' 18) ויהי בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו', בגין דיתאביד מכלא וירית יעקב תרין עלמין, עלמא דין ועלמא דאתי. ובהאי זמנא כתיב (שם:21) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליי' המלוכה. ההוא מלכו דעשו נטל בהאי עלמא יהא ליה לקב"ה בלחודוי. וכי השתא לאו איהו מקב"ה. אלא אע"ג דשליט קב"ה לעילא ותתא, הא יהב לון לשאר עמין לכל חד וחד חולק ואחסנתא בהאי עלמא לאשתמשא ביה, ובההוא זמנא יטול מכלהו מלכותא ותהא דיליה כלא דכתיב והיתה ליי' המלוכה, ליה בלחודוי דכתיב (זכריה י"ד:9) והיה יי' למלך על כל הארץ.

ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו. רבי שמעון אמר אך יצא יצא, תרי יציאות הללו למה. אלא [קמד ע"א] חד דשכינתא וחד דיעקב, דהא כד עאל יעקב שכינתא עאלת עמיה וקמי שכינתא אתברך, ויצחק הוה אמר ברכאן ושכינתא [p. 302] אודי עלייהו. וכד נפק יעקב שכינתא נפקת עמיה, הה"ד אך יצא יצא יעקב, תרי יציאות כחד. ועשו אחיו בא מצידו. מן הציד לא כתיב, אלא מצידו, דאיהו צידה דיליה דלא הוה ביה ברכה, ורוח הקודש צווחה ואמרה (משלי כ"ג:6) אל תלחם את לחם רע עין וגו'.

ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו וגו' יקום אבי. דבוריה הוה בעזות, בתקיפו דרוחא, מלה דלית בה טעמא, יקום אבי. ת"ח מה בין יעקב לעשו. יעקב אמר בכסיפו דאבוי, בענוה. מה כתיב, ויבא אל אביו ויאמר אבי. מאי האי, אלא דלא בעא לאזדעזעא ליה אלא בלשון תחנונים, קום נא שבה ואכלה מצדי. ועשו אמר יקום אבי, כמאן דלא מליל עמיה. ת"ח בשעתא דעאל עשו עאל עמיה גיהנם, אזדעזע יצחק ודחיל דכתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. כיון דכתיב ויחרד יצחק חרדה, די, אמאי גדולה עד מאד. אלא דלא הוה דחילו ואימתא דנפל עליה דיצחק מיומא דאתברי, ואפי' בההיא שעתא דאתעקד על גבי מדבחא וחמא סכינא עליה, לא אזדעזע כההיא שעתא דעאל עשו וחמא גיהנם דעאל עמיה. כדין אמר בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה, בגין דחמא שכינתא אודי ליה על אינון ברכאן. ד"א יצחק אמר ואברכהו, נפק קלא ואמר גם ברוך יהיה. כדין אודי קב"ה על אינון ברכאן.

ת"ח כלא אודו על אינון ברכאן עלאי ותתאי, ואפילו איהו חולק עדביה דעשו אודי עלייהו וברכיה איהו ואודי על אינון ברכאן וסלקיה על רישיה לעילא. מנלן, [p. 303] דכתיב (בראשית ל"ב:27) ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר שלחני, בגין דאתקיף ביה יעקב. וכי היך יכיל ב"נ דאיהו גופא ובשרא לאתתקפא ביה במלאכא דאיהו רוח ממש דכתיב (תהלים ק"ד:4) עושה מלאכיו רוחות. אלא מכאן דמלאכי שליחי דקב"ה כד אינון נחתין להאי עלמא גלימין ואתגלימו ומתלבשין בגופא כגוונא דהאי עלמא, בגין דהכי אתחזי דלא לשנאה ממנהגא דההוא אתר דאזיל לתמן והא אתמר דמשה כד סליק לעילא מה כתיב, (שמות ל"ד:28) ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, בגין מנהגא דלא לשנאה מההוא אתר דאזיל לתמן. ואינון מלאכין כד נחתו לתתא מה כתיב, (בראשית י"ח:8) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן הכא האי מלאכא כד נחת לתתא לא אתאבק עמיה דיעקב אלא מגו דהוה אתלבש בגופא כגוונא דהאי עלמא, ועל דא אתאבק יעקב בהדיה כל ההוא ליליא.

תא חזי בגין דשלטנותא דהני לאו איהו אלא בליליא ודאי, בגין כך שלטנותא דעשו לאו איהו אלא בגלותא דאיהו ליליא, ועל דא בליליא אתתקף עמיה דיעקב ואתאבק עמיה, וכד אתא צפרא אתחלש חיליה ולא יכיל, וכדין אתתקף יעקב בגין דיעקב שלטנותיה ביממא. ובגין כך כתיב (ישעיה כ"א:11) משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל. [p. 304] דהא כדין שלטנותיה דעשו דאיהו שעיר, בלילה איהו, ובגין כך אתחלש תוקפיה כד אתא צפרא, וכדין ויאמר שלחני כי עלה השחר.

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם [קמד ע"ב] תברכני מבעי ליה. מאי כי אם ברכתני, אי אודית לך על אינון דברכני אבא ולא תהא מקטרגא לי בגינייהו. מה כתיב, ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. אמאי ישראל, א"ל בעל כרחין אית לן לשמשא לך, דהא אנת אתעטרת בחילך לעילא בדרגא עלאה, ישראל יהיה שמך ודאי.

כי שרית עם אלהים. מאי עם אלהים, ס"ד דעליה הוה אמר. אלא אמר ליה שרית לאתחברא ולאזדוגא עם אלהים בזווגא דשמשא וסיהרא. ועל דא לא כתיב על אלהים, אלא עם אלהים, בחבורא וזווגא חדא. ד"א ויאמר, כד"א (שמות ט"ו:26) ויאמר אם שמוע תשמע לקול יי אלהיך, אוף הכא ויאמר [p. 305] לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. כדין אתעטר יעקב בדרגיה למהוי כללא דאבהן. מה כתיב, ויברך אותו שם. דאודי ליה על כלהו ברכאן דברכיה אבוי.

ר' שמעון פתח (משלי ט"ז:7) ברצות יי דרכי איש גם אויביו ישלים אתו. תא חזי כמה אית ליה לבר נש לאתתקנא שבילוי ביה בקב"ה בגין למעבד פקודי דאורייתא. דהא אוקמוה דודאי תרי מלאכין שליחן אית לבר נש מלעילא לאזדוגא בהדיה, חד לימינא וחד לשמאלא, ואינון מזדוגין ביה בבר נש, בכל מה דאיהו עביד אינון משתכחי תמן, וקרינן לון יצר טוב ויצר רע.

אתי בר נש לאתדכאה ולאשתדלא בפקודי דאורייתא, ההוא יצר טוב דאזדוג ביה בבר נש איהו אתתקף על ההוא יצר הרע ואשתלים בהדיה ואתהפיך ליה לעבדא. וכד אהדר בר נש ואזיל לאסתאבא, ההוא יצר הרע אתתקף

ואתגבר על ההוא יצר טוב והא אוקימנא. ודאי כד ההוא בר נש אתי לאתדכאה כמה תקיפו אתתקף בר נש כד אתגברא ההוא יצר טוב, כדין אויביו ישלים אתו, דההוא יצר הרע אתכפיא קמיה דיצר טוב. ועל דא אמר שלמה (שם י"ב:9) טוב נקלה ועבד לו. מאי ועבד לו, דא יצר הרע. וכדין כד אזיל בר נש בפקודי אורייתא כדין גם אויביו ישלים אתו, דא יצר הרע.

תא חזי בגין דיעקב אבטח ביה בקב"ה וכל ארחוי הוו לשמיה, על דא אויביו ישלים אתו. ודא סמאל, חילא [p. 306] ותוקפא דעשו, דאשלים עמיה דיעקב, ובגין דאשלים עמיה דיעקב ואודי ליה על אינון ברכאן כדין אשלים עמיה עשו. ועד דאשתלים יעקב לגבי ההוא ממנא דאתפקד עליה, לא אשלים עמיה עשו. בגין כך בכל אתר תוקפא דלתתא תליא בתוקפא דלעילא.

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי איפה. מאי מי איפה, מי הוא זה מבעי ליה. אלא מי איפה, בגין דקיימא שכינתא תמן כד בריך ליה יצחק ליעקב, ועל דא אמר מי איפה, מאן הוא דקיימא הכא ואודי על אינון ברכאן דברכית ליה. ודאי גם ברוך יהיה, דהא קב"ה אסתכם באינון ברכאן. רבי יהודה אמר בגין ההיא חרדה דחרד יעקב ליצחק אבוי, אתענש בעונשא דיוסף, דחרד חרדה כהאי בשעתא דאמרו ליה (בראשית ל"ז:32) זאת מצאנו. יצחק אמר מי איפה, באיפה אתענש יעקב דכתיב (שם:16) איפה הם רועים, ותמן יוסף אתאביד ואתעניש יעקב. ואע"ג דקב"ה אסתכם על ידוי באינון ברכאן, איהו אתענש באיפה, איפה הם רועים, ותמן אתאביד מניה ואתענש כל ההוא עונשא.

ויחרד יצחק חרדה גדולה. מאי גדולה. כתיב הכא גדולה, וכתיב התם (דברים י"ח:16) ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות, דעאל עמיה גיהנם.

[p. 307] עד מאד. מאי עד מאד. כתיב הכא עד מאד, וכתיב התם (בראשית א':31) והנה טוב מאד, דא מלאך המות. כדין אמר מי איפה. [קמה ע"א] כשמוע עשו את דברי אביו. אמר רבי חייא כמה בישין עבדו אינון דמעין דבכה עשו קמי אבוי דיתברך מניה, בגין דהוה חשיב מלה דאבוי יתיר. הכי קרא שמו יעקב. קרא שמו ההוא דקרא ליה. אפיק ציצא דרוקא בגין קלנא. הכי נקרא שמו לא כתיב, אלא קרא שמו.

[p. 308] ויעקבני זה פעמים. מהו זה פעמים. פעמים מבעי ליה. אלא מלה חד הוה תרי זמני. בכרתי אהדר ליה זמנא אחרא ברכתי, זה הוה תרי זמנין.

כגוונא דא (בראשית מ"ג:10) כי עתה שבנו זה פעמים. מלה חד תרין זמנין. חד דהא אהדרנא ולא נהוי בכסופא מההוא בר נש, שבנו, בשנו, אנן בכסופא מניה וכבר אהדרנא. כגוונא דא אמר איוב (איוב י"ג:24) ותחשבני לאויב לך. אהדר איוב אויב ואוקמוה (שם ט':17) אשר בשערה ישופני. והכא בכרתי לקח והנה עתה אהדר מלה ונטיל ברכתי. הן גביר שמתיו לך וגו' ולכה איפה, לית קיימא הכא מאן דאסתכם עלך.

[p. 309] מה אעשה בני. כדין ברכיה בהאי עלמא, ואסתכל בדרגיה ואמר ועל חרבך תחיה, דהא הכי אתחזי לך לאושדא דמין ולמעבד קרבין. ועל דא אמר מה אעשה.

רבי אלעזר אמר ולך איפה מה אעשה. כיון דאמר האי, אמאי בני. אלא אמר ולך איפה מה אעשה, דאנת בדינא ובחרבא ובדמא חזינא לך, ולאחיך בארעא שלימ. אלא בני, בני ודאי, אנא גרימנא לך בגין דאנת בני. ועל דא על חרכך תחיה, דהכי אתחזי לך.

ואת אחיך תעבוד, ועדיין לא אתקיים דהא לא פלח ליה עשו ליעקב, בגין דיעקב לא בעא ליה השתא, ואיהו אהדר וקרא ליה אדוני אדוני כמה זמני, בגין דאסתכל למרחוק וסליק ליה לסוף יומיא כדקאמרן.

רבי חייא יוסי הווי אזלי בארעא. עד דהווי אזלי חמו ליה לרבי ייסא סבא דהווי אזיל בתרייהו. יתבו עד דמטא לגבייהו. כיון דמטא לגבייהו אמרו השתא ארעא מתקנא קמן. אזלו. אמר רבי חייא עת לעשות ליי'. פתח רבי יוסי ואמר (משלי ל"א:26) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. פיה פתחה בחכמה, דא כנסת ישראל. ותורת חסד לשונה, אלין אינון ישראל דאינון לישנא דאורייתא דמשתעי בה יומי וילי. [p. 310] פיה פתחה בחכמה, דא ב' דבראשית ואוקמוה. ותורת חסד על לשונה, דא אברהם דביה ברא עלמא וביה משתעי תדיר.

ב' סתים מהאי גיסא ופתיחא מהאי גיסא. סתימא מהאי גיסא, כד"א וראית את אחורי. פתיחא מהאי גיסא בגין לאהדרא אנפיה לגבי עילא, ופתיחא מהאי גיסא בגין לקבלא מלעילא ואיהי אכסדרה לקבלא. ובגין כך קיימא בריש אורייתא ואתמליא לבתר.

פיה פתחה בחכמה, בחכמה ודאי, דכתיב בראשית ברא אלהים. [p. 311] ותורת חסד על לשונה, דהא לבתר משתעי ואמר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור.

פיה פתחה בחכמה, דא ה' דשמא קדישא דכלא בה ואיהי סתים וגליא, כללא דעילא ותתא, רזא דעילא ותתא. פיה פתחה בחכמה, בגין דאיהי סתימא דלא אתיידע כלל דכתיב (איוב כ"ח:21) ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה. וכד שארי לאתפשטא בחכמה דאתדבקת בה ואיהי בגווה אפיקת קלא דאיהי תורת חסד.

פיה פתחה בחכמה, דא ה"א בתראה דאיהי דבור ומלה תליא בחכמה. ותורת חסד על לשונה, דא קול דקיימא על דבור לאנהגא ליה. ותורת חסד על לשונה, דא יעקב [קמה ע"ב] דאיהו על לשונה לאנהגא מלה ולאחזקא לה, דהא לית דבור בלא קול ואוקמוה.

פתח רבי חייא אבתריה ואמר (משלי ח':12) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא. אני חכמה, דא כנסת ישראל. שכנתי ערמה, דא יעקב דאיהו חכים. ודעת מזמות אמצא, דא יצחק דהווי ליה דעת מזמות לברכא לעשו. ובגין דחכמה אשתתף בהדיה דיעקב דאיהו ערמה, ודעת מזמות אמצא, דאתברך יעקב [p. 312] מאבוי ושרו עליה כל אינון ברכאן ואתקיימו ביה ובבנוי לעלם ולעלמי עלמין. מאינון אתקיימו בהאי עלמא, וכלהו יתקיימו לזמנא דמלכא משיחא, דכדין יהון ישראל גוי אחד ועם אחד ליה לקב"ה, הה"ד (יחזקאל ל"ז:22) ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ. וישלטון לעילא ותתא דכתיב (דניאל ז':13) וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי, דא מלכא משיחא דכתיב (שם ב':44) וביומיהון די מלכיא אינון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותא לעם אחרן לא תשתבק, תדק ותסיף כל אלין מלכותא והיא תקום לעלמא. ועל דא בעא יעקב דיסתלקון ברכוי להווא זמנא דאתי ולא נטל לון לאלתר.

פתח רבי ייסא אבתריה ואמר (ירמיה מ"ו:27-28) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יי' כי אתך אני כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. האי קרא אוקמוה, אבל בההיא שעתא דנפק יעקב מקמי אבוי באינון ברכאן, אסתכל בנפשיה, אמר הא אלין ברכאן בעינא לסלקא לון לבתר לאריכו יומין, והוה דחיל ומסתפי. נפק קלא ואמר ואתה אל תירא עבדי יעקב, לא אשבוק לך בהאי עלמא. כי הנני מושיעך מרחוק, להווא זמנא דאנת סליק לון לאינון ברכאן. ואת זרעך מארץ שבים, דאע"ג דהשתא נטיל ברכוי עשו וישתעבדון בבנך, אנא אפיק לון מידוי וכדין ישתעבדון בנך ביה. ושב יעקב, לאינון ברכאן.

ושב יעקב, דא שכינתא, ושב יעקב ודאי.

[p. 313] ושקט ושאנן, כמה דאוקמוה באינון מלכותא מבבל ומאדום, דאינהו הוו דאתשעבדו בהו בישראל.

ואין מחריד לעלם ולעלמי עלמאי.

אזלו, עד דהוו אזלי א"ר יוסי ודאי כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא הוא ברזא דחכמתא וכלא בגין לאחזאה חכמתא עלאה להו לבני נשא, בגין דילפון מההוא עובדא רזין דחכמתא וכלא אינון כדקא יאות. ועובדוי כלהו אורחי דאורייתא, בגין דאורייתא אינון אורחי דקב"ה, ולית מלה זעירא דלית בה כמה אורחין ושבילין ורזין דחכמתא עלאה.

ת"ח דהא רבי יוחנן בן זכאי הוה אמר תלת מאה הלכות פסוקות ברזא דחכמתא עלאה בפסוק (בראשית ל"ו: 39) ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד מי זרב, ולא גלי לון אלא לרבי אלעזר דהוה עמיה, [p. 314] בגין למנדע דכמה רזין עלאין אינון בכל עובדא דאיהי באורייתא ובכל מלה ומלה חכמתא איהי ואורייתא דקשוט. בג"כ אינון מלין דאורייתא מלין קדישין אינון, לאחזאה מינה נפלאות, כד"א (תהלים קי"ט:18) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ת"ח בשעתא דעקים ההוא חויא לאדם ולאתתיה, דאקריב לאתתא ואטיל בה זוהמא ואתפתא ביה אדם, כדין אסתאב עלמא ואתלטיא בגיניה וגרים מותא לכל עלמא. קיימא עלמא לאתפרעא מניה, עד דאתא אילנא דחיי וכפר על אדם וכפייא ליה לההוא נחש דלא ישלוט לעלמין על זרעא דיעקב. דהא בזמנא דאקריבו ישראל שעיר הוה אתכפיא ההוא נחש ואתהפך לעבדא כמה דאתמר. ועל דא אקריב יעקב לאבוי תרין שעירין, חד לאכפיא לעשו דאיהו שעיר, וחד בגין דרגא דהוה תלי ואתדבק ביה עשו ואתמר.

[p. 315] ובגין כך קיימא עלמא, עד דתייתי אתתא כגוונא דחוה ובר נש כגוונא דאדם ויעקימו ויחכימו [קמו

ע"א] ליה לההוא חויא בישא וההוא דרכיב עליה וכלא אתמר.

פתח ואמר ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, והא אתמר, ויעקב איש תם יושב אהלים. איש תם, גבר שלים כתרגומו. יושב אהלים. אמאי איהו תם, בגין דאיהו יושב אהלים, דאחיד לתרין סטרין, לאברהם וליצחק. ועל דא יעקב בסטרא דיצחק אתא לגביה דעשו כמה דאתמר דכתיב (שמואל ב' כ"ב:26-27) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפל. וכד אתא עם ברכאן, בסיועא דלעילא קא אתא, בסיועא דאברהם ויצחק, ובגין חכמתא הוה כמה דאתמר.

ת"ח כד יעקב אתער לגבי סמאל דרגא דעשו וקביל עליה ליעקב ויעקב נצח ליה בכמה סטרין, נצח לחויא בחכמתא ובעקימו ולא אתנצח בר בשעיר. ואע"ג דכלא חד, נצח כמו כן לסמאל בנצחונא אחרא ונצחיה, הה"ד ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכול לו.

ת"ח זכותיה דיעקב כמה הוה, דאיהו אתא ובעא לאעברא ליה מעלמא, וההוא ליליא הות ליליא דאתברי ביה סיהרא, [p. 316] ויעקב אשתאר בלחודוי דלא הוה עמיה אחרא. ותנן לא יפוק ב"נ יחידי בליילא וכ"ש בליילא דאתבריא ביה נהורין, דהא סיהרא איהי חסרא דכתיב *יהי מארת חסר*, וההוא ליליא אשתאר בלחודוי. בגין דכד סיהרא חסרא חויא בישא אתתקף ושלטא, וכדין אתא סמאל וקטריג ליה ובעא לאובדא ליה מעלמא. ויעקב הוה תקיף בכל סטריין, בסטרא דיצחק ובסטרא דאברהם דאינן תקיפו דיעקב. אתא לימינא חמא לאברהם תקיף בתקיפן, אתא לשמאלא חמא ליצחק תקיף בדינא קשיא, אתא לגופא חמא ליעקב תקיף מתריין סטריין אלין דסחרן ליה, חד מכאן וחד מכאן. כדין וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, דאיהו אתר לבר מגופא ואיהו חד עמודא דגופא. כדין ותקע כף ירך יעקב.

[p. 317] כיון דאתער צפרא ועבר ליליא, אתתקף יעקב ואתחלש חיליה דסמאל. כדין אמר שלחני, דמטא זמניה לומר שירתא דצפרא ובעא למיזל, ואודי ליה על ברכאן ואוסיף ליה ברכתא אחרא דכתיב ויברך אותו שם.

ת"ח כמה ברכאן אתברך יעקב, חד דאבוי בההוא עקימו ורווח כל אינון ברכאן, וחד דשכינתא דברייך ליה קב"ה כד הוה אתי מלבן דכתיב ויברך אלהים את יעקב, וחד דברכיה ליה ההוא מלאכא ממנא דעשו, וחד ברכה אחרא דברכיה ליה אבוה כד הוה אזיל לפדן ארם דכתיב ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך. בההוא זמנא דחמא יעקב גרמיה בכל הני ברכאן אמר במאן ברכתא מנייהו אשתמש השתא. אמר בחלשא מנייהו אשתמש השתא. ומאן איהי, דא בתרייתא דברכיה אבוה, ואע"ג דאיהי תקיפא אמר לאו איהי תקיפא בשלטנותא דהאי עלמא כקדמאה. אמר יעקב אטול השתא דא ואשתמש בה ואסלק כל אינון אחרנין לזמנא דאצטריך לי ולבנאי בתראי. אימתי, בזמנא דיתכנסון כל עממיא לאובדא לבני מעלמא דכתיב (תהלים קי"ח:10-12) כל גוים סבבוני בשם יי' כי אמילם, סבבוני כדבורים דועכו כאש קוצים בשם יי' כי אמילם. הא הכא תלתא לגבי תלתא דאשתארו, חד אינון ברכאן קדמאי דאבוה, תריין אינון ברכאן דברכיה קב"ה, תלת אינון ברכאן דברכיה ההוא מלאכא. אמר יעקב להתם אצטריכו לגבי כל עמין ואומין ולישנין דכל עלמא ואסליק לון להתם, והשתא לגבי דעשו די לי בהאי.

למלא דהווי ליה כמה לגיונין תקיפין, כמה מארי מגיחי קרבא לאגחא קרבין דזמינין לגבי מלכין תקיפין [קמו ע"ב] לאגחא בהו קרבא. אדהכי [p. 318] שמע על לסטים חד קפחא. אמר הני בני תרעי יהכון תמן. א"ל מכל לגיונין דילך לית אנת משדר התם אלא אלין. אמר לגבי לסטים די באלין, דהא כל לגיונותי ומארי קרבא אסלק לגבי אינון מלכין תקיפין, ביומא דקרבא דאצטריכו לי ליהווי.

אוף הכי יעקב אמר לגבי עשו די לי השתא באלין ברכאן, אבל לההוא זמנא דאצטריכו לבני לגבי כל מלכין ושליטין דכל עלמא אסלק לון. כד ימטי ההוא זמנא יתערון אינון ברכאן מכל סטריין ויתקיים עלמא על קיומיה כדקא יאות, ומההוא יומא ולהלאה יקום מלכותא דא על כל שאר מלכוון אחראן, כמה דאוקמוה דכתיב (דניאל ב':44) תדיק ותסף כל אלין מלכוותא והיא תקום לעלמא, והיינו ההיא אבנא דאתגזרת מן טורא די לא בידין, כד"א (בראשית מ"ט:24) משם רועה אבן ישראל. מאן אבן, דא כנסת ישראל, כד"א והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים.

ר' חייא אמר מהכא, (ישעיה י':21) שאר ישוב שאר יעקב, אלין ברכאן אחרנין דאשתארו, וכתוב והיה שארית יעקב בגוים, בגוים כלהו ולא בעשו בלחודוי, כטל מאת יי'.

ר' ייסא פתח (מלאכי א':6) בן יכבד אב ועבד אדוניו. בן, דא עשו דלא הוה ב"נ בעלמא דיוקיר לאבוי כמה דאוקיר עשו לאבוי. וההוא יקירו דאוקיר ליה אשליט ליה בהאי עלמא.

[p. 319] ועבד אדוניו, דא אליעזר עבד אברהם ואוקמוה, דהא ב"נ דהוה אתי לחרן בכמה עותרא וכמה מתנן ונבזבזן וגמלין טעינן, דלא אמר לבתואל ולבן דאיהו רחימוי דאברהם או ב"נ אחרא דאתי בפיוסא דאברהם, אלא עך לא ימלל מלוי מה כתיב, ויאמר עבד אברהם אנכי, ולבתר אדני אדני, בגין דיוקיר ליה לאברהם. וההוא יקרא וההוא טיבו אוריך ליה לכמה זמנין.

כך עשו, ההוא יקרא דאוקיר ליה לאבוי אוריך ליה כל הני זמנין דישלוט בעלמא דא, ואינון דמעין אוריכך לון לישראל בשעבודא דיליה, עד דיתובון ישראל לקב"ה בבכיה ובדמעין דכתיב (ירמיה ל"א:9) בכי יבאו ובתחנונים אובילם וגו'. וכדין (עובדיה א':21) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליי' המלוכה.

פרשת ויצא

[p. 320] ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ר' חייא פתח (קהלת א':5) זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. האי קרא אוקמוה, אבל זורח השמש, דא יעקב כד הוה בבאר שבע. ובא השמש, כד אזל לחרן דכתיב וילן שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף [קמז ע"א] זורח הוא שם, דכתיב וישכב במקום ההוא.

ת"ח שמשא אע"ג דנהיר כל עלמא מטלנוי בתרין סטרין אינון, כד"א הולך אל דרום וסוכב אל צפון, בגין דדא ימינא ודא שמאלא. ונגיד ונפיק כל יומא [p. 321] מסטרא דמזרח ואזיל לסטרא דדרום ולבתר לסטרא דצפון ומסטרא דצפון לסטרא דמערב, וכדין שמשא אתכניש ואזיל לגבי מערב. נפיק ממזרח ואזיל למערב. נפיק ממזרח דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע, ואזיל למערב דכתיב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר נפק מכללא דארעא דישראל דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע, ואזל לרשו אחרא דכתיב וילך חרנה, ארעא דרשו אחרא.

אמר רבי חייא כד אזיל שמשא למערב האי מערב אקרי מקומו דשמשא, כרסייא דיליה, אתר דשריא עליה, הה"ד ואל מקומו שואף זורח הוא שם, דאזיל לגביה לאנהרא עליה ונטיל כל נהורין וכניש לון לגביה. והיינו כמה דתנינן קב"ה אנח תפלי, בגין דנטיל כל כתרין עלאין. ומאן נינהו, [p. 322] רזא דאבא עלאה ורזא דאמא, ואינון תפלין שבראש כמה דתנינן כהן נוטל בראש. ולבתר דנטיל אבא ואמא נטיל ימינא ושמאלא, ואשתכח דנטיל כלא ואשתכח דקב"ה נטיל כלא.

ר' אלעזר אמר תפארת ישראל נטיל כלא, וכד אתמשכא כנסת ישראל לעילא נטיל אוף הכי כלא, עלמא דדכורא, קב"ה, וכן עלמא [קמז ע"ב] דנוקבא דקב"ה. כמה דנפקי כל נהורין מהאי עלמא, הכי נמי נטיל כלא האי עלמא, דהא דא כגוונא דא, ובגין כך באר שבע אקרי.

ת"ח באר שבע האי יובלא, באר שבע אפי' שמטה, וכלא קב"ה דהא דא כגוונא דא. ושמשא לא נהיר אלא מתוך יובלא מבאר שבע, ועל דא ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, דא מערב.

[p. 323] ור' שמעון אמר ויצא יעקב מבאר שבע, דא מערב, שנת השמטה. וילך חרנה, דא שנת ערלה, בגין דנפק מרשו קדישא לרשו אחרא דהוה עריק מאחוי כמה דאתמר. וכד מטא לבית אל דאיהו ברשו קדישא מה כתיב, ויפגע במקום. מאן מקום.

רבי חייא אמר דא הוא מקומו דקאמרן דכתיב ואל מקומו שואף. וילן שם כי בא השמש, כד"א שואף זורח הוא שם, דהא בגין לאנהרא ליה קא אתא.

ויקח מאבני המקום. אבני המקום לא כתיב, אלא מאבני המקום. אלין אינון אבני יקר, מרגלאן טבאן, דאינון תריסר אבנין עלאין כמה דכתיב שתים עשרה אבנים. ותחות אלין תריסר אלף ורבוון אבני פסילן וכלהו אבנין. בגין כך מאבני המקום ולא אבני המקום. דא הוא מקום דקאמרן.

[p. 324] וישם מראשותיו. מראשותיו דמאן, אלא מראשותיו דההוא מקום. מאי מראשותיו. אי תימא כמאן דשוי תחות רישיה, לא. אלא מראשותיו, לארבע רישי סטרין דעלמא, תלת אבנין לסטר [קמח ע"א] צפון ותלת לסטר מערב ותלת לסטר דרום ותלת לסטר מזרח, וההוא מקום עלייהו לאתקנא בהו. וכדין וישכב במקום ההוא. כיון דאתקן ערסא שכיב ביה. מאן שכיב ביה, שמשא, ועל דא כתיב ביעקב וישב על המטה, דהא ליה אתחזי ולא לאחרא. ועל דא וישכב במקום ההוא, ובגין כך כתיב וזרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק הוה יתיב יומא חד קמי מערתא דאפיקותא. אעבר חד בר נש ותרין בנין עמיה, והוה אמר חד לחד דא תוקפא דשמשא מסטרא דדרום איהו, ועלמא לא אתקיים אלא על רוח, בגין דרוח איהו קיומא שלימו דכל סטרין, ואלמלא דאיהו קיימא בשלימו לא יכיל עלמא לאתקיימא.

א"ל אחוה זעירא אלמלא יעקב לא אתקיים עלמא. ת"ח בשעתא דיחדו בנוי יחודא דלעילא [p. 325] ואמרו (דברים ו':4) שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד, דא הוא שלימו עלאה לאתיחדא ביחודא חד. כדין אתא סבא יעקב אבוהון ונטיל ביתיה ויהביה בחבורא חדא עם אבהן לאתחברא דכר ונוקבא כחדא. אמר רבי יצחק אשתתף בהדייהו ואשמע מאי קאמרי. אזל בהדייהו.

פתח ההוא בר נש ואמר (תהלים קל"ב:8) קומה יי' למנוחתך אתה וארון עונך. קומה יי' למנוחתך, כמאן דאמר יקום מלכא לנייחא, לבי נייחא דמשכביה. תרין אינון דאמרו קומה יי', משה ודוד. משה אמר (במדבר י':35) קומה יי' ויפוצו אויביך. דוד אמר קומה יי' למנוחתך. מאי איכא בינייהו. אלא משה כמאן דפקיד לביתיה קאמר, משה פקיד לה לאגחא קרבא לקביל שנאו. [p. 326] דוד זמין ליה לנייחא כמאן דמזמין למריה, זמין למלכא ולמטרוניתא עמיה, הה"ד קומה יי' למנוחתך אתה וארון עונך, בגין דלא לאפרשא לון.

כהניך ילבוש צדק וחסידיך ירננו. מכאן אוליפנא דמאן דמזמן למלכא ישני [קמח ע"ב] עובדוי בגין למיהב חדוה למלכא. אי ארחה דמלכא דחדאן ליה בדיחי הדיוטי, יסדר קמיה בדיחי רופינוס ופרדשכי, ואי לאו איהו, בגין בדיחותא דמלכא.

ת"ח דוד זמין ליה למלכא ולמטרוניתא לנייחא. מה עבד, שני בדיחי מלכא בגין רופינוס. ומאן נינהו, דכתיב כהניך ילבוש צדק וחסידיך ירננו. וחסידיך ירננו, ולוייך ירננו מבעי ליה, דהא לית רנה ושירה בר מינייהו ואינון בדיחי מלכא, והשתא דוד דזמין ליה לנייחא עבד כהני וחסידי דלהו בדיחי מלכא. א"ל קב"ה לאו הכי. א"ל כד אנת בהיכלך את עביד רעותך, השתא [p. 327] דזמינא לך ברעותי קיימא מלה לאקרבא אלין דאינון חשיבי יתיר, אע"ג דלאו ארחייהו בהאי.

מכאן אוליפנא דמאן דאיהו בביתיה יסדר אורחיה ועובדוי כרעותיה, אי מזמנין ליה יעביד רעותא דאושפיזיה כמה דמסדר עלוי, דהא דוד אחלף ליואי וסדר כהני וקב"ה אוקים מלה כרעותיה.

אמר דוד בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך, סדורא דקא סדרנא לא יתוב לאחורא. א"ל קב"ה דוד חייך אפילו במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך. ולא אז קב"ה מתמן עד דיהב ליה נבזבן ומתנן דכתיב (תהלים קל"ב:11) נשבע יי' לדוד אמת לא ישוב ממנה פרי בטןך אשית לכסא לך.

אתא רבי יצחק ונשקיה, אמר אי לא אתינא האי ארחא אלא למשמע דא די. פתח חד בריה ואמר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, היינו דכתיב (בראשית ב':24) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו.

ד"א ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, רמז כד נפקו ישראל מבי מקדשא ואתגלו ביני עממיא, כד"א (איכה א':6) ויצא מן בת ציון כל הדרה, וכתיב גלתה יהודה מעוני.

פתח זעירא ואמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מאי ויפגע במקום. מלכא דאזיל [p. 328] לבי מטרוניתא בעי למפגע לה. בגין דלא תשתכח גביה כהפקירא. ולא עוד אלא דאפילו אית ליה ערסי דדהבא וכסתותי מרקמאן באפלייטא, לא בית בהו, ואי איהי מתקנא ערסא בארעא ובקסטירא דתיבנא, ישבוק דידיה ויבית בהו למיהב לה נייחא. כמה דאוליפנא הכא, דכיון דאזל לגבה מה כתיב, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא, בגין למיהב לה נייחא, דאפילו אבני ביתה רחמינן קמיה למיבת בהו.

בכה רבי יצחק וחד, אמר מרגלאן אלין תחות ידיכו ולא אזיל בתרייכו. אמרו ליה את זיל אורחך, ואנן גיעול למתא להלולא דהאי ברי. אמר רבי יצחק השתא אית לי למהך ארחי. [קמט ע"א] אזיל ליה וסדר מלין קמיה דרבי שמעון. אמר רבי שמעון ודאי שפיר קאמרו וכלא בקב"ה אתמר. [p. 329] אמר מלין אלין מבני בנוי דרבי צדוק חלשא נינהו. מאי טעמא אקרי חלשא, דארבעין שנין אתעני על ירושלם דלא יתחרב ביומוי, והוה פריש על כל מלה ומלה דאורייתא רזין עלאין ויהיב בהו ארחא לבני עלמא לאתנהגא בהו. אמר רבי יצחק לא הוו אלא יומין זעירין עד דאערענא בההוא בר נש ובריה זעירא עמיה. אמינא ליה אן הוא ברך אחרא.

א"ל עבידנא ליה הלולא ואשתאר בדביתהו. כיון דאשתמודע בי א"ל חייך דלא זמינא לך להלולא דברי בגין תלת מלין. חד דלא ידענא בך ולא אשתמודענא לך, דהכי מזמנין ליה לבר נש כפום יקריה ודילמא אנת גברא רבא ואפגים יקרך. וחד דילמא אנת אזיל ארחך בבהילו ולא אטרח עלך. וחד דלא תכסיף קמי אנשי חבורא, דאורחא דילן כל אינון דאכלי לפתורא דחתן וכלהו יהבי נבזבן ומתנן לון. אמינא ליה קב"ה ידין לך לטב. אמינא ליה מה שמך. א"ל צדוק זוטא.

בההוא שעתא אוליפנא מניה תליסר רזין באורייתא ומן בריה תלת, חד בנבואה ותרין בחלמא. ואמר מה בין נבואה לחלמא. נבואה בעלמא דדכורא איהו וחלמא בעלמא דנוקבא, ומהאי להאי בשיתא דרגין נחתא. נבואה בימינא [p. 330] ובשמאלא, חלמא בשמאלא, וחלמא מתפרשא לכמה דרגין לתתא. בגין כך חלמא איהו בכל עלמא, אבל כפום דרגיה הכי חמי, כפום בר נש הכי דרגיה. נבואה לא אתפשט אלא באתריה.

תא חזי כתיב ויחלום והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. פתח ואמר (יחזקאל א':3) היה היה דבר יי אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יי. היה היה, נבואה לשעתא היתה דאצטריך על גלותא, בגין דשכינתא נחתת בהו בישראל בגלותא, [p. 331] וחמא יחזקאל מה דחמא לפום שעתא, ואע"ג דלא אתחזי

ההוא אתר להאי, בגיני כך היה היה. מאי היה היה. אלא היה לעילא, היה לתתא, דכתיב שלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, נטיל לעילא ונטיל לתתא. היה היה, חד לעילא וחד לתתא.

תא חזי האי שלם בתרי עלמין אתתקף, בעילא ותתא. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים, באתר דגלותא שריא ביה, ועכ"ד על נהר כבר. מאי נהר כבר, אלא דהוה כבר מקדמת דנא, דשכינתא [קמט ע"ב] שריא עלוי דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ודא הוא נהרא חד מאינון ארבע נהרין, ובגין דשריא עלוי מקדמת דנא והוה עלוי כבר, שריא ביה השתא ואתגלי ליה ליחזקאל.

תא חזי ויחלום. וכי יעקב קדישא דאיהו שלימא דאבהן בחלמא אתגלי עלוי, ובאתר דא קדישא דלא חמא אלא חלמא. אלא יעקב בההוא זמנא לא הוה נסיב ויצחק הוה קיים. [p. 332] ואי תימא והא לבתר דאתנסיב כתיב (בראשית ל"א:10) וארא בחלום. תמן אתר גרים ויצחק הוה קיים, ועל דא כתיב ביה חלום. ולבתר דאתא לארעא קדישא עם שבטין ואשתלים בהון עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתיב וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו, וכתיב (שם מ"ו:2) ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה. הכא לא כתיב ביה חלום, דהא מדרגא עלאה אחרא הוה. ת"ח חלמא איהו ע"י דגבריאל דאיהו לתתא בדרגא שתימא מנבואה. מראה על ידא דדרגא דההוא חיה דשלטא בליליא. ואי תימא הא כתיב (דניאל ח':16) גבריאל הבן להלז את המראה. הכי הוא ודאי, דמראה מלוי סתימין יתיר ובחלמא פריש יתיר ופריש סתימין דמראה, ועל דא אתפקד גבריאל דיפריש מלוי דמראה דאיהו סתים יתיר. ועל דא כתיב במראה וירא, וארא. מאי טעמא, בגין דמראה איהו כהאי מראה דאתחזי כל דיוקנין בגויה. בגיני כך וארא, אחמית דיוקנין באל שדי דאיהו מראה דאחמית דיוקנא אחרא בגויה וכל דיוקנין עלאין ביה אתחזון.

[p. 333] בגיני כך יעקב בההוא זמנא כתיב ויחלום והנה שלם מוצב ארצה. מהו שלם, דרגא דשאר דרגין ביה

תליין.

וראשו מגיע השמימה, הכי הוא לאתקשרא בהדיה. וראשו מגיע השמימה. מאן ראשו, ראשו דההוא שלם. ומאן איהו, דא דכתיב ביה (בראשית מ"ז:31) ראש המטה, בגין דאיהו ראש להאי מטה ומניה נהיר. מגיע השמימה, בגין דאיהו סיומא דגופא וקאים בין עלאה ותתאה, כמה דברית סיומא דגופא וקאים בין ירכין וגופא, ועל דא מגיע השמימה. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. אלין ממנן דכל עמין דאינון סלקין ונחתין בהאי שלם. כד ישראל חטאן מאיך האי שלם וסלקין אינהו, וכד ישראל מכשרן עובדייהו אסתלק האי שלם וכלהו נחתין לתתא ואתעבר שולטנותא דילהון. הא כלא בהאי שלם קיימא. הכא חמא יעקב בחלמיה שלטנותא דעשו ושלטנותא דשאר עמין.

ד"א והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. במאן, בההוא ראשו דההוא שלם. דכד אסתלק ראשו [p. 334]

מניה, שלם אתכפיא וסלקין כלהו, וכד אתחבר ראשו בהדיה, שלם אסתלק וכלהו נחתין. וכלא חד מלה.

כתיב (מלכים א' ג':5) וירא אלהים אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אליו שאל מה אתן לך. ואי תימא הכא בחלום וכי מה [קנ ע"א] רשו אית לחלום בהאי. אלא הכא אתכליל דרגא בדרגא, דרגא עלאה בדרגא תתאה, בגין דעד כען שלמה לא הוה שלים, כיון דאשתלים כתיב (מלכים א' ה':26) ויי' נתן חכמה לשלמה, וכתיב (שם:10) ותרב חכמת שלמה, דקיימא סיהרא באשלמותא ובי מקדשא אתבני, וכדין הוה חמי שלמה עינא בעינא חכמתא ולא אצטרין לחלמא.

לבתר דחטא אצטריך ליה לחלמא כקדמיתא, ועל דא כתיב (שם י"א:9) הנראה אליו פעמים. וכי פעמים הוה ולא יתיר. אלא סטרא דחלמא הוה פעמים, סטרא דחכמתא כל יומא. ועם כל דא סטרא דחלמא יתיר על כל שאר בני נשא, בגין דאתכליל דרגא בדרגא, מראה במראה. והא השתא בסוף יומי חשוך יתיר, ודא בגין דחטא וסיהרא קיימא לאתפגמא. מאי טעמא, בגין [p. 335] דלא אתנטיר ברית קדישא באשתדלותיה בנשים נכריות. ודא הוא תנאי דאתני קב"ה בְּדוֹד דכתיב (תהלים קל"ב:12) אם ישמרו בניך בריתי וגו' גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך. מאי עדי עד, היינו דכתיב (דברים י"א:21) כימי השמים על הארץ. ובגין דשלמה לא נטר האי ברית כדקא יאות שריא סיהרא לאתפגמא, ועל דא בסופא אצטריך חלמא, וכן יעקב אצטריך ליה לחלמא כדקאמרן.

והנה יי' נצב עלינו. הכא חמא קשורא דמהימנותא כחד. נצב עלינו כד"א נציב מלח, תלא, דכל דרגין קיימין כלהו כחד על ההוא שלם לאתקשרא כלא בחד קשרא, ובגין דאתיהיב ההוא שלם בין תרין סטרין, הה"ד אני יי' אלהי אברהם איך ואלהי יצחק, אלין אנון תרין סטרין בימינא ושמאלא.

ד"א והנה יי' נצב עלינו, עליה דיעקב, למהוי כלא רתיכא קדישא, ימינא ושמאלא ויעקב בגוייהו וכנסת ישראל לאתקשרא בינייהו, הה"ד אני יי' אלהי אברהם [p. 336] איך ואלהי יצחק הארץ. מנלן דיעקב באמצעיתא, משמע דכתיב אלהי אברהם איך ואלהי יצחק, ולא כתיב אלהי יצחק איך, דכיון דאתקשר ביה באברהם אשתכח דאיהו באמצעיתא. ולבתר הארץ אשר אתה שוכב עליה, הא כלא רתיכא חדא קדישא. והכא חמא דיהוי שלימו דאבהו.

תא חזי אלהי אברהם איך, דכיון דאמר אברהם איך ודאי איהו באמצעיתא. ואלהי יצחק, הכא אתרמיז דקשיר לתרין סטרין ואחיד לון. קשיר לסטרא חד דכתיב אברהם איך, וקשיר לסטרא אחרא דכתיב ואלהי יצחק, תוספת וא"ו לגבי דיצחק לאשתכחא דיעקב אחיד לתרין סטרין.

ועל דיעקב לא אתנסיב לא אתמר באתגליא יתיר, ואתמר באתגליא למאן דידע אורחוי דאורייתא. לבתר דאתנסיב ואוליד אתמר ליה באתגליא, הה"ד (בראשית ל"ג:20) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. מהכא אוליפנא [p. 337] מאן דלא אשתלים לתתא לא אשתלים לעילא. שאני יעקב דאשתלים אבל לא באתגליא.

ואי תימא דאשתלים בההיא שעתא, לא. אלא חמא דישתלים לבתר זמנא. ואי תימא הא כתיב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך. אלא אשגחותא דקב"ה ונטירו דיליה לא אשתביק מניה דיעקב לעלמין בכל מה דאצטריך ליה בהאי עלמא, אבל בעלמא עלאה לא עד דאשתלים.

ויקון יעקב משנתו ויאמר אכן יש יי' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. מאי ואנכי לא ידעתי, וכי תוהא הוא דלא ידע. אלא ואנכי לא ידעתי, כד"א (שמואל א' י"ג:12) ופני יי' לא חליתי. אמר וכי כל האי אתגלי לי ולא אשתדלנא למנדע אנכי ולמיעל תחות גדפוי דשכינתא למהוי שלים.

ת"ח כתיב (בראשית כ"ה:22) ותאמר אם כן למה זה אנכי. כל יומא ויומא חמאת רבקה נהורא דשכינתא [קב"ה ע"ב] במשכנא וצליאת תמן. כיון דחמאת עאקו דילה במעאה מה כתיב, ותלך לדרוש את יי', נפקת מדרגא דא לדרגא אחרא. בגיני כך כתיב למה זה אנכי, ובגין כך אמר יעקב כל כך חמינא ואנכי לא ידעתי, בגין דהוה בלחודוי ולא עאל תחות גדפוי דשכינתא.

[p. 338] מיד ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. מלה לתרין סטרין איהו. מה נורא המקום הזה, חד על ההוא מקום דקאמר בקדמיתא, וחד על דא את קיימא קדישא דלא בעיא לאתבטלא. ואע"ג דאינהו תרי סטרי חד הוא. אמר אין זה כי אם בית אלהים, אין זה למהוי בטיל, אין זה לאשתכחא בלחודוי. קיומא דיליה לאו איהו אלא בית אלהים, לאשתמשא ביה ולמעבד ביה פירין ולארקא ביה ברכאן מכל שייפי גופא, דהאי הוא תרעא דכל גופא, הה"ד וזה שער השמים, דא תרעא דגופא ודאי, תרעא איהו לארקא ברכאן לתתא, אחיד לעילא ואחיד לתתא. אחיד לעילא דכתיב וזה שער השמים, אחיד לתתא דכתיב אין זה כי אם בית אלהים. ועל דא ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה, ובני נשא לא משגיחין ביקרא דיליה למהוי ביה שלים לעילא ותתא.

[p. 339] אתא אבוי ונשקיה.

אמר רבי יצחק כד מלין אינון שמענא מפומיה בכינא, אמינא בריך רחמנא דלא בטיל מעלמא חכמתא עלאה. אזילנא עמהון תלת פרסי עד דעאלנא עמהון למתא. לא ספיקו למיעל עד דשדך ההוא בר נש לבריה. אמר מיליך לא יהון לבטלא.

אמינא הא דאמר רבי שמעון דמלין אלין כלהו ברזא דחכמתא ולאחזאה מלין אחרנין. כד סדרנא מלין קמיה דרבי שמעון אמ' לא תימא דמלין דינוקא נינהו. אלין מלין עילאין נינהו, וכולהו ברזא דחכמתא רשימין.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו'. אמר רבי יהודה כיון דכל האי אבטח ליה קב"ה, אמאי לא האמין, דאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אלא אמר יעקב חלמא חלמנא, וחלמין מנייהו קשוט ומנייהו לא קשוט, ואי יתקיים הא ידענא דחלמא דקשוט הוא, ועל דא אמר אם יהיה אלהים עמדי, כמה [p. 340] דחלמנא, והיה יי' לי לאלהים, אנא אהא משיך ברכאן ממבועא דכלא לאתר דא דאקרי אלהים.

תא חזי ישראל דאיהו באמצעיתא כלא נטיל, נטיל הוא בקדמיתא ממקורא דכלא ולבתר דמטי ליה מניה נגיד ואמשיך להאי אתר, משמע דכתיב והיה יי' לי בקדמיתא, ולבתר כלא לאלהים. כמה דאלהים יהא נטיר לי ועביד לי כל אלין טבאן, אוף אנא אהא משיך ליה מאתר דילי כל אינון ברכאן ואתחבר קשרא דכלא ביה. אימתי, ושכתי בשלום אל בית אבי, כד אהא יתיב בדרגא דילי ואהא יתיב בדרגא דשלום לתקנא בית אבי, ושכתי בשלום דייקא, כדן והיה יי' לי לאלהים.

ד"א ושכתי בשלום אל בית אבי, דתמן הוא ארעא קדישא, תמן אשתלים והיה יי' לי. באתר דא אסלק מדרגא דא לדרגא אחרא כדקא יאות ותמן אפלה פולחניה.

[p. 341] רבי חייא פתח (תהלים ס"ה:4) דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. האי קרא קשיא דלאו סופיה רישיה ולא רישיה סופיה. אלא דוד בעא על גרמיה ולבתר בעא על כלא. דברי עונות גברו מני. אמר דוד אנא ידענא בגרמי דחבנא, אבל כמה חייבין אינון בעלמא דאתגברו חובייהו עלייהו יתיר מני. הואיל וכן לי [קנא ע"א] ולהון פשעינו אתה תכפרם.

תא חזי בשעתא דחובין סגיאין בעלמא אינון סלקין עד ההוא אתר דההוא ספר דחייביא אתפתח, כד"א (דניאל ז':10) דינא יתיב וספרין פתיחו. וההוא ספר לעילא מרישיה דדוד איהו, ובגין כך דברי עונות גברו מני, ועל דא פשעינו

אתה תכפרם. יעקב בגין כך לא הימין. אי תימא דלא הימין ביה בקב"ה, לא. אלא דלא הימין ביה בגרמיה, דילמא יחוב וההוא חובא ימנע לי דלא יתוב בשלם ויסתלק נטירו מניה, ובגין כך לא הימין ביה בגרמיה.

והיה יי' לי לאלהים. אפי' רחמי כד איתוב בשלם אשוי לקבלי לדינא, בגין דאפלת קמיה תדירא.

אמר ר' אחא אמר יעקב השתא לא אצטריכנא לדינא. כד איתוב לבי אבא אתכלילנא בדינא ואתקשר ביה.

[p. 342] אמר רבי יוסי לאו הכי, אלא אמר השתא אם יהיה אלהים עמדי, דינא אצטריכנא לנטרא לי עד

דאיתוב בשלם לבי אבא. כיון דאיתוב בשלם אכלילנא רחמי בדינא ואתקשר בקשורא מהימנא לאכללא כלא כחד.

והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלהים, דהא כדן יהא כלא קשורא חזא והאי אבן אתברכא מימינא

ומשמאלא, אתברכא מעילא ומתתא בגין דאתן מעשרא מכלא.

אמר רבי אבא הא כתיב ויקח מאבני המקום, ואי תימא דאבנא עילאה דא, כמה אבנין לאתר מותבא למשרי

עלייהו, והא כתיב והאבן הזאת אשר שמתני מצבה. בגין דאמר אין זה כי אם בית אלהים. הכא ארים לה קמא עלאה, בגין

דתלה כל שבחא דזה בה, דאין זה לקיומא לתתא כי אם בית אלהים. ושפיר, ועל דא אשר שמתני מצבה כתיב.

יהיה בית אלהים, לעלמין. בית אלהים, בית יי' מבעי ליה, כד"א לכוונן את בית יי', וכן (תהלים קכ"ב:1) בית יי'

נלך. אלא אתר דבי דינא איהו מתרין סטרין עלאין, מסטרא דיובלא דאיהו אלהים חיים ומסטרא דיצחק.

[p. 343] אמר רבי אלעזר יובלא אע"ג דדינין מתערין מיניה וכלהו רחמי ודינין, כל חירו מינה נפקי והוא

חזוונתא דכלא. אלא בית אלהים, סטרא דדינא קשיא. אי לטב, בסטרא דשמאלא אתער ביה רחיומא, כד"א שמאלו תחת

לראשי. אי לביש, בסטרא דשמאלא אתער ביה דינא קשיא, כד"א מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ. ודאי בית

אלהים.

רבי שמעון אמר בית אלהים היינו דכתיב קרית מלך רב. אית מלך ואית מלך. ודאי עלמא עלאה מלך רב איהו,

ודא קרית מלך רב אקרי.

רבי חייא ורבי חזקיה הוו יתבי תחות אילני תקל אונו. אדמוך רבי חייא, חמא ליה לאליהו. אמר ליה

מקסטוריא דמר חקלא נהיר.

[p. 344] אמר השתא אתינא לאודעא דירושלם קריב איהו לאתחרבא וכל אינון קרתין דחכימא, בגין

דירושלם דינא איהו ועל דינא קיימא ועל דינא אתחרב. והא אתיהיב רשו לסמאל עלה ועל תקיפי עלמא, ואתינא

לאודעא לחכימא דילמא יורכון שני ירושלם, דהא כל זמנא דאורייתא אשתכח בה היא קיימא, בגין דאורייתא היא

אילנא דחיי דקיימא עלה. כל זמנא דאורייתא לתתא אתער אילנא דחיי לא אעדי לעילא, פסק אורייתא לתתא אילנא דחיי

אסתלק מינה. ועל דא כל זמנא דחכימא יחדון בה באורייתא לא יכיל סמאל בה, דהא כתיב הקול קול יעקב. הקול, דא

היא אורייתא עלאה דאקרי קול יעקב. בעוד דהאי קול לא פסק דבור שלטא ויכלא, ועל דא לא אצטריך אורייתא לתתא

למפסק.

[p. 345] אתער [קנא ע"ב] רבי חייא ואזל ואמר מלה לחכימא.

אמר רבי ייסא כלא ידעין דא והכי הוא דכתיב (תהלים קכ"ז:1) אם יי' לא ישמר עיר, אלין אנון דמשתדלין באורייתא, קרתא קדישא קיימא עלייהו ולא על גברין תקיפין דכל עלמא, היינו אם יי' לא ישמר עיר שוא שקד שומר.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה. ר' יהודה פתח (שם ג':1) מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו. האי קרא אתעררו ביה חבריא, אבל מזמור לדוד, אמאי קאמר שירה, אי בגין דבריה איהו דהוה קם עליה, קינה יתיר מבעי ליה, דהא באיש מדיליה זעיר מדאחרא סגי. אלא מזמור לדוד, אמר שירה והכי בעיא. חד דחשיב דקב"ה סליק ליה חוביה להווא עלמא, כיון דחמא דהכא בעי למגבי מניה [p. 346] חדי. תו חמא דעילאי מיניה בעלמא דקא ברחו וכלהו בלחודייהו. יעקב ברח דכתיב (הושע י"ב:13) ויברח יעקב שדה ארם, וערק בלחודוי. משה ערק דכתיב (שמות ב':15) ויברח משה מפני פרעה, וברח בלחודוי. ודוד דהוה בורח, כל אינון שולטני ארעא וכל אינון גיברי ארעא ורישיהון דישראל כלהו ערקין עמיה וסחרין ליה מימינא ומשמאלא לנטרא ליה מכל סטרין. כיון דחמא שבחא דא אמר שירתא.

ואמר רבי יהודה כלהו אערעו בהאי באר, ודוד אמאי לא אערע ביה. אלא דוד מארי דבבו הוה לקבליה בהווא זמנא, ובגין כך לא אערע ביה. יעקב ומשה בחדוה קביל לון האי באר ובעא לאתקרבא בהדייהו, ועל דא כיון דחמא לון האי באר סליק מיא לגבייהו, כאתתא דחדיאת עם בעלה.

ואי תימא הא אליהו ברח ולא אערע ביה, אמאי. אלא אליהו לתתא מן באר הוה ולא לעילא כמה דהוה משה ויעקב, ובגין כך [p. 347] מלאך איהו ועביד שליחותא, ובגין דיעקב ומשה לעילא אינון מן באר, באר חדי לגבייהו וסליק לקבלא לון, כאתתא דחדיאת בבעלה ומקבלא ליה.

וירא והנה באר בשדה. רזא איהו דחמא האי באר לעילא, דא כגוונא דא.

כתיב שלשה עדרי צאן רובצים עליה. אי אינון [קנב ע"א] שלשה, אמאי כתיב ונאספו שמה כל העדרים. אלא אינון שלשה, דרום מזרח צפון, דרום מהאי סטרא וצפון מהאי סטרא ומזרח בינייהו, ואלין קיימין על האי באר ואחידין ליה ומליין ליה. מאי טעמא, בגין כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, היינו דכתיב (תהלים ק"ד:11) ישקו כל חיתו שדי. ונאספו שמה כל העדרים, היינו דכתיב (קהלת א':7) כל הנחלים הולכים אל הים.

וגללו את האבן, מעבירין מינה תקיפו דדינא קשיא, הווא דגליד וקריש מימין, דכדין אקרי אבן ולא נפקי מייא לבר. וכד אינון נחלין אתיין [p. 348] אתתקף דרום ולא יכלא צפון למקרב מיין, כהאי נהרא כד מימיו סגיין לא גלידין וקרשי מיא כנהרא דמימיו זעירין. ועל דא כד אינון נחלין אתיין אתתקף דרום דאיהו ימינא ומיין אשתריין ונגדין ואשקין עדרייא כמה דאמרן דכתיב ישקו כל חיתו שדי.

והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה, בגין דעלמא אצטריך דינא דילה, ותהוי בדינא לאוכחא ביה חייביא.

ת"ח כד הוה יתיב על בירא וחמא מיא דסלקין לגביה, ידע דתמן תזדמן ליה אתתיה. וכן במשה כד הוה יתיב על בירא וחמא מיא דסלקין לגביה, ידע דאתתיה אזדמנת ליה תמן, והכי הוה ליה ליעקב דתמן אזדמנת ליה אתתיה, כמה דכתיב עודנו מדבר עמם ורחל באה ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה דכתיב (שמות ב':17) ויבאו הרועים ויגרשום ויקם משה ויושיען, ותמן אזדמנת ליה צפורה, [קנב ע"ב] בגין דהווא באר גרמא לון.

ת"ח האי באר, שבע זמנין כתיב בפרשתא דא, בגין דאיהו רמז לשבע והכי אקרי באר שבע, באר דאדכר שבע זמנין בפרשתא דכתי' וירא והנה באר בשדה, כי מן הבאר ההיא, והאבן גדולה על פי הבאר, וגללו את האבן מעל פי הבאר, והשיבו את האבן על פי הבאר, עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר, ויגל את האבן מעל פי הבאר. הא שבעה, ודאי הכי הוא.

[p. 349] במשה לא כתיב אלא זמנא חדא דכתיב וישב בארץ מדין וישב על הבאר, בגין דמשה אתפרש מכל וכל מביתא דלתתא, ויעקב לא אתפרש כלל. במשה חד, כמה דכתיב (שיר ו':6) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. ובגין כך משה מאריה דביתא הוה ואסתלק לעילא. במשה כתיב וישב על הבאר, ביעקב כתיב וירא והנה באר בשדה, ולא כתיב וישב על הבאר.

ד"א ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי אבא פתח (תהלים ק"ו:3) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת. אשרי שומרי משפט. זכאין אינון ישראל דקב"ה יהב לון אורייתא דקשוט לאשתדלא בה יממא ולילי, דהא כל מאן דאשתדל באורייתא אית ליה חירו מכלא, חירו מן מותא דלא יכלא לשלטאה עליה והא אוקמוה, בגין דכל מאן דאשתדל באורייתא ואתאחיד בה אתאחיד באילנא דחיי, ואי ארפי גרמיה מאילנא דחיי הא אילנא דמותא שריא עלוי ואתאחיד ביה, הה"ד [p. 350] (משלי כ"ד:10) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית, אי ארפי ידוי מאורייתא, ביום צרה צר כחכה. מאי צר כחכה, צר כח כה, דהא איהו תדיר לימינא ונטירו דיליה תדיר על ב"נ כד אזיל באורתי דאורייתא, וכדין דחי ליה לרע לבר דלא יקרב לגביה דב"נ ולא יכיל לקטרגא ליה, וכד ב"נ אסטי מאורתי דאורייתא ואתרפי מינה כדין צר כח כה, בגין דההוא רע דאיהו שמאלא שליט עליה דבר נש ודחי ליה להאי כה לבר עד דדחיק ליה אתר בעקו. ד"א צר כחכה, דכד איהו ב"נ אחיד בה באורייתא אתרחים לעילא ואתרחים לתתא, ורחימא דקב"ה הוי, כד"א (שמואל ב' י"ב:24) וי' אהבו, דהוי רחימא דקב"ה ורחים ליה, וכד ב"נ אסטי אורתי דאורייתא כדין צר כח כה, צר דיליה ומארי דבבו איהו לגביה, ושליט עלוי ההוא דאקרי רע, עד דמקטרג ביה בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

ת"ח האי רע דאיהו יצר הרע שליט על עלמא בכמה סטריין, וכמה שלטנו אית ליה בעלמא, ואיהו חויא תקיפא דחב ביה אדם וכשלין ביה בני עלמא ומשכי ליה עלייהו עד דאפיק לון בשמתא.

ות"ח כד איהו שליט שליט על גופא, וכיון דעל גופא שליט נשמתא נפקא מיניה מיד, בגין דגופא סאיב ונשמתא סלקא. [p. 351] ולא שליט עליה עד דנטיל רשו. וכמה אינון דאתיין מסטריה ושלטין על עלמא. והא תנינן דכל עובדין דעלמא דאתעבידו שלטי בהו, ואית ליה ממנן ושמשין, כלהו שלטין בעובדין דעלמא.

ועל דא איהו קץ דשמאלא, והא אוקמוה דאית קץ לימינא ואית קץ לשמאלא, והאי קץ דשמאלא איהו קץ כל בשר, קץ כל בשר אקרי, קץ כל רוחא לא אקרי. ורזא דמלה דא איהו קץ כל בשר ודא איהו קץ כל רוחא, דא קץ על בשרא ודא על רוחא. בגין כך דא פנימי ודא חיצון, דא ימינא ודא שמאלא, דא קדישא ודא מסאבא והא אוקמוה. ות"ח רזא עלאה קדישא דמהימנותא, רזא דעלמא דדכורא ועלמא דנוקבא, וכל קדושא דקדושין וכל רזי דמהימנותא מהכא נפקו, וכל חייך וכל חירו וכל טבין וכל [קנג ע"ב] נהורין מהכא אינון, וכל ברכאן וטלי נדבאן ורחימו דרחימותא כלא מסטרא דא, רזא דדרום.

מסטרא דצפון מתפשטי דרגין לתתא עד דימטא לתתא, קסטופא דדהבא בסטרא מסאבא, לכלוכא דמסאב ואחיד להאי לעילא ואחיד [p. 352] לתתא. והכא מזדווגי דכר ונוקבא כחדא, ואינון רוכב נחש, רזא דדכר ונוקבא, ורזא דא עזאזל. ומהכא מתפרשי דרגין, ונפקין כמה סטרין לעלמא דמתפשטין מהכא ושלטין על עלמא, וכלהו סטרי מסאבא ורברבין ממנן גו עלמא.

תא חזי עשו כד נפק לעלמא נפק כוליה סומקא כורדא, בשערא כגוונא דשעיר, ומתמן אלופין ממנן תריסין דשלטין בעלמא והא אוקמוה.

תא חזי אשרי שומרי משפט, דנטרי למהימנותא דקב"ה, בגין דקב"ה איהו משפט ובעי ליה לבר נש לנטרא דלא יסטי לארחא אחרא, אלא דיהא נטיר משפט, בגין דקב"ה איהו משפט דכל ארחוי משפט. עושה צדקה בכל עת. וכי בכל עת יכול בר נש למעבד צדקה. אלא מאן דאשתדל באורחי אורייתא ועביד צדקה עם אינון דאצטריכו לה, דכל מאן דעביד צדקה עם מסכנא אסגי ההיא צדקה לעילא ותתא.

[p. 353] תא חזי מאן דאשתדל בעדקה, ההיא צדקה דעביד סליק לעילא ומטא לעילא לההוא אתרא דיעקב דאיהו רתיכא עלאה, ואמשיך ברכאן לההוא אתר ממבועא דכל מבועין. ומההיא צדקה אמשיך וארבי ברכאן לכל אינון תתאי ולכל רתיכין ולכל חילין, וכלהו אתברכאן ואתוספן נהורין כדקא יאות, בגין דכלהו אקרו עת, ודא הוא עושה צדקה בכל עת.

ת"ח בזמנא דהוו ישראל בארעא קדישא אינון הוו משכי ברכאן מעילא לתתא. כד נפקו ישראל מארעא קדישא עאלו תחות רשו אחרא וברכאן אתמנעו מעלמא.

ת"ח יעקב הוה תחות רשו קדישא. כיון דנפק מארעא עאל ברשו אחרא. ועד לא עאל תחות רשו אחרא אתגלי עליה קב"ה בחלמא וחמא כל מה דחמא, ואזלו עמיה מלאכין קדישין עד דיתיב על בירא, וכיון דיתיב על בירא סליקו מייא לגביה, וכך הוה למשה ותמן אזדמנת ליה אתתיה, והכי הוה ליה ליעקב דתמן אזדמנת ליה אתתיה. רזא דמלה בירא לא סלקא אלא כד חמא קשרא דיליה לאתחברא בהדיה.

ואמר רבי אבא כל הני קראי קשיין אהדדי. בקדמיתא כתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ולבן בחרן הוה יתיב. אמאי נטיל מתמן דכתיב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומגלן [p. 354] דבחרן בי דיוריה דלבן, דכתיב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם, ויאמרו מחרן אנחנו, ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור וגו'. משמע דדיוריה דלבן בחרן הוה.

אלא יעקב אמר אנא בעינא למיעל בשכינתא בגין דבעינא לאזדווגא. אבא כד אינסיב ושדר לעבדא אשכח עינא דמיא ותמן אזדמנת ליה אתתא לאבא, והא באתר דא לא אשכחנא לא עינא ולא בירא ולא מיא. מיד וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ותמן אזדמנת ליה בירא כדקאמרן ואזדמנת ליה אתתיה.

רבי אלעזר אמר חרן תמן הוה והאי בירא בחקלא הוה, דאי לאו הכי אמאי כתיב ותרון ותגד לאביה, אלא בגין דהוה סמיך למתא.

ואמר רבי אלעזר יעקב דאזדמנת ליה על בירא אתתא, אמאי לא אזדמנת ליה לאה, דהיא קיימת ליה ליעקב כל אינון שבטין. אלא לאה לא בעא קב"ה לזווגא ליה ליעקב באתגליא דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה, דהא קודם לכן לא

אתגליא מלה. ותו בגין לאמשכא לבא דיעקב בשפירו דרחל למעבד דיוריה תמן, ובגיניה [קנג ע"ב] אזדווגת ליה לאה ואוקימת כל אינון שבטין.

במה ידע יעקב מאן היא רחל. אלא אינון רעיין אמרו ליה והנה רחל בתו באה עם הצאן.

[p. 355] תא חזי מה כתיב, ויאמר יעקב אל לבן אעבדך שבע שנים כרחל בתך הקטנה. וכי מה דעתוי דיעקב

דלא קאמר עשר ירחין או שתא חדא, אמאי שבע שנים. אלא יעקב בחכמתא עבד, ודלא יימרון דהא בגין תיאובתא דשפירו דרחל עבד אלא בגין חכמתא, דסיהרא בת שבע שנים היא, וכלהו שבע שנים עלאין שרו עליה דיעקב עד לא נסיב לה לרחל, למיתי לגבה כדקא יאות. דהא יעקב נטל כלהו בקדמיתא ולבתר אתא לגבה, בגין לאשתכחא איהו שמים ואיהי ארץ.

ורזא דמלה דכתיב ויהיו בעיניו כימים אחדים. מאי כימים אחדים, אלא כלהו שבע שנים שקיל לון בעינוי כאינון

עלאין דאינון אחדין דלא מתפרשאן וכלהו חד דמתקשרן דא בדא. באהבתו אותה, לאשתכחא כגוונא עלאה.

ת"ח דאפילו לבן רמז ליה באינון שבע ולא ידע מאי קאמר, דפתח ואמר טוב דכתיב טוב תמי אותה לך.

אמר ר' אבא הכי הוא ודאי, פלח ז' שנים לאזדווגא בשמטה.

אמר רבי אלעזר ת"ח בכל אתר יובלא סתים דלא אתגליא ושמטה אתגליא. **[p. 356]** ת"ח בשעתא דיעקב

פלח שבע שנים קדמאין נפקא קלא ואמר יעקב מן העולם ועד העולם כתיב (תהלים ק"ו:48), עולם דלעילא יובלא ומתמן הוא שירותא. אלן דאינון סתימין דלא אתגליין לך מן יובלא אינון. בגין כך אסתימו מיעקב דלא ידע בהו, דחשב דהא מן שמטה אינון, ובגין דיעבד שירותא מעולם דלעילא אתכסיין מניה, בגין דיובלא איהו סתים. ולבתר דעברו שני יובלא דאתכסיין עבד שני שמטה דאתגליין ואתעטר בתרין עלמין ואחיד לון.

ת"ח לאה אולידת שית בנין וברתא חדא והכי אתחזי, דהא שית סטריין קיימין עלה, ואלין שית וברתא חדא

ברזא דיובלא נפקן. רחל אולידת תרין צדיקים והכי אתחזי, דהא שמטה בין תרי צדיקי יתבא לעלמין דכתיב **[p. 357]**

(תהלים ל"ז:29) צדיקים ירשו ארץ, צדיק לעילא וצדיק לתתא. צדיק לעילא, מניה נקטא מיין עלאין. צדיק לתתא, מניה נבעא נוקבא מיא לגבי דכורא בתיאובתא שלים. צדיק מסטרא דא וצדיק מסטרא דא. כמה דדכורא לעילא יתיב בין תרי נוקבי, הכי נמי נוקבא לתתא יתבא בין תרי צדיקי. ועל דא יוסף ובנימין תרין צדיקין נינהו. יוסף זכה למהוי צדיק לעילא בגין דנטר את קיימא, בנימין איהו צדיק לתתא, לאתעטרא שמטה בין תרי צדיקי, יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין צדיק הוה, אין, דכל יומי לא חטא בהאי את קיימא, ואע"ג דלא אזדמן ליה כיוסף עובדא. אי הכי

אמאי אקרי צדיק. אלא כל יומי דיעקב הוה באבלא דיוסף, לא שמש ערסיה. **[p. 358]** ואי תימא כד אתנטיל יוסף

מיעקב רביא הוה ולא נסיב, ואת אמרת דלא שמש ערסיה. אלא אע"ג דאזדווג לבתר לא בעא לשמשא ערסיה.

ואנן הכי תנינן בשעה דשאל יוסף לבנימין אמר אית לך אנתו. אמר ליה אין אבל בנין זמינן לי והיך אקרא

לון. אמר ליה על שום אחי גרא ונעמן וגו', דהא בההיא שעתא עד לא הוו ליה. ואי תימא ובני בנימין בלע ובכר, כד עאלו

למצרים הכי הוה ודאי, דכל זמנא דאתאבל יעקב על יוסף לא שמש ערסיה ולבתר שמש ערסיה ואוליד בנין. אלא אמר

בנימין הא יוסף אחי את קיימא דאבא הוה, דהא ברית סיומא דגופא איהו. כיון דאיהו אתאביד אנא אהא נטיר **[קנד**

ע"א] אתריה דאחי.

ואי תימא הא בההוא זמנא דאתאביד לא הוה צדיק, צדדיק לא הוה עד דאערע עובדא ביה. אלא כלהו הוו ידעי מיעקב, [p. 359] דיעקב הוה ידע דאתר דא ירית יוסף, ובגיני כך אוריך בלבן עד דיסתיים גופא. ומאן הוא סיומא דגופא, דא ברית. ועל דא כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי, דהא ודאי אשתלים גופא. כיון דגופא אשתלים בעינא למיזל.

ובגיני כך בנימן ידע ונטר אתריה דאחוי. כיון דאתא יוסף ואשתכח, בנימין אהדר לדביתהו ואוליד בנין. ועל דא קב"ה עביד ליה צדיק לתתא ויוסף צדיק לעילא.

ובגיני כך רחל תרין בנין אולידת, ולאה שית בנין וברתא. ועל דא אינון שנין קדמאי אתכסיין, דלא ידע בהו יעקב בגין דהווי דיובלא, ואינון דשמטה אתגליין, ובשמטה דאתגליין פלח ליובלא דאתכסיא דכתיב ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים, שבע שנים סתם, ברחל פלח שבע שנים עלאין ואתאחיד בתרי עלמין. מכאן אוליפנא מגו אתגליא אתי בר נש לסתימאה.

ואי תימא אי הכי דשנין קדמאי מיובלא אינון, הא ביובלא כתיב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים שכיחי, שבע פעמים אן אינון. אלא אינון שבעא יומין דנטר בהלולא דלאה אשלימו חושבנא, דהא כל יומא פעם אחת אקרי דכתיב (תהלים קי"ט:164) שבע [p. 360] ביום הללתיך, וכל שבעה אשתלים בשבעה יומין, ז' בכל יומא דאקרי פעם אחת. וברחל לא הוה כן, דלא נטר ז' יומין, אלא שבע שנין דפלח לבתר.

ואי תימא אי הכי, שנין דשמטה הוה ליה למפלח קודם ולבתר לאזדווגא בשמטה. אלא כיון דקביל עליה למפלח כאילו פלח לון.

אתא ר' אבא ונשקיה. אמר בריך רחמנא דזכינא להאי קרא. על ההוא אתר כתיב (ישעיה מ"ב:21) יי' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

תו א"ר אלעזר הא דאתמר לאה אולידת שית בנין וברתא חדא, הכי הוא ודאי, רחל תרי בנין ודאי, בני שפחות ארבעה, תקונא דלהון היך קיימי. אלא אינון ארבע קשרים דאקרון אחרים דכתיב (מ"א ז':25) וכל אחוריהם ביתה. דהא בדרועא ימינא תלת קשרין, אבל קשרא חד באמצעיתא דאיהו רב ואיהו אחור דאשתאר לבר, וכן חד בדרועא שמאלא וכן חד בירכא ימינא וחד בירכא שמאלא. וכד מתתקן כולא אשתכחו כלהו ביתה לקיימא דכתיב וכל אחוריהם ביתה. כל שאר קשורין כלהו אתחזיין במישר, ואלין נפקין לבר מדרועין ולבר מירכין, לאתחזאה דבני שפחות אע"ג דאינון במנינא לא חשיבי כבני רחל ולאה ובגיני כך נפקי לבר.

ד"א אלין אינון ארבע דכל שאר קשרין נטלי בגינייהו ואלין נטלין לון.

אמר ר' אבא דא לאו דא, ועל דא כלא מתתקן כחדא.

[p. 361] וירא יי' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה. רבי אלעזר פתח (תהלים קי"ג:9) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה. מושיבי עקרת הבית, דא רחל דאיהי עקרא דביתא. אם הבנים שמחה, דא לאה.

מושיבי עקרת הבית, דא שמטה דאיהי עקרא דהאי עלמא ועליה אתדבר. אם הבנים שמחה, דא יובלא דכל חירן וחדווא דכלהו עלמן ביה תליין. והאי קרא כללא דכלא הוא, בגין דהאי כליל כלא ברזא קדישא, ועל דא סיומא דקרא הללויה.

וירא יי' כי שנואה לאה. וכי אמאי היא שנואה, והא בני שנואה לאו בני מעלי ניהו, וחזינן דכל אינון בני מעלי מלאה נפקו, ואת אמרת כי שנואה לאה. אלא ודאי יובלא איהו תדיר עלמא דאתכסיא וכל מילוי לאן **[קנד ע"ב]** באתגליא ניהו, ובגין כך יעקב אתכסיין מניה כל עובדוי.

ת"ח עלמא תתאה באתגליא איהו והוא שירותא דכלא לסלקא בדרגוי. כמה דחכמה עלאה הוא שירותא דכלא, הכי נמי דא עלמא תתאה חכמה איהו והוא שירותא דכלא. ובגין כך קרינן אתה, בגין דאיהו שמטה **[p. 362]** ואתגליא, עלמא עלאה דאיהו יובלא קרינן הוא, דכל מלוי באתכסיא אינון. ורזא דמלה לאה דכתיב וישכב עמה בלילה הוא. ועל דא כתיב (במדבר י"ח:23) ועבד הלוי הוא, בגין לאמשכא מניה ברכאן לכלא. הוא, עלמא עלאה דאתכסיא תדיר. ויעקב במה דאתכסייא לא אתדבק ברעותיה, אלא במה דאתגליא, ורזא דא ודבק באשתו.

כי שנואה לאה. מהכא דסאני בר נש עריין דאמיה ואתתיה, ויתיחד בר נש באמיה בכל אתר ולא יתחשש. וכלא אתכסי מיעקב, דעלמא עלאה לא אתגליא כלל.

ת"ח בגיניה דיעקב אתקיים עלמא. ואי תימא הא בגיניה דאברהם דכתיב (בראשית ב':4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם. אלא בגיניה דיעקב אתקיים אפילן אברהם **[p. 363]** דכתיב (ישעיה כ"ט:22) כה אמר יי' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. ומקדמת דנא הוה קב"ה בני עלמין וחריב לון. כיון דאתא יעקב, מניה אשתכללו עלמין ולא אתחרבו קדמיתא, הה"ד (שם מ"ג:1) כה אמר יי' בוראך יעקב ויצרך ישראל. ת"ח כתיב (שמות ד':22) בני בכורי ישראל, וכתיב (שם:23) שלח את בני ויעבדני. ישראל אקרי בן לקב"ה בגין דאתדבק ביה, כד"א (משלי ל':4) מה שמו ומה שם בנו.

לאה כד אולידת מה כתיב, ותקרא את שמו ראובן, ראו בן סתם, בגין דאתכליל בתלת סטרין מתחברן כחדא. שמעון ולוי. מאי טעמא לוי, כד"א (מלכים א' ז':36) כמעז איש ולויות, חבורא דכל סטרין.

[p. 364] אמר רבי יהודה מהכא דכתיב (בראשית מ"ט:3) יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכירותא כהונתא ומלכותא, ומלכו בסטרא דגבורה איהו ועל דא ראו בן סתם. אמר ר' אבא ראו בן, בן סתם דאתכליל בשמעון ולוי. ולאה הכי הוה דעתה דכתיב הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים, בגין דהוון תלתא דמתחברן כחדא.

ות"ח דהכי הוא, דהא רתיכא עילאה אבהן ודוד מלכא דאתחבר בהו, וכלהו ארבע אינון רתיכא עילאה, רזא דשמא קדישא, ועל דא ראובן שמעון לוי, לבתר יהודה דירית מלכו. ועל דא כולהו דא בתר דא, וכתיב הפעם אודה את יי' וגו'.

[p. 365] ותעמוד מלדת, בגין דהכא אשתכללו ארבע סמכין.

הפעם אודה את יי'. מ"ט אמרה אודה את יי' בהאי ולא כולהו. אלא מהכא כל זמנא **[קנה ע"א]** דכנסת ישראל בגלותא שמא קדישא לאו שלים הוא.

ת"ח אע"ג דתלת בנין הו, עד דאולידת ליהודה לאן שלים כרסייא, ובגיני כך הפעם אודה את יי' ולא בכלהו ועל דא ותעמוד מלדת מאי ותעמוד, דקיימא כרסייא על סמכוהי. ותעמוד, דהא עד הכא ותעמוד ביחודא חד, מכאן ולתתא עלמא דפרודא איהו.

ואי תימא אינון תרין בנין דאולידת לבתר כגוונא דא. לא, דהא אינון תרין באלין אתחברו, בגין דשית סטרין דעלמא כחדא אינון.

ות"ח כלהו תריסר שבטין תקוני דכנסת ישראל בהאי עלמא נינהו לאתקנא נהורא אוכמא כמה דאתחזי ולא תבא עקרא דכלא לאתריה. כלהו עלמין כגוונא חד קיימי, ובהאי אשתכלל עלמא תתאה כגוונא דלעילא. יששכר, זבולון. הכא אשתכללו שית בנין שית סטרין דעלמא. בני השפחות אינון ארבע ואתחברו באלין, ואלין ארבע קשרין דמתחברן בהו ואוקמוה, ועל דא כתיב (מלכים א' ז': 25) וכל אחוריהם ביתה, דאע"ג דבני השפחות נינהו, ביתה.

[p. 366] רבי חזקיה אמר אי הכי, הא אתמר כל מה דאוליד עלמא תתאה פרודא איהו, דהא כתיב ומשמ יפרד. מה תימא ביוסף ובנימין. אי תימא דעלמא חד כהני, לאו איהו, דהא לא נפקו מעלמא עלאה, ועלמא תתאה מה דאולידת אולידת לתתא ולא לעילא. אי הכי פרודא איהו.

אתא רבי אבא ונשקיה. א"ל מלה דא סתים איהו, דהא עלמא עלאה אתתקן בתריסר דאינון מדיליה. אבל ת"ח רזא דמלה, בכל זמנא צדיק מעלמא תתאה נפיק ועייל, ביה עייל ומניה נפיק, ובגין כך אתבני באתר דא, ועקרא הוא לעילא ועקרא הוא לתתא, ובעלמא תתאה [קנה ע"ב] איהו תדיר לעולם.

כתיב (בראשית ל"ח: 18) ויהי בצאת נפשה כי מתה וגו'. ת"ח בהאי עלמא תתאה צדיק ביה עייל ומניה נפיק. כד עייל איהו ברזא דיוסף הצדיק, כד נפיק ברזא דבנימין, הה"ד ויהי בצאת נפשה. מאן נפשה, דא צדיק דנפיק מינה ודא בנימן. ותקרא שמו בן אוני, דחשיבת דאולידת לתתא בעלמא דפרודא ואשתארו חד סרי דאינון לעילא. מה כתיב, ואביו קרא לו בנימן, בן ימין, דהא אסתלק לעילא בעלמא עלאה, דכד אתאביד יוסף בנימן אשלים אתריה. [p. 367] ועל דא צדיק בעלמא תתאה עייל ונפיק. בגין כך יוסף ובנימן וכלהו תריסר כגוונא דלעילא ביחודא חד.

הפעם אודה את יי'. רבי שמעון פתח (תהלים קי"א: 1) אודה יי' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב, בכל לב מבעי ליה. אלא דוד ברזא עלאה דשמא קדישא קא בעא לאודאה ליה לקב"ה. אודה יי' בכל לבב, ביצר הטוב וביצר הרע, ואלין תרין סטרין, חד ימינא וחד שמאלא.

בסוד ישרים, אלין אינון שאר סטרין דהאי עלמא, דהא לבב כגוונא דדרום וצפון, בסוד ישרים אלין אינון שאר סטרי עלמא דאינון כגוונא דלעילא. ועדה, דא הוא אתר דיהודה דכתבי (שם קל"ב: 12) ועדותי זו אלמדם, וכתבי (הושע י"ב: 1) ויהודה עוד רד עם אל.

כתיב (תהלים קל"ח: 1) אודך בכל לבי נגד אלהים אומרך. הכא באתר חד קאמר דכתיב נגד אלהים אומרך, דהא לגבי האי דרגא קאמר שירתא לחברא לה בימינא.

ת"ח יהודה אחיד בכל סטריין, אחיד בדרום ואחיד במזרח, דהא איהו מסטר שמאלא קא אתי ושירותיה בצפון, ואחיד [p. 368] בדרום בגין דאיהו אזיל לימינא ואתאחיד בגופא. בגין כך הפעם אודה את יי'.
ותעמוד מלדת. ותעמוד, דקיימא בקיומא, דקיימא כדקא יאות, דהא אתתקן כלא רתיכא קדישא.

רבי שמעון נפק לקרייתא, אזדמן ליה רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. כיון דחמא לון אמר חדותי דאורייתא אצטריך הכא. יתבו תלת יומין. כד בעו למיזל פתח כל חד וחד קרא.
פתח רבי אבא ואמר ויי' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה. וכי לפום חיזו דאברהם ירית ארעא ולא יתיר. עד כמה חמי ב"ג, תלת פרסי או ארבע או חמש פרסי, ואיהו אמר כי את כל הארץ אשר אתה רואה. אלא כיון דארבע סטריי עלמא חמי כל עלמא חמי, דהא ארבע סטריי עלמא כללא דכל עלמא. תו זקף ליה קב"ה ארעא דישראל [קנו ע"א] ואחמי ליה דאיהי קשירא בסטריי עלמא והוה חמי כלא. כגוונא דא מאן דחמי לר' שמעון כל עלמא חמי, חדוותא דעילא ותתא.

[p. 369] פתח רבי חייא ואמר הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. וכי ההוא אתר בלחודוי אבטח ליה קב"ה, דהא ארבע אמין הוה ולא יתיר. אלא באינן ארבע אמין כפיל ליה קב"ה כל ארעא דישראל. אשתכח ההוא אתר כללא דכל ארעא. ומה ההוא אתר כללא דכל ארעא, ר' שמעון דאיהו בוצינא דכל עלמא על אחת כמה וכמה. פתח ר' יוסי ואמר הפעם אודה את יי'. וכי בכלהו דאולידת לא אתחזי לאודאה ליה לקב"ה אלא בהאי. אלא יהודה איהו ברא רביעאה לכרסייא ואיהו אשלים לכרסייא, ובגין כך יהודה בלחודוי תקונא דכורסייא, סמכא דכלהו סמכין. ר' שמעון דנהיר כל עלמא באורייתא וכמה בוצינן נהרין בגיניה על אחת כמה וכמה.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. ר' יצחק פתח (תהלים ק"ד:24) מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניגך. האי קרא אוקמוה בכמה אתר, אלא מאן יכיל לממני עובדוי דקב"ה. דהא ברא בעלמא כמה חילין ומשריין משניין דא מן דא [p. 370] וכלהו בזמנא חדא, כמרזפא דאפיק זיקין בזיקין לכל סטריין בזמנא חדא, כך קב"ה אפיק כמה זינין ומשריין משניין דא מן דא, לית לון חושבנא וכלהו בזמנא חדא.
ת"ח בדבורא וברוחא כחדא אתעביד כולא דכתיב (שם ל"ג:6) בדבר יי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר יי', דא דבורא. וברוח פיו, דא רוחא. ודא בלא דא לא אזיל, ואתכליל דא בדא ונפק מנייהו כמה חילין לחילין ומשריין למשריין וכלא בזמנא חדא.

תא חזי כד בעא קב"ה למברי עלמין אפיק חד נהורא סתימאה דמההוא נהורא נהרין כל אינון נהורין דאתגליין ומההוא נהורא נפקי ואתפשטו ואתעבידו שאר נהורין ואתעביד עלמא עלאה.
תו אתפשט האי נהורא עלאה ועבד אומנא, נהורא דלא נהיר, ועביד עלמא תתאה. ובגין דאיהו נהורא דלא נהיר בעי לאתקשרא לעילא [קנו ע"ב] ובעי לאתקשרא לתתא, ובקשורא דלתתא אתקשר לאתנהרא בקשורא דלעילא.

והאי נהורא דלא נהיר בקשורא דלעילא אפיק כל חילין ומשריין לזינין סגיאין, הה"ד מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך.

וכל מה די בארעא הכי נמי לעילא, ולית לך מלה זעירא בהאי עלמא דלא תלייא במלה עלאה אחרא דאתפקדא עליה, בגין [p. 371] דכד אתער האי לתתא אתער ההוא דאתפקדא עליה לעילא, דכלא אתאחד דא בדא. תא חזי כתיב תני נא לי מדודאי בנך. לאו דודאים אולידו לה לרחל, אלא קב"ה קא גלגל מלה ע"י דאינון דודאים בגין דיפוק יששכר דאחיד באורייתא יתיר מכלהו שבטין. בגין דהא רחל אחידת ביה ביעקב ולא שבקת ליה לגבי לאה, הה"ד המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך. אינון גרמו דנפק יששכר לעלמא דסליק ריחא דאורייתא קמי קודשא בריך, הוא הה"ד הדודאים נתנו ריח. וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והא אוקמוה דעלמא עלאה הוה דסתים ולא גליא. בגין דהא אורייתא מעלמא עלאה נפקת, ובכל אתר עלמא עלאה הוה, ויששכר ביה אתאחיד. ועל דא קרינן עץ החיים, אילנא דאינון חיינן עלאין דאקרי הוא ולא אתה. ואי תימא דאלין דודאים פתחו מעהא דרחל. לאו, דהא כתיב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה, קב"ה [p. 372] ולא מלה אחרא, בגין דהא אלין דודאים אע"ג דחילא דלהון לעילא, בההוא חילא דלהון לא אתמני פקידא דבנין, דהא בנין במזלא תליין ולא בחילא אחרא. ואי תימא דהא אינון למגנא אתבריא. לאו, דהא אפילו [קנו ע"א] למלה דא סיועא אינון לאינון דמתעכבי ולאו אינון עקראן ולא אתגזר עלייהו במזלא.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא כי שכר שכרתיך. האי מלה חציפותא איהו, והכי איתחזי ולאו הכי הוא, אלא מהכא אוליפנא ענותנותא דלאה דלא אמרה קמי אחתה, ואיהי אקדימת לארחא ואמרת ליה בחשאי ואודעא ליה דהא ברשותא דרחל הוה דכתיב כי שכר שכרתיך, מרחל נטלית רשו. ובגין דלא יבאיש בעינהא דרחל אמרת ליה לבר ולא בביתא. ולא עוד אלא פתחא דמשכנא דלאה נפקת לבר, ועיילת ליה ליעקב בפתחא דלבר עד לא ייעול למשכנא דרחל. מאי טעמא, בגין דלא תימא מלה קמי דרחל ולא תחציף קמי אחתה. ולא עוד אלא אמרה לאה אי ייעול יעקב במשכנא דרחל לאו דין הוא לאפקיה מתמן, בג"כ אקדימת ליה לבר. וכל האי למה, אלא לאה רוחא דקודשא אתערת בה וידעת דכל הני שבטין עלאין כלהו קדישין יפקון מנה, ודחקת שעתא בחביבותא לקב"ה, ובגין כך קראת לון שמהן ברזא דחכמתא.

[p. 373] ר' חייא ור' יוסי הוו אזלי באורחא. א"ר יוסי לר' חייא בכל זמנא דאנן באורחא קב"ה מרחיש לן נסין, והשתא אורחא דא אריך לן, נתעסק באורייתא וקב"ה יזדווג בהדן. פתח ר' חייא ואמר (שמות י"ב:18) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות, וכתוב (דברים ט"ז:3) (שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני, לחם עני כתיב). האי מלה אתערו בה חברייה, אבל ת"ח ישראל כד הוו במצרים הוו ברשותא אחרא. כד בעא קב"ה לקרבא לון לגביה ירב לון אתר דלחם עני. מאן עני, דא דוד מלכא דכתיב ביה

(תהלים פ"ו:1) כי עני ואביון אני. והאי לחם עני אקרי מצה, נוקבא בלא דכורא מסכנותא הוי. אתקריבו לגבי מצה בקדמיתא, כיון דקריבו יתיר עייל לון קב"ה בדרגין אחרנין ואתחבר דכורא בנוקבא, וכדין מצה כד אתחבר בדכורא אקרי מצוה בתוספת וא"ו, הה"ד (דברים ל"א:11) כי המצוה הזאת בגיני כך מצה בקדמיתא ולבתר מצוה. [p. 374] עד דהוו אזלי שמעו חד קלא דאמר טופסרא דקטנון עקימן באורחא. סטו לעילא, לא תחתון בקוסטרא דקיטרא דלתתא.

אמר ר' יוסי שמע מינה דקב"ה בעי לנטרא אורחין. סליקו לעילא ועאלו בחד טורא בין טנרין תקיפין. אמרו הואיל וקב"ה בעי באורחא דא, מלה נחמי או ניסא אתרחיש לן.

אזלו, יתבו גבי בקיעי טינרא. סליק לון חד בר נש, תוהו. א"ר יוסי מאן אנת. אמר מאנשי ארקא אנא. אמר ותמן אית בני נשא. אמר אין, וזרעין וחצדין. מנייהו בחיזו אחרא משניין מנאי, וסליקנא גבייכו למנדע מנייכו מה שמיה דארעא דאתון בה.

[p. 375] א"ל ארץ, בגין דהכא ארץ החיים שריא דכתיב (איוב כ"ח:5) ארץ ממנה יצא לחם. מהאי יצא לחם, בשאר לא יצא לחם, ואי נפיק לאו משבעת המינין.

אדהכי עאל לאתריה. תוהו, אמרו ודאי קב"ה בעא לאתערא לן במלה. א"ר חייא ודאי, על האי קרא דאמרת דכירנא דאוליפנא מסבאי חד מלה עלאה בפסח, דיהב לון קב"ה לישראל לחם דא מארעא דחיי ולבתר לחם מן השמים, והא אוקימנא מלה.

תו הוה אמר בר [קנו ע"ב] נש כד נפיק לעלמא לא ידע מדי עד דאטעם נהמא, כיון דאכיל נהמא אתער למנדע ולאשתמודע. כך כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעי מדי עד דאטעם לון קב"ה לחם מהאי ארץ דכתיב ארץ ממנה יצא לחם, וכדין עאלו ישראל למנדע ולאשתמודע ליה לקב"ה. ינוקא לא ידע ולא אשתמודע עד דטעם נהמא דהאי עלמא, וכדין ידע ואשתמודע במילי דהאי עלמא. ישראל לא ידעו ולא אשתמודעו במלין דלעילא עד דאכלו לחם עילאה, וכדין ידעו ואשתמודעו בההוא אתר. ובעא קב"ה דינדעון ישראל יתיר בההוא אתר דאתחזי להאי ארץ, ולא יכילו עד דאטעמו לחם מההוא אתר. ומאן איהו, שמים דכתיב (שמות ט"ז:4) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, וכדין ידעו ואסתלכו בההוא אתר. ועד דאכלו לחם מאלין אתרי לא ידעו מדי ולא אשתמודעו.

[p. 376] אתא ר' יוסי ונשקיה. אמר ודאי על דא אתער לן קב"ה בהאי, ועל דא שירותא דישאל למנדע לחם הוה.

קמו ואזלו. עד דהוו אזלי חמו תרי דורמסקין, חד דכר וחד נוקבא. א"ר יוסי לית לך מלה בעלמא דלא הוי כגוונא דלעילא, וכל מה דלעילא הכי נמי אית בארעא, וכל מה די בארעא הכי נמי בימא. פתח ר' יוסי ואמר ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי בני. ותצא לאה לקראתו. מנא ידעת. הא אמרו דגעא חמרא ולאה ידעת ונפקת ליה, וגרים לה דנפק מנה יששכר, הה"ד

יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, דחמרא גרמא ליה. אמרת לאה ודאי ידענא דאי ייעול יעקב במשכנא דרחל לית לי לאפקא ליה, אלא אוריך ליה הכא וייעול במשכני.

כי שכר שכרתיך בדודאי בני. מאי בדודאי בני, בגין דניחא ליה ליעקב על דא דאלין מסייעין לאולדא. ויעקב [p. 377] הוה ידע דמלה לא קיימא בדודאים אלא לעילא. פתח ואמר מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. א"ר חייא רוחא דקודשא אַמר, מושיבי עקרת הבית, דא רחל. אם הבנים שמחה, דא לאה. מושיבי עקרת הבית, דא עלמא תתאה. אם הבנים שמחה, דא עלמא עלאה. בגין כך הללויה.

א"ר יהודה כל אלין שבטין תקונין דלתתא אינון וכלהו כגוונא דלעילא. ת"ח כי שכר שכרתיך, לנסבא מניה גופא, ומאן איהו, תורה. שכר שכרתיך, לך לגופך ממש. שכר [קנה ע"א] שכרתיך לאולדא דיוקנך. מהכא מאן דלעי באורייתא אחסין עלמא דאתי ואחסין אחסנתא דיעקב. אחסין עלמא דאתי דכתיב יששכר, יש שכר, וכתיב (משלי ח':21) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא.

[p. 378] כי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה אלין עילא ותתא וארבע סטרין דעלמא. ומאן דאריך באחז בעי לאמלכא ליה לקב"ה לעילא ותתא ולארבע סטרין דעלמא, והיינו אחד.

אמר רבי חזקיה כתיב (שיר ב':17) על הרי בתר, וכתיב (שם ח':14) על הרי בשמים. מאן אינון הרי בשמים, אלין שית בנין דלאה דאכללן שית אחרנין ואינון תריסר, ואינון שית בגין דכל חד כליל בחבריה, ולאה עלייהו לקיימא (תהלים קי"ג:9) אם הבנים שמחה.

ועל דא כתיב (דברים כ"ב:6) לא תקח האם על הבנים, בגין דאיהי עלמא דאתכסיא ולא אתגליא, ועל דא שלח תשלח את האם, בגין דלא אתגליא כלל, ואת הבנים תקח לך, [p. 379] היינו דכתיב (שם ד':32) כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים. וכל הני אקרון הרי בשמים, מכאן ולתתא אקרון הרי בתר, דכתי' (בראשית ב':10) ומשם יפרד, טורי דפרודא.

אמר רבי ייסא בני שפחות קשירו קשרין, ארבע קשרין דאצטריכו לתקונא. ואמר ר' אלעזר דבגין כך נפקי לבר אינון קשרין, ואע"ג דכלהו חד. מכאן ולהלאה כלהו חד בארח מישר, ועל דא כלהו שבטין סלקין בסהדותא לעילא, מה"ד (תהלים קכ"ב:4) שושם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לישם יי'.

ואמר רבי אלעזר כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי. מה חמא יעקב למיהך לארחיה כד אתיליד יוסף, ועד לא אתיליד יוסף לא בעא למיהך לארחיה. אלא הא אוקמוה דחמא דאתיליד שטנא דעשו.

ותא חזי יוסף אשלים דוכתיה באתריה ויוסף זכי ליה דאקרי צדיק, והכא סיומא דגופא. כיון דחמא יעקב [p. 380] דאשתלים גופא בעא למהך לארחיה. וסיומא דגופא הוא, ועם כל דא בנימן אשלים חושבנא דביה אשתלימו תריסר.

וכי לא הוה ידע יעקב דעד לא אשתלימו שבטין אע"ג דאתיליד יוסף. מאי טעמא לא אוריך עד דאתיליד בנימן וישתלימו שבטין. אלא יעקב בחכמתא עבד ומלה ידע. אמר ודאי אי אשתלימו הכא כלהו שבטין, הא ידענא דתקונא דלעילא שריא עליהו כדקא יאות, ובארעא דא לא ליבעי אלא בארעא קדישא.

ת"ח דהכי הוא, דכלהו תריסר שבטין תקוני דעלמא תתאה נינהו, וכיון דאתיליד בנימן מיתת רחל ונטלא דוכתא האי עלמא תתאה לאתתקנא בהו. ועל דא לא אתיליד בנימן אלא בארעא קדישא, הה"ד (בראשית מ"ח:7) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען, ותמן מיתת רחל ונטלא דוכתא עלמא תתאה לאתישבא בביתא שלימתא. וכל זמנא דרחל קיימא, עלמא תתאה לא אתתקנא בהו, מיתת רחל נטלא ביתא בשלימו.

ואי תימא לאה אמאי לא מיתת בההוא זמנא. אלא בגין דביתא דעלמא תתאה איהו וכולהו מניה הוו לאתתקנא ולא מעלמא עלאה, ובגין כך לא מיתת בההיא שעתא. וכל עובדוי דלאה באתכסיא אינון, בגין דעלמא עלאה איהו באתכסיא ולא באתגליא, ובגין כך לא אדכר מיתתה דלאה כמיתתה דרחל.

[p. 381] ותא חזי בגין דעלמא עלאה כל מלוי באתכסיא ועלמא תתאה באתגליא, בגין כך אתכסיא לאה במערתא דכפלתא ורחל בגלוייא דאורחא, דא בסתרא ודא באתגליא. בגין כך כל ברכאן דתריין עלמין באתגליא ובאתכסיא, ואע"ג דאוקמוהו רזא דא בעלמא עלאה אתרשים דכתיב ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות, ובגינה קראה שמיא אשר. [קנה ע"ב] ועם כל דא כלא חד, דהא כלא הוי מעלמא עלאה, הכי נמי, ובכל אתר תריין עלמין, דא באתגליא ודא באתכסיא. ואנן לא מברכינן לקב"ה אלא בתריין עלמין דכתיב (תהלים ק"ו:48) ברוך יי' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. בגיני כך עלמא עלאה קרינן הוא ועלמא תתאה אתה. בגין דאיהו ברוך מעלמא עלאה, איהו ברוך מעלמא תתאה על ידא דצדיק, הה"ד (שם קל"ה:21) ברוך יי' מציון שוכן ירושלם, ודאי מציון איהו ברוך.

[p. 382] תא חזי כגוונא דא יי' יי', תרי זימני, תרי עלמין נינהו, דא באתגליא ודא באתכסיא, ועל דא פסיק טעמא בגווייהו, ומעלמא דא עד עלמא דא כלא חד.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ואל ארצי. אמר ר' יהודה תא חזי שלימותא דיעקב דלא בעא למיזל אלא ברשותיה דלבן. ואי תימא זמנא אחרא אמאי לא. אלא בגין דרחל יעקב דלא ישבוק ליה, וישתלימו תריסר שבטין בארעא אחרא. ועל דא כיון דחמא דמטא שעתא דבנימן ברח, כד"א ויברח הוא וכל אשר לו. דכיון דאתיליד בנימן אתקשרת שכינתא בכלהו שבטין ונטלא ביתא בהו. ויעקב הוה ידע ברוח חכמתא דכד ישתלימו תריסר שבטין דשכינתא תתקשר בהו ורחל תמות ואיהי נטלא ביתא.

ותא חזי הכי אוליפנא, עלמא תתאה אתחזי ליה ליעקב כמה דאתחזי ליה למשה, אלא דלא יכילת עד דהוו תריסר שבטין בביתא לאתקשרא בהו, וכדין אתדחייית רחל ונטלא איהי ביתא בכולהו שבטין והות עקרא דביתא, וכדין מושיבי עקרת הבית ודאי.

[p. 383] אמר יעקב הא מטא זמנא דישתלימו תריסר שבטין, ודאי עלמא דלעילא יחות ליה לביתא ואתקשרא בהו, ומסכנתא דא אתדחייית קמיה. אי תמות הכא לא אפוק מכאן לעלמין, ולא עוד אלא בארעא דא לא אתחזי לאשלמא ביתא. בגיני כך ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, עד לא ישתלימו שבטין.

שמע ר' שמעון, אמר ודאי כל מלוי דרבי יהודה שפיר, ודא סליק על כלא. ואי תימא אמאי לא אזל ליה לארחיה מיד. אלא כל זמנא דרחל לא מתעברא מבנימן אתעכב תמן, כיון דמטא זמנא דבנימן ערק ולא בעא רשותא, בגין דלא יתעכב תמן ויתחבר יעקב בכולהו שבטין באתרא דאצטרין.

ר' אבא פתח (שמות ד':18) וילך משה וישב אל יתר חותנו ויאמר לו אלכה ואשובה אל אחי אשר במצרים וגו' ויאמר יתרו למשה לך לשלום. תא חזי משה רעי ענא דיתרו חמוי הוה ודיריה הוה ביה, וכד בעא למיזל לא אזל אלא ברשותיה, ויעקב דהוה שלים ודיריה הוה תדיר עמיה דלבו, אמאי לא בעא רשותא מניה. אלא הא אתמר דהא בקדמיתא אמר ליה ומיד גלגל עליה גלגולין דישתאר תמן, והשתא דחיל מניה, אבל יתרו לא הוה הכי לגביה דמשה, בגין דלבו חרשא הוה ובחרשין הוה כל עובדוי לגביה דיעקב. והשתא לא בעא יעקב לאתעכבא תמן, דהא קב"ה אמר ליה שוב אל ארץ אבותיך וגו', [p. 384] ועל דא לא בעא לאתעכבא ולמישבק פקודא דמאריה.

תא חזי כתיב ויזכור אלהים את רחל וגו'. פתח ואמר (תהלים מ"ו:1) למנצח לבני קרח על עלמות שיר. האי קרא אית לאסתכלא ביה, דרזא דחכמתא איהו, וכל הני שירין ותושבחן דהוו אמרי בני קרח, כלהו מחדתי אינון שירין ואינון תושבחן דהוו מלקדמין, וכן כל אינון שירין ותושבחן דאמר דוד וכל אינון דהוו עמיה, כלהו הוו ברזא עלאה ברוחא דחכמתא.

ת"ח עבד קב"ה עלמא תתאה כגוונא דעלמא עלאה, וכל אינון סדורין דסדר דוד ושלמה בריה וכל אינון נביאי קשוט, כלהו [קנט ע"א] סדרו כגוונא דלעילא.

ת"ח כגוונא דאיכא משמרות בארעא, הכי נמי איכא משמרות ברקיעא והא אוקמוה חברייא, ואיכא סדרי משמרות ברקיעא דמזמרי למאריהון ואמרי שירתא תדיר, וכלהו קיימין אלין לקבל אלין וכלא בסדורא דשירין ותושבחן.

עלמות שיר. מאי עלמות שיר, כד"א (שיר ו':8) ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות [p. 385] אין מספר. מאי עלמות אין מספר, כד"א (איוב כ"ה:3) היש מספר לגדודיו. ובגין דלית להו חושבנא כתיב ועלמות אין מספר, וכלהו שורין שורין, מסחרן סדרין, אלין לקבל אלין לזמרא ולשבחא למאריהון, ואלין אינון עלמות שיר. ובגין דאית עלמות דלא מזמרין כאלין, אלין אקרון עלמות שיר.

תלת סדרין מתפרשן לכל סטר לד' סטרי עלמא, וכל סדרא וסדרא דאיהי לכל סטר, תלת סדרין אחרנין. סדרא קדמאה דלסטר מזרח תלת סדרין אינון, ואינון תשעה סדרין בגין דכל סדרא מאינון תלת אית ליה תלת סדרין, ואשתכחו דאינון תשעה וכמה אלף ורבוון תחותיהו.

הני סדרין תשעה כולהו מתנהגי באתון רשימן, וכל סדרא אסתכי לאינון אתון רשימן, ומתחברן כולהו ואמרי שירתא. וכד אינון אתון פרחי גו אירא דרוחא דממנא על כלא, כדין אינון נטלי ושירתא אתבסם. וחד את בשש מתתא, וההוא את סלקא ונחתא, ותרין אתון פרחי עלייהו, והאי את מתתא סלקא מתתא לעילא ואתחבר בהו ואתעבידו תלת אתון, כלהו לפום אתון יה"ו, דאינון תלת גו אספקלריא דנהרא. מאילין אתפרשו תלת סדרין, ואינון אתון תרין, וההוא את דסלקא מתחברא עמהון ואינון תלת.

[p. 386] תא חזי אינון תרין אתוון עלאין דסלקין באוירא, אינון כלילין דא בדא, רחמי בדינא, ובגין כך אינון

תרין, ואינון מעלמא עלאה ברזא דדכורא, והאי דסלקא ומתחברא עמהון איהי נוקבא ואתכלילת בתרווייהו. כגוונא דנוקבא אתכלילת בתרי סטרי בימינא ושמאלא ואתחברת בהו, הכי נמי האי את נוקבא ואתחברת בתרי אתוון אחרנין דאינון בתרין סטרין, אלין עלאין ודא לתתא, וכלא איהו חד, דכר ונוקבא, בר דכד אתברי עלמא דאינון אתוון מעלמא עלאה נינהו, דאינון אולידו כל עובדין לתתא כגוונא דלהון ממש. ובגין כך מאן דיידע לון ואזדהר בהו, רחים לעילא רחים לתתא.

רבי שמעון אמר אלין אתוון כלהו דכר ונוקבא לאתכללא כחדא ברזא דמיין עלאין ומיין תתאין, וכלא חד ודא איהו יחודא שלים. ועל דא מאן דיידע להו ואזדהר בהו, רחים לעילא ולתתא, בגין דאיהו עקרא דיחודא שלים כדקא יאות.

[p. 387] תלת תלת מסטרא דא ומסטרא דא ביחודא חדא בשלימו דכלא, וכלהו רזא דסדרא עלאה כדקא חזי

כגוונא דלעילא, דההוא סדרא תלת תלת ברזא חדא.

סדרא תניינא דלסטר דרום, תלת סדרין אינון לההוא סטרא, וכל סדרא וסדרא תלת תלת ואינון תשעה כמה דאתמר. ואתוון אתפלגו הכי לכל סטר, לאתחברא כלא כחד, בגין דאית אתוון ברזא דנוקבא ואתוון ברזא דדכורא, ואתחברו כלהו כחדא והו חד ברזא דשמא קדישא שלים. ולגבייהו סדרין ממנן תלת תלת כמה דאתמר. וכלא נפקא מסדרא דאבהן דלעילא, כסדרא דאתתקנא אתוון דשמא קדישא יה"ו כמה דאתמר. הני סדרין כלהו מתנהגי באלין אתוון ידיען ונטלי בהו, וכמה חילין ורברבן כלהו לתתא דנטלי ואתנהגי בסדרא דא.

סדרא תליתאה דלסטר צפון, תלת סדרין אינון לההוא סטרא ואינון תשעה.

ובתלת סטרין תלת תלת לכל סטר, אינון תשעה, ואינון סדרין מתלת סטרין כמה דאתמר שבעה ועשרים [קנט

ע"ב] ברזא דאתוון דאינון שבעה ועשרין, ואע"ג דאינון תרין ועשרין, שלימו דאתוון אינון שבעה ועשרין. ואשתכחו כמה דאתוון שבעה ועשרין. סדורא דסדרין אלין שבעה ועשרין לתלת תלת סדרין לכל סטר, ואשתכחו אלין תלת דהאי סטרא דאינון תשעה ואלין תלת דהאי סטרא דאינון תשעה, אשתכחו כלהו שבעה ועשרין.

ורזא דאלין שבעה ועשרין אתוון, תשעה אתוון אינון ברזא דנוקבי, לאתחברא בהו נוקבא עם אינון תמני סרי

אחרנין ברזא דאתמר, וכלא איהו כדקא חזי.

[p. 388] ת"ח כגוונא דאתוון עלאין דעלמא עלאה, הכי נמי אתוון אחרנין לתתא, אתוון עלאין רברבין ואתוון

תתאין זעירין, וכלא דא כגוונא דא. ובכל הני רזין ברזא דכר ונוקבא כלא חד בשלימו.

ויזכור אלהים את רחל, דהא במזלא תליא, ובגין כך כתיב בה זכירה. ויי' פקד את שרה, לאו ממזלא הוה.

ואי תימא דהא בנין במזלא תליין ולא לתתא, הכא בשרה לאו במזלא הוה. אלא ויי' כתיב, כלא כחדא.

[p. 389] אי הכי אמאי כתיב פקידה. אלא ודאי זכירה דא הות מקדמת דנא ואתמסר מפתחא דא לתתא כמה

דכתיב (בראשית י"ז:21) ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה וגו'. ולבתר כגוונא דא, וכיון דאדכר

ברזא דלעילא, לבתר אתמר ברזא דנוקבא פקידה, למהוי כללא דכלא כחדא.

ויזכור אלהים את רחל. רבי חייא פתח (שמות ו':5) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי. ואזכור, הא זכירה בגין דאיהו לעילא, דהא מזלא דאיהו לעילא בדכורא אתא על פקידה דאיהו בגלותא לתתא בנוקבא. כגוונא דא ויזכור אלהים את רחל, כד"א ואזכור את בריתי.

[p. 390] ת"ח כתיב (שם ג':16) פקוד פקדתי אתכם. וכי פקוד פקדתי, והא פקידה בנוקבא קיימא, ובההוא זמנא בגלותא הות, ואיהי אמרת פקוד פקדתי. אלא הכא אית לאסתכלא ורזא דחכמתא הכא. אי איהי בגלותא היך אתחזי למשה הכא והיך אמרת פקוד פקדתי. אלא הכי אוליפנא שמשא כד נהיר איהו בשמיא ותוקפיה וחיליה שלטא על ארעא בכל אתר. כגוונא דא מלא כל הארץ כבודו. בזמנא דמקדשא קאים מלא כל הארץ כבודו, דא ארעא קדישא, והשתא דישראל בגלותא איהי לעילא ותוקפה סחרא להו לישראל לאנגא עלייהו, ואע"ג דאינון בארעא אחרא. ות"ח שכינתא לעילא, שכינתא לתתא. שכינתא לעילא בתריסר תחומין רתיכין קדישין, תריסר חיוון עלאין, שכינתא לתתא [p. 391] בתריסר שבטין קדישין, וכדין אתכלילת שכינתא לעילא ותתא וכלא בחד זמנא כחדא, ואע"ג דזמנא דישראל בגלותא ולתתא לא אתתקנת, לעילא הכי נמי לא אתתקנת. ודא הוא גלותא עמהון דישראל, דאיהי עמהון בגלותא.

במה אתתקנת. למלכא דמית בריה. מה עבד, כפא ליה לערסא על אבלא דבריה ולא אתקין ליה לערסא אלא נטל כובין ודרדרין ואטיל תחות ערסיה ושכיב עליה. כך קב"ה כיון דאתגלו ישראל ואתחריב מקדשא נטל כובין ודרדרין ושוי תחותיה, הה"ד (שם ג':2) וירא מלאך יי' אליו בלבת אש מתוך הסנה, בגין דישראל הוו בגלותא. פקוד פקדתי אתכם. מאן דלא קיימא ברשותיה, מה פקיד ומה עביד. אלא פקוד מלעילא, פקדתי לתתא. מאי טעמא, בגין דהא זכירה הוה עלה מקדמת דנא דכתיב ואזכור את בריתי. כיון דכתיב ואזכור, הא זכירה אתמנא עלה, ובגין כך אמרת לבתר פקוד פקדתי, [קס ע"א] דהא סימנא נקטת מקדמת דנא. [p. 392] כגוונא דא שרה, ויי' פקד את שרה. אבל הכא רחל דלא אתדכירת מקדמת דנא, לא אתמר בה פקידה אלא זכירה, וכלא בזכירה איהו ברזא דמזלא.

ר' יהודה ור' חזקיה הוו אזלי מקפוטקיא ללוד, והוה רבי יהודה רכיב ורבי חזקיה ברגלוי. אדהכי נחת רבי יהודה, אמר מכאן ולהלא נתעסק באורייתא כמה דכתיב (דברים ל"ב:3) הבו גודל לאלהינו. א"ל אלו הוינא תלתא יאות הוא, דחד יימא ותרין יתיבו ליה.

[p. 393] א"ל הני מלי בברכאן, בגין דאזכר חד שמא דקב"ה ותרין יתיבו ליה, הה"ד כי שם יי' אקרא הבו גודל לאלהינו. כי שם יי' אקרא, דא חד דמברך. הבו גודל לאלהינו, אלין תרין אחרנין. אבל באורייתא אפילו תרין יתבי רבו ותוקפא דשבחא דאורייתא לקב"ה.

אמר ליה רבי חזקיה לגבי ברכאן אמאי תלת. אמר ליה הא אוקמוה ואתמר דכתיב הבו גודל. אבל רזא דמלה הכא, דהא כל רזין דברכאן הכי איהו, חד לברכא ותרין לאתבא, בגין דיסלק שבחא דקב"ה ברזא דתלתא, חד מברך ותרין דאודן, ודא הוא קיומא דברכאן ברזא עלאה כדקא יאות וברזא דתלת כמה דאוקמוה.

עד דהוו אזלי אמר רבי יהודה תנינן אית זכירה לטב ואית זכירה לביש, אית פקידה לטב ואית פקידה לביש. אית זכירה לטב כמה דאוקמוה דכתיב (ויקרא כ"ו:45) וזכרתי להם ברית ראשונים, (בראשית ח':1) ויזכור אלהים את נח, (שמות ב':24) ויזכור אלהים את בריתו. ואית זכירה לביש דכתיב (תהלים ע"ח:39) ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב. [p. 394] פקידה לטב דכתיב (שמות ג':16) פקוד פקדתי אתכם. פקידה לביש דכתיב (תהלים פ"ט:33) ופקדתי בשבט פשעם. וכלהו רזין עלאין.

כל הני זכירה ופקידה לטב, אלין אינון דרגין ידיען, רזא דמהימנותא דכר ונוקבא, רזא חדא זכירה ופקידה, ואלין אינון לטב. זכירה ופקידה לביש, אלין אינון רזא דסטרא אחרא דקיימא ברזא דאלהים אחרים, דכר ונוקבא כחדא, זכירה בהאי ופקידה בהאי. ואלין אינון דקיימין תדיר לביש, ואלין לקבל אלין. מהכא נפקי כל רזי מהימנותא וכל קדושין עלאין כמה דאוקמוה, ומהכא נפקי כל נזקין וכל בישין וכל מותא וכל סטרין וזינין בישין בעלמא ואוקמוה, ודא בהפוכא מן דא.

א"ר חזקיה הכי הוא ודאי. זכאה איהו מאן דחולקיה אתקיים בסטרא טבא ולא ירכין גרמיה לסטרא אחרא וישתזיב מתמן.

אמר ליה רבי יהודה הכי הוא ודאי, וזכאה מאן דיכיל לאשתזבא מניה מההוא סטרא, וזכאין אינון צדיקייא דיכלי לאשתזבא מנייהו ולאגחא בההוא סטרא קרבא.
אמר ר' חזקיה במה.

פתח ואמר (משלי כ"ד:6) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. מאן מלחמה, דא מלחמה דההוא סטרא בישא דאצטריך בר נש לאגחא ביה קרבא ולשלטאה עלוי ולאשתזבא מניה.
ת"ח דיעקב הכי אשתדל לגבי עשו בגין ההוא סטרא דיליה, לאתחכמא עלוי ולמיזל עמיה בעקימו בכל מה דאצטריך, בגין לשלטאה עלוי ברישא ובסופא וכלא כדקא יאות. ורישא וסופא כגוונא חד כמה דכתיב (בראשית כ"ז:36) בכרתי, ולבתר ברכתי, שירותא וסופא כחדא, [p. 395] דא כגוונא דא, בגין לשלטאה עליה באורח מישר כדקא חזי ליה. ובגין כך זכאה איהו מאן דאשתזיב מיניה ויכיל לשלטאה עליה.
תא חזי זכירה ופקידה לטב אינון כחדא רזא דמהימנותא, וזכאה איהו דאשתדל אבתר מהימנותא, כד"א (הושע י"א:10) אחרי יי' ילכו כאריה ישאג.

אמר ר' חזקיה הכי הוא ודאי. ות"ח בר נש כד צלי צלותיה לא יימא עליה זכרני ופקדני, בגין דאיכא זכירה ופקידה לטב וזכירה ופקידה [קס ע"ב] לביש, וזמינין לנטלא מלה מן פומא ואתיין לאדכרא חובוי דב"נ ולענשא ליה, בר אי איהו זכאה שלים דכד בדקי חובוי ההוא זכירה ופקידה לביש לא ישכחון לון, כגון עזרא דאמר זכרה לי אלהי לטובה. דהא בכל אתר דבר נש צלי צלותיה יכליל גרמיה בין סגיאין בכללא דסגיאין.

ותא חזי שונמית כד אמר לה אלישע (מלכים ב' ד':13) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא. היש לדבר לך אל המלך, ההוא יומא יום טוב דראש השנה הוה, וההוא יומא מלכותא דרקיעא שלטא למידן עלמא [p. 396] וקב"ה אקרי מלך בההוא זמנא, ובגין כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה כתיב, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. מאי קאמרה, לא בעינא למהוי רשימאה לעילא אלא לאעלאה רישאי בין סגיאיין ולא לנפקא מכללא דלהון. וכן בעי ליה לבר נש לאתכללא בכללא דסגיאיין ולא לאתייחדא בלחודוי, בגין דלא ישגחון עליה לאדכרא חובוי כדקאמרן.

פתח ר' יהודה ואמר (איוב ל"ח:17) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. האי קרא קב"ה אמר ליה לאיוב כד חמא דאיוב דחיק גרמיה על דינוי דקב"ה. תא חזי איוב אמר (שם י"ג:15) הן יקטלני לא איחל, כתיב לא באל"ף וקרי לו בוא"ו וכלא איהו. א"ל קב"ה וכי אנא קטיל בני נשא, הנגלו לך שערי מות. כמה תרעין פתיחן לההוא סטרא ומותא שלטא עליהו, וכלהו סתימין מבני נשא ולא יכלין לאסתמרא מנייהו בגין דאינון סתימין מבני נשא ולא ידעין אינון שערים.

ושערי צלמות תראה. מאן אינון שערי מות ומאן אינון שערי צלמות. אלא מות וצלמות כחדא אינון וזווגא חדא אינון. מות הא אתמר דא מלאך המות והא אוקמוהו. צלמות, צל מות, האי איהו מאן דרכיב עליה ואיהו צלא דיליה ותוקפא דיליה לאזדווגא כחדא בקשורא חד ואינון חד. [p. 397] וכל אינון דרגין דנפקי מנייהו ומתקשרן בהו אינון שערים דלהון. כמה דלעילא כתיב (תהלים כ"ד:7) שאו שערים ראשיכם וגו', ואלין אינון שערים נהרין ונחלין, שית סטרין דעלמא, אוף הכי נמי שערים אינון מסטרא אחרא, דרגין ידיען דשלטין בעלמא, שערי מות, שערי צלמות, דא נוקבא ודא דכורא ותרוייהו כחדא.

ובל דא אמר קב"ה לאיוב בגין כל אינון מלין דאיהו אמר (איוב ז':9) כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה, וכל אינון שאר מלין. אמר קב"ה הנגלו לך שערי מות, למנדע דהא כלהו ברשותי וכלהו זמינין לאתבערא מעלמא דכתיב (ישעיה כ"ה:8) בלא המות לנצח וגו'.

תא חזי ויזכור אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. תרי אלהים אלהים אמאי. אלא חד מעלמא דדכורא וחד מעלמא דנוקבא בגין דבמזלא תלייא מלתא. וכד אתערת רחל בשמא דא דכתיב יוסף י" לי בן אחר, ידע יעקב דאיהי אתחזייה לאשלמא כלהו שבטין ולא תתקיים בעלמא. בגין כך בעא [p. 398] למיזל ולא יכיל, וכד מטא זמנא דבנימן ערק ואזל ליה בגין דבארעא אחרא לא תשתלים ביתא לאתקשרא עלמא קדישא ביה. והיינו דכתיב (בראשית ל"א:3) ויאמר אלהים אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מאי ואהיה עמך, אלא אמר ליה עד הכא רחל הות עמך עקרא דביתא, מכאן ולהלאה אנא אהוי עמך ואטול ביתא בהדך בתריסר שבטין. והיינו דכתיב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל, עלי הוה, בגיני הוה מלה דאתדחייא איהי ואתיא דירא אחרא ונטלא ביתא בגיני לדיירא עמי.

ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה. מאי נקבה. אמר רבי יצחק ההוא רשע אמר אנא חמי דיעקב לא אסתכל אלא בנוקבי [קסא ע"א] ובגין כך [p. 399] יפלה לי. אמר נקבה שכרך, הא נקבה דאיהי שכרך כדקדמייתא. ואתנה, אימא מאן נקבה אסתכלת בה ואתנה ופלה לי בגינה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה, חלילה, דהא אנא כל מה דעבידנא לשום יקרא דמלכא קדישא קא עבידנא ולא בכסופא דגרמאי, ועל דא לא תתן לי מאומה, דהא לא דעתאי בהאי, אלא אם תעשה לי הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התישים העקודים והטלואים וגו'. רבי אלעזר פתח (תהלים ט"ו:2) 'מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק וגו'. הא אוקימנא ואוקמוה חברייא הולך תמים, דא אברהם דכד אתגזר תמים אקרי. ופועל צדק, דא יצחק. ודוכר אמת, דא יעקב. ודאי יעקב באמת אתדבק. אי איהו אתדבק באמת מ"ט עבד עם לכן כגוונא דא. אלא יעקב בחין שעתא [p. 400] דמזליה הוה, דשרי ליה לאינש למבחן שעתיה עד לא יתוב לארעיה. אי מזליה קאים במה דעביד שפיר, ואי לאו לא יושיט רגלוי עד דסליק לגביה.

ת"ח כתיב וענתה בי צדקתי ביום מחר וגו', דהא איהו לא עבד בגין דיטול מדיליה למגנא, אלא כלא בקושטא ובשלימו דרעותא, ולא עוד אלא דאיהו נטיל רשו מלבן. על דא כתיב נחשתי ויברכני יי בגללך. כמה זינין חרשין עבד לכן ובחין מזליה בגיניה דיעקב והוה אשכח בגיניה דיעקב מאה עאנא כל ירחא ומאה אמרין ומאה עזין יתיר על עאניה.

ר' אבא אמר אלף עאנין ואלף אמרין ואלף עזין הוה מייתי ליה יעקב יתיר בכל ירחא וירחא, הה"ד כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוץ לרוב ויברך יי אותך לרגלי, וברכתא דלעילא לאו איהו פחות מאלף מכל זינא וזינא, מעאנין אלף אשתכח, מאמרין אלף אשתכח, מעזין אלף אשתכח. על כל מה דשריא ברכתא דלעילא לא פחות מאלף, עד דבגיניה דיעקב אסתלק לכן לכמה עותרא. וכד בעא יעקב לנטלא אגריה לא אשכח אלא עשרה מכל זינא וזינא, ויעקב חשיב ליה לעותרא סגי. חמי כמה נטיל מדיליה ממה דהוה יהיב איהו בזכותיה ללבן, וכל דא דסליק ביה יעקב [p. 401] לא הוה אלא בזרוע, דנטיל אינון מקלות ושוי לגבי עאנא.

ת"ח כמה טרח ההוא שלימא דיעקב אבתריה דלבן. כתיב וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב, והוה אייתי ליה כל האי עותרא, ועם כל דא לא בעא לכן דיהא אגריה דיעקב הכי, אלא נטל עשרה מן דא ועשרה מן דא ויהיב ליה. אמר ליה טול הני ואי יולידו כמה דאמרת כל מה דיולידו בהווא גוונא ליהוי אגרך, הה"ד ותחלף את משכורתי עשרת מונים, עשרה מן דא ועשרה מן דא ועשרה מן דא, וכתוב ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים, ובהני עשרה אשתדל בתר קב"ה וברכיה. ומכל מה דשווי לכן עמיה דיעקב אהדר במלוליה ונטיל מיעקב כלא, עד דקב"ה חס עליה ונטל מדיליה בזרוע.

אמר רבי אלעזר כל הני קראי לאחזאה חכמתא קא אתיין, דתנינן מלין דלעילא מנהון תליין בעובדא ומנהון במלולא ומנהון ברעותא דלבא, ומאן דבעי לאמשכא ברכאן בצלותא במלולא ורעותא, ודלא בצלותא בעובדא תליין.

ת"ח יעקב שלים כל מה דעבד בחכמתא עבד. כתיב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקות המים, כלא בחכמתא לאמשכא ברכאן ממבועא דכלא לכלהו דרגין עלאין דאינון חולקיה ועדביה.

[p. 402] את המקלות. מאן מקלות, אלין דרגין דאינון בי דיני.

אשר פצל, דאעבר מנהון דינא.

ברהטים, היינו דכתיב (שיר ז':6) מלך אסור ברהטים, דהא מההוא מלך אתיין ברכאן לכלהו עלמין.

ד"א [קסא ע"ב] מלך אסור ברהטים, מלך דא אסור וקשור באינון רהטין עלאין דמנייהו אתמשכן ברכאן לכולא מעם מלך עלאה.

בשקתות המים, דמתמן אתשקיין כולא. שקתות המים, אלין אינון נחלין דנפקין ואתיין עד דמטו לאתר דמתכנשי תמן.

אשר תבאנה הצאן לשותות, כד"א (תהלים ק"ד:11) ישקו כל חיתו שדי וגו'. ובההוא אתר דמתכנשי תמן מיא כלהו, כלא אתיין לאשקאה מניה.

ויחמנה. מאי ויחמנה. ת"ח בשעתא דרוח צפון נשיב מיא גלידין ולא נגדין לבר ולא אתשקיין, בגין דדינא תליא וקרירו דצפון גליד מיא. וכד אתער רוח דרום מתחממי מיא ואתעבר גלידו דלהון [p. 403] ונגדין, כדין אתשקיין כלא, בגין דחמימו דדרום שראן מיא וכלא מתחממי וחדאן למשתי מההוא קרירו דצפון דהוה לון בקדמיתא, הה"ד ויחמנה בבואן לשותות.

ויחמנה, והא כתיב ויחמו. אלא בגין דאינון כלהו נוקבי.

ועל דא אתכוון יעקב למעבד עובדא בחכמתא, ודא הוא דכתיב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'.

פתח ואמר (שם קל"ה:4) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו. ת"ח כי יעקב בחר לו יה. עד כאן לא ידענא מאן בירר למאן, אי קב"ה בירר ליה ליעקב, אי יעקב בירר ליה לקב"ה. אלא ממה דגלי קרא ידענא דקב"ה נטל ליה ליעקב לעדביה דכתיב (דברים ל"ב:9) כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו.

תא חזי הכי נמי יעקב בירר אחסנתיה ועדביה לחולקיה ואסתליק לעילא מכל דרגין ונטל ליה לעדביה מקל

לבנה לח, היינו דרגא חוורא דסטר ימינא, ולו וערמון, היינו דרגא סומקא דסטר שמאלא.

ויפצל בהן פצלות לבנות, דאעבר דינא מן דא ואחבר ליה בימינא, והוא עאל בינייהו ונטיל לון כחדא ואתעביד כלא חד [p. 404] בתרי גווי. ועם כל דא מחשוף הלבן, דיתגלי חוורא על סומקא. וכל דא למאי, לאמשכא לדרגיה דא ועדביה ברכאן ממבועא דכלא ולשוואה לדרגא דא דאיהו תלתא כחדא.

ברהטים בשקתות המים, כמה דאוקימנא. וכדין בעובדא דא דחכמתא נגדין ברכאן לתתא ומתשקיין כלהו עלמין ושריין עליה ברכאן כמה דאוקמוה דכתיב (בראשית מ"ט:27) בבקר יאכל עז, ולבתר ולערב יחלק שלל, [קסב ע"א] לאתברכא כלהו עלמין לתתא. ויעקב נטל חולקיה מאינון ברכאן דשריין עליה לתתא, בגין דאיהו חולקיה דקב"ה.

ר' ייסא זוטא הוה שכיח קמיה דר' שמעון. א"ל האי דכתיב (משלי י':6) ברכות לראש צדיק, לצדיק מבעי ליה, מאי לראש צדיק.

א"ל ראש צדיק דא היא עטרה קדישא ואוקמוה.

[p. 405] תו ראש צדיק, דא יעקב דאיהו נטיל ברכאן ונגיד לון לצדיק, ומתמן אזדריקו לכל עיבר ומתברכן כלהו עלמין.

תו ברכות לראש צדיק, ראש צדיק אקרי ההוא אתר רישא דברית דמניה נפקין מבועין לבר. נוקבא דקיסטא דחמרא נפיק מניה איהו רישא, כך ראש צדיק, ההוא אתר דזריק מבועין לנוקבא אקרי ראש צדיק. צדיק איהו ראש דכל ברכאן ביה שריין.

תו ההוא בר נש דזכי למיטר ההוא את קיימא קדישא ועביד פקודי דאורייתא אקרי צדיק, ומרישיה ועד רגלוי הכי אקרי. וכד ברכאן נגדין לעלמא שריין על רישיה, ומניה קיימי ברכאן לעלמא בבנין קדישין זכאין דאוקים.

ר' ייסא תו שאיל ואמר כתיב (תהלים ל"ז:25) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. האי קרא אוקמוה ואמרו דשרו דעלמא אמרו. אי הוא אמרו בחכמתא יתיר איהו ממה דחשבין בני נשא.

[p. 406] א"ל ברי יאות הוא, דהא ביחודא קדישא אתמר. נער הייתי גם זקנתי, הכי הוא. לא ראיתי צדיק נעזב, דא הוא שבחא דיחודא, דלא אשתכח יום בלא לילה, דהא לילה ביה אשתכח תדירא, וצדיק אחיד לעילא ואחיד לתתא. וזרעו מבקש לחם, מאי הוא. אלא בשעתא דזריק ואנגיד זרעא לא תבע לנוקבא דהא בהדיה שריא, דלא מתפרשא מניה לעלמין וזמינא היא לגביה, דהא זרעא לא נגיד אלא בשעתא דנוקבא זמינא **[קסב ע"ב]** ותיאובתא דתרווייהו כחדא בדבקותא חד דלא מתפרשן, ועל דא לא אצטריך למתבע עלה.

א"ל ובזמנא דגלותא לאו הכי.

א"ל זרעו כתיב ולא הוא. אימתי נפיק, כד נוקבא בדבוקא חד עם דכורא. ואי תימא לא ראיתי צדיק נעזב, בזמנא דגלותא מאי הוא. אלא הא אחיד לעילא ולא נעזב לעלמין. בזמנא אחרא לא נעזב מנוקבא, אחיד לעילא ואחיד לתתא. בזמנא דגלותא אחיד לעילא, בזמנא אחרא לתרין סטרין לעילא ותתא, ולעולם אינו נעזב.

כתיב (בראשית א':17) ויתן אותם אלהים ברקיע השמים, **[p. 407]** דא צדיק. ואע"ג דאתמר ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, דאיהו סיומא דגופא.

תא חזי תרין רקיעין אינון, ואינון שירותא וסיומא, דא כגוונא דא. רקיעא תמינאה, ביה שקיען כל ככביא זעירין ורברבין, ודא הוא רקיעא עלאה סתימאה דקאים כלא ומניה נפיק כלא, ואיהו תמינאה מתתא לעילא והוא שירותא לאפקא מניה כלא.

כך איהו רקיעא תמינאה מעילא לתתא דביה שקיעין כל נהורין ובוצינין, והוא נטיל כלא ודא סיומא דכלא. כמה דבההוא רקיעא תמינאה דאיהו שירותא דכלא תליין ביה כל נהורין ומניה נפיק, הכי נמי האי איהו רקיעא תמינאה ותליין ביה כל נהורין ומניה נפקי לכלהו עלמין. שירותא וסיומא בגוונא חד קיימי, ועל דא איהו נהר דנפיק ולא פסקי מימיו לעלמין, כלא למהוי סיומא כשירותא. ובגין כך ויתן אותם אלהים ברקיע השמים. ולמה, להאיר על הארץ. ואע"ג דאתמר כלא בגוונא חדא ודא הוא ברירן דמלה.

מה בין האי להאי. אלא דא אוקים וזן לעלמא דלעילא דאיהו ביה ולכל אינון סטרין עלאין, ודא אוקים וזן לעלמא תתאה ולכל אינון סטרין תתאין.

ואי תימא עלמא דלעילא מאן איהו, והא ההוא רקיעא תמינאה עלאה סתימאה עלמא דלעילא איהו והכי אקרי, דהא תרין עלמין נינהו כמה דאתמר. **[p. 408]** אלא איהו עלמא עלאה וכל אינון דנפקי מניה על שמיא אקרון, וכל אינון דנפקי מעלמא תתאה על שמיא אקרון, וכל האי והאי כלא חד בריך הוא לעלם ולעלמי עלמין.

תא חזי (תהלים ק"ד:16) ישבעו עצי יי ארזי לבנון אשר נטע. מאן לבנון, הא אוקמוה ואתמר האי קרא.

(שם: 17) אשר שם צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה. אשר שם צפרים יקננו, באן אתר, בלבנון. ואלין תרין צפרין דקאמרן בכמה אתר [קסג ע"א] ומאלין אתפרשן כמה צפרין אחרנין, אבל אלין עלאין ונפקין מלבנון דאיהו סתימאה, ורזא דמלה וללכן שתי בנות שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל. חסידה ברושים ביתה דכתיב שם הגדולה לאה. ברושים ביתה, באינון שית בנין עלאין, שית סטרין דעלמא כמה דאתמר.

אמאי אקרי חסידה. אלא האי עלמא עלאה, אע"ג דנוקבא קרינן ליה, דכד אתפשט כל טיבו וכל נהירו מניה נפיק. [p. 409] ובגין דאיהי חסידה נפקא מינה חסד דאיהו נהורא קדמאה דכתיב (בראשית א': 3) ויאמר אלהים יהי אור וגו'.

ועל דא ברושים ביתה. ברושים, אל תקרי ברושים אלא בראשים, דהא עלמא אחרא בתתאין ביתה ואיהי בי דינא דעלמא, ולזמנין אקרי כגוונא דלעילא בכל אינון שמהן. ועל דא אתר כתיב (שם ו': 6) וינחם יי' ויתעצב אל לבו, חרון אף יי', דהא באתר דא תליא, דהא כל מה דלעילא כלא איהו בנהירו, חזין לכל סטרין, ועל דא תנינן אין עצבות לפני המקום, לפני דייקא. ועל דא כתיב (תהלים ק': 2) עבדו את יי' בשמחה באו לפני ברננה. עבדו את יי' בשמחה, לקביל עלמא עלאה. באו לפני ברננה, לקביל עלמא תתאה.

[p. 410] זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי. בגין כך כתיב (דברים ל"ג: 29) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי' מגן עזרך.

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. ר' אלעזר פתח (משלי ט': 12) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. ת"ח ווי לאינון חייבי עלמא דלא ידעין ולא משגיחין במלי דאורייתא. וכד אינון משגיחין, בגין דלית לון סכלתנו, מלין דאורייתא דמיין בעינייהו כאילו כלהו מילי ריקניא ולית בהו תועלתא. וכלא בגין דאינון ריקנין מדעתא וסכלתנו, דהא כל מילי דאורייתא כלהו מלין יקירין, וכל מלה ומלה כתיב (שם ג': 15) יקרה היא מפנינים, (שם ח': 11) וכל חפצים לא ישוו בה באורייתא.

וכל אינון טפשין אטימין דלבא, כד חמאן מלין דאורייתא, לא די לון דלא ידעי, אלא דאינון אמרי דאינון מלין פגימין, מלין דלית בהו תועלתא. ווי לון כד יתבע קב"ה עלבונא דאורייתא ויתענשון עונשא דמרדי במאריהון. מה כתיב באורייתא, (דברים ל"ב: 47) כי לא דבר רק הוא מכם, ואי רק הוא, מכם איהו, דהא אורייתא כלא מלייא מכל אבנין טבין [p. 411] ומרגלן יקירין, מכל טבין דעלמא, כד"א וכל חפצים לא ישוו בה, והיך יימרון דאיהי ריקניא.

ושלמה מלכא אמר אם חכמת חכמת לך, דכד יתחכם בר נש באורייתא תועלתא דיליה איהו, דהא באורייתא לא יכיל לאוספא אפילו את חז. ולצת לבדך תשא, דהא אורייתא לא יגרע משבחה כלום, וליצנותא דיליה איהו ואשתאר ביה לאובדא ליה מהאי עלמא ומעלמא דאתי.

ת"ח כד אתוון עלאין מתחברן כלהו בהאי דרגא, סופא דכל דרגין קדישין עלאין, ואתמליא מנייהו ואתברכא מעלמא עלאה, כדין האי דרגא קיימא לאשקאה לכולהו עדרין, כל חד וחד כדקא חזי ליה, וכל חד וחד אתשקי מן דינא ורחמי.

ת"ח מה כתיב, ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים. יעקב בעא לאתקנא תפלה של ערבית ולאנהרא לסיהרא ולאשקאה ולברכא לה מכל סטריין. כתיב ויצג את המקלות, אלין דינין וגבורין דנפקי מגבורה דלעילא, ויעקב כד בעא לאתקנא להאי דרגא סליק לאינן דינין וגבורין מינה ואוקים לון ברהטים, באינן רהטים ארבע דקיימי תחות האי באר דאתמליא מאינן נחלין ומבועין עלאין, בגין דכד נפקין מיין [p. 412] מהאי באר קדישא אלין ארבע נטלי כלא ועל דא אקרון רהטים, ומתמן [קסג ע"ב] אתיין כלא למשתי, ואינן דינין וגבורין כלהו קיימי תמן, לנטלא כל חד וחד כדקא חזי ליה.

אשר תבאנה הצאן לשותות לנכח הצאן, אלין לקביל אלין.

ויחמנה. מאי ויחמנה, דכד מתעטרין בדינא מתחממין בההוא דינא ואזלין ושאטין בעלמא ומעיניי בארחיהון דבני נשא הן לטב הן לביש.

ת"ח מה כתיב בתריה, ויחמו הצאן אל המקלות, בגין אינן מקלות הוו מתחממן ומשגיחין בדיני עלמא ואתפקדן עליה ואתדנו בני נשא עליהו, כד"א (דניאל ד':14) בגורת עירין פתגמא ובמימר קדישין שאלתא.

רבי חייא פתח (תהלים ס"ג:9) דבקה נפשי אחריד בי תמכה ימינך. האי קרא אית לאסתכלא ביה. דבקה נפשי אחריד, בגין דדוד מלכא הוה מתדבק נפשיה תדיר אבתריה דקב"ה ולא חייש למלין דעלמא אחרנין, אלא לאתדבקה נפשיה ורעותיה ביה. וכיון דאיהו הוה מתדבק ביה, קב"ה הוה תמיד ביה ולא שבקיה. מכאן לבר נש כד אתי לאתדבקה ביה בקב"ה, קב"ה אחיד ביה ולא שביק ליה.

ד"א דבקה נפשי אחריד, לאתעטרא דרגיה לעילא, דהא כד אתדבק ההוא דרגא בדרגין עלאין לסלקא

אבתרייהו, כדין ימינא אחיד ביה לסלקא ליה ולחברא ליה בחבורא חד כדקא יאות, כד"א (שם קל"ט:10) ותאחזני ימינך, וכתוב (שיר ב':6) וימינו תחבקני, ועל דא בי תמכה ימינך. [p. 413] וכד אחיד ביה בקב"ה כדין כתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, ואיהו יחודא חד וחבורא חד, וכד איהו חבורא חד כדין אתמליא ההוא דרגא דיליה ואתברכא, וכד אתמליא כל אינן רהטין אתמליין לארבע סטריין דעלמא וכלהו עדרייא אתשקיין כל חד וחד לסטריה. וכד אתא יעקב לאתקנא האי דרגא בריר ליה סטרא דימינא דאתחזי ליה, וסטרא אחרא דלא אתחזי ליה אתפרש מיניה, כמה דכתיב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו, הוה בלחודו, דלא ישתמש בטעוון אחרן ובסטריין אחרנין. זכאה חולקהון דישאל דעלייהו כתיב (דברים י"ד:2) כי עם קדוש אתה ליי' אלהיך וגו'.

ותא חזי יעקב איהו תושבחתא דאבהו ואיהו כללא דכלהו, ובגין דאיהו כללא דכלהו בג"כ איהו קאים לאנהרא לסיהרא, דיעקב איהו קאים לאתקנא לה תפלת ערבית. וכל ההוא תקונא איהו כדקא חזי ליה, כל אינן סטריין קדישין כלהו אתקין בסטרוי ואפריש חולקיה מחולקא דשאר עמין, אלין סטריין קדישין בקדושה עלאה, ואלין סטריין מסאבין

במסאבו מסאבותא, והא אוקימנא דכתיב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו, דאתקין תקונין למהימנותא. לבדו, כד"א (שם) ובך בחר יי' להיות לו לעם סגולה וגו'.

ולא שתם על צאן לבן, דלא שוי חולקיה ועדביה עמהון. ועל דא יעקב שלימו דאבהן אתקין רזא דמהימנותא ואפריש חולקיה ועדביה מחולקא ועדבא דשאר עמין, ועל דא כתיב (שם ד':4) ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום.

[p. 414] רבי אבא אמר זכאה חולקהון דישראל דאינון עלאין על כל שאר עמין דעלמא, בגין דדרגא דלהון לעילא ודרגין דשאר עמין לתתא, אלין בסטרא דקדושה ואלין בסטרא דמסאבא, אלין לימינא ואלין לשמאלא. כיון דאתחבר בי מקדשא מה כתיב, (איכה ב':3) השיב אהור ימינו מפני אויב, ובגין כך (תהלים ס':7) הושיעה ימינך וענני. ושמאלא אתגבר ומסאבא אתתקף, עד דיבני קב"ה בי מקדשא ויתקין עלמא על תקוני, ויהדרון מלין כלהו כדקא יאות ויתעבר סטרא מסאבא מן עלמא. והא אתמר דכתיב (זכריה י"ג:2) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, [קסד ע"א] וכתיב (ישעיה כ"ה:8) בלע המות לנצח. וישתאר קב"ה בלחודוי כמה דכתיב (שם ב':18) והאלילים כליל יחלוף, וכתיב (שם:17) ונשגב יי' לבדו ביום ההוא, הוא בלחודוי כמה דכתיב (דברים ל"ב:12) ואין עמו אל נכר, בגין דישתצי מעלמא ולא ישתאר לעילא ותתא אלא קב"ה בלחודוי וישראל לפולחניה עם קדיש, ויתקרי קדיש דכתיב (ישעיה ד':3) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו. וכדין יהא עלמא יחידאי לעילא ותתא, עלמא יחידאי לעילא ועלמא יחידאי לתתא ועמא יחידאי לפולחניה כמה דכתיב (דה"א י"ז:21) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

ר' יצחק ור' ייסא הוו אזלי בארחה. אמר רבי ייסא הא שכינתא לגבן, נתעסק במלוי דכל מאן דעסיק במלוי ואשתדל בה זכי לאמשכא לה בהדיה.

[p. 415] פתח רבי יצחק ואמר (תהלים י"ח:47) חי יי' וברוך צורי וירום אלהי ישעי. האי קרא רזא איהו. חי יי', וכי לא ידענא דקב"ה אקרי חי. אלא אפילו צדיק איהו אקרי חי, דהא חי צדיק איהו לעילא וצדיק איהו לתתא. לעילא קב"ה אקרי חי, צדיק לתתא אקרי חי דכתיב (שמואל ב' כ"ג:20) ובניהו בן יהוידע בן איש חי. אמאי אקרי חי, בגין דאיהו צדיק דהא צדיק חי אקרי, חי העולמים.

וברוך צורי, כלא חד, חי וברוך דלא מתפרשי מהדדי, דכד מתחברין כחדא אקרי באר מים חיים, דא נביע לגו ודא אתמלייא מיניה.

וירום אלהי ישעי, דא עלמא עלאה דאיהו רם ונשא, רם על כלא, דהא מיניה נפיק כלא וכל נביעו דנביע לאתמלייא בירא כדקא יאות, ומתמן אתברכא לאנהרא לכל אינון דלתתא, וכד אתמלייא כלא כדקא יאות כדין וירום אלהי ישעי.

[p. 416] פתח רבי ייסא ואמר (איוב ל"ו:7) לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים לכסא ויושיבם לנצח ויגבהו. ת"ח כד חייביא לא שלטין בעלמא ואתאבידו מיניה כדין צדיק איהו שליט בעלמא, הה"ד (שם:6) לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. בתריה מה כתיב, לא יגרע מצדיק עינו. מהו עינו, כד"א (תהלים ל"ד:16) עיני יי' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא, אלין אינון מלכין שליטין דאתאחדן לכסא.
ויושיבם לנצח ויגבהו. ויושיבם אתקיימו בכרסיי בקיומא שלים.
ויגבהו. מאי ויגבהו, לשלטאה בעלמא ואתקיימ כרסייא על סמכוהי.
ד"א ויגבהו, דנטלי כרסייא וזקפין לה לעילא לאתאחדא באתרה כדקא יאות וכדין כלא יחודא חדא.

עד דהוו אזלי חמו חד בר נש דהוה אתי וחד ינוקא עמיה רכיב על כתפיה. אמר רבי יצחק ודאי האי בר נש
יודאי איהו ובגין לזכאה לבני נשא קא אתא.

אמר רבי ייסא נזכי אנן בקדמיתא ביה.

כד מטא לגבייהו אמר רבי ייסא אן קיסטא דטירמא בקירטוי דאורחא.

[p. 417] אמר בגין דיזכון בי בני נשא, דהא תרין בנין אית לי ואתא טורנא למתא ואשתבו, והאידנא אזילנא

בגין דיזכון בי בני נשא.

זכו בהדיה ויהבו ליה למיכל. אדהכי פתח ההוא יודאי ואמר (במדבר כ"ח:2) את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי

תשמרו להקריב לי במועדו. קרבנא דקב"ה בכל יומא, בגין למיזן עלמא ולמיהב ספוקא לעילא ותתא, דהא באתערותא

דלתתא אתער לעילא ובדא מסתפקין כל חד וחד כדקא יאות.

את קרבני לחמי, הה"ד (שיר ה'1) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי.

לאשי, הה"ד (שם) אכלו רעים וגו'. ומה קב"ה פקיד לאתערא מזונא לעילא בגין לאתערא מההוא מזונא לתתא.

מאן דיהיב [p. 418] מזונא לקיימא נפשא, על אחת כמה וכמה דקב"ה אתער ליה מזונא דלעילא ויתברך עלמא בגיניה.

אמר רבי יצחק ודאי רזא דא כדקא חזי ושפיר קאמר.

אמר רבי ייסא ודאי על דא אמרו דלא יזלזל בר נש לשום בר נש אחרא בעלמא. בתרי גווני זכינא בהאי בר

נש.

פתח ואמר האי קרא אמר [קסד ע"ב] רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. רזא דכנסת ישראל

דכתיב את, ודייקא את.

קרבני, דא איהו קרבנא וקשורא לאתקשרא.

לחמי, דא מזונא דקא אתי מלעילא באתערותא דלתתא.

לאשי, לאכללא שאר חילין אחרנין דאצטריכו לאתזנא כל חד וחד כדקא חזי ליה.

ריח ניחוחי, דא רעותא וקשורא דאתיחדא כלא ברזא דעלמא עלאה.

[p. 419] תשמרו להקריב לי במועדו. מאן מועדו, בזמן דאתער אברהם למעבד רעותיה דכתיב (בראשית כ"ב:

3) וישכם אברהם בבקר, ובזמנא דאתעקד יצחק על גבי מדבחא, דההוא שעתא בין הערבים הוה.

ואמר רבי חייא אי הכי האי דכתיב במועדו, במועדם מבעי ליה.

א"ל ההוא שעתא אתכליל אשא במיא ומיא באשא, ובגין כך כתיב במועדו.

ת"ח בכל קרבנין לא כתיב כמה דכתיב הכא, תשמרו להקריב לי. תשמרו, רזא דשמור דאיהי צריכא לקרבא לגבי עילא דכתיב תשמרו להקריב לי במועדו, בימינא ושמאלא, כמה דאתמר באברהם ויצחק, וכלא ברזא עלאה. אמר רבי ייסא אלמלא לא אתינא הכא אלא למשמע מלין אלין דיי. זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי. על דא כתיב (ישעיה ס':21) ועמך כולם צדיקים.

[p. 420] ולבן הלך לגזוז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי מאן תרפים, אלא ע"ז הוה, ואמאי אקרי תרפים, אלא משום גנאי, כמה דתנינן מקום התורף. ומנלן דע"ז הוה, דכתיב למה גנבת את אלהי, וכתיב עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ולבן חרש בכל חרשין דעלמא הוה, ובהאי הוה ידע כל מאי דבעי למנדע. אמר רבי חייא בקסם אתעביד. רבי יוסי אומר בנחש.

אמר רבי יהודה לא אתעבידך אלא בשעתי ידיען. ואמאי אקרי תרפים, בגין דבטש וארפי ידא, כד"א (ש"ב כ"ד: 16) עתה הרף ירך. אומנא כד עביד ליה, ההוא דידע רגעי ושעתי קאים עליה ואמר השתא ארפי, השתא עביד, ולא תשכח עבידתא דירפון מינה כהאי.

ואיהו מליל תדיר ויהיב עיטין בישיין לנפשיה דבר נש. ורחל דחילת בגין דיהב עיטא לאבאשא ליה ליעקב, ובגין בזיונא דע"ז שוי ליה תחותה ולא יכיל למללא, דהא כד איהו מתתקן למללא מכבדין ומרביצין קמיה, והשתא מה [p. 421] כתיב, ותשב עליהם. דכר ונוקבא הוה, ופולחנין סגיאין קא עבדין לון עד לא ממללן, ובגין כך אתעכב לבן תלת יומין, דלא ידע דערק יעקב דכתיב ויוגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה זמין גרמיה בתרין מלין, אזדרו בכל חרשין דהוה ליה ואזדרו בזיינין בגין לאובדא ליה מן עלמא דכתיב (דברים כ"ו:5) ארמי אובד אבי. כיון דחמא קב"ה דבעא לאובדא ליעקב מה כתיב, השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע, והיינו דכתיב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה אתרחיץ, בחרשין דהוה בידיה.

תא חזי לבן אזל ביומא חד ארח שבעה ימים דאזל יעקב, בגין לאעקרא ליה מן עלמא. חד על דאזל, וחד על אינון תרפים. ורחל אע"ג דאיהי עבדת לאעקרא לאבובא מבתר ע"ז, אתענשת דלא רביאת ליה לבנימן ולא קיימא בהדיה שעתיא חדא בגין צערא דאבובא, אע"ג דאתכוונת לטב.

[p. 422] רבי יצחק אמר כל ההוא תוכחתא דהוה ליה ליעקב בלבן אהדר ליה ללבן לאודאה ביה בקב"ה

דכתיב ראה אלהים עד ביני וביניך.

ת"ח כתיב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. אהדר ההוא רשע לתקליה, כיון דאמר אלהי אברהם אהדר

ואמר אלהי נחור. [קסה ע"א]

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מאי טעמא בפחד יצחק ולא באלהי אברהם. אלא לא בעא לאטרחא לימינא

בגיניה דלבן. ולא עוד אלא דלא לבעי ליה לאיניש אע"ג דאומי בקושטא, לאומאה באתר עלאה דכלא.

א"ר יוסי ודאי לקיומא כדקא יאות אומי יעקב כך והכי אתחזי, ויעקב אשגח במלה, אמר הא איהו אמר אלהי

אברהם ושבק לאבא, אנא אשלים כלא. מיד וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

ד"א לאתכללא בדינא למיקם קמיה דלבן.

[p. 423] ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח (בראשית ה':2) זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם וגו'. כמה אית לן לאסתכלא במילי דאורייתא. ווי לון לאינון אטימי לבא וסתימין עינייהו. הא אורייתא קארי קמיהו (משלי ט':4-5) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי, מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו, ולית מאן דישגח.

ת"ח האי קרא אית ביה רזין עלאין, איהו לגו ואיהו לבר. זכר ונקבה בראם, אשתמע להאי גוונא ואשתמע להאי גוונא. אשתמע דשמא וסיהרא בחבורא חד אינון דכתיב בראם, כד"א (חבקוק ג':11) שמש ירח עמד זבולה. ואשתמע דאדם וחוה כחודא אתבריאזו בזווגא חד, וכיון דאשתכחו בזווגא חד מיד ויברך אותם, דלית ברכתא שריא אלא באתר דאשתכחו דכר ונקבא.

תא חזי כד נפק יעקב בקדמיתא למיהך לחרן הוה בלחודוי דלא אינסיב. מה כתיב, ויפגע במקום, ולא אתיבו ליה אלא בחלמא. השתא [p. 424] דאנסיב והוה אתי בכלהו שבטין, כביכול משריין עלאין פגען ביה ואתחננו ליה דכתיב ויפגעו בו, אינון אהדרו למפגע ליה, בגין דבגיניה דיעקב ובאינון שבטין אשתקיין אינון ממין דימא רבא. ולא עוד אלא בקדמיתא בחלמא, השתא בחיזו דעינא וביממא, הה"ד ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה.

במה [קסה ע"ב] אשתמודע לון. אלא חמא דאינון הוו אינון דחמא בחלמא, בגיני כך קרא לון מחנים, משריין דאתחזו לעילא ומשריין דאתחזו לתתא.

אמאי אתגליאו למפגע ליה. אלא שכינתא אזלת לגביה לנטלא ביתא, ומחכא ליה לבנימן לנטלא ביתא עמיה דיעקב כדקא יאות, וכדין כתיב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד.